BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
7 A
14

M

12-7-A-14

IAMBLICHVS DE MYSTERIIS AEGYPTIORVM, Chaldæorum, Assyriorum.

*

PROCLVS *in Platonicum Alcibiadem de Anima, atque Dæmone.*

Idem de Sacrificio & Magia.

PORPHYRIVS *de Diuinis atq; Dæmonib.*

PSELLVS *de Dæmonibus.*

MERCVRII *Trismegisti Pimander.*

Eiusdem Asclepius.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

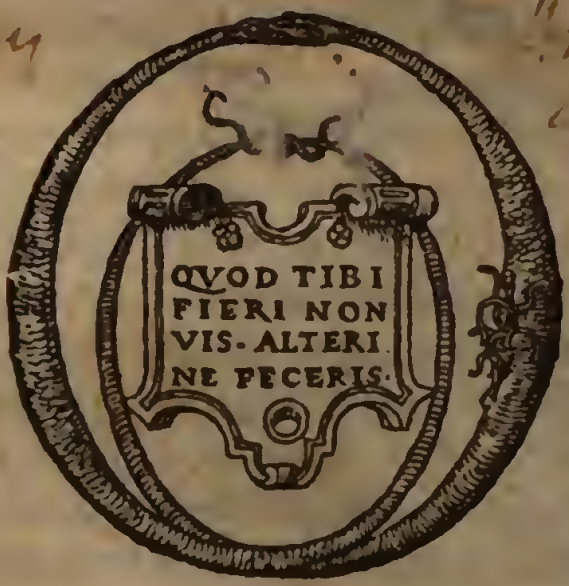

LVGDVNI,
Apud Ioan. Tornæsium.
M. D. XLIX.

12-7-A-14

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE ROMA

MARSILIVS FICINVS FLO-
rentinus Reuerendiſsimo in Chriſto Patri
D. Ioanni Medici ſanctæ Romanæ
eccleſiæ Cardinali ſuppliciter ſe commendat.

Cum epiſtolã ad te ſcribere ſtatuiſſem in Cardinea dignitate nuper tibi collata gratulaturam, cogitaremq; cui potiſſimũ eam darẽ tibi reddendam, qui congratulationẽ noſtrã efficeret admodum gratiorem, in academiam me ſubito contuli, ſperans in eius ſaltẽ penetralibus ſalutatorem nobis aliquem tibi acceptiſſimum non defuturũ. Illic ergo diuina quadam ſorte, primus occurrit Iamblichus inter academicos cognomẽto Diuinus, & magnus ibi ſacerdos. Cui quidem ſalue inquam Iambliche ſacerdos magne. In præſentia (ut vides) Ioanni Medici, nouo Chriſtianæ religionis antiſtiti congratulaturus ſum: tu precor, ſi iuſta peto, congratulationẽ noſtrã, alioquin ieiunam, diuinis uerbis, myſterijsq; tuis efficies pleniorem. Annuit ille precibus, atq; hac ad te ſententia Ioannes ſacerdos magne, uenit magnus ille ſacerdos. Tu igitur ſalutatorẽ tantũ lætus excipe, atq; poſt ſalutationẽ primam, poſt lectã epiſtolã, quid diuinus ille loquatur, ſi placet attentius audi. promiſit enim, ut ſua, tuaq; perſona pariter digna diceret, ſe tibi breuibus, quid Aegyptij, & Aſſyrij ſacerdotes de religione, rebusq; diuinis ſenſerint, expreſſurum.

Porphyrius, qui inter Platonicos propter excellẽtiam philosophus appellatur, longã in Aegyptũ misit epistolã ad Anebonẽ sacerdotẽ uariarũ, & grauiũ quæstionũ plenã ad omnes philosophiæ partes spectantiũ, præsertim ad Deũ, atq; angelos, dæmonesq;, & animas, ad prouidẽtiam, ad fatũ, uaticinia, magicen, miracula, sacrificia, uota. Porphyrij quæstionibus respõdit Iamblichus eius auditor. Introducit uero Porphyrio respõdentẽ Abamonẽ Aegyptiũ sacerdotẽ pro Anebone discipulo suo, ad quẽ Porphyrius misit epistolam. Huius ergo quæstionis totius, atq; respõsionis profecto diuinæ, tanquã in Plotino adhuc nimium occupatus singula fermè non uerba, sed sensa traduxi, ut non mirum putari, debeat, si cubi diuulsa uideatur oratio, præsertim inter ipsa disputandi principia, ubi leuior iactura uerborũ. Iam deinceps uerborũ etiam cõtextus magis perpetuus apparebit. Coactus uero sum interdũ in eũ aliquod uerbũ uel cõtinuationis, uel intelligentiæ gratia interserere. Velociobis autẽ editionis etiam in causa fuit Pierleonus uir omniũ cupidissimus secretorũ. Verũ, id quod in primis admiror, hic semper affectare uidetur, quæ iam possidet. Nam diuinitate quadã ingenij Philosophorũ arcana, & Græcorũ, & Barbarorũ nondum lecta cõsequitur.

IAMBLICHVS DE MYSTERIIS.

*

De cognitione diuinorum.

EGYPTII scriptores putantes omnia inuenta esse à Mercurio, suos libros Mercurio inscribebãt. Mercurius præest sapientiæ,& eloquio. Pythagoras, Plato, Democritus, Eudoxus, & multi ad sacerdotes Aegyptios accesserunt. Dogmata huius libri sunt Assyriorũ, & Aegyptiorũ, & ex columnis Mercurii. Pythagoras, & Plato didicerũt philosophiã ex columnis Mercurii in Aegypto. Colũnæ Mercurii plenæ doctrinis. Ante omnẽ rationis usum inest naturaliter insita deorum notio: immo tactus quidã diuinitatis melior,quàm notitia,ex quo incitatur naturalis appetitus boni, & ratiocinatio,atque iudicium. Essentialis cognitio diuinorum,quæ anima est perpetua,ac re uera non est cognitio hæc,qua Deo fruimur. In cognitione

enim est alteritas, sed contactus quidam essentialis, & simplex. Non enim possumus attingere unitatem ipsam, nisi unitissimo quodam, & unitate mentis, quæ super animæ, mentisq; proprietatem extat. Vnitas ipsa deorum unit sibi animas ab æterno per unitates earum secundum contiguitatem tam propriam, & efficacem, ut esse continuitas uideatur. Intellectus diuinus dat esse animæ per intelligere suum essentiale. Ergo esse animæ, est quoddam intelligere, scilicet deum, unde dependet. Esse nostrum, est deum cognoscere, quia præcipuũ esse animæ, est intellectus suus, in quo idem est, esse quod intelligere diuina actu perpetuo. Ab illo autẽ esse præcipuo deriuantur potentiæ animæ discurrentes. Post deos ponimus dæmones, heroës, animas puras, hi tres ordines pediſſequi sunt deorũ. Non possumus solitis humanæ rationis discursionibus attingere deorũ pediſſequos dæmones, heroës, animos puros. Sed necesse est consurgere ad essentialem intelligentiam, & æternam. Sicut dii semper attingũtur notione innata, sic numina deorum pediſſequa, tunc primùm attinguntur, quãdo anima deposuit modum cognitionis mobilem, qui ad potentiam spectat rationalem, quæ intellectu,

lectu, intelligentiaq; formatur, quem uocãt intellectũ adeptũ. Nam prima notitia in agente intellectu cõsistit. Cùm cognitio per adæquationé fiat, sequitur ut minima sempiterna, & immobilia attingamus, notione sempiterna, immobili, simplici. Cognitio, qua cognoscimus substantias separatas, est in alia specie, quàm illa, qua cognoscimus alia. Cognitio diuinorum fuit semper in anima per simplicẽ intuitũ, uel contactũ. Aliqui putant se assecuturos separata per quẽdam oppositionis modũ, scilicet materialia sunt, mobilia, localia, patibilia, &c. Ergo separata sunt immobilia, &c. Sic utiq; cognoscitur, quid non sint, quid uerò sint, adæquatione cognitiõis ad illud, quod animo naturaliter per intellectũ inest: acquiritur autem in rationali potentia studio quodã, nec tam comparationis, & cõiecturæ, quàm separationis, & purificationis officio. Erat & modus disiunctionis, scilicet dii, & diuina, uel sunt temporalia, uel æterna. Non temporalia, ergo & cætera. hic etiam modus sua mobilitate non cõgruit immobilibus.

De proprietatibus uniuscuiusq; superiorum.

SI qua compositio cõtrà substantiis separatis, & separabilibus inest, non est

ex genere per se indeterminato, & differentia terminante. Illæ enim substantiæ sunt completæ species undiq; in actu determinato, atque completo. Si substantiæ separabiles tanquã simplices non differunt inter se per differentias speciales sub eodem genere, ergo neque per indiuiduales sub eadem specie discrepant. quælibet igitur est, quasi unum genus, uel species per se existens. differunt uerò se ipsis, & ordine graduum, & quoniam ad primum, aliter referuntur. Intelligentiæ inter se non conueniunt, uel differunt genere, & differentiis ullis, simpliciſsima enim sunt, sed quatenus uel eadem, uel diuersa ratione referuntur ad primum, & aliæ in prioribus, aliæ in sequentibus perfectionis gradibus dispositæ sunt. Differentiæ rerũ inter se in actionibus, passionibusq; resoluendæ ubiq; sunt in iurium differentias, atque hæ in differentias essentiarum, neque alicubi quiescendum est in sequentibus, sed ad priora proficiscendum. Neq; in substantiis superioribus anima nostra, neque in hac est motio ulla passiua, sed totum est actus efficax. Motus animæ, quo ex se mouetur, non diuiditur in motorem, & motum uel mouere, atq; moueri, sed est essentialis actus progrediens

temp

temporaliter. Compositis & formis, quæ sunt in subiecto, competunt accidentia, formis immaterialibus non conueniunt. Quicquid est in formis separabilibus, est esse, & essentiale præcipua quadã, æqualiq; sorte. Neque aliquid ibi accidens, aut consequens reperitur. Motus, & actiones, sunt differentes propter differentias naturarum, non econuerso. Si dicamus unum esse genus separatorum, confundimus theologiam. Substantiæ separabiles non conueniunt uno quodam genere, in quo per differentias distinguantur, sed se ipsis, & ordine graduum distinguuntur: quatenus per alios perfectionis gradus referũtur ad primum. Conueniunt autem magis inter se quæ per similiorẽ modum referũtur ad primum, atq; ultimum. Bonum duplex, quod super essentiam, quod secũdum essentiam. Essentia est proprietas Deorũ omnium. Ipsum uerò bonum super essentiam, & dicitur causa boni, scilicet essentialis boni principium. proinde secundum gradus essentiæ, gradus Deorum inter se distinguuntur. Animabus rationalibus ultimis non inest essentiale bonum, sicut diis, sed participatio boni secundum pulchritudinem intellectualem, sed hæc immobiliter inest.

De ordine ſuperiorum.

ANimæ noſtrę in diuinorum generibus cõputãtur. Heroës ſunt maiores hominibus, ergo multò grandiores ſunt dæmones. Primũ diuinorũ eſt ipſum bonum, diiq; ſequẽtes. ultimum particulares animæ rationales: horũ media duo ſunt, ſcilicet heroës prope animas, & dæmones prope deos, ſicut inter ignẽ, ac terram eſt aër, & aqua. Heroës etſi potẽtia, uirtute, pulchritudine, magnitudine nobis præſtãt, tamen cum anima noſtra, & uita eius multũ congruunt. Dæmones ſunt ſuperiores heroibus, & miniſtri deorũ tanquã architectorũ in opificio mundano. Quæ ſunt in diis ineffabilia, & occulta, dæmones exprimunt, atq; patefaciunt. Dæmones, & heroës accommodant inferioribus uniuerſales, ſimplices, immobiles deorũ dotes, & cõciliant omnia, atq; harmonici conſenſus, & compaſsionis omnium inuicem ſunt autores. Traducunt diuina ad nos, & noſtra æqualiter ad diuina perducunt. præterea gradus in donis ſuperiorũ, & in præparatione ſuſcipientiũ æquè diſponunt. Diuerſa diuinorum genera differunt inter ſe per triplicem modum proprietatum ſcilicet quantũ ad eſſentias, & uirtutes, & actiones pertinet. Proprietas

deor

deorum est unitas, permanẽtia in se ipsis, immobilis motionum causa, prouidentia eminens, nihilq; commune habens cum iis, quibus prouidet: atque hæc proprietas in eis secundum essentiam, & uirtutem, actionemq; seruatur. Animarũ proprietas est declinatio ad multitudinem, & motum, cõiunctionemq; cũ diis, atq; ad accipiendũ ab aliis aliquid, & ea motu uitali replenda, & congruendũ ubiq; cũ omnibus, partim manẽtibus, partim uerò fluentibus:, & ad omnia in se, & per se ipsam contẽperanda. hæc uerò proprietas in eis secundum essentiã, & uirtutẽ, actionemq; seruatur. Proprietates dæmonũ sunt, continere in se dotes deorum, inferiori quidẽ modo, quàm dii, sed sub idea, rationeq; earum continere deteriorum cõditiones, dum scilicet multiplicatur quidẽ, sed unitè miscetur quoq;, sed impermistè: mouetur deniq;, sed stabiliter. Heroës cõtrà, sub cõditione multitudinis, & motus, permistionisq; unitatẽ, identitatẽ, statum, excellentiã habent. Dæmones, & heroës sunt proximi extremis. illi quidem diis, hi animabus. Differentiæ dæmonum ad heroës præcipuè, quoniã heroës magis aliquãdo declinãt ad particularia, mobiliaq;, quàm dæmones. Duo media, scilicet dæmones, hero

heroësq; componũtur ex proprietatibus extremorum, scilicet deorum, atque animarum, sed in dæmonibus plus est diuini, in heroibus plus humani.

Quomodo superiorum actiones inter se distinguantur.

Dii tenent entium summũ, animę infimum. Dii possunt omnia, momento uniti: aniinę cõtrà, nec omnia, neq; momento, neque unitæ. Dii faciunt, curantq; omnia non inclinati: animæ cum inclinatione, & conuersione quadam agunt. Dii sunt præcipuæ causæ: animæ ex illorum uoluntate perpetuo pendent. Dii uigore celerrimo fines suos intimos unà cũ principiis compræhendunt: animæ ab aliis in alia, ab imperfecto ad perfectũ pergunt. Dii cõpræhendi nequeunt aliqua mẽsura, uel forma: animæ inclinatione, & habitudine, & nutu detinẽtur, atq; superãtur. Et appetitu deteriorũ, familiaritateq; tãguntur, & certas inde contrahunt qualitates.

De Intellectu, & Anima.

Intellectus omniũ opifex adest semper omnibus diis pleniſsimè per actũ unũ in seipso manentem. Anima est particeps intellect⁹ magis partibilis, multiformisq;

ad

ad gubernationē accommodati, ac naturaliter in animatis prouidet aliās aliis figuris affecta. Itē, diis adest à causis superioribus ordo, ipsaq; pulchritudo, uel causæ utriusq; : animæ uerò adest ordo, intellectualisq; pulchritudo. Item in diis est mēsura in omnia potēs: anima uerò mēsuram illā determinat, ac per eā agit in aliqua. Dæmones, & heroës tanquam medii inter deos, & animas, competenti proportione quo ad extrema, & seipsos pertinet, componuntur ex proprietatibus tam animarū quàm deorū, quas in superioribus enarrauimus. Si uis ergo deorū speciē appræhendere, proprietates animæ rationalis ultimæ cogita, & oppositas in perfectione diis attribue. Si speciem dæmonis componere placet, ex utriq; cōpone plus interim diuinitatis attribuēs. si deniq; speciem heroīs, uerū ex ambobus, plus tamen de animæ conditionibus inferens. Carpit Porphyrium separata per habitudines ad corpora distinguentē, scilicet deos per habitudinem ad corpora ætheria, dæmones ad aëria, animas ad terrena. quia uidelicet nō debeāt priora, & causę per posteriora; effectusq; distingui. Incorporeæ substantiæ nō sunt in corporibus: sed extrinsecus ea ducunt, dantq; eis aliquid, nō accipiūt.

igitur

igitur nec unà cum his cõmutantur, neq; ad eorũ distributionẽ distribuuntur. Nõ enim sunt habitus corporũ, uel materiales formæ, sed subsistẽtes, separabilesq;, immo iam separatæ, & ante corpora uiuũt. Substantiæ separatæ, separabilesq; non tales euadũt, quia talem sortem, prouinciamq; elegerint, uel sortitæ sint, immo uicissim, qualẽ anima ante corporis ingressum, uitam, speciemq; in actum in se eduxit, tale corpus sortitur organicũ, talemq; consequentẽ sibi naturã, quæ quidẽ uitæ ipsius animę perfectiori subiicitur, anima rationalis, in corpus iam uiuum uenit, sed imperfectè uiuum. Diuina progenerãt in se ipsis naturaliter totum opus suum distinctum antè quàm pariant. Penes illa, quæ rationẽ uniuersalis principii habent, inferiora in superioribus, corporea in corporeis, opificia in opificibus producuntur, in eisq; circulariter continentibus dirigũtur. Circuitus ergo cœlestes ad circuitũ cœlestium animarũ redigũtur, animæ uerò mundorũ, id est sphærarũ, syderumq; in intellectũ suum accedentes cõpræhendũtur ab ipso penitus, atq; in ipso primùm progenerantur. Intellectus particularis in uniuersalem, ac ille in superiora similiter. Cùm ergo semper sequẽtia cõuertantur,

in

in prima,& ſuperiora tanquã exemplaria ducãt inferiora,certè à ſuperioribus producitur,adeſtq; inferiorib⁹ eſſentia ſimul, & ſpecies, & omnino in meliorib⁹ primo ſequẽtia producũtur. Ideoq; ab illis ordo, & mẽſura in ſequẽtibus non ecõuerſo dependet, non ſunt igitur ab his illorũ aſſignandæ proprietates, eſſentia igitur incorporea per corporea qualia quibus cũ nihil habet commune, diſtingui non poteſt. Principia diuina operibus ſuis non ſolùm eſſentiã tribuunt,ſed totam diſtinctionem,ordinemq; formalem. Eſſentia, quæ adeſt corporibus non localiter,locis corporeis non diſtinguitur, & quæ non cohibetur particularibus circũſcriptionibus ſubiectorum, eadem particulariter à mundi partibus minimè continetur. Natura incorporea ſubitò ubicunque uult, adeſt,nullo alicubi prohibente.

Omne diuinum,& incorporeum ubiq;.

MVltò magis diuinitas quo minus ſit, ubique nullo limite coërcetur. Itẽ,quę apud nos ſunt,fieri,formariq; nequeunt,niſi una quędam uirtus opifex,& ſpecierũ participatio per omnia diffunda tur. Deniq; niſi diuina ſint, ubiq; tollitur ſacrificii uirtus, quæ in quadam deorum ad homines cõmunione conſiſtit. Dii ex

hoc

hoc maximè omnia cõtinent, quòd nuſquam continentur. Terrena quoniã facta ſunt, & cõſtant munere diuinorũ, quoties paratiora ad diuina reddũtur, deos ſubito ſortiuntur exiſtẽteis hic etiã ante naturas proprias terrenorũ, præterea, cum in quolibet deo potẽtia ſit infinita, & natura indiuidua, incõpræhenſibilisq;, meritò certis alicubi locis cohiberi non poſſunt. Item nõ eſſet uera inter deos uniuerſalis prouidẽtię unio, niſi omnes pariter eſſent ubiq; præſentes. Dicitur etiam, deorũ alii quidẽ aërii, alii uerò aquei, nõ quia ibi ſolum ſint, ſẽd quia ibi maximè regnant. Sacerdotes deos terrenos, & ſubterraneos aduocabant, qui certè dicuntur tales, non quia ibi ſint ſolum, (ſunt enim ubique omnes) ſed quoniã alii alibi potiſsimũ operantur. Nam & anima cuiuſlibet ſtellæ eſt ubique, quamuis ibi potius agat. Statuis diuina quædam illuſtratio capitur.

De Prouidentia, & quomodo Dij ſint ubique.

QVando dii uarias mundi partes, urbes, ædes, ſtatuas propriè ſortiri dicũtur, intellige eſſentiã, potẽtiamq; illorũ ubiq; in ſe uigentẽ, hoc aut illud potiſsimum illuſtrare: atq; ſicut lumen in ſe manens,

nens,ſine miſtione,diuiſioneq; ſui diuerſa paſsim illuminat,ita dii.Sicut lumẽ ſolis idem totũ continuũ eſt ubiq;,neq; poteſt in partes diuidi,neque alicubi claudi, neq; à fonte proprio ſeparari, neq; miſcetur aëri,licet adſit.Quippe cùm nihil relinquat luminis,calore tamẽ à calefaciẽte relicta,ita cuiuſq; Dei lumẽ,totum indiuiduè,toti mundo penitus adeſt, licet parti cuidã p̃cipuè uim ſuã maximè ſibi accõmodatæ cõcedat.Interea tamẽ quodãmodo implet omnia,ob potentiã perfectã,& exceſſum cauſalem prorſus immenſum. Vnde perficit omnia, unitq; cum extremis extrema,per media cõpræhendens in ſe omnia,& ſe ad ſic reflectẽs ſibi prorſus unitum. Quod quidẽ munus imitatur & mundus circulari motu,partiumq; in unũ connexione, & cõciliatione quadã tranſferente elementa uiciſsim in elemẽta,atq; uirtutẽ ſuperiorum ad inferiora mittente. Qui manifeſtã hanc ſuſcipit deorum ſtatuam ubique prorſus unitam,uereri debet omnino de diis mũdi cauſis aliena ſentire, ſcilicet eſſe localiter (ut ita dixerim) ſeparatos.Si enim nulla eſt cõmunio mũdi ad numina quo ad eſſentiã,uim, actionẽ ſpectat,nullaq; cõdiſtributio,uel conſortiũ,nulla nimirũ nec coëxtẽſio, & cõ-

distributio secundũ locum, atq; determinans quãtum ad illud pertinet, specie, uel genere cogitata sunt, mutua cõpræhẽsio, & permistio esse potest. Quę uerò se totis omnino differunt, reciprocã inter se condistributionẽ, uel mistionem, uel cõpræhensionem nullam prorsus admittunt. Quãdo per diuersas mundi plagas fit numinum distributio, intellige alias plagas aliter munera deorũ pro sua proprietate suscipere. Quod quidẽ cõsyderans ars sacrorum operum propriis inuocationibus utitur, quæ eiusmodi distributioni, proprietatiq; numinũ cõsentaneæ uideantur. Quælibet mundi pars accipit aliquid à quolibet Deo: quilibet enim Deus cuilibet parti mũdi totus adest. Sed partes alię aliter hinc accipiũt, Aether quidẽ ætheria, Aër autem aëria suscipit ratione. Certis nanque materiis, inuocationibusq; munera deorum naturaliter attrahuntur.

Quod omne diuinum sit à passionibus alienum.

NVmina nobis superiora nihil habẽt in se passibile: atq; hanc (ut ita dicã) impassibilitatẽ non habent acquisita uirtute, sed natura: neq; etiam anima, quę est ultima diuinorum, passibile quicquã habet;

bet:animã dico à corporibus puram,quę neq; etiã tangitur perturbatione uoluptatis eius,quæ est restitutio in naturã. Cùm sit uita supernaturalis ingenita,neq; dolore quopiã dissoluẽte,cùm sit extra omne corpus, naturamq; circa corpus diuisam, & harmoniã descendentem in corpus ab harmonia animę principali,neq; etiã passionibus sensum præcedẽtibus eget. Non enim corpore continetur,neq; per instruméta exteriora corpora peipere cogitur: Iam uerò cùm sit indiuidua,&uniformis essentia secundũ se incorporea permanẽs, cum corpore nihil cõmunicans,nimirum passiones diuisionis, uel alterationis, uel mutationis alicuius nullas admittit.

Loquitur de anima separata à corpore.

ANima neq; etiã, dum adest corpori, patitur uel ipsa quicquã, uel rationes seminales, quas ipsa corpori tradit. Species enim sunt simplices,uniformesq;, nullã turbationẽ, uel exitũ à seipsis suscipiẽtes. Passiones,qualescunq; sint,in animali nõ sunt in anima,qualiscunq; sit,sed in corpore, quod sub anima certã possidet qualitatẽ,qua & patiatur,& agat. Nulla est inanima passio,uel peremptoria,uel turbatoria. Atq; hãc impassibilitatem anima non solũ acquirit electione,sed possi-

det ipsa natura admodũ superiore corporibus. Dęmones, & heroës sunt impassibiles, atq; sempiterni. Semper enim sequuntur deos in mũdi ordine cõseruando. ubi uerò passio est, ordo perpetuus nõ seruatur. Porphyrius suspicabatur dæmones mũdi rectores aliquo modo esse passibiles per ea, quæ adhibeantur illis in sacris. Iamblichus negat, quia ubi est ordo perpetuus, nõ est passio, quã essentia incorporea per sempiterna nequit accipere. Forte uerò concederet dæmones infimos, malosq;, & gubernatione priuatos tãgi passionibus effectiuis nõ quidẽ in anima, sed in corpore tali per animę præsentiã cõstituto. Sicut natura ex occultis rationibus manifesta facit, ita Sacerdos adhibet manifesta, ut occulta significet. Sacerdos operatur sæpe multa, quibus aliquid simile, propriumq; diuinis efficiat, qua quidẽ cognatione aliquid diuinitus attrahat. Interea operatur & multa, per quę purificet animã, ac mala nobis auertat. Dæmones, qui sunt nobis præstãtiores, nullã naturalem utilitatem à nobis accipiũt. aut enim nõ indigẽt, aut ipsimet sibi abunde ubiq; suppeditant. Nullã uerò ex rebus corporalibus mutationẽ aliquãdo patiũtur. Insunt nobis perturbationũ principia quædam,

dã,quę ſi uiolentius à principio,& ſubito cohibentur,tandẽ acriores erũpunt inſtar flãmę cõpreſſę,riſusq; cohibiti.ſunt ergo remiſsius corrigẽda.Heraclitus ſacrificia medicamẽta nominat, quia purgent animã à morbis in hac generatione concretis. Porphyrius ſuſpicabatur non modò dæmones, ſed etiã deos aliqua paſsione tangi, quoniã inuocationibus moueantur. Volũtas boni in Deo,diisq;,qui ſunt bonitates, excellẽtior eſt. ideoq; liberior quàm uita noſtra electiua circa bonum. Itaq; dii nõ quia inuocantur,mouẽtur ad bonũ hominibus adhibẽdum, ſed ſponte nos ad bonũ prouocant,nobisq; inuocando conuerſi occurrunt ultro, oſtẽduntq; aliquid,atq; largiuntur. Putant quidẽ homines ſe eſſe liberos ad petendũ.Eſto ergo,dii liberiores ad dandum.Dii propter liberã uoluntatẽ boni,actionemq; perennem, atq; perfectã omnibus benefaciunt, cùm primùm ad illos ſunt inuocãdo conuerſi.Anima in ſupplicationibus ad contemplationẽ peruenięs diuinorum,uitam priorẽ obnoxiã paſsionib⁹ tranſmutat in uitam paſsionis expertẽ,dum ſubit actionẽ,uitamq; deorũ. Quomodo igitur ſupplicationes noſtræ paſsionibus deos tangũt, cùm & animas antè paſsiuas reddant

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

à passionibus liberas? Supplicationes animum influxui deorũ aptum efficiunt, qui & ultro facilè peruenit propter diuinam amicitiam omnia connectentem.

De ira Deorum.

QVando à benefica cura deorum, quasi à lumine solis nos diuertimus, in tenebris statim sum⁹, diciturq; de⁹ nobis iratus. Placare igitur deorũ irã, est ad illos supplicãdo redire. Placatio eiusmodi nõ affert passionem deo, immo & animum à prioribus liberat passionibus. Dii, dæmonesq; diuini suppliciter adorati, cultiq;, mala multa repellunt, quæ alioqui naturaliter euenirent.

De necessitate, & libertate Deorum.

NEcesse est deos ita se habere, ut sunt non necessitate extrinsecus illata, sed naturali sibi, optimaq; sibi: ideoq; maximè uoluntaria, quã & nollent unquam optione proposita aliter se habere. Porphyrius, multiq; philosophi dicunt deos quidem esse intellectus puros, dæmones autem intellectus, uel participationes intellectus, aliquos animales. sed Iamblichus non ita rectè poni dæmonum proprietatem obiicit. nam & animæ intellectus

ctus sunt animales, & intellectus ipsius participationes quædã, neq; rursum deorum proprietatem rectè poni. nam puris intellectibus dii præsunt.

De differentia Deorum ad Dæmonas apud Græcos, atq; deuotissimos.

DIi non secundum rationem intellectus ipsius, sed unitatis, & bonitatis, & ītelligibilis obiecti ritè definiũtur.

Porphyrius suspicatur intellectus puros, separatosq; habitudinẽ ad sensibilia non habere, neq; preces audire. Principalis cultus, separatis substantiis tamẽ est adhibẽdus. in hoc utiq; cultu excitatur animæ summum, summisq; coniungitur, supremi in uno omnia nostra cõprehendunt, atq; cognoscunt. actionesq; orationum religiosarum in seipsis comprehendunt. neq; à se discedunt, sed in se stantes orantiũ intentioni prorsus intersunt. supplicare uerò humillimè conuenit. agnoscere enim uilitatem nostram, si superis conferamur, efficit ut maximè supplicemus, conuertamurq; ad illos omnino, & assidua consuetudine similes euadamus. Apprimè uerò cõferunt orationes missæ diuiniter, quibus diuina uis inest: hęc contra Porphyrium opinantem colendos nobis esse propriè mundanos deos, quia

sentiant. Item supplicationes diuinarum mentiũ puritati minimè conuenire. Iamblichus conuenire putat propter sensum intimum, qui supplicationibus inest, præsertim quę sunt datę diuinitus. Intellectus puri sine sensu sensibilia noscunt.

Iterum de Supplicationibus.

POrphyrius ait, materialia quædã in supplicationibus adhiberi, ideo adhiberi diis tantũ illis, qui sint animalia. Respondit Iamblichus, in iis materialib⁹ ultra corporeas qualitates latere etiam rationes, & species, & mẽsuras incorporeas, atq; diuinas, per quas quæ adhibẽtur sunt congrua diis. Profectò quicquid admouetur quomodocunq; consentaneum, & simile diis, mox dii adsunt, cõiunguntur, exhibentq́; munera, precesq́; exaudiunt. Parua quædam congruitas rerum nostrarum ad deos nobis sufficit, ut aliud ab illis hauriamus. Illi enim ad hoc semper promptissimi sunt propter bonitatẽ naturalem, mirabilemq́; potentiam. Causa uerò præpotens agit in materiam, uel exilitur pręparatam. Porphyrius ex eo distinguit dæmones à diis, quòd illi sunt incorporei, hi uerò corporei. Iamblichus ait, per hæc subsstãtias, & proprietates eorum discerni non posse.

De

De differentia inter deos, & dæmones, atq; de cœlestibus.

Dii cœlestes dici ĩcorporei possunt, quoniã ad suam excellentiorem actionem, & uitæ felicitatẽ nihil à corporibus impedimenti contingit. Sed quatenus dii ad ipsum unum tendunt, corpora sponte contendunt eodem, neq; cõtinent animas, sed excellentissimè continentur.

Cœleste corpus rebus est incorporeis cognatissimum, propter naturam simplicem, indiuisam, constantem, & actionem unam, id est circuitum, & uitam sibi congenitam, atque lucem. Non fit in cœlo compositio ex anima, & corpore, in tertiam naturam unam, sed prorsus ad naturam animę trahitur, atq; est quasi uisibilis quædam anima, forte cœlum est lumen ipsum sine materia, & sine dimensione. Dimensio enim ibi propter amplam præsentiam eius apparet. Vnde cœlum est anima cœli se ipsam accommodans oculis, rebusq; caducis, atq; circulus ille est circuitus animæ. lumen est intellectus eiusdem. Sicut in infimo corporũ forma fit materialis, sic ĩ summo materia fit formalis: & corpus animale non anima corporalis, siqua modo est in cœlo materia. Sicut summus aër fit igneus, ita cœlestis

ignis fit animalis. Anima illa intellectualis euadit, intellect⁹ boniformis efficitur.

Cœlestia animalia dici ĩcorporea possunt. Omnes cœlestes boni sunt, atq; benefici, suspiciẽtes tãtũ ipsum bonũ, & hoc intuitu agẽtes æterno. Virtutes inæstimabiles cõpertæ sunt, tum in animalibus cœlestibus, tũ in earũ corporib⁹ insitæ, tũ per deflexus in omnia sine impedimento usq; ad infima descẽdentes, cõmunicatæ tam diuiduis q̃ in speciebus. immutabiles ubiq;, q̃uis in materia mutabili regẽtes generationẽ perpetuo quodã ordine, semperq; beneficæ. perinde fluxũ cœli in materiã discordibus plenã resultat aliqd nobis dissonũ. Tẽporalia tẽporaliter æterna capiũt. Corpora ĩcorporea corporaliter. Materialia hæc immaterialia cœlorũ uires mutabiliter, & inordinatè suscipiũt. Quæ sunt in mũdo diuino, figurata non sunt, quãuis ut figurata recipiãtur in cœlo: sic cœlestia nõ sunt mala, quãuis hic suscipiãtur, ut mala. Vires cœlestiũ omnes inde bonę descẽdũt, in hac aũt cõtrariorũ permistione mutãtur. ideoq; qualitas, quę nocet in terris, alia iã est præter illã, quæ cœlit⁹ hucusq; peruenerat. Primo quod datur, aliud quidẽ est in datore, aliud aũt extra, etiãsi in se ipso permaneat. pręterea

est &

est & min⁹. Secũdo dũ in subiecto uiliori suscipiuntur, fit & uilius. Tertio propter naturam suscipientis diuersam suscipitur modo diuerso. Quarto qualitatibus inter se differentibus, quæ à subiecto eodẽ pariter capiuntur. Quinto patiente subiecto patitur. Sexto ex omnibus subiecto comprehensis aliud quiddam postremo resultat. Influxus cœlestes immateriales extendunt. Saturni quidem uis contentiua est. Martis uerò motrix. Illa uerò per accidens frequenter obest, quando materia frigidiore suscipitur, hæc autẽ quando feruentiore. Itẽ illa nocet, quando recipitur, per modum congelationis accipitur. hæc quando per æstum, quod quidem sit pro dispositione materiæ, id est quando uidelicet materia illa, neq; satis calida est, atq; est interea densior. hæc autem per se est calidior, atq; subtilior. Lux, colorq; solis, quamuis offendere languidum uideantur, necessaria tamen sunt ad uitam. similiter omnes cœlestium influxus ueniunt salutares quãuis subiecti, uel peruersitas peruersæ recipiat, uel debilitas facile tolerare nõ possit efficaciam superorum. Omnes motus cõferunt, & uniuerso, & necessariis partibus uniuersi, quãuis interim inter particulas minimas sub hoc

motu

motu uel alia lædatur ab alia, uel tales particulæ non facilè motũ uniuersi sustineant. Sicut in chorea, dum singuli harmonicè saltant congruuntq; gestibus inter se, & toti choro digitus, & pes premitur, & offenditur. Et siquid debile incederit, pessundatur.

De uicinitate cœlestium corporum ad species incorporeas.

DIi cœlestes principiũ suum habentes in mũdo intelligibili, dum ideas sui contẽplantur, in eo mouẽt cœlos hoc ipso actu intelligentiæ, uolũtatisq; efficaci admodum, & perpetuo. Ideoq; sine labore regunt, quod ex ordine semper constante euidenter apparet. ita uerò affectis diis separatis cõiuncti sunt potius quàm corporibus. Regimen circa cœlos non potest deos ab intelligentiæ intentione distrahere cum cò potẽtius, faciliusq; regant, quò illic attẽtius speculatur: ex hoc enim procedit & illud. idẽ quoq; nostris accideret aĩalibus, si causam suam cõtemplarentur, unde est, & uegetandi facultas.

Confirmatio Superiorum.

MEns diuina per ideas suas deorum cœlestiũ animas procreat, atq; per eas cœlestia corpora, & utraq; sibi coniuncta perpetuò retinet. Dii mundani, qui

qui & intellectuales ſpecies nominantur, inter ſe uniti ſunt, tum quia cuncti idem exemplar, in quo ſunt ſpecies intelligibiles contuentur, tũ quia exemplar illud in quolibet deo immũdano uiget ubiq; totum. Non ſpatium, non ſubiecta diuerſa prohibent, quin quælibet eſſentiæ incorporeæ ubiq; ſibi inuicẽ inſint. Dii mundani in ſe inuicem ſunt, ſuisq; ideis, tum quia ſunt ab uno, & referuntur ad unum, tum quia diuina unitas ubiq; prævalens unit eos, tũ quia procedũt inter ſe, & conuertuntur, mutuoq; accipiunt. In cõpoſitis naturalibus unitas aduentitia eſt dependens à ſuperioribus, & à multitudine uincitur. In formis ſeparabilib⁹ unitas ſuperat multitudinẽ, et in diis adeo ſuperat, ut illorum eſſe ſit unitas quædã: dico autem quædã, quia primũ principiũ eſt ipſa ſimpliciter unitas. Cum igitur unitas in diis intrinſecus ita prævaleat, meritò à prioribus exuberat in ſequẽtes: ita ut hi in illorũ unitate cõſiſtant, qua unitate quaſi omnibus communi cuncti ſunt unĩ actu quodam, ſicut corpora inter ſe potentia quadã materiali ſunt unum. Dii cœleſtes inuiſibilibus diis penitus ſunt uniti, tum quia cœleſtes animæ ſunt extra corpora, tum quia dii ſuperiores, id eſt ideæ

unita

unitatem infinitam habent, prout omnes sunt in quolibet, per quã unitatem sibi & inter se deos sequentes uniunt. Cùm enim omnes dii definiantur per unitatem, una communis unitas dilatatur in omnes, per quam sunt unum actu cũctorum uno ad unum prorsus obiectum, & principium, atq; finem, in eodẽ omnes puncto simul, atq; momento.

De Prouidẽtia, & de Dijs, atq; Dæmonib⁹.

DEorum prouidentia uniuersalis est, dæmonum uerò particularis. Deus primus dat omnibus omnia, dii sequẽtes omnib⁹ aliqua largiuntur. Dęmones, atq; animæ aliquibus solũ, & aliqua tantum.

Sunt dii inuisibiles, sunt & in cœlo uisibiles, sunt & dęmones: dii quidẽ in cœlo cõspicui in ipsa unione ad deos occultos existunt, dæmones autẽ longè ab illis distant, uelut à contẽplatoribus puris ipsi in agẽdo propensius occupati. Ideo & à diis cõspicuis longè distant. Itẽ essentia utrorunq; deorũ, & potentia, prouidentiaq; uniuersalis est per omnia tendens: dæmonum uerò natura prouidẽtia particularis circa res quasdã, atq; prouincias. Item dii corpora sua adeo supereminẽt, & corpora adeo his obsequuntur, ut à corporibus separati dicantur. Dæmones uerò contraria

ria ratione magis affecti sunt,& copulati corporibus. Itẽ dii sunt architecti, dæmones uerò ministri.dæmones,quòd occulti sunt sensibus, dii rationi quoq; humanæ: quòd si forte aliquãdo dii apparent, circa terrã adhuc dæmonibus aëris erũt præstantiores. Mutatio enim loci,uel officii, naturã non mutat diuinã.Deniq; dii à potentiis fluentibus in generationem liberi sunt, Dæmones uerò, nequaquã. Cõfutat quæ ex historia Porphyrius adduxerat, scilicet fieri multa ad deos quasi passibiles essent. Quia lex sacrorum iubet à passionibus esse inter sacrificia liberum, quę quidẽ lex est data diuinitus etiã à primo patre mũdi, à quo & omnia symbola in sacrificiis significantia aliquid occultissimũ. Denique quæ in sacris ritè fiunt, habent causam diuinã adeo à passione remotam,ut nec ratio eam possit attingere.

Vulgus rationẽ ceremoniarũ diuiniter institutarũ attingere nequit, ueruntamen assignare conatur.ex suis igitur passionibus assignando,diis passiones attribuit.

Vulgus erga potentes utitur gestibus uenerationis,& donis utitur ad deos eisdem.Sed erga homines id agit,tũ passionibus suis, tũ propter passiones maioris. putat aũt & similes passiones diis inesse,

quæ

quæ hominibus potentibus insunt, atq; propter similes passiones in subditis, adoratoribusq; diis talia exhiberi. Sed re uera cerimoniæ diuinitus institutæ nõ passione aguntur ulla, sed admiratione potius, & ueneratione, & constante prorsus intelligentia, gaudioq; persimili.

Quo differant Dæmones, Heroës, Animæ.

SVnt in diis uires generatiuæ, opificesq;, sunt & uiuificæ, quæ & in prioribus sublimius cõtinentur. Primæ latius diffunduntur quàm secũdæ. Secundæ per primas definiuntur: dæmones post longũ carũ processum exordiuntur, ubi iam ad partionem plurimã deriuãtur. heroës definiuntur per secũdas, id est, uiuificas antè quàm deueniant ad postremũ. Nam in postremo carũ exordiuntur animæ: officium ergo dæmonũ est opificium circa naturas mũdanas, usq; ad singula trãsigere simul, atq; perficere, & animas ligare corporibus. Heroum uerò est uiuificare, ratiocinariq;, & animas custodire, easq; à corporibus soluere. Dæmonũ officium latius est quàm heroum: illi circa uniuersum magis, hi circa animas potius operantur. Nõ dicimus animas fieri, sed accipere à dæmonibus, heroibusq; nõnihil, & ex se multa insuper adhibere, exordiriq; suũ offici

officium circa diuinorũ finem: non quia diuina non ulterius agãt, sed quoniã animæ in ultimis diuinorũ officiis adsciscuntur. Item anima ex se tam uarias uiuendi formas promere potest, ut pro carũ congruitate singulas habitet mundi plagas. Potest & congredi quibus uult, iterumq; regredi in seipsam, & tam diis quàm inferioribus se coniungere, quatenus rationes diuinorum sicut inferior promit: etsi sæpe per dæmones, heroësq; iungatur diis, potest tam per sua quædam media ab illis differentia se coniungere diis. Anima nonnunquã conciliat se diuinis per alias harmonias essentiæ, actionumq; suarum, quàm sint illæ, per quas dæmones superis se coniungunt. Etsi anima non seruet uitæ tenorem adeo similem, tamen sæpe benefica uoluntate Deorum illuminata dæmones supergreditur ad uitam angelicam potius quàm animalẽ. Anima quanuis uideatur omnes rationes, & totas in se species exhibere, tamen determinata semper est secundum aliquid unum, id est, unàm speciem. Atque interim ex causis præcedentibus aliâs aliis seipsam coordinat ipsa se mouens.

Quando alia numina aliter appareant, atq; agant.

OMnes ſuperi inuocati ueniũt in conſpectũ, ſed alii ſub aliis formis, uiribusq; occurrunt. Animæ quoq; ſtellarum nouis quibuſdam modis aſpectũ mouent. Deorum uiſa occurrũt uniformia, ſimpliciſsimaq;, archangelorũ aliquantò minus uniformia uel ſimplicia. Angelorũ quoq; minus, dæmonũ uaria iam, principatuum magis uaria, ſed ordine uarietatis miro, heroũ his quaſi ſimilia, principatuũ uaria admodũ, ordinata parũ. Animarũ ſcilicet particularum omniformia. Cùm enim diuerſi ſunt ſuperi naturis, actionibusq;, & modo ſuo apparent ſingulis, meritò diuerſi diuerſis modis occurrunt. Dii in aſpectũ ueniũt admodũ ſalutares, archangeli horribiles ſimul & manſueti: mitiores angeli: dæmones metuẽdi: heroës uerendi minus: principatus ſtupendi: principes noxii & infeſti: animæ ſimiles heroibus, quamuis inferiores. Deorũ imagines apparẽt penitus immutabiles, magnitudine, forma, figura, actione: archangelorũ, & angelorũ gradatim minus immutabiles, ſed prope Deos: dæmonum mutabiles quidẽ magnitudine, atq; forma, his enim aliâs aliter apparẽt, ſed eædem agnoſcuntur: principatuũ immutabiles: heroũ fermè ſicut dæmonũ. principũ multiformiter uarian

uariantur:animarum mutabiliores longè quàm dæmonũ. Dii apparent cum quiete quadam,& ordine:archangeli cum eisdem,ſed his adhibẽt efficaciã: angeli eisdem ſcilicet quieti,& ordini adhibẽt motũ ordinatũ, & moderatũ: dæmones cum turbatione ordinẽ tranſgrediente:principatus cũ ſtabilitate,conſtantiaq́; in ſeipſis: heroës cum motu,atq; feſtinantia:principes cũ tumultu:animę fermè ſicut heroës, ſed minori cũ ſtabilitate,& ordine. Deorum pulchritudo occurrit inæſtimabilis, incõparabilis,admiranda,ſupra modũ delectans:archangelorũ, angelorumq́; conſimilis,ſed gradatim inæqualis. Dæmonum & heroum ſpiritus per ſe apparentes pulchritudinẽ in ſpeciebus determinatis habent, ſed illi ſecundũ rationes eſſentiæ, hi ſecũdum fortitudinis actũ. principatuũ pulchritudo principalis eſt,& natiua:principũ ficta, adornata,elaborata. Animarũ pulchritudo in rationibus conſiſtit determinatis quidẽ, ſed diuiſis magis quàm in heroũ forma,ſub una tamen ſpecie cõprehenſis. Deorũ actiones,effectusq́; uelociores ſunt quàm intelligentia deprehendere poſsit. ſed interea penitus ſtabiles. Archãgelorũ celeritas miſta eſt,quodammodo efficacibus actionibus:angelorum

cum motu, neq; pariter habét, ut unà cum dicto perficiant. Dæmonum actiones celeriores apparẽt, quàm sint effectu, & ueritate. Heroës magnificè quidem incedũt ad actionem, tardius tamen quàm dæmones peragunt: principatus cum autoritate, & imperio ueniunt ad agendũ. principum conatus plurimam quidem habet emphasim, sed defuit ab effectu. animarũ actiones mobiliores sunt, quàm heroũ, sed debiliores. Deorũ apparẽtium magnitudo totũ cœlum occupare uidetur. Quam incedentẽ nec terra putatur sustinere posse. Archangelis apparentibus partes mundi quædã commouẽtur, & lumẽ præcedit in sẽ diuisum. ipsi uerò pro magnitudine dominationis suæ magnitudinẽ lucis, & figuræ præseferunt. Angelica forma, & lux & minor est, & diuisa magis: dæmonum magnitudo, formaq; diuisa magis & minor: heroica rursus angustior, aspectusq; magnanimus: principatus prægrandes, & uasti: principes inflati, superbiq;, & insolentes apparent. animarũ effigies inæquales, heroibusq; minores. Deniq; quilibet pro magnitudine potẽtiæ suæ, & imperii latitudine magnitudinem formæ, lucisq; præfert. Deorum spectacula prælucida nobis occurrũt, fulgentiaq; ad summum,

&

& ſplendore dearticulata mirificè, & lucidiora quàm ſint re uera: archangelorum uera, perfectaq; : angelorum effigies ſpeciem eandẽ ſeruant, præterquam quòd à notitiæ plenitudine agnitionis diſcretione deficiunt: dæmonum exilia, & quaſi caduca: heroum exiliora: principatuum perſpicua: principum obſcura, ſed utraq; imperioſa: animarum umbroſa. Deorum imagines quamplurimo ſplendore coruſcant: archangelorum quoque præfulgidæ: fulgidæ inſuper angelorum: dæmones turbidus ignis apparent: heroës miſtum lumen ex pluribus habent: principatus quidem purius: principes autẽ ex diſſimilibus, contrariisque confuſum oſtendunt: animæ ignem reddunt plenum ex multis generationis admiſtionibus, atque diuiſum. Deorũ imagines occurrunt tanquam ignis indiuiduus, ineffabilisq; implens uniuerſum mundi profundum: archangelorum ignis etiam indiuiſus, habẽs circa ſe, uel antè, uel retro quamplurimã multitudinem: angelorum diuiſus ignis, ſed in ideis abſolutiſsimis: dæmonũ magis quoque diuiſus, ſed anguſtius circunſcriptus facile exprimendus, et apud illos, qui ſuperiora uiderunt, facile contemnendus: heroicus ignis habet, quod horum

consimilia, sed nõ æqualia. principatuum ignis apprime lucidus: principum aliquid habet opaci: animarum ualde diuisus, & multiformis, atq; ex multis mundi naturis admistus. Deorum ignis omnino stabilis est aspectu: archangelorum stabilitatis particeps: angelorum stabiliter mouetur: dæmonum instabilis: heroum properantior: principatuum quietus aduenit: principum uerò tumultuosus: animarum ignis multis motibus transmutatur. Dii animas perfectissimè purgant: archangeli sursum reuocant: angeli tantum soluunt à materiæ uinculis: dæmones ad naturam trahunt: heroës ad curam sensibiliũ operum deducunt: principatus quidem præsidentiam mundanorum, principes uerò materialium studium exhibent: animæ, cùm apparent, contendunt, trahuntq; in generationẽ. Quicquid purũ, firmumq; est in imagine nobis occurrente, superioribus attribuito generibus. Iam uerò præfulgidum eius, quod uc in seipso firmiter permaneat diis attribue: quod uerò fulget, atque permanet quidem, sed quasi in alio, archangelis: quod in alio permanẽs, angelis. Item quod mobile est, & uagabundum, & alienis plenum naturis, ubiq; inferioribus ordinibus attribuito. Dęmones

nes miſtos in ſe habẽt mundi uapores, feruturq; inſtabiliter præter uel iuxta mundi motũ: heroibus generatiuæ ſpirituum compoſitiones admiſcentur, circa quas & ipſi commouentur. Principatus eodẽ modo permanent, mundanum quod habent oſtẽdentes: principes materialibus liquoribus pleni ſunt: animæ ſuperfluis maculis, & alienis ſpiritibus ſunt repletæ, quibus cum quoties apparent, unumquodq; horum generum ſe oſtendit. Dii materiam repente conſumunt: archangeli paulatim, angeli ſoluunt ab ea, & ad ſublimia reuocant, dæmones diligenter exornant eam, heroës coaptant ad eam competentibus ubiq; mẽſuris eam ſtrenue, commodeq; curantes: principatus adſtant ei ſupereminentes, & hoc pacto ſeipſos oſtendunt: principes impletos ſe penitus materia monſtrant: animæ puræ quidem ſeorſum à materia ueniunt: impuræ uerò materia inuolutas ſe nobis oſtendunt. Exhibent inſuper alii nobis alia. Dii præſentes dant corpori ſanitatem, uirtutem animæ, mẽti ſynceritatem, omnia noſtra impropria principia reuocant, quod in nobis eſt frigidum, letiferumq;, delent, calorem fouent, efficacioremq; reddunt ad uitam: faciũt quoq;, ut omnia animæ, mentiq; con-

gruant,& mensurentur eisdē,harmoniaq́; intelligibili lumē effundunt:quod'ue non est corpus,ostēdunt tanquam corpus ipsis animæ oculis per corporis oculos. Archangeli eadem agūt,sed non adeo sufficientia,uel permanētia, uel extra proportionē nostram : angeli bona etiam magis particularia diuisè distribuūt, effectumq́; agunt ualde ab intimo eorum uigore deficientem:dæmones præsentia sua corpus grauant, morbis affligunt, aliter puniunt, animas quoq; ad naturā trahunt,& à corporibus, cognatoq́; corū sensu non discedunt:atq; eos,qui ad ignem cœlestem, diuinum'ue contēdunt,circa locum inferiorem detinent, nec à fati uinculis soluunt: Heroës alia dæmonibus similia faciunt, proprium uerò id habent, quòd ad opera quædam generosa, magnaq́; nos susci tāt, principatus apparentes bona largiuntur mundana, resq́; uitæ huius omnes suppeditant:principes materialia,terrenaq́; bona:animæ cùm apparēt,si animæ sunt puræ in ordine angelico constitutæ, sursum reuocant,salutem animo præbent,spemq́; sacram,sacraq́; dona, quæ sperantur : animæ impuræ ad generationem detorquēt, spem frustrantur eius fructus auferentes, passionibusq́; intuentes implent animam

corp

corpori copulantibus. Ordinem quoq;, quem unuſquiſq; obtinet, in apparẽdo deſignat : dii oſtendunt Deos, uel angelos circa ſe adſtantes: archãgeli angelos præferunt, uel præcurrentes, uel circunſtantes, uel ſequẽtes, ſiue aliam quandam turbam angelorum quaſi ſtipatorũ circumuallantium : angeli opera ordini ſuo congrua præferunt. Boni dæmones opificia ſua, & bona, quæ tribuunt, in conſpectum adducunt : dæmones ultores oſtendunt ſupplicíorum ſpecies. dæmones alii quomodocunq; praui occurrunt circundati feris letiferis, uoracibusq; : principatus, prouincias mundi quaſdam ſecum demonſtrant: principes, conditionẽ materiæ ordine carentem, errantemq; ſecum afferũt in conſpectum. Anima quidẽ tota in nulla particularium ſpecie detenta ignem oſtendit ſine certa ſpecie circa mundum totũ, quo animæ mundanæ natura ſignificatur indiuiſa, & una, & nulli addicta ſpeciei. Anima purificata igneam oſtendit figuram, ignem purum, & lumen micans, ſimulq; ſtabile, & ipſa unà cum duce ſublimi ſequitur, bona uoluntate gaudens, atq; ita in operibus ſuis ordinem, quem obtinet, patefaciens. anima uerò, quæ deorſum labitur, occurrit trahens ſecum ſigna uin-

culorum, atque pœnarum, materialiumq; ſpirituum compoſitione ſe grauatã oſtendit, turbationibusq; materiæ diſſimilibus occupatam, ſeq; ſubdentem imperio dæmonum generationi fauentium. Singuli cùm apparent, oſtendunt prouincias, ſortesq;, quas ſortiti inhabitant, aërii quidem ignem aërium, terreni uerò terrenum, atq; nigrum. cœleſtes autẽ ignem ſplendidiorem, atq; in his tribus terminis omnes diſtributi ſunt eorum ordines. Dii demonſtrant omnium ordinum principia in ſe, cùm apparent. Angeli declarant ſe ab archangelis dependere: dæmones, heroëſq; patefaciũt ſe ſuperioribus miniſtrare, quãuis aliter hi quàm illi: principatus, principesq; præfecturam oſtendunt. Illi circa mundum, hi circa materiã animæ declarant ſe ſuperiorum poſtrema tenere: unde unà cum ſeipſis primi quidem prima loca deſignant, ſecundi ſecũda, tertii tertia, cæteriq; deinceps eodem ordine. Dii tenuitate luminis tanta effulgent, ut corporis oculi nõ poſsint capere, atq; perinde afficiãtur, ut piſces ab aqua turbida, pinguiq; tracti in aërem tenuiſsimũ: qui enim diuinum ſpectant ignem, non potentes ignis diuini reſpirare ſubtilitatẽ, cùm primùm ſpectare uidentur, uirtute deficiunt, atque

innato

innato ſpiritu,prorſus intercludũtur. Archangeli quoq; ſplendorẽ emittunt ſubtiliorem,purioremq;, quàm tolerari queat, non tamen adeo intolerabilem, ſicut dii. Angeli occurrẽtes tolerabilem perficiunt aëris miſtionẽ, ut ſacerdotes eam attingere poſsint.Dæmones,cùm apparent,nihil totus aër compatitur, nec eis circunfuſus aër fit ſubtilior, neq; præcurrit lumen, in quod eorum ſpecies emicat,aërem anticipans: neq; circa illos circunlucet aër undiq;; heroibus apparentibus plagæ quædam terræ cõmouentur,ſonitusq; circunſonant, totus uerò aër non fit ſubtilior, neq; adeò ineptus ſacerdotibus, ut ſuſtinere non poſsint. Sub principatibus circũcurrit eos uiſorũ circumuolutio plurimorũ difficilis toleratu, & uolumen eiuſmodi circa eos eſt mundanum:circa principes uerò terrenũ: neq; tamẽ ſuper mundana ſubtilitas, neq; ſupremorũ elemẽtorum. Animis apparentibus, aër apparens magis conatus eſt eis,earumq; deſcriptionẽ ſuſcipit coaptatus eis. Affectiones inuocantium animorum occurrentibus diis excedentẽ reportant perfectionem,actionemq;,& amorẽ diuinum,incredibilemq; lætitiam: archangelis contemplationem intellectualem ſummopere puram, immutab

mutabilemq; potentiam:angelis rationalem cognitionẽ, uirtutemq; in ordine positam: ad summũ dæmonibus appetitũ generationis, atq; heroibus talia quædã, & insuper studia ciuilis gubernationis:principatibus, uel principibus motus mundanos, uel materiales agunt animo naturæ, operumq; fataliũ expletionẽ animis, appetitus,generationis, & studia corporum curandorũ.Deorum apparitio ueritatem, potestatem, actiones ad summum corroborat,& bona præbet amplissima, archangelorũ similia, sed particularia magis, & cognitionem,potentiamq; non simpliciter, sed ad hoc,& ibi, & tunc, & hoc pacto,angelorũ etiã determinata magis:dęmonũ non animę bona,sed corporis,corporeaq;, quãdo mundanus ordo cõcedit: heroum dona Reip.mũdanę,siue terrenę: principatuũ mundana:& omnia uitę commoda principũ,inferiora,id est magis materialium copiam:animarum,quæ ad humanam uitam cõferunt familiari prorsus occursu. Porphyrius narrauit opinionem dicentẽ communem hoc est diis, angelis, dæmonibus,omnibus deniq; superis,cùm apparẽt,ostentare se,& iactare mirificè,& imaginariam similitudinem ex se producere.Iamblichus utranq; confutat. Deus,

angel

angelus, dæmon bonus, docent hominẽ, cùm apparent, quæ, qualisue re uera sit eorũ essentia, nihil ultra, uel citra ueritatẽ loquentes. Sicut enim lumen naturaliter, & assiduè solẽ sequitur, sic ueritas Deum, eiusq; pedissequos, præsertim cùm perfecti, pleniq; sint, neq; egent, neque possunt sibi ultra quàm sint, arrogare. Quando in theurgia, id est deifica, & sacerdotia facultate delinquitur, tunc nõ bona quidẽ numina, quæ optantur, sed deteriora, malaq; nobis occurrunt sub prętextu bonorum: mali enim spiritus in similitudinem bonorũ se sæpe transformãt, iactabundiq; ueniunt, & supra quàm sunt, sibi arrogãt. Nempe ubi initium primum adulteratum suboritur, mendaciũ plurimum ex peruersitate procedit. Oportet sacerdotes apparitiones spirituum regula ordinis totius examinare, & meminisse arrogãtiam iactabundã non esse ullo modo propriã ueris spiritibus, atq; bonis. Et cauere ne à ritu sacrorũ aberretur unquã. Ac si in errore apparitionis quadã repente insolentes aduentent, non decet ex earũ conditione communem, omnemq; numinum naturam, cõditionemq; perpẽdere. Quæ enim multis seculis, & operoso labore in sacris cõprobata sunt, nefas est ex nonnullis repente

pente incidẽtibus temere iudicãdo mutare. Etſi falſi ſpiritus mentiuntur, boni tamen circa ignẽ ueridici ſunt, atq; legitimi. In omni ſiquidem genere principalia primùm à ſeipſis exordiuntur, ſibiq; ipſis præbent, quod cæteris exhibẽt, idq; fit in eſſentia, uita, motu. ſimiliter ſuperi ueritatẽ omnibus exhibentes, primò de ſeipſis uera prædicant, ipſamq; eorum eſſentiam præcipuè cõtemplationibus patefaciunt. Ideoq; ignẽ per ſe, propriaq; forma ſpectandum ſacerdotibus rite demonſtrant. Non enim eſt caloris frigefacere, uel luminis obtenebrare, atq; occultare, uel ullius per eſſentiã aliquid faciẽtis, aliquãdo cõtraria facere. Phantaſma, id eſt ſimulacrum miſſum ab aliquo ſine natura eius, ſed ſolum per modũ idoli ſpecularis uanè trahit animum intuentis, fallitq;, dum ſimulat ſe eſſe aliquid, de cuius natura nihil habet. Eſt igitur cauſa falſitatis, quod nullo modo cõpetit alicui eſſentię ueræ. Ideo neq; diis, ſed hi, eorumq; ſectatores, non exiles, inanesq;, ſed nauſeles, & ueras ſui reuelẽt imagines, non quidẽ ſpeculares (ut dixi) uanas: cur enim eas mitterent? non ut demõſtrent eſſentiam ſuam, atque potentiam. nam illæ ab hac ex tota natura deficiunt, non etiam ad intuentiũ

utilit

utilitatem. Quæ enim utilitas est ex mendacio simul, atq; deceptione? Non deniq; ob hoc mittunt, quia natura eorum sit ita ex se idolū mittere, nempe essentia firma in seipsa cōsistens, & ita reliquis essentiæ, ueritatisq; causa nullo modo in aliud mittit imitamen sui ullum fallax, & deceptoriū, quod simul & se esse aliquid, de cuius natura nihil habeat. Neq, igitur dii, neq; sequaces eorum uel transformant naturā suā in aliqua simulacra, neq; hæc in aliud ex se producunt, sed ueras sui formas in ueris animæ moribus illustrant, atq; demonstrant. Nota huic simile illud, quòd in patria mens beata diuinā essentiā uidet non per imaginem ab ea creatā prorsus deficientem, sed per eandem essentiā, sicut is, qui lumen uidet per lumen in lumine: non sicut qui calorem per lumen, uel qui corpus speculo. Substantiæ separatæ, non habent ullum sibi commune genus. Item dii, angeli, dæmones boni non apparent phantastico modo, sed proprio prorsus, & uero. Spiritus uerò mali phantastico, fallaciq;, neq; decet ex cōditione, qua hi apparent nobis, reputare modum, quo boni sua præsentia formant animam.

Porphyrius ait, cognitionem quidem diuinorum esse rem sacram, ignorantiam

uerò

uerò profanam. hæc Iamblichus cõprobat: quia cùm dii per intelligentiã agant entia, meritò nos per intelligẽtiam entiũ placere diis, atq; probari, sed operationẽ religiosam anteponit intelligentiæ, tanquam quæ sola sit efficax ad acquirẽdam animæ cum Deo deificam unitatẽ. Tanta est uirtus sacrorum rite Deo factorũ, ut etiam si hæc ignores, piè tamen obserues, non minorem habeant efficaciam. Non enim intelligentia coniungit sacrificatores Deo, alioquin philosophi unionem deificam reportarent.

De uiriute Sacramentorum.

OBseruantia decens præceptorũ, operumq; diuinorũ, quæ omnẽ excedũt intelligentiam, atq; symbolorum, sacramentorumq; potestas mira solis nota numinibus, præstat nobis deificã unionem. Quãdo operamur in sacris, nõ cõficimus per intelligentiã sacramento, alioquin & actio eorũ intellectualis foret, & daretur à nobis: cõtrà uerò & nobis nõ intelligentibus, hæc propriũ opus peragũt, & deorũ potestas quò hæc referũtur, ineffabiles ex seipsa proprias agnoscit imagines non à nostris intelligentiis excitata. Vniuersales enim causę à particularibus effectibus

non

non mouentur: unde nec ab intelligẽtiis noſtris diuina principaliter mouentur ad operãdum, ſed intelligentias, & affectionem optimam, puritatemq́; prẽcedere neceſſarium eſt, tanquã concauſas quaſdam. Quæ uerò principaliter diuinã prouocãt uoluntatem, ipſa ſunt ſacramenta diuina: atq; ita diuina à ſeipſis incitantur, neq; ab ullo ſubdito principiũ actionis accipiũt.

Ne putes igitur totam in nobis authoritatẽ eſſe efficacis rationis in ſacramẽtis, neq; in ueritate intelligentiæ noſtræ, uerum eorũ opus abſolui, uel hæc ex noſtra deceptione mẽtiri. Nam nec etiã ſi nouerimus, quę genus quodlibet propriè cõſequuntur, ſubitò cõſequimur ipſam eorum in opere ueritatem. Abſque cognitione quidem nunquam aduenit efficax unitas ad diuina, neq; tamen idem eſt omnino. Quapropter neque diuina puritas per rectam cognitionem efficitur, ſicut corporis puritas per ſanitatem, ſed ſuper cognitionẽ unita eſt, & purificata puritas, id eſt per poteſtatẽ cognitione ſuperiorẽ. Neq; igitur aliud quicquam in nobis humanũ ad diuinarum actionũ finem aliquid confert. Cõclude ſententiã Iamblichi Aegyptiorum, Aſſyriorum, ſicut in agricultura, medicina, arte imaginum, coitu huma-

no homo materiam opportune coaptat. causa uerò superior, uniuersalisq; adhibet formã: sic in sacrificio, quando fiunt symbola, atq; synthemata, id est signacula, & sacramenta, sacerdos adhibet materialia quædã, quo ordine decus instituit. Deus autem uim efficacẽ imprimit sacramẽtis.

Vaticinium quid, & unde.

VAticiniũ ipsum nec ab arte, nec à natura, nec à naturalibus, uel animalibus rationibus motibus'ue efficitur: neq; fit ullo modo, sed utrinq; sempiternũ est missum ad nos usq; diuinitus, totaq; potestas præsaga refertur ad deos: & omnis huius authoritas consistit ín eis, atq; inde traditur, diuinisq; operibus, signis'ue perficitur. spẽctacula quidẽ habet diuina, & contẽplationes uera sciẽtia prẽditas. Cætera uerò cũcta, uelut instrumẽta subiiciuntur, misso diuinitus præsagii dono. quæcũq; ad animã pertinent, aut corpus, uel in totius natura sunt, siue naturis: loca uerò & talia quædã ad uaticiniũ exiguntur uice materiæ. Non decet uaticiniũ deducere sine causa, scilicet à quibusdã nullam in se habentibus præscientiam, sed à diis continentibus in se terminos totius sciẽtiæ rerum. Contemplari decet uaticinium

nium distributũ circa totum mundum, & circa omnes diuisas in mundo naturas: sic utiq; causa uaticinii præcipua est, & communissima, possidensq; in se ipsa quęcũq; sui participãtibus exhibet, præcipuè præbẽs ueritatẽ, qua opus est uaticinio, & inprimis essentiã, causamq; eorũ, quæ fiunt, obtinens in se ipsa, à quibus necessario procedit, perpetua præsagii consecutio. Porphyrius ait, quãdo dormimus, aliquãdo præsentire futura, absq; ulla præsentis status animaduersione, etiã si in ecstasin minimè cõcitemur. Volens arbitror non tam externo influxu tũc diuinitus influente, quàm ex ipsa natura animæ, mentisq; præsagire: Iamblichus ait somnia, quæ humanis proueniũt causis, siue per naturam nostrã, siue per affectus, & cogitationes, & actus, rarò admodũ & obscurè nimiũ, & sæpius casu quodam attingere uerum.

De Somnijs.

SOmnia quãdoq; incitantur in nobis ab innatis intelligẽtiis, rationibus'ue, uel ab imaginationibus, curisq; diurnis, quæ aliquãdo uerum assequuntur, plurimum uerò falluntur, atque hæc humanis principiis oriuntur, dormientibusq; contingunt uigiliæ nihil habentibus. Somnia uerò missa diuinitus non ita cõtingunt,

ſed ueniunt,uel inter uigiliã, atq; ſomnũ, uel inter ſomnum,atque uigiliam, uel in ipſa uigilia. Tunc breues audiũtur uoces, quid agendum ſit admonẽtes,& aliquando ſpiritus quidam non corpulẽtus, non tractabilis,ſe iacentibus circunfundit:qui tamen non perſpicitur, ſed alio quodam ſenſu,& animaduerſione, quæ in conſenſu percipitur, impetu quodam ingrediẽs, & ſe undiq; circunfundens abſque contactu, atq; mirificè paſsiones animi,corporisq́; expellit, aliquãdo uerò lumẽ ſyncerum,quietumq́; fulget,ſub quo uiſus claudit anima patens.Sed alii ſenſus interim peruigiles ſunt, perſentiuntq́ue quando dii in lumine ſe oſtendunt,& quæ illi loquũtur,arguuntq́;, cõtinuata animaduerſione percipiũt. perfectus uerò id totum diſcernitur, quãdo uiſus quoq; perſpicit, atq; intellectus corroboratus, quæ fiunt aſſequitur,& qui ſpectant ſimiliter commouentur. Tanta,tamq́; differẽtia qualia diximus,non ſunt humana.cõtingunt uerò quando ſomnus noſter eſt grauedo quædam capitis, uel inclinatio, & occupatio uiſus, uel medium quiddam inter uigiliam,atq; ſomnũ,uel excitatio ſubita, uel ipſa uigilia. Quæ omnia diuina ſunt ad deos ſuſcipiendos idonea, diuinitusq́; mittunt,

mittunt,atqui talia quædã prȩcedũt,quaſi apparitionis diuinę partes.Somnia humanis cauſis procedentia defectus patiuntur duos.Nam & in ipſo ſomno omnino dormiẽtibus accidũt,& nos tũc nõ diſtinctè, uel plenè animaduertimus,aut quę occurrũt,aut ſtatũ ibi noſtrũ.Quãdo uerò diuinitus mittuntur ſomnia,neq; re uera dormimus,& aſſequimur,animaduertimusq́; clarius quàm conſueuerimus uigilantes: ideoq́; in eiuſmodi ſomniis maximè ponitur uaticiniũ. Anima duplicẽ habet uitam,unam quidẽ ſimul cum corpore, alteram uerò ab omni corpore ſeparabilem. Quãdo uigilamus, utimur plurimũ uita, quæ communis eſt cum corpore, præter quàm ſiquando penitus ſeparamur ab eo, propterea quòd uel intelligam⁹,uel puris rationib⁹ cogitemus: ſed in dormiẽdo penitus ſolui poſſumus,uelut à uinculis adhibitis animo, atq; uita à generatione ſeparata tũc uti. Quãdo quodãmodo dormiẽtibus animus à corpore ſoluitur, tunc illa uitæ ſpecies ſecundũ ſeipſam permanẽs ſeparabilis, ſeparataq́;, ſiue intellectualis, ſiue etiam ſit diuina,protinus expergiſcitur in nobis,agitq́; quemadmodũ ſua fert natura. Quoniam uerò & intellectus entia contemplatur, & anima ge-

nerabilium rationes in se complectitur, meritò secundū causam comprehendentem futura in præcedētibus sui rationibus ordinata prænoscit. Dictum est de præsagiis animæ redeuntis in se in statu simili somno. In se inquam, id est in rationes seminales, & intellectuales: sed hactenus sub forma quadā propria præsenti uitæ, id est sub forma particularis actionis huius, & uitę, sed si mox explicet uniuersam rationum, cogitationumq; formā, secundum quam uixit aliquando, tunc reportabit præsagia pertinentia magis ad uniuersalem mūdanarum rerū conditionem, sub qua & particularia passim conspicere poterit. Si rursum per formā uniuersalē eiusmodi suam ipsis deorū mentibus copuletur, uidebit insuper, quę ad mundum spectant superiorem, & quę ad hunc, item per illa tanquam præcipuas causas intelliget absolutius, in quo statu nō solū cogitatio erit pfecta, sed imaginatio quoq; habebit imaginamenta syncera de rebus corporeis, atque diuinis. Quoniam uerò sunt in anima rationes generabilium penes potentiam eius, tum effectiuam, tum etiam cognitiuā, atq; hæ rationes dependent à rationibus, quæ sunt in diis, ideò anima his coniuncta, rationes in se susci-

tat

tat in actum. Saltem cognitionis amplissimum, et sub diuinæ prouidentiæ modo, per quem, & per quas reputat præterita, futuraq;, & temporalia omnia, eorumq; actiones, & passiones, passionumq; remedia, & curationes morborum, uitiorumq; animi, & statuta legũ, & artes generi hominum necessarias: sic in Aesculapii tẽplo accipiuntur somnia, quibus morbi curantur, ipsaq; ars medendi somniis est cõparata diuinis. Exercitus Alexandri morbi mox deperiturus euasit discrimen remediis adhibitis in somno à Dionysio deo. Lisander rex Aphutim urbem obsederat, & in somno iussus ab Ammone, soluit obsidionem. Multa quotidie similia fiunt supra orationem, rationemq; humanam.

De inspiratione diuina, quæ fit in uigilia.

POrphyrius duas diuinas afflationes tetigit: unam, quę cõmuniter dicitur in somno fieri: alteram, quę in uigilia, ubi afflati, & perciti præsagiunt, ita uigilãtes, ut etiam utantur sensibus. Neq; tamen interim sunt humanæ rationis' compotes. Iamblichus ait animos uerè præsagiẽtes, afflatosq;, & cùm dormire uidentur, non dormire, & cùm uigilare, non propriè uigilare, neq; more hominum sensibus uti.

Animi diuinitus afflati, percitiq;, subie-

cerunt uitam ſuam penitus afflanti deo. Ideo ſiue ut uehiculũ, ſiue ut inſtrumentum ſe ſubiecerint, priorem uitæ modum depoſuere, atq; uel uitam propriam in uitam diuinã commutauere, uel uitam ſuã penitus ad deum agunt. Ideo neq; utuntur ſenſibus, neque ita uigilant, ut qui uigiles habent ſenſus, neq; ipſi præſagiunt, uel mouentur humano quodam impetu, atque more, neq; ſuum ſtatum animaduertunt, neq; ullam edunt cognitionem, actionemq; propriam, ſed totum illic agitur ſub forma, actioneq; diuina.

Miracula multa fiunt à Prophetis.

QVòd autem afflati diuinitus non uiuant, tunc ipſa animalis uita patet, quia multi eorum admoto igne, non uruntur, ignem uidelicet repellente deo intus aſſante: uel ſi uruntur, non perſentiunt, neq; pungentia percipiunt, uel radentia, uel ulla tormenta. Itẽ quòd actiones eorum nõ ſint humanæ, conſtat, quoniã per inuia uadunt, perq; ignẽ feruntur intacti, & flumina tranſeunt mirabiliter, quod & ipſa ſacerdos agit in cataballis. per hæc patet illos non uiuere uitam humanam, nec animalem ſenſibus, impetuq; utentem, ſed diuinam, quaſi anima eorum otietur, & deꝰ ibi ſit pro anima, moueatq; tanq

tanquam excellentior anima. Variæ sunt diuinitus inspiratorum species tum pro uarietate deorũ, qui alii aliter inspirant, tum pro differentia modorũ in spirationibus: hi modi sunt tales. Aut enim deus ipse nos occupat, aut nos ei nos addicimus, totiq; illius efficimur, aut cõmunem agimus ad deum actionem: item uel ultimæ diuinæ potentiæ euadimus cõpotes, uel mediæ, uel supremæ. item aliquando nuda est dei præsentia, aliquando ultra præsentiam fit cõmunio. interdum ultra hanc cõficitur unio, rursum inspirationis uel anima sola fit compos, uel etiam corpus subinde fit quodammodo particeps, uel etiam commune animal ex æquo fit compos. Secundum horum diuersitatem, differentia sunt inspiratorum signa, & effectus, & opera. Secundum prædictam inspirantium, inspirationis'ue diuersitatem, inspirati alii mouentur uel toto corpore, uel quibusdam membris: uel contrà quiescunt. Item choreas, cantilenasque concinnas agunt, aut contrà. rursum corpus eorum uel excrescere uidetur in altum, uel in amplum, uel per sublimia ferri, atque contrà. Item uoces edunt, uel æquales, perpetuas'ue, uel inæquales, & silentio interruptas. Et tum remittunt to-

nos,tam intendunt.

Inſpiratus uacat ab actione propria,ac deum habet pro anima.

MAximum uerò afflationis diuinæ ſignum eſt, quòd ille, qui numen deducit,infinuatq;,proſpicit ſpiritum deſcendentem, & quantus ſit, & qualis, atq; ab eo myſticè docetur,et regitur.Quinetiam qui numen ſuſcipit, ante ſuſceptionem aſpicit quandam ignis ſpeciem. Interdum uerò hæc conſpicitur,& præſentibus, ſiue adueniente, ſiue recedente deo. Quo ex ſigno in his rebus periti ueriſimè diſcernunt, quæ ſit poteſtas numinis, quis ordo,& de quibus uera loquatur, & quæ perficiat,ſed qui abſq; eiuſinodi ſpectaculis clàm ſpiritus introducẽt,uelut in tenebris,latitantes concutiunt.Neq; quid agãt intelligunt,niſi exigua quædã,id eſt ſigna nonnulla in ipſo afflati corpore.

Cùm igitur ignis diuini præſtantia, & luminis ſpecies quædã, ineffabilis extrinſecus incubet occupato, impleatq; ipſum totum, & penitus dominetur, & circùm undique in ſe complectatur, adeo ut nec ullam queat actionẽ peragere propriam, quiſnam ſenſus, perceptio uc, & animaduerſio propria poteſt adeſſe animo diuinum ignem ſuſcipienti?uel humana motio,

tio,paſsio,peruerſio phantaſiæ,& alienatio,qualem aliqui ſuſpicantur? Porphyrius afflationem diuinam definit ita, Motio mentis unà cum inſpiratione dæmonica. Iamblichus ait,in animo afflato diuinitus,neque mentem, cogitationem'ue humanam ferri, ſi re uera continetur à deo.Neque demonum,ſed deorum fit inſpiratio,neque rurſum definiri debet exitus,& alienatio. hæc enim lapſum ſignificant in deterius, ſed potius dici debet reductio, reſtitutioq; in melius. Eſt igitur afflatio nihil aliud quàm totos à deo animos occupari,atq; cõtineri. Hinc uerò poſteriꝰ ſequitur ecſtaſis,id eſt exitus,uel alienatio quædã tãquã cõſequens ad afflationẽ accidens. Plato in Phædro dicit antiquos uaticiniũ nominauiſſe maniã, id eſt furorem,quoniã ſoli diuino furore correpti,uerè uaticinantur.poſteriores autem adiuncto t,nominaſſe mantiã. Item Sacerdotes,Sibyllas, Prophetas,quandiu prudentes ſunt,uel paulùm admodum,& obſcurè præſagire,uel nihil:quando uerò rapiuntur deo,uerè uaticinari. unde præuidiſſe apud multas gentes pericula diuinitus imminentia, admonuiſſe populos, & per ſacrificia diuinam Nemeſim placauiſſe. item ait præſagium arte factum appellari

pellari putationem cõiecturalem, nec ullius esse momenti, si cum diuina inspiratione,& uaticinio comparetur. Iamblichus ait, diuinum afflatum,uaticiniumq; non esse in mente,uel anima,siue ut qualitas in subiecto, siue ut actio in agente, sed totum esse actũ ipsius dei ex deo simpliciter dependentem. Actum dico à deo peractum in mẽte, uel anima simpliciter, ut instrumentis ab omni proprio motu uacantibus, atq; ita uera præsagia dari. at si quis motus ex corpore, uel anima,uel qualitas talis interim inseratur,uel præcedat,confundi uisa, neq; uera uaticinia fore, neq; legitimam esse ibi diuinam afflationem,ubi aliquid miscetur humanum.

Tres generatim opiniones erant de afflatu, uaticinioq; diuino: prima, causam eius referebat ad animam, secũda ad corpus,tertia ad compositum. Prima ponit ipsum in eo statu, in quo anima tota est redacta in diuinũ suum, uel in mentem, aut quando eius actio facta est uchementior, siue amplior, aut quando cogitatio facta est acuta, motuq; uelocissima, aut cùm mens incaluerit. Secunda ponit illius causam in corpore,quãdo certam habet complexionẽ, scilicet uel melancholicam, uel temperatam, siue qualitatem

quan

quandam elemẽtalem, ſiue præterea ſpecialem, ſiue certũ ſpiritum. Tertia cauſam eius ait certam proportionem, qua corpus,& anima inuicem ſunt compacta.

Iamblichus ait, ipſum non eſſe opus animæ,uel corporis, uel cõpoſiti, nec cauſam in eis habere. Nam afflatus ille fatidicus agit tum in prædicendo, tum in efficiendo,ſuper omnem humanę naturæ conſuetudinem. Non poteſt autẽ homo, uel aliquid hominis ultra terminos ſuos ad diuinos progredi terminos. Neq; poſſunt præſtantiora à deterioribus generari. cauſa igitur huius eſt duntaxat ipſa diuinitas,quando ſcilicet à diis deſcendunt in nos lumina,ſpiritusq́; traduntur ab eis, adeſtq́; nobis dominatio,poteſtasq́; illinc abſoluta cõprehendens omnia, quæ ſunt in nobis, & exterminans penitus propriã nobis animaduerſionẽ, & motionẽ, proferensq́; ſermones, per hominẽ quidem, ſed non cum ipſa cogitatiõe hominis,immo pronuntians ipſa per os furentis extra ſe poſiti. Dum uidelicet quæcũq; ſunt in nobis ſeruiunt tota numini, cedunteq́; ſoli dominãti actioni diuinæ. Porphyrius ait Muſicam paſsiões inferre animo, itemq́; ſedare,& alios ſonos aliis animis, & moribus cõuenire. Item cõplexiones,

affect

affectionesq; corporis permutare, furorẽ mouere, cohibere furorẽ. Iamblichus ista concedit, sed negat hæc esse causas afflatus diuini: quoniam sunt humana, partim naturalia, partim artificiosa, nec quicquã in se diuinum habẽt. Quod uidetur suspicari Porphyrius, dicens aliquos afflari, cùm audiunt tibias, uel cymbala, aut tympana, alios uerò cùm alias melodias. Variis deorũ ordinibus respondent in mundo uariæ motionum species, certæq; certis. ex his uerò uariæ profluunt melodiæ, quæ congruunt similiter per suos, quæq; motus certis ordine diis principiis; motionum. hi, cùm ubiq; sint, & sua potissimum suis impartiant, melodiis sibi præcipuè congruentibus adsunt præcipuè, nostrisq;, spiritibus per eas affectis se insinuantes occupant hominem, suaq; mox essentia, & potestate penitus implent. cuius afflationis causa est, non tã passio hominis excitata per musicam, quàm ipsa ad deum musicæ congruentia, cui naturaliter deus adest. Quæ ad uisum ueniunt, nimis imaginaria sunt, & intelligibilia potius referunt. Quæ ad sensum infra auditum, materialia nimis. quę ad auditum, media, & animæ cõgruunt, spirituiq; insinuata cum motu, affectu, significatione

uehe

uehemẽter afficiunt animam quidẽ hinc, & inde corpus. unde totus homo secundũ proprietates melodiarũ, cuadit susceptaculum huius numinis, aut illi⁹: & qui afflati sunt aliter, aliterq; se habent in motu, & quiete, aliisq; habitibus, pro diuersitate numinum, quibus afflantur principalius quàm pro differentia musicæ. Cessauit enim iam hic affectus soni, quando deus agit. Anima in mũdo intelligibili audiuit harmoniam diuinã, cuius hic reminiscitur, quãdo audit melodias habentes diuinę uestigium, reminiscens uerò ad eam uehementer afficitur. si est è numero animarũ, quæ ipsam harmoniæ ideã præcipuè contemplatæ sunt in patria. Eiusmodi uerò affectu facta familiaris deo, iam afflatur singulari quadam præsentia dei; unde mirabilia facit. huius ergo afflationis, miraculiq; causa est nõ passio ex sonis illata, nõ animæ natura ex harmonia composita, sed similitudo ad deum, deiq; presentia. Multò quoq; minus dicendum est, afflationem in eo consistere, quòd per musicam & afflationem ipsam superflua quędã in anima, corporeq; concreta purgentur. Vaticiuii ius non est ex certa cõplexione. deorum enim dona non uarie spirantur secundũ corpoream

uariet

uarietatem. Munus enim diuinum impatibile est,& super naturæ uim datur per propriã dei actionẽ: neq; aqua, neq; aër, aut corporeum aliud præbet uaticinium, sed sacra,quæ fiunt circa hæc,immo mentis purificatio una,cum purificatione uehiculi, intentioq; in deũ suscipit uim diuinã ubiq;,semperq; promptissimã. Cùm afflatus animus & dicat, & agat supra, & contra naturæ morẽ, causa afflationis eiusmodi non est naturalis,uel ex corpore nostro,uel qualitate loci,uel dispositione cœlesti nascente homine, uel operante, sed ex dei prẽsentia ista fiunt.unde & uariæ afflatorum species non sequuntur naturales uarietates in nobis,sed differentes species,tum numinũ afflantium, tum modorum,quibus diuinæ præsentiæ participes sumus. Quòd igitur homines afflati diuinitus,alii cõquiescant,alii concitentur,alii montes & deserta petant, aliterq; alii se habeant,non procedit ex differentiis naturalium in nobis causarũ, uel locorum,uel inusicarũ, quas nuper audiuerint,audiant'ue, sed ex uariis deorũ proprietatibus, quibus afflati reguntur, atq; ex uariis afflandi modis. Porphyrius tria è multis in mediũ adducit oracula, unum colophonium,ubi aqua bibita, uaticini

ticinium ueniebat: alterũ Delphicum, ubi ſedens ad os antri uaticinabatur: tertium Branchidicum, ubi hauriẽtes uaporem ex aqua prophetabant. Vnumquodq; ſecundum naturæ ſuæ modũ agit circa ſe effectus, & opera. Ideo ſpiritus ipſi, qui à diis pendentes ſuſcitant homines, atq; concitant, in hoc ipſo opere excedunt omnẽ naturalem, humanumq; motũ. atq; hæc ipſa eorum actio nulla conditione ſimilis eſt conſuetis actionibus homini notis. Erat in Colophone ſubterraneus locus, in quo fons erat. Sacerdos igitur ſtatutis noctibus ſacrificabat, poſtea guſtabat aquã. tandem uaticinabatur ibi factus præſentibus inuiſibilis. Videri poteſt alicui ſpiritus diuinus tranſiſſe per aquam in ſacerdotem. Neq; tamen eſt ita ipſum. nanq; diuinum non ita ſecundũ diſtantiam, diuiſionemq; tranſcurrit per ea, quæ participant, ſed extrinſecus cõprehendit, penitusq; illuſtrat, & implet aquam uirtute quadam ad uaticinium conferente, ſcilicet purgatoria. ita quòd quando ſacerdos bibit, ipſa purificat luminoſum ſpiritum nobis inſitum, & accommodat ipſum deo: qua purificatione, accommodationeq; deum capere poſſumus. Sed extat præterea alia dei præſentia præter uirtutẽ infuſam aquæ, ac prior,

& desuper, circum, & intus illustrans, quæ à nullo abest, modò propter cõgruitatem contingere possit. Adest itaq; subitò, utitur propheta ut instrumento, qui interim neq; sui iuris est, neq; animaduertit, quæ loquitur, sed & ubi sit ignorat, unde & post responsum uix seipsum recipit. quinetiam ante potum aquæ, diem noctemq; cibis abstinet, & ad sacra quædam se reuocat inaccessibilia uulgo. Itaque propter sequestrationem à rebus humanis, syncerum se reddit, aptumq; ad deum suscipiendum. Ex quibus colligitur, duobus modis hic ad deum hominem præparari. uno per purgatoriam aquam factam à deo talem, quæ purificat spiritum: altero per sobrietatem, solitudinem, separationẽ mentis à corpore, intentionemq; ad deum. Sibylla in Delphis duobus modis suscipiebat deum, uel per spiritũ quẽdam tenuem, igneumq;, qui erumpebat alicubi ex ore antri cuiusdã: uel sedens in adyto super sedẽ æneã, habentẽ tres, aut quatuor pedes, & deo dicatam, & utrobiq; exponebat se spiritui diuino, unde radio diuini ignis illustrabatur. itaque aliquando ignis plurimus simul totus ex antro euolans, undiq; circunfunditur ei, repletq; splendore diuino. Aliquãdo, dum inhæret sedi sacra-

tæ

tæ deo, per quam accõmodatur deo, coaptatur ſtabili uaticinio dei. utrobiq; uerò per hęc Sibylla fit tota dei, unde ſubito deus adeſt, ſed interim ſeparatus, exiſtens alter præter ignem & ſpiritum, ſedemq; propriam, & omnẽ eius loci apparatum, uel artificioſum, uel naturalem. Fœmina quinetiam in Brancis fatidica, uel ſedet in axe, uel manu tenet uirgã ab aliquo deo datam, uel pedes, aut limbum tingit in aquam, uel ex aqua quadam uaporẽ haurit, & his modis impletur ſplendore diuino, deumq; nacta uaticinatur. Nam ex his omnibus fit accommodata deo, quem extrinſecus accipit. Quòd autem ex nulla uirtute corporea uel animali propria, uel locorum, inſtrumentorum'ue uaticinium fiat, ſed ex præſentia dei uenientis extrinſecus, patet ex eo, quòd ipſa ſacerdos, antè quàm det oracula, multa rite peragit ſacrificia, obſeruat ſanctimoniã, lauatur, triduum prorſus abſtinet cibo, habitat in ſeceſſu iamq; incipit paulatim illuminari, mirificeq; gaudere. Per quæ patet prouocari deum extrinſecus, ut aduenìat, & forinſecus aduenire. & prius quàm ſacerdos ad locũ aquæ ueniat, quodam modo inſpirari, & in ipſo loco, dum ſpiritus quidã ex aqua euolat fontis, conſtat aliud quid-

dam præter hæc esse deum separatum ab his omnibus, causamq; loci, & fontis eiusmodi, totiusq; uaticinii. Virtus, quæ inspirat nobis uaticinium, est absoluta à locis & temporibus: alioquin non posset omnia simul loca, temporaq; exprimere. Si enim inseparabiliter inhæreat naturæ locorũ, materiarum'ue, uel procedat secundum motũ determinatũ numero, non poterit, quæ ubique, semper'ue sunt, nec ipsa ubiq;, & semper æquè prænoscere. sinautẽ ab his fuerit absoluta, tanquam præstãtioribus, quæ tempore fiunt, uel continentur loco, omnibus, ubicũq; sint aquæ, adest, & iis, quæ tempore fiunt, undiq; simul adest, atq; in uno simul compræhẽdit omnium ueritatẽ, propter essentiam eius separatam prorsus & omnia superantem. Vis diuina uaticinii origo est, ubique tota & semper tota. Ea uis nõ est à corpore, neq; ab animo corpori addicto, sed absolutis, id est angelis, deoq;, qui sunt ubiq;, uel saltẽ uis ipsa est, ubicunq; est aliquis angelorũ, qui sunt ubique: ipsaq; ab omnibus separata corporeis, præsens omnibus, non comprehensa loco uel corpore, uel anima, quæ in aliqua specie particulariũ sit addicta. sed hæc ipsa fatidica deorum potestas, & separata est ab omnibus, & ideo tota simul

ubiq;

ubiq; adeſt ſubitò participare potentibus, illuſtrans forinſecus, & omnia replens, perq; omnia elementa diſcurrens: nec relinquens animal aliquod, uel naturam, cui pro capacitate ſua non imprimat ex ſe aliquid conferens ad præſagium: ipſa uerò propterea implere ſe omnibus æquè poteſt, quòd pariter eſt ab omnibus abſoluta. Porphyrius præter uaticinia publicè celebrata commemorat aliquod priuatũ, eorum ſcilicet, qui profitentur per certos characteres ſe ſpiritus attracturos ad uaticinium, quod Iamblichus reprobat. quia, cùm totam religionem, ſanctimoniamq; negligant ſoli confiſi characteribus, nequeunt ipſam alicuius dei, boniq; numinis præſentiã adipiſci, qua ſolent uera uaticinia dari. ſed in eo falluntur, quòd per characteres quidem diis congruos, & intentionem animi, reportant imaginariam quandam à ſuperis apparitionẽ exiguam, & obſcuram. & quoniam interim ſanctimoniam negligũt, ueniunt ſub malorum dæmonum poteſtatem, qui mentiuntur, & fallũt, & quantulumcunq; indiciorum, apparitionumq; à diis contigerit, peruertunt, atque confundunt. Sed qui ueram deorũ præſentiam ſortiuntur, præſagium reportant uerum & immutabile, quod à

malis ſpiritibus deturbari non poſsit. Sicut enim ueniente ſole, tenebræ eius præſentiam ſuſtinere non poſſunt, ſed ſubitò ſubterfugiunt, nihil ſolem impedientes: ſic undiq; refulgente poteſtate deorum, quæ replet omnia bonis, perturbatio omnis, quæ ſolet à ſpiritibus malis accidere, nullum habet locum, ſed repente diſperditur. Bonis enim numinibus omnino præſentibus, mali ſpiritus euaneſcunt, neq; mouere ſe ualent, neq; ſplendorem obfuſcare diuinum. Damnat eos, qui omnem contemplationẽ, ſanctimoniamq; religioſam negligũt, ſolis confiſi characteribus, qui ſperant ſe incluſuros ſubſtantiam ipſam alicuius dei, quo præſente uaticinétur. Horũ quoq; confidentiam Porphyrius improbabat. Qui etiam narrat præter hos, eſſe alios, in quibus phantaſia aliquando concitatur, quando certa quædam adhibuerint, etſi alioquin in aliis mentes compotes ſunt, dum ſint phantaſia furentes in ſacris. Quando ſcilicet uel in tenebris latuerint, uel certa pocula biberint, uel cantibus, uel conſtructionibus quibuſdam uſi ſint. Tunc ergo furentes imaginantur occulta, futuraq;, alii quidem in aqua uidentes, alii in muro, alii ſub diuo, id eſt ſereno aëre, alii in ſole, alii in ſtellis aliis. Lumen

hoc

hoc diuinum uenit in phãtaſiam propriè, ac ſiquid extra uidemus, mirabile fit, per uiſum phantaſiæ pediſſequum. Dii uel præſentia tantum ſine medio mouent animum quoties uolunt paratum, ſcilicet uel lumẽ aliquod ex ſe fundunt in ætherium animæ uehiculũ, quo imaginationes mouentur in phantaſia, quales ipſi uolunt, & utrobique diuinitas nuſquam includitur. Cùm adhibẽtur prædicta uaticinio congrua, attentio quidem animi, & cogitatio animaduertit, quæ fiunt, quando diuinum lumẽ non attingit propriè ad hæc, ſcilicet ad rationales potentias, ſed interim imaginatio furit alienata, quia ſupra morem humanum deſuper incitatur. Tenent aliquando in tenebris hominẽ diuinandum. Nihil enim in eis obſiſtit uenturo lumini. Aliquando tenent in lumine quando eum præparant, ut maior ſit ad lumen diuinum ſimilitudo, & tunc accipitur illud in lumine ſolis, uel lunæ, uel ſerenæ noctis, uel in aqua propter diaphanon parata, uel in pariete ſacris characteribus præparato. hic enim propter ſoliditatẽ, quod diuinitus ſemel accipitur, diutius retinetur. Admouẽt præterea quædam cognata diis inſinuandis, & exhibent diuinaturo potiones, & compoſitiones quaſdam, &

cantilenas, uel excantationes conuenientes ad præparandum ſuſceptaculum & ad commodandam præſentiã, apparẽtiamq; deorum ſcilicet, quod lumen eorũ occultum alicubi pateat ſenſui, ſed ſemper pro uolũtate deorũ, ſiue deducatur ex æthere, ſiue aëre, uel ſole, uel luna, uel alia ſphæra cœleſti. Quatenus placet diis, qui liberi dant, & ut præcipui autores, & mouent imaginationem, & per eam quãdoq; ſenſum in obiectis accõmodatis, & aliquando eam per ſenſum, imagines magicæ factæ ex materia ſolida diutius uirtutẽ ſeruant. Superi dant dona paratis, non ſolum naturaliter, ſed per intellectum & liberam uoluntatem ipſorum deorum. dii dant futurorũ oſtenta in extis, auibusq;, & ſtellarũ nouis prodigiis, ex quibus humana ſagacitas coniicit euentus per proportionem ſignorum aduentus, ut ex caſu auis caſum uiri, ex defectu membrorum in extis defectioni, exiguè cadente deiectionem eorum. Dii imprimunt futurorum ſigna in rebus miniſterio naturæ uniuerſalis, & naturarũ uel obſequio dæmonum ſeruientium diis, & dominãtium elementis, animalibusq;, ſimilibusq; cunctis, quæ agunt facile pro uoluntate deorum. Et ſi ſymbolicè declarãt in ſignis uoluntatem

dei,

dei,& futuros euentus,ut inquit Heraclitus, repræsentãt interim opificii modum. Sicut enim per imagines firmas faciũt res, & euẽtus præsignãt,sic & per noua ostenta,& qualiacunq; signa,& interim acuunt ex eadem causa,& occasione sagacitatem nostram. Viscera in ostentis transmutantur contra naturam in animalibus ab anima eorũ,& à dæmone eis præsidente,& à motu aëris,motuq́; cœli, præter naturam & pro uoluntate deorum ad homines admonendos. Quod autẽ diuinitus fiat,patet, quia sæpe non inueniuntur in animalibus principalia quædam membra ad uitam necessaria,quæ repente miraculo auferũtur, cùm necesse sit ea pauloante non defuisse. In auguriis captandis aues miraculose mouẽtur ab anima sua, & dæmone præside,motuq́; aëris,atq; cœli: à quo cœlo descẽdit uirtus per totũ aërem conformãs, & commouens illum ad deorum sententiam,pro signis efficiendis. Sententiam dico ab initio præsignatam,atq; decretam: sic aues sæpe se ipsas præcipitant, uel allidunt, uel aliter se necant, dum ad significandum conferũt, quod non sponte faciunt,sed tractæ diuinitus. Flammæ quædam stellarum instar factæ diuinitus, aliquando pro signis futurorum in aëre

facillimæ fiunt, ad nutũ deorũ cœlestium accenso illic aëre summo, qui ductu, formatuq; facillimus est, prẹsertim à diis, atq; in ignem. descendunt interim in hunc aërem corporũ cœlestium influxus quidam, conducẽtes ad creandas, mouẽdasq; stellas eiusmodi, similes cœlestibus luce, uirtute, motu. Mundanum animal est adeo secum unitũ, ut membra eius compatiantur inuicem, commoueãturq;, etiam quæ remota inter se uidentur, quasi sint proxima, tanquam eiusdem animalis membra. Atq; hæc unio, & compassio confert diis ad exhibẽda signa hominibus, primò per cœlum, subinde per aërem. Dii non immediate, sed per media instrumenta scilicet dæmones, animas, naturas, & omnia hinc depẽdentia faciũt hominibus signa, exordientes secundum principium unum: & inde diffundentes deinceps motionem ab ipsis descendentem, quocunque uolunt ipsi. Ideoq; sine habitudine, & coordinatione eorum ad generabilia, regunt eiusmodi singula: & sicut in opificio, & prouidentia, ita in exhibendis signis non deflectitur eorum intellectus ad nostra, sed, dum ille in se permanet, signa omnia, uaticiniumq; cõuertit ad se, eaq; animaduertit à seipso procedere. Vates omnes con-

fitent

fitétur, per deos, uel dæmones uaticinium nanciſci, quia nequeant futura uidere, niſi qui ſint cauſæ, & domini futurorum, per quos & alii uideant. Porphyrius admiratur, quòd dii adeo inſeruiant hominibus, ut uates aliqui etiam per farinam uaticinentur. Reſpondet Iamblichus, deos non obſequio id præſtare ſuo, ſed exceſſu poteſtatis & bonitatis. & cauſa omnia in ſe continente, dum in ſeipſis manent abſq; cõuerſione ad ſubdita, eis pro gradu præparationis dona & ſigna largiri, ſicut ſol diaphanis, oculisq; lumen, atq; hoc calorem. Quia uidemus homines ſubiecta curare cõuerſione quadam ad opera, & diſtractione ad diuerſa, & diſtrahi à ſeipſis, & laborare: ideo ſimiliter ſuſpicamur prouidere deos. qui cõtra, quatenus ad ſe conuertũtur, unamq; ſui formam, quæ eſt inferiorũ cauſa, eatenus agunt, mouent, regunt omnia, non diſtracti per diuerſa, ſed ab uno principio, nutuq; ſimplici uibrantes cuncta, ſucceſsione quadam inde pendentia: neq; ipſi ad ſubiecta flectuntur, ſed ſtatu, & pleniſsimè ſua reddũt ſibi cuncta ſimilia. Deus diuerſos ſuppeditat uaticinii modos, non quidem diſtractus ipſe, ſed indiuiduo nutu, formaq; ſimplici ſuggerit omnes, & diuerſis temporibus ſuggerit

diuer

diuersos, non ipse per tempora uarius, sed æterno, eodemq; mẽtis, & uoluntatis ictu omnes inspirat, quamuis hi, tẽporibus uariis explicentur, neq; in ostentis continetur, distrahitur'ue, sed in una sui forma complectens omnia signa, ex ea exprimit in se ipso consistens, dum uno uoluntatis actu omnia tradit. Tanta est exuberantia prouidẽtiæ ad ostẽdenda nobis signa, ut etiã in calculis, uirgis, lignis, lapidibus, frumento, farina, indicia præbeat futurorum, ubi mirabiliter inanimatis animam, immobilibus motum, ratione carentibus intelligẽtiam quandam præstare uidetur, quasi hæc cognoscere uideantur, ubi nobis futura portendunt. Et sicut deus sæpe per fatuos homines loquitur sapientiã, declarans non hominẽ ibi loqui, sed deum, sic per uilissima quæq; portendit futura, his ipse admodum supereminens, & per omnia nostrũ instruẽs intellectum. Deus per infima quæq; cognitione carentia patefacit quædam cognitione superiora, ubi testatur se longè supereminere naturam. Qui dum diuersa porrigit signa, nõ coërcetur in eis, neque per illa distrahitur, sed stãs in una, indiuiduaq; sui forma cõpræhendit illic omnia signa, & illinc unico, simpliciq; nutu explicat omnia, præbetq;

nobis

nobis argumenta passim præteritorum, præsentium, futurorum.

Non fit in sacris opus alicuius efficaciæ, nisi per potentiam, immo & præsentiam numinis alicuius.

IN religione non potest fieri opus ullũ alicuius mirabilis efficaciæ, nisi adsit illic superorũ aliquis spectator operis, & impletor. Opera quidẽ absoluta ducunt dii, media angeli, tertia dæmones. Natura quidẽ humana nec rationem quidẽ, orationem'ue de diis suscipere potest sine diis, nedũ diuina opera facere ualeat sine illis. Est enim imbecillis, & hebes usque adeo, ut nullum nullitatis suæ remedium habeat, nisi quandam diuini luminis portionem desuper accedentem, sine qua nihil à nobis fit diuinum. Sicut falluntur, qui confidunt ex inanimatis animam, & ex amentibus facere mentem: ita qui ex rebus non diuinis diuina facere, & sine diis propria deorum opera, qualia sunt uaticinia, & miracula, & similia, ut apparitiones, & expiationes.

Numina inuocata, nobis adsunt, non coacta, sed uolentia.

CONfessum est efficacia religionis opera perfici præsentia deorũ, angelorum,

lorum,dæmonũ. Porphyrius quidẽ ſuſpi catur numina ad hæc trahi quadam inuo cationis neceſsitate. Iamblichus negat neceſsitatem inferri uel ab homine, uel à mundo numinibus,quæ,cùm ſint imma terialia,non ſuſcipiunt ordinem aduenti tiũ aliunde. Item inuocatio, & operatio ſacra,admouet quidem ſacerdotes ad nu mina aſsimilatione, & familiaritate qua dam non uiolentia ſacerdotibus illata, nedũ numinibus inferatur.Deus,omnisq; chorus numinum deo coniunctus eſt, ſu pra omnem neceſsitatem extrinſecus ue nientem. Vaticinium perficitur,dum ſa cerdos operatur ſacra. neque tunc paſsio cadit in ſacerdotem, uel in diuinantem, quando diuinitus inſpirantur, multo mi nus in numina, quæ non illabũtur in ani mos,niſi uacuos paſsione. Neque dicen dum eſt, fatidicum animum eſſe inſtru mentum medium, & efficax diuinorum, ſacerdotem uerò inuocantem eſſe uelut cauſam efficacem operum diuinorum. Immo deus eſt omnia, poteſt omnia,im plet omnia ſemetipſo.humana uerò natu ra nullam in his efficaciã habet. eſt enim ad diuinitatem ludus. deridemus eos,qui dicũt deum ſorte quadã aliquibus adeſſe potentia figuræ cœleſtis in geneſi. Non

enim

enim decet ingenitos, & uniuerſales cauſas mancipari alicui per generationem, cius'ue periodum, & per cauſas alienas. Quidam, cùm & nollent curis onerare deum, & nõ perciperent modum aliquem opificii, prouidentiæq;, præter eum, qui ſolicitudine fit humana, negauerũt deos facere, atque prouidere. ſimiliter negarent deos intereſſe uaticiniis, & miraculis, qui uon uiderent modum excellentem, quo dii adſunt ſine labore, & mutatione ſui, modus autem per hæc omnia diis proprius eiſdem duntaxat eſt notus. Porphyrius ait, opera diuina, qualia ſunt uaticinia, & miracula, eſſe aliquando paſsiones quaſdam animæ ex paruis ſcintillis excitatas, & animam ſua uirtute poſſe hæc imaginari, loqui, facere. Iamblichus dicit, opus diuinum neq; fortuito fieri, cùm ſit ordinatum, neq; ab homine longè inferiore. Oportere enim diuinum opus à diuinitate fieri. omnia igitur opera diuinitati ſimilia non ab humana, ſed diuina pullulare natura.

Opera miraculorum, & prophetiæ, non fiunt aliqua uirtute ſtellarum, corporis, animæ, ſed mera, & libera poteſtate dei.

Anima

ANima humana & una ſpecie cõpręhẽſa eſt,& à caduco corpore nimiũ obumbrata.Ideo nullã habet ad diuinum opus potentiam efficacem. ſiquãdo uerò uidemur tale aliquid quodãmodo poſſe, ſolum id agimus illuſtratione diuina deſuper influente,per quam & actionis diuinæ uidemur eſſe participes.ſi opera diuina fierent ab anima ipſa natura animæ,& uirtute propria,anima uirtutis & prudentiæ compos,uel etiam omnis anima talia faceret. Nunc uerò nec omnis anima facit, & quæ perfecta uidetur anima,ad diuina adhuc eſt imperfecta. Non igitur anima, ſed diuinitas ipſa cauſa eſt operũ diuinorum. Alioquin non eſſet nobis ad hęc religio neceſſaria,ſed abſq; deorũ cultu compotes eſſemus operum diuinorum, ſi hæc ipſa animæ fierent poteſtate. Denique, ſi anima ſua poteſtate diuina perageret, uel omnis anima faceret, uel quę haberet uirtutẽ,& perfectionẽ animę propriam ſcilicet ſcientiam, artem, prudentiam,mores, qui per prudentiã acquiruntur. nunc autem non tales hæc faciũt, ſed concitati quidam potius & abſtracti. Tria propoſuerat Porphyrius de diuinis operibus. Primum, ad hæc animam eſſe cauſam inſtrumentalẽ:ſecundum,animam

quand

quãdoq; esse causam principalem: tertiũ, animam posse ita esse ex æquo concausam, ut ex ea, spirituq; diuino. Tertia quędam species substãtiæ, uel subsistẽtiæ fiat. Iamblichus dicit, Quando unum aliquid fit ex pluribus, illa plura & esse cognata, & mutabilia, ex eo, quod sunt, in aliud sic commiscen in unum quintũ quatuor elementa, & animas plures in unam totam, forte uegetalem, sensualem, motiuã, in nobis cõcedere intellectuali, & in eius actũ redigi, uel forte ex illis omnibus harmoniam uitalẽ in corpore resultare, uel forte animas in patria conspirare in unam ideam omnium animarũ, diuinitas uerò uelut à cunctis exempla non coit in unũ. Tertiũ; cùm anima præsertim è suo statu iam lapsa; & quia diuinitas uelut longè diuersa non cadit in misturam: & quoniã immutabilis, non cõmutatur in aliud cõmune duobus. Prius quidem dictum fuerat scintillis exiguis suscitari in anima species diuinas: esto: sed hæ non traducerentur ad species simpliciter diuinas, si corporales, & naturales essent. nunc denique, ubi dicitur animã cum diuinitate in unum tertium congredi, æquatur anima deo, & cõceditur, deũ ibi ita mutari accipereq; ab anima, sicut mutari animam, &

aliquid à deo ſuſcipere: quod eſt abſurdū, præſertim quia hinc admittitur, quòd dii elementorum inſtar coibunt in effectibus ſuis in unam formā temporaliter factā, & ex ſempiternis, & in re temporali continebuntur. Quando dicitur ex anima, & deo, uel ex diis inuicē unum aliquid fieri temporale, quærimus utrum præter congredientia reſultet aliquid nec'ne, ſi non reſultat, tunc non fiet uera unio, neq; uere unum: ſicut neq; in artificio ſola arte pendente, ſi reſultat res, ſempiterne è ſuo ſtatu cadent, ut fiat aliquid temporale, niſi enim mutentur, tertiū non reſultat. omnino uerò abſurdum eſt, hoc ipſum, quod generatione quadam ſit temporali, ponere ſempiternum. neque tamen decet ponere temporale, ne ſempiterna ſeruiant temporali: nec decet ponere, hoc eſſe ſolubile, utrinque factum ex ſempiternis. & tamen per nouam generationem uidetur eſſe ſolubile. Illa igitur opinio eſt abſurda. Porphyrius ait, animam quandoq; generare poteſtatem, eſſentiamq; dæmoniacam imaginantem futura, per motiones eiuſmodi. Generare inquam, dum conducit in unum materias quaſdam habētes in ſe uires eiuſmodi, præcipuè uerò materias acceptas ex animantibus. Iamblichus

chus negat generari dæmones, & corrũpi. Negat enim ab anima ex uiribus corporeis generari dæmones, corporibus, animaq́; superiores. Negat & actiones animæ particularis, clauſæq́; in corpore procedere in eſſentias, in ſe extra animã ſubſiſtẽtes. Negat uires corporũ, materiæ prorſus addictas, ſolui ab eis ad dæmones generãdos. Præterea quærit, quænam ſit poteſtas, quæ uires materiales à materiis ſoluit. rurſumq́; conflat in unũ ad dæmonem generandũ, ubi uidetur poteſtas hæc eſſe dæmonica, atque ita exiſtere, dæmon etiam antè quàm generetur. Non poteſt ex rebus carentibus anima, uaticinioq́; generari anima, præſertim fatidica. Nequit ex deteriori præſtantius procreari. Nequit eſſentia ulla, ſubſtantiaq́; conſtitui, ex motionibus animæ, uiribusq́; corporeis, quæ nec ſubſtantiæ ſunt, neque eſſentiæ. Item, nullum eorum, quę per generationem ſeminantur, maius aliquid habet, quàm quod ei traditur à cauſa principaliter generãte. Cùm ergo, nec corpus, nec anima per ſe habeat uaticiniũ, non poteſt anima ex ſuis motibus, atque corporibus uaticinantẽ dæmonem procreare. Dicet forſan aliquis, non generari à nobis dæmones, ſed eos animantibus ordine preſi-

dere. Itaque quando materiæ ex animalibus huic dæmoni commendatis, opportune adhibentur huc, dęmonẽ quasi compatientem ad talia ferri. Iamblichus ait, dæmones, qui usqueadeo compatiantur, uera uaticinari non posse. Verum nanq; uaticinium non esse naturæ passibilis, & aliquo corpore, loco, tempore clausę, sed ab his omnibus absolutæ, ut queat quocunque in loco uel tempore facta, pariter, simpliciterq; prospicere.

De Somnijs diuinis, & humanis.

POrphyrius ait, prędagia somniorum partim esse ex nobis, partim ab extrinseco. Iamblichus ait, solũ extrinsecus aduenire. quia sæpe studemus, agimusq; nonnulla ad hoc præsagiũ aucupãdum, neq; tamen datur, & sæpe id non quęrentibus datur. Quòd si somnialis effectus esset ex nostra natura, arbitrioq; humano, nobis ad hoc prouidentibus eueniret. Mittitur autem à diis pro eorũ arbitrio, scilicet quando, & quomodo uolunt benignitate quadam demõstrare futurum. Idem declarat Orphicus hymnus. Porphyrius ait, uaticinii causam, esse quandã animi passionem. Iamblichus negat, dicens passionem esse suapte natura instabilem,

bilem, inordinatamq;, atq; perturbatam. Vaticiniũ uerò esse debere stabile prorsus,& ordinatũ : ideoq; non posse in passione uersari. Item quando anima prudẽs est, & constans, agitq; secundũ uires eius præstãtiores, scilicet intellectuales,rationalesq;,futura non prospicit. Quomodo igitur hæc assequetur,quando patitur secundum inordinatos motus, atq; perturbatos? Item passio nihil habet proprium ad entium,ueritatisq; contemplationem, sed affert impedimentum. Præterea si res ipsæ in mundo essent passionibus constitutæ, passio similitudine quadã has attingeret. Cùm uerò rationibus,speciebusq; constitũtę sint,& agantur,certè alia quędã prænotio est ab omnibus passionibus aliena . rursum , passio præsentia tantum sentit. Cùm igitur uaticinium futurum etiam assequatur, non uersatur in passione. Porphyrius ait, uaticinium esse passionem quãdam phantasiæ subortam, uel ex cogitationibus nostris , uel instinctu corporalis in nobis naturæ , uel similiter incidentẽ,ut & phreneticis cõtingit uaticinari. Ad hoc autẽ adhibet signa, quòd in statu uaticinii agit quidem imaginatio uehementer,sensus autem interim occupantur,& cohibẽtur. Item,quòd suffu-

migationes adhibentur diuinaturo, uidelicet ad phantasiam afficiendam. Item inuocationes, ad eandem affectionem incitandam. Item quòd non omnes, sed iuuenes, simpliciorcsq; ad hoc idonei sunt.

Iamblichus ait, occupationẽ sensuum esse signum, quòd phantasma tunc nullum est humanum. Vapores adhiberi ad efficiendam cum deo congruitatem, non ad afficiendam spectantis animam. Inuocationes non excitare, uel cogitationes, uel corporeas passiones in nobis. Nam nobis incognitæ sunt, soli deo, qui inuocatur, cognitę. solos simpliciores esse expositos diuino spiritui extrinsecus ueniẽti. Quod Porphyrius ait, uaticinium esse passionem phãtasiæ talem, qualis accidit melancholicis, & desipientibus sæpe fatidicis, abutitur diuino uaticinii munere, dum alienationẽ diuinitus factã in melius cõparat alienationi à morbis, ebrietate, rabie in deterius accidẽti. alienatio animi ex passionibus nostris accidens, infra humanũ statum deiicit animũ, sed à deo facta, attollit hominem super hominem, deoq; coniungit. Illa reddit instabilem, & in materiã prorsus immergit: hæc constantem, ordinisq; compotẽ, & à materia soluit. Nullo modo dicendũ, afflationem diuin

diuinã habere aliquid simile; cum alienatione facta ab humoribus, ebrietate, rabie. nam hæc à deo supra quàm cogitari possit, distantia sunt. tantundem ergo distat insania ciusmodi ab inspiratione diuina: nihil igitur habent simile, uel commune.

Alienatio à causis facta corporeis, est animi deprauatio ex debilitate cõtingés. Facta uerò diuinitus est salus animæ contingens ex plenitudine potestatis. In illa quidẽ, dum animo suas operationes aggreditur, eas edit peruersas, atq; turbulentas: in hac autem, dum secundũ propriam uitam, intelligentiamq; uacat, superiori se exponit utendam. Denique, quantò distant diuina ab infimis naturalibus, tantò illorum actiones, effectusq; ab effectibus naturalium. Alienatio itaque inducta diuinitus nihil habet simile cum ea, quæ fit humanitus. Cùm igitur illam cogitas, separa prorsus ab illa omnes huius defectus, accidentia omnia. Quinetiam quando sobrietatem, uigilantiamq; sacram acceptam diuinitus meditaris, noli cum sobrietate hominum comparare. Et utrobiq; ab imaginationibus diuinitus adhibitis animo remoue, quicquid ullo modo simile est imaginationibus ullis, quas humores, similesq; causæ suscitant. Item

ambiguum hominis ſtatũ inter ſobrium animum, alienatũq; medium, ne ſimilem putes ſtatui animi ſacri, uno intuitu ſpectantis deum, nec certiſsimos intuitus diuinorum ſimiles eſſe credas, imaginationibus arte uenefica ſuſcitatis. Nã quæ faſcinati imaginamur, præter imaginamenta nullam habent actionis, et eſſentiæ ueritatẽ. Eiuſmodi nanq; magicæ finis eſt, non facere ſimpliciter aliquid, ſed uſq; ad apparendum imaginamenta porrigere.

Non eſt putandum diuinũ uatẽ incidere in ueritatẽ caſu ſicut inſani ſolent aliquando: nec etiam paſsione quadã naturali, ſicut & animalia ſolẽt pati ſæpe à partibus, uiribusq; quibuſdã mundi futurum aliquid inchoantibus, & iam in aëre quodammodo facientibus prius quàm in terra. Atq; ita patiendo nonnunquã futuras perſentiunt terræ concuſsiones, atq; procellas, præſertim animalia, quæ uel facilè patiuntur, uel acutè perſentiunt. Prænotio enim uel caſu uel eiuſmodi paſsione proueniens, rara fit, inordinata, non cõtinuata, prorſus obſcura. Vaticinium uerò diuinum uniuerſi ordinem cõtinuata, & firma, connexaq; conſpicit ratione. Siqua nobis innata ſit facultas ad futurum percipiendum, non eſt propterea uaticinium.

hæc

hæc enim nec ſemper, ſed aliquando ueridica eſt, nec in omnibus, ſed quibuſdam. uaticinium uerò & ſemper, & in omnibus eſt ueridicum. Ité prænotio arte facta ex ſignis aucupatur futurum nõ omnino fidelibus, quia nõ ſemper ſibi coniunctum habent euentum, ſed diuina prouidentia factum effectus à cauſis conſpicit, intuitu firmo, præſentiq; & prorſus continuato, connectens omnia mutabilia, tẽporaliaq; & inter ſe diſtantia, futura anticipans, ut præſentia. Dicet aliquis, poſſe prænuntiari futurum, ex quatuor donis ſimul iunctis, ſcilicet ex certa hominis natura, & ex arte huic adhibita, & ex cõmuni rerum inter ſe compaſsione tanquã animalis eiuſdem partium, atq; ex ea corporum diſpoſitione, qua alia aliis indicia ſubminiſtrent: ſed re uera quãdo his concurrentibus indicia manifeſtè percipiuntur, habet & hęc perceptio aliquid ſimile uaticinio, & uniuerſum ueſtigia uaticinii habet ubique, ſed nõ ubique clara. Tametſi ſicut imago ipſi⁹ boni in omnibus deum præfert, ſic in cunctis eſt ueſtigium aliquod uaticinii. Neq; tamen uaticinii ſpecies una diuina, immiſta, definienda eſt per ſimulacra eius in generationem demiſſa, & multò minùs per imaginamenta delirantium,

tium.hæc enim omnia fallacia sunt. Vaticinium ipsum definiendũ est, per unam rationem, ordinẽq; unũ, & unam speciem diuinam, unãq; intelligibilem, & immutabilem ueritatẽ. contrà uerò omnis perceptio mutabilis inde segreganda, uelut indefinita, & deis, diuinisq; nullo modo cõueniens: quãdo fit à nobis aliquod opus nobis naturale, certè ad hoc sunt ab initio tributa semina, & præparamẽta ab ipsa natura, quæ est operis eiusmodi causa. Nulla ergo sunt data pręparamenta, seminaq; à natura uel cõmuni, uel humana ad uaticinium illud, quod est supra naturam, consuetudinẽq; humanam. natura enim & intelligentia caret, nec est præcipuus autor eorum, quæ fiunt, præsertim quatenus in nobis est natura, sed uaticinium plus quàm intellectuale est, & causas attingit euentuum, & uno, subitoq; intuitu cõplectitur ordinem uniuersi opus eiusmodi: dei proprium est agentis hoc in nobis, nobis tunc à propria actione uacantibus. Præsagium, siquod nobis incidit, instinctu naturę, uel arte peragitur: potest utiq; in nostra natura præparationẽ, aptitudinemq; habere: sed hoc præsagiũ ualde angustum est, & obscurum, & magis minusue susceipit: uaticinium uerò diuinũ amplis

ampliſsimum eſt,& certum, & unum,ſtabilemq;, id eſt ſummũ ubiq; gradũ poſſidet, ideo nequit fuiſſe nobis inditum à natura. Porphyrius cõiectabat affectionem quandã noſtræ naturæ uel corporalem,uel animalem ad uaticinium cõferre præcipuè, ex eo quòd qui aduocabant in hominem uaticinium, geſtabant lapillos quoſdam,atque herbas,ligabantq; nodos ſacros,iterũq; ligata ſoluebant.mutabant quoq; ꝓpoſita in eis, qui talia ab illis acceperant, & ex malis meliora reddebant. Sed Iamblichus obſeruationes,effectusq; eiuſmodi retorquet in coniecturã, quòd inſpiratio uaticinii forinſecus, deſuperq; proueniat.talia enim certis numinib⁹ conſentanea,cùm adhibẽtur nobis,ad eorum inſpirationem ſuſcipiendam, nos accommodant. Porphyrius ait, non eſſe contemnendam artem, quæ ex certis uaporibus ad ignem ſub opportunis ſtellarũ influxibus facit deorum idola in aëre protinus apparẽtia ſimilia quodãmodo diis, & habentia ſimilem aliquam efficaciam.

Iamblichus ait,hæc idola paruipendi à ſacerdotibus,qui ueras deorũ ſpecies peruidẽrũt:neq; poſſe excellens aliquod bonum reperiri in eo, quod pullulat ex materia,formisq; in ea, formarũq; eiuſmodi

uirib

uiribus,& arte simul humana. Nam quod fit ab homine, est deteri⁹ homine: & quod fit ita, ut idolum, est adumbratio quędam apparens potius quàm existens, ac dū fit, protinus euanescēs: neq; fit arte opificia, quæ ueras essentias fabricat, sed imitatoria potius, quæ essentiarum reddit imagines. Profectò deus mūdi opifex nō per cœlestes motus, nō per particularem materiam, nō per potentias ita diuisas fabricat omnia, sed intelligentiis, uoluptatibusq;, & immaterialibus speciebus, ac per animā sempiternā super mundanā, simulatq; mundanā mundos efficit. Factor qdē eiusmodi idolorū dicitur per stellas efficere, non tamē eo modo per ipsas efficit stellas, quo forte uidetur. cùm enim innumeræ sint in diis cœlestibus uires, omnium infima est potentia naturalis. In ipsa potentia deorū cœlestium naturali sunt ratiōes, tum seminales, id est formarum generatiuæ, tum aliæ quædā immobiles seminalibus præcedētes ibidē, id est coordinatiuæ formarū: utrarunq; igitur rationum autoritas generationem uniuersam præcedit. Post eas sunt in corporibus cœlestibus qualitates, uires, motus, atq; ex eis defluxus dominantes sub rationibus toti rerum mūdanarum exordi-

natio

nationi: infima uerò poteſtas cœleſtium, quas dixi, uirium generationẽ terrenorũ ducit. Multæ artes, ut medicina, gymnaſtica, agricultura, q̃cũq; uidelicet in operatione ſua cõmunicant, cum operatione naturę utuntur qualitatibus, uiribusq; per defluxus cœleſtes ad inferiora traiectis, atqui & idolo ficus ipſe trahit à cœleſtibus defluxibus portionẽ aliquam genitalem, quãuis exiguam, atq; debilem. Non enim utitur ipſis cœlorũ motibus, aut uiribus ipſis, quæ illis inſunt, aut uiribꝰ, quæ naturaliter fundantur circa cœleſtes motus: nec poteſt eas attingere, ſed occupatur circa uires quaſdã, quæ ab illorum natura ad ultimum defluxerunt, prolapſæ ad infimum mundi locum. Vtitur quidẽ is arte quadã, ſed non pia, atq; deifica. hæ quidem infimæ cœleſtium uires cõſpirantes, circa materiam quãdã particularem, poſſunt eã tranſmutare, transfigurare, tranſformare alias aliter. Iam uerò, & tranſpoſitionẽ ab aliis in alia ſuſcipiunt potentiarum earum, quæ particularibus inſunt. Quando aliquis eiuſmodi fabricat idola ex multis materiis, & ſub cœleſtibus influxibus, tunc uarietas illinc quidẽ cœleſtium actionum, hinc uerò potentiarum materialium congregata, facit quidẽ aliquid.

quid,ſed actio hęc longè degenerat,non ſolùm ab opificio diuino, ſed etiã ab effectione naturali. Natura enim & uno ſimul tenore,& actione ſimplici proprium peragit opus. Hæc igitur idolorum fabrica, eſt artificioſa cõmiſtio circa defluxum cœleſtium ultimũ, & circa illa,quæ ad poſtremum à cœleſti natura mouentur, atq; recedunt. Homo, cùm ſit melior,& ex melioribus procreatus,non debet idolis fabricandis incũbere, quæ non ſunt animata, ſed oſtentamento quodam uitæ ſunt inflata.nec intima, ueraque,ſed externa, fictaq; harmonia continentur, prorſus ad breue manſura,nec habent uerum aliquid,et legitimñ,cum ſint arte ſolum humana confecta. ſolum uerò, quod ſimplex,& uniforme eſt actionis, uel cõpoſitionis in eis prævalet. Ideoq; ualde deficiunt, quoniam ex qualitatibus lõgè diuerſis, contrariisq; congeſta ſunt, neq; potentiam aliquã perfectam habent,quoniã eiuſmodi defluxuũ multitudo è multis captatur, & in aduętitiũ aliquid commiſcetur exile penitus, & infirmum: nec ſtabilitatem ullam habent hæc idola,immo uelocius quàm quæ apparent in ſpeculis,euaneſcunt. Quãdo enim admouetur ſuffumigatio uaporib⁹ exhalantibus,

proti

protinus componũtur: at cùm per totum aẽrẽ fumus, uaporq́; se fundit, subitò dissoluuntur. Prodigiorũ ciusmodi fabrica idolariś est omnino contẽplatore ueritatisindigna. qui enim hęc machinatur, siue eorum uilitatem agnoscens, delectatur tamen, similis illis euadit, siue colat, ut deos, peccati reus est facto, dictuq́; nefandi: nec lux ulla in animã diuina subrutilat, circa tenebrosa idolorum phantasmata occupatã. Porphyrius ait, idolorum factores in fabrica obseruare cœlestium cursum, dicentes, quo potissimum cœlestium currente, & cũ quo, uel quibus concurrente uaticinia uera prouenient, aut falsa: item quæ ibi fiunt, utrum significatiua sint, effectiua'ue, uel cõtra significationis efficaciæ uacua. Quamuis ex materiis electis idola cõstruant obseruatione syderum, nihil tamen hęc inde habent in se diuinum. nam materiæ, quæ hic mouentur cœlitus, in generatione sunt postremæ, atque ad ultimos è cœlo defluxus compatiuntur. Quæ enim tam facile permutentur ciusmodi phantasmata, ut ad minimum nutũ uel inertia sint, uel contrà scilicet fatidica, siue significatiua, siue effectiua. certè passio tam facilis, & mutabilitas, adeo uelox declarat, ea

diuinæ

diuinæ potẽtiæ nihil habere. Non ſunt in materiis ullæ potentiæ, quæ ſint elementa dæmonum: neque hi poſſunt ex particularibus corporibus generari, immo ab eis hæc generantur, atque cuſtodiuntur.

Neque poteſt homo ſuis machinis formas ipſas dæmonũ procreare, immo nos ſecundum corpus à dæmonibus formati ſumus. Non eſt putandum ex elementorum coitu confluere aliquam multitudinem, ſiue compoſitionem in ſe propriam dæmonibus uim habẽtem. Nam ipſe dæmon ſimpliciter, uniformiterq́; , & in ſe conſiſtens, in unum diuerſa congregat elementa, atq; ex eis compoſita generat, & quicquid ineſt perſeuerantiæ, ipſe largitur: neque decet idola dæmones appellare. Nam & aliud eſt idolorum autor, aliud dæmon magnus dux dæmonum: ipſaq́; ſubſtantia dæmonum diuerſa eſt à phantaſmatis idolorum. quibus & tu Porphyri confiteris, neq; deum, neq; dæmonem aliquem deorſum trahi. Igitur hæc idolorum fabrica, cùm dei, dæmonisque ſit expers, neque uaticinium, neq; ſacrum opus aliquod affert.

Chaldæorum myſteria de Sacerdotio, Deo, Dæmonibus bonis, & malis.

Porp

POrphyrius cõmemorat opinionem dicentium omnia uaticinia nobis à dæmonibus malis infundi, quorum natura sit subdola, omniformisq;, atq; uersatilis, qui deos, & sublimes dæmones, & animas defunctorum simulent, & hac fallacia nobis occurrentes præsagia præbeant. Horum opinionem Porphyrius, etsi non probat, commemorat tamẽ de hac quoq; Aegyptium consulens. Iamblichus hoc quoq; damnat inter sacra commemorare profana, atq; subinde narrat mysteria, quę audiuit Aegyptius à prophetis Chaldæorum talia. Dii uera bona dant bonis per sacrificia expiatis, quibuscum & uersantur, suoq; commercio prauitatem, passionẽq; ab eis longè propulsant, suoq; splendore tenebrosos inde spiritus arcent. Mali enim spiritus intrãte deorum lumine, uelut sole tanquam tenebræ subterfugiunt, neq; turbare ulterius piũ sacrificatorem possunt, omni prauitate, & peruersitate, passioneq; liberum. Qui uerò pernicioſi sunt, & interim contra ritus, ordinemq; sacrorum sacra insoléter inuadunt, hi sanè propter actionis infirmitatem, potentiæq; defectum deos assequi nequeunt. Sed propter inquinamenta quædam, tum à diis arcentur, tum dæmonibus malis

accõmodantur, quorum flatu prorsus implentur pessimo, pessimiq; illinc euadunt profani scilicet, atque dissoluti pariter & iniqui, desyderio dissimili diis, atque in omnibus simillimi dæmonibus improbis, quibus cum uersantur assidué. Hi igitur passionibus, & prauitate pleni, per ipsam cognationẽ malos ad se trahunt spiritus, quibus mox occupati, ad omnem iniquitatem inde iterũ incitantur, ubi alter alterũ ad hoc ipsum uicissim adiuuat, & corroborat. sicut circulus aliquis principium cum fine coaptãs, reddensq; æqualé eodẽ pacto uicissitudinem. hucusq; Chaldæi.

Quando profani contra ritus tractant, sacra frustratur euentus. nam & pro diis aliis alii celebrantur, & pro bonis spiritibus insinuãtur mali. horum ergo errata non debent, ubi de legitimis sacris agitur, commemorari, neq; quæ accidunt illis pro lege putari. sicut sacrilegium diuino cultui contrariũ est, ita malis dæmonibus intemperantiæ autoribus, fallacibusq; occupati contrarii sunt legitimis sacerdotibus, à quibus procul abest spiritus omnis iniquus, & prauitas, atq; passio: adest uerò bonorum præsentia numinum, atque desuper ab igne diuino ueritate replẽtur. His ergo mali spiritus impedimenti nihil

afferunt ad animæ bona. nec inde ſuggeritur ſuperbiæ fumus, uel adulatio mollis, neque ſubfumigatione falluntur, neque ui ulla turbantur. Sed hæc omnia mala, tunc boni præſentia numinis, uelut fulguris ictu percuſſa diſperduntur ſtatim, & euaneſcunt. Talibus ergo ueridicũ prouenit uaticinium, cum quo nulla ex parte aliud eſt conferendum, cui ritè ſtudendum eſt, ea, qua diximus, ſanctimonia. Hac enim ratione duntaxat acquiritur. & in uaticinando ueritas inconcuſſa, & in anima uirtus penitus abſoluta, quibus ſanè duobus ſacerdos ad ignem aſcẽdit intelligibilem. quod tanquam finis omnĩ præſagio, ſacrificioq; debet eſſe propoſitum. Temere nimium ô Porphyri, ubi de diuino agitur uaticinio, opinionẽ eorum commemorandam exiſtimaſti, qui omne præſagium arbitrantur à malo dæmone tribui. hi nanq; in tenebris ab initio, ſemperq; uerſati, nec uerum à falſo diſcernere poſſunt, neq; principia, quibus hæc adueniunt, intelligere.

Inuocationes, & imperia hominum aduerſum ſpiritus.

POrphyrius dubitat, quare ſpiritus tum ſuppliciter inuocamus tanquàm

nobis superiores, tum quasi cogimus imperando tanquam inferiores. Iamblichus ita distinguit: Dii quidem,& omnes nostra natura superiores plenitudine bonitatis,& uoluntate bonorum, & benignitate quadam dignis animis conuenientia tribuunt: deligunt religiosos tanquam genituras suas,& alumnos,atque discipulos, & laborantium miserentur.Sunt præterea media quædã genera numinũ,qui ephori, præsidesq; sunt discretionis,atque iudicii. consulunt, quæ facere deceat, quæ declinare.ad iusta quidem adiuuant, reuocant ab iniustis: & sæpe in homines iniquos iniurias, quas inferre conãtur,iustè retorquent,ut quæ agere moliebantur, patiantur ipsi.Est rursum aliud genus spirituum nobis circunstantium indiscretum, & inconsyderatũ, quod unam numero potentiam est sortitum, propter ipsam à singulis uniuersi partibus distributionem.unde unum.uni tantũ operi est addictum. Sicut enim gladius solũ diuidit, nec aliud afficit,sic spirituum in mundo distributorum propter ipsam partibilem naturæ necessitatem,hic quidem solum diuidit,ille uerò solum colligit,quæ fiunt atq; generantur. quidam igitur occulti spiritus alius aliam sortiti potentiam illud tantum singuli, ad

quod

quod ordinati sunt, peragunt. Siquis igitur accipiens illa, quæ ordine distributo ad totum conferunt, deflexerit aliorsum, & aliquid quasi præuaricando transegerit, hoc ipsum, quod fit, sequitur, ne ipsius malè utētis est damnum. sed redeamus ad quæstionem. Vt ad quæstionem respondeam, iussa, & imperia uiolenta diriguntur ad spiritus, nec utentes propria ratione, nec iudicii, discretionisq; principium possidentes. Cùm enim cogitatio nostra habeat ratiocinandi naturam, atq; discernendi, qua rēs conditione se habent, multas quoq; in se uitæ potentias complectatur, spiritibus imperare solet, non utentibus ratione, & ad unam duntaxat actionem determinatis. Inuocat eos igitur tanquam superiores, quoniam ab uniuerso mundo nos continente, quæ ad tota conferūt, trahere conatur circa quædam, quæ in particularibus, diuiduisq; continentur. Imperat rursum tanquã inferioribus, quia natura nostra intellectualis præstantior est, quàm intellectu carens, etsi illa latiorem in mundo habeat actionē. Item duplex est in sacerdote figura, siue prætexta, una quidem humana, altera uerò diuina, quam ex sacramentis induit, in quibus latet diuina potestas, sursum ad diuinitatem

animũ eleuans,deoq; coniungens: ideoq; figuram diuinam adhibens animo,quam indutus potest sub prætextu dei, tanquam superior ciusmodi spiritibus imperare.tametsi tanquam homo rogare solet inuocans eos eatenus superiores, quatenus ab uniuerso inuocat potestates. Sed ita uerius soluimus quæstionẽ, Cõmunio quædam consentientis beneuolentiæ,& complexio indissolubilis unitatis omnem sacrorum expeditionẽ continet,ut hęc effectio sit diuina,& excedens omnem expeditionis humanæ modum. ideoq; hunc omnẽ illinc auferre debemus. Non igitur sacerdos numerum accersit, uelut absens: nec mandat aliquid segregato perficiendum quod homines inter se solent:immo una quædam , eademq; cõmuniter diuini ignis actio spõte sua per se prompta,præsensq; ex se agens refulget,agitq;. eodem modo per omnia simul, tum quæ deinceps inde tradunt aliis , tum quæ possunt accipere inde nõnihil. Diuina igitur opera,quæ in sacris explẽtur non per contrarietatẽ huius ad illud,ut generabilia: non per differentiam uocantis,mouẽtis'ue aduocatur, atq; motũ transigũtur, sicut humana solent,sed identitate,unione,cõsensione, id totũ expletur : & sublata discrepantia,

pantia, hoc ipsum quod agit, & cuius uirtute agitur, est cõmune ubiq; aliquid, atq; simplex. Porphyrius quærit, cur nam superi sæpe iubeãt suos cultores esse iustos: aliquãdo tamen obsecrati inferre iniuriã, inferant. Respõdet Iamblichus, non inferre iniurias, sed iusta supplicia. ac si forte iniusta, nõ esse deos, sed dæmones improbos. Dii non partem quandam huius uitæ tantũ, sed totam: nec hanc solam, sed uniuersam ab æuo in æuum conspiciunt animæ uitam, atq; ita pro meritis inantecedente uita contractis, sæpe puniunt in sequẽti, siue rogati punire, siue non rogati. Interea nos, qui nihil uidemus ultra præsens, opinamur aduersa nonnunquam nobis contingere præter meritũ, dum tamen sæpe in hac uita patimur, quæ in alia iam intulimus, & quæ nunc facimus, aliquãdo patiemur. Præterea multa nos latent hominum peccata, quæ deos minimè latent. Item nos iustitiã definimus, ut suũ quisq; officiũ faciat, secundum præsentes patriæ leges. Dii uerò definiunt eam latius admodum spectãtes, uidelicet ad totũ ordinem uniuersi, atq; spectãtes eam præcipuè rationem, qua animæ diis conducãt, iudicium inde peragũt. Tantaq; diuersitas est inter iudicium diuinum de ipso iure, atq;

noſtrum, ut ad illud attingere non poſsimus. Iam uerò & ipſi dii, quid iuſtum ſit, aliter perpendunt ad unam ſpectãtes animam, aliter ad totam animarũ cognationem. Si enim eiuſdem naturæ communio exiſtens inter animas, tum in corpore uiuentes, tum extra corpus poſitas, complexionem quandam eandem, atq; communem cunctis efficit ad totã mundi uitam, ordinemq́; mundanũ, neceſſarium eſt expeditionẽ iudicii à totis exigere, ſcilicet ab ordine uniuerſali, & à neceſsitudine animarũ inter ſe requireretur: præſertim ubi ſcelerũ magnitudo ab una anima cõmiſſorum excedit ſupplicium, conſequẽs ex peccatis. Dii ergo nunquã obſecrati inferũt ſupplicia, niſi iuſta. Cùm enim ſecundum eſſentiam bonum habeant, mali, iniuſtiq́; cauſa eſſe non poſſunt. Verum ſiquis forte cõuicerit ex imprecationibus ad ſuperos factis, aduerſa quædam aliquibus iniuſtè cõtingere, alias quaſdam præter deos, bonaq́; numina cauſas inquirere compellemur: quas ſi forte non inuenerimus, non tamen ob hoc ſuſpicari aliquid debemus de diis indignum diuina natura, caq́; ſciẽtia certa, quæ de bonitate deorum noſtris intelligentiis eſt innata, in qua proculdubio Græci omnes, barbariq́;

conſen

consentiunt. Proinde cùm malorum species diuersæ sint, atque dissidentes, non in unam, sed in diuersas referendæ sunt causas. Si uerum est, quod de idolis dicebamus, improbisq; dæmonibus, hinc sanè exoritur multiplex origo malorũ. Simulant enim deorũ præsentiã, dæmonumq; bonorum: ideoq; cultorem suum iubent esse iustum, ut ipsi uideantur boni, sicut & dii. quoniã ucrò natura sunt mali, rogati inala inferre, libenter inferunt, atq; nobis ad iniusta conducunt. Hi sunt omnino, qui & in oraculis mentiuntur, & fallunt, & turpia consulunt, atque peragunt. Dii ucrò, boniq; dæmones, neque fallunt unquam, neq; conferunt ad iniqua. Est insuper malorum natura dæmonũ sibimet inconstans, instabilis, secùmq; dissidens, aliâs alia suadens. superiorum ucrò natura, sibi constat assiduè, eundemq; seruat semper in actione tenorem. Corporeæ mundi partes non sunt uirtute uacuæ, sed quantò maiores, pulchriores, perfectiores sunt, quàm nostra corpora, tanto uires, actionesq; maiores habent. Igitur unaquæq; earum uires seorsum differẽtes habet, & actiones diuersas edit. Item habitudine quadam inuicẽ multò plura conficere possunt. Quinetiam à totis mundi

partibus descendit in particulas quædam actio multiformis: descenditq; facillimè, propter potentiarum similitudinem: quatenus uidelicet sequētes gradatim potentiæ antecedentibus correspondent: præsertim ubi patiens insuper ad agens accommodatur. Corporis ergo necessitatibus cōtingunt ex totis in particulas quasdam mala, & pernicioſa quędā totis quidem salutaria, & harmoniæ uniuersi consona, quamuis interea noxia partibus, uel quia totorum actiones sustinere non possunt, uel propter commistionem inferius accedentem, imbecillitatemq; infimis naturalem, uel quia partes, partibus cōmensuratæ non sunt. Proinde præter ipsum mundi corpus multa potest ipsa mundi natura. Nam & similium concordia, & discordia dissimilium non pauca facit. quinetiam multorum coitus in unum totius animal, & potentiæ uigētes in mundo quotcūq; sint, & quales aliud quidem in totis, aliud in partibus agunt ob ipsam partium debilitatem ad ultimum distributam, atque diuisam. Amicitia totius, & amor, atque contentio, & similia in ipsis quidem totis actiones sunt, in particulis passiones. Item quæ in intellectu diuino species sunt, rationesq; puræ, in uniuersi

natura

natura materialē quandā participant indi gentiā:in ſingulis tandem informitatē: & quæ in totis ſunt unita, in particularibus diſſident.Corrumpūtur inſuper particulę quædā, ut tota ſecundum naturā conſtituta ſeruētur, conterūtur & partes quędā, atq; premuntur, totis interea ſic inde naſcentibus paſsionis expertibus. Quando ueneficus aliquis imprecationib⁹ ſuis deducit deſuper in quempiam calamitatem, utendo uidelicet ad hoc naturalibus quibuſdā,corporeisq; potentiis: uniuerſi traditio quidē actionis eiuſmodi uenit deſuper abſq; electione,atq; prauitate:tametſi interim maleficus hac ipſa utens,traditionem deflectit ad cōtraria prorſus,atq; mala: & ipſa quidē traditio,actioq; ſupernè deſcendens cōpaſsione quadam propter ſimilitudinem ſub contrariorum paſsionibus commouetur. Maleficus autem electione trahit præter iuſtum,quod traditū eſt ad mala.iam uerò ipſa traditio, ſecundum unam harmoniam mundi cōficit, ut quæ diſtantiſsima ſunt, tamē cooperētur. ſiquis interim id deprehēdens ducere molitur iniquè partes ſortes'ue,quaſdā totius in partes alias,ita lędens eiuſmodi damni non eſt cauſa uniuerſum, ſed abuſus humanus tranſgrediens ordinē uniuerſi, legitim

gitimaq; peruertens. Non igitur dii mala nobis inferũt, sed naturæ corporaq; diuinitus depẽdentia. Atqui & hæc non ut malos, sed ut bonos defluxus, mũdoq; salutares ad ima demittunt, qui uerò suscipiũt propria mistione, peruersitateq; trãsformant adeò, ut aliter quidem data recipiatur cõditione contraria. Post hæc interrogas, cur natura superi nõ exaudiant inuocantẽ, nisi castum? ipsi uerò interim obsecrati illicitos concubitus adiuuent: neq; pudeat cultores suos ad turpes libidines incitare. Quãdo causis occultis incitamur ad coitum non legitimũ scilicet, apud leges humanas forte legitimũ, hoc est apud mũdanas leges, quãdo uidelicet inde nascitur hominibus necessarius. Iam uerò instinctus ad uenerẽ in mũdo quidẽ ad amicitiã tendit, & harmoniã. in partibus autẽ sit uehementior, propterea quòd hæ ob complexionẽ suam facilè nimiũ, & mutuò, & toti compatiantur: denique quod cœlitus descẽdit ad bonũ, hic sæpe transfertur ad malum. Mundus est unum animal, in quo partes, quãuis loco distantes, tamen propter naturam unam inuicẽ ad se feruntur. Atqui uis ipsa conciliatrix mũdi, & causa communis omniũ mistionis, trahit quidem partes ad se inuicem

suapte

ſuapte natura. poteſt eiuſmodi tractus & appetitus arte quadam præter ordinẽ augeri. Vis quidẽ ipſa cõcilians infuſa cunctis bona eſt, & cauſa ubiq; implexionis, communionis, harmoniæ, amoris mutui, unionisq; mundanę, quæ ſunt, fiuntq; imperio cõtinentis: in partibus autẽ propter earum diſtantiam, & inuicem, & à totis, atq; ob naturã debilem & egenam, compaſsione mutuum congreſſum conficit, unde acrior appetitus plurimus eſt ingenitus. Ars itaq; deprehendens hanc uim coaguli paſsim in natura diſperſam, contrahit eam undiq;, colligitq; ſimul, deriuatq; in unum. Atq; ita appetitum neceſſariæ unionis naturaliter moderatũ, reddit ſuis machinis effrænatũ, dum & materiam adnouet genituræ præcipuè conferentem, & uires undique naturales inter ſe differentes, cõmiſcet in unum: quarum commiſtione pro arbitrio regit, & conficit congreſſus ad genituram. Proinde, cùm ſint in herbis, atq; lapidibus uires, & diſſolutiuæ, & rurſum congregatiuæ, ſintq; multò maiores in rebus, naturisq; maioribus, poteſt utiq; ad coitum nixus intendi eiuſmodi rebus adhibitis, atque ab his ipſis ſine artis opera amor accendi, tractusq; fieri. Cõpertũ habemus dæmones

improb.

improbos, in generatione, rebusq; terrenis, humanisque posse quamplurimum. Idcoq; nihil mirũ uideri debet, ardoré ad illicitũ coitũ in nobis frequéter ab eis accédi. possunt & ad idé cõferre uires quędam animæ, tum in hoc corpore uiuétis, habentisq; uim mirabilé attrahendi, tum etiam hinc absolutæ, sed adhuc in spiritu turbido, humidoq; inuolutæ, & hoc circa loca generationis adhuc oberrãtis, idcoq; talia committentis. Nemo itaq; uel deos, uel dęmones eorũ pedissequos amoris, et coitus non legitimi causas esse dicat, sed uel naturales instinctus apud nos deprauatos, uel ueneficã insuper artẽ, uel malos dæmones, uel animas nondum puras.

De Sacrificijs unde uim habeant, & quid conferant.

QVęritur qua ratione sacrificia & superis cõueniant, & hominibus cõferant, & in mũdo quid agant. Porphyrius ait, non solũ Prophetas, sed hypophetas, ip est omnes sacerdotes, qui uaticinium tradunt ab aliis acceptum, debere animalibus abstinere, ne dii uaporibus illinc exhalantibus contaminẽtur. huic uerò sententiæ contrarium est commune dictum, deos uidelicet animaliũ nidoribus maximè

mè demulceri uelut eſca, capiq;. Iamblichus utrunq; dãnat, ſcilicet deos nidoribus carniũ uel inſici, uel irretiri, atque inescari. Anima mundi, cœleſteſq; ex eo, quod corporibus ſuis adſint, neq; paſſiones inde ſuſcipiunt, neq; ab intelligentiis diſtrahũtur: animæ uerò particulares patiũtur utrunq;. aberraret uerò nimiũ, qui defectus ſimiles animabus ſuperioribus attribueret. non enim eſt uniuerſaliũ, atq; particulariũ uel principiorũ, atq; effectuũ æqua cõditio. Veſci quidem corporibus quondã coniunctis animæ onus procul dubio, inquinamentumq; nobis infert, & procliuitatem animæ, per quam uoluptatibus liqueſcat, atq; ſuccumbat, multosq; alios in anima morbos procreat, ſed uapor exhalans ab animalibus, & ſuffumigatio ſacra ritè peracta diis, mundaniſq; & uniuerſalibus cauſis nihil officit. Non enim ipſa cõtinet, ordinatq; ſuperos ad ſe ipſam, ſed cõtinetur ab eis, atq; ad uniuerſum coordinatur pariter, atq; deos: ideoq; ita poteſt illorũ imperio ſuperis coaptari, harmoniceq; congruere. abſtinent igitur animalibus religioſi: non tamen quia dii uaporibus animalium fœdari poſſint, poteſtas nanq; deorum, prius quàm materiale aliquid eam attingat, ipſa quoque

sine tactu discutit,nec solũ hęc absq; propinquitate sua corporalia, prius quàm sibi propinquent dispersit,& delet, sed nec ipsa cœlestia corpora materiale aliquid elementũ in se susciptũt, nec peregrinum aliquid intromittunt, nec amittunt proprium, quinetiam uapores terrenorũ uix ad quinque stadia progressi refluunt,nec immateriale,uolubileq; corpus inficiunt, aut alunt. Quod nullam in se potentiam ad mutationem habet, nec in se, neq; sibi contrariũ habet quicquam, neq; fertur à medio uel ad medium, sed uel quiescere debet, uel reuolui. corpora igitur infra Lunam, cùm sint ex discrepantibus potentiis, motibusq; cõpositа,& trãsmutabilia sint, omnino & sursum, deorsum'ue ferantur, nihil habent commune cum cœlo,nec naturã, nec potestatẽ, nec actionẽ: nec ergo uapor ex eis, nec aliud attingit cœlum ab eis omnino secretum, & meritò ingenita permutationẽ ex generabilibus nullam capiunt.Nunquid ergo natura deorum à uaporibus eiusmodi fœdari potest, quæ uapores materiales, uno (ut ita dicam)ictu propulsat?Talia ergo non superis noxia sunt, sed nobis. hæc enim diuidua, materialiaq;, & cognata nobis, aliquid erga similia commune habent in

passion

passione, uel actione, sed aduersus cœlestia, diuinaq; in alio genere essentiæ posita, diuersisq; naturis, uiribusq; prædita, & excedentia prorsus, agere quicquam, & communicare non possunt.

Quæ ratio sacrificiorum, quæ utilitas.

POrphyrius offerri sacrificia diis hac ratione putat, ut eos ueneremur eiusmodi donis, ut maiores sæpe solemus: atq; etiã, ut pro bonis acceptis diuinitus ita gratiã referamus, pro bonis bona reddentes. Iamblichus causam eiusmodi ductam inquit ex communi hominũ ad homines consuetudine, neq; conuenire naturæ deorum mores humanos supra modum exuperanti. Maximam uerò sacrificiorum efficaciã tales modi, declarationesq; sacrificiorum non omnino demonstrant, efficaciam inquã, sine qua nõ liberamur à peste, fame, penuria, nec impetramus opportunos imbres, immo & per quã purificationẽ quoq;, perfectionemq; consequimur animorũ, & ab hac generationis prouincia libertatẽ. Itaque aliquis ex assignatione tua nõ multũ approbabit hos modos, quasi tu dignam causam ad effectus eorum assignaueris. Ac, si fortè probauerit, accipiet profectò secũdo eos

loco quasi consequentes,& modo secundario coaptatos, primis, antiquissimisq; operũ eiusmodi causis. desyderamus itaq; rationem, ob quam sacrificia efficaciam ad res efficiendas habeant, & unde coaptentur diis præcipuis eorum, quæ fiunt, causis,atq; principiis. Dicet aliquis,quia mũdus sit animal unum, habeatq; unam, eandemq; ubiq; uitã, ideo communionẽ ipsam uiriũ consimiliũ, uel etiam distantiam dissimilium, aut certè aptitudinem quandam agentis ad patiens commouere similia, aptaq; eodem modo, dum uidelicet discurrit secũdum compassionem unam etiam à remotissimo ad remotissimum, tanquam hæc quoq; sint proxima. Nam inter hæc quoque ipsa uitæ communio est æqualis assignatio eiusmodi, uerũ quidem dicit,& quod ad sacrificia necessario sequitur, non tamẽ uerus sacrificiorum modus ita monstratur. Ipsa nanque deorum essentia,nec in natura, nec in necessitatibus naturalibus posita est,ob quã obligationem ex passionibus naturalibus coëxcitetur,uel per totam naturam extensis potentiis commoueatur. sed extra hæc secũdum seipsam determinata est. nullum ad hæc commune habens uel in essentia, uel potẽtia, uel actione simul & passione.

addunt

addunt ad ſuperiorẽ aſsignationẽ aliqui quandã in rebus inferioribus congruentiam ſuperis. Ideoq; ad ſacrificiorũ efficaciam conferentiam, uelut in Crocodilo hexagonarius numerus cũ ſole cõgruat: in Cane rurſum, & Cynocephalo rationes phyſicæ quædam, & uires rationes communes ſint ad Lunam: itemq; in aliis materiales quædam ſpecies, ſicut in ſacris animalibus, colores, figurę, formę, cuipiã conueniant ſuperiorum, uel membrorum aliquod animalis, ut cor Galli, & alia quædã ſimiliter naturalia ſacrificiis adhibita operum ſint cauſæ mirabiliũ. Ex ſuperiori cauſarũ aſsignatione, nõ aſsignatur cauſa diuina, quæ ſupernaturalis eſt omnino: nec naturalibus motibus cõmouetur, ſed aſsignatur naturalis quædã potentia in materia, & corporibus comprehenſa, ideoq; corporeis motibus, rebusq; materialibus coëxcitatur, rurſumq; ſedatur, naturaliter inquã, atq; hac ſimul, quæ ſunt circa naturã. Siquid uerò tale ad ſacrificia cõſequitur, id quidem præcedentibus cauſis coaptatur, uelut cõcauſa, ſine qua non eueniat opus. Præſtat itaq; dicere mirificos ſacrificiorũ effectus, tanquã à cauſa procedere ab amicitia quadam, & accõmodatione, & habitudine cõcilian-

te opifices ad opificia, & genitores ad genita. Quando igitur præcedente, atq; ducente hoc cõmuni principio accipimus aliquod animal, uel aliter animatum, natumq; è terra, quod effectoris uoluntatẽ, propositũq; syncerè, & exactè conseruet, tunc per tale quiddã propriè mouemus causam opificiã huic immistæ præfectã. cùm uerò multæ sint causæ tales, & aliæ quidẽ absq; medio familiariter præsint, sicut dæmonia, aliæ uerò his superiores sint ordinatæ, sicut diuinæ per ordinem causæ, atq; his omnibus una quædã antiquissima præsit causa, certè in sacrificio perfecto, omnes per ordinẽ causæ cõmouentur. Secundũ uerò ordinẽ, quem unaquæq; sortita sunt, cognata quadam conditione sacrificio familiariter accommodantur, & (ut ita dicam) appropriantur. Si autem sacrificiũ sit imperfectum, usq; ad aliquẽ gradũ ascendit, sed nõ transcendit ulterius, unde multi existimãt sacrificia fieri dæmonibus bonis: multi & potẽtiis deorũ ultimis: alii mũdanis, uel terrenis dæmonũ potestatibus, uel deorum: partem quidẽ re uera sacrificiorum explicantes, ignorantes tamen totam eorum potentiam, omniaq; bona ad omnẽ diuinum se penitus dilatantia: nos autẽ omnia

admit

admittimus, ſimulatq; comprehendimus naturalia quidē, & quæ tanquam in uno animali ſecundū aptitudinem, uel cōpaſſionem, uel repaſsionem inuicem commo uentur, accipimus, uelut ſimpliciter ſubiecta, & conſequentia, ſeruientiaq; cauſæ efficaciæ in ſacrificiis apparentis. Dæmonia uerò, diuinasq; circa terrā, mundumq; potētias acceptamus, tanquam proximos ordini noſtro præfectos. potiſsimas uerò efficaciam ſacrificiorum cauſas competere iudicamus perfectiſsimis, opificiisq; poteſtatibus. Quoniam uerò ſummæ illæ opificiæ poteſtates in ſe omnes ordine cāuſas complectuntur, ideo unà cum his commoueri ſimul uno quodam ictu cunctas efficientes cauſas arbitramur.

Quoniam in ſacrificio perfecto commouentur unà cum cauſis ſummis, opificiisq; cauſæ ordine conſequentes, tunc ex cunctis communis utilitas prouenit in generationem totam: aliquando quidem per ciuitates, populosq;, gentesq; omnigenas, uel maiores his, uel minores circunſcriptiones: aliquando uerò per domos uel hominem unumquenque bona contingunt, abunde benefica uoluntate, ſuperis largiētibus non paſsione diſtributionem ſuam exhibentibus, ſed impaſ-

sibili mente iudicantibus esse dandum secundum proprietatem, familiaritatemq;, atq; cognationem: una quadam interim amicitia, quæ cõtinet omnia, hanc colligationem per ineffabilem cõmunionem quandam conficiente. Hæc utiq; ueriora sunt, magisq; deorum essentiam, potentiamq; participant, quàm quæ tu suspicaris scilicet nidoribus animalium in sacrificio superos potissimum inescari. Siquo enim corpore dęmones inuoluũtur, quod quidã sacrificiis nutriti putant, illud certè immutabile est, & impassibile, lucidũq; nec indigum, adeo ut nihil effluat inde, nihilq; necessariũ sit influere. Atqui etsi fortè fuerit necessariũ, quidnã necesse est per sacrificia id influere, cùm mundus, & aër in ipso indeficientem ex terrenis exhalationem habeat undiq; circunfusam? Iam uerò si corpora dæmonum effluant, sacrificia tamen non æqua portione restituent, nec quantitatem inter excessum defectumq; dæmonibus naturalem, proportionemq; similẽ conseruabunt: deniq; cùm mundi faber animalibus omnib⁹ terrenis atq; marinis abundans, paratumq; tribuerit nutrimentum, nunquid superiores homine nutrimento deseruit? & cùm uiuentibus aliis statuerit alimenta quotidiana

diana eorũdem opera copiosè parari, cur dæmonibus solis aduentitium uoluit alimentum ab hominibus adhiberi? Atqui, si fortè nos nutritionem eiusmodi negligamus, exuritura sunt, & peritura corpora superorum. Proinde si nos dæmones nutriremus, etiam generaremus eos, & superiores essemus: contrà uerò se res habet. nam ipsi nos nutriunt, & superiora passim inferiora, sic cœlestia terrestria nutriunt. Anima quidem ab intellectu perficitur, atq; alitur, perficitq; naturam. prętercea oblatio sacrificiorum per ignem materiam consumit, eamq; sibi prorsus assimilat, nõ se materiæ præstat similem, reducitq; ad diuinum, atq; cœlestem, immaterialemq; ignem, nec ullo modo deorsum ad materiam, generationemq; declinat. Si enim exhalationem uaporum à sacrificiis fore oporteret, nutrimentum materiale oportebat & materiam integram remanere.

Sic enim abundantior illinc accepturis proueniret influxus, nunc uerò materia tota comburitur, atque consumitur, & in ipsam ignis puritatem, subtilitatemq; penitus permutatur. quod quidem contrarium eius, quod dicebas ipse, significat. Superi nanq; sunt passionis expertes, quãdoquidẽ placet eis per ignem discuti ma-

teriam,atq; consumi,nosq; reddunt à passionibus alienos: & quæcunq; sunt in nobis, diis similia faciunt: quemadmodum ignis dura omnia, & opaca, corporibus subtilibus, lucidisq; similia reddit, nosq; sursum eleuat per sacrificia,eorunque ad ignem, consumptionẽ ad deorũ ignem, sicut & ignis ad ignem eleuat, reducitq; grauia simul & dura ad diuina sursum, atq; cœlestia. Vehiculũ corporale dæmonibus subministrans, neq; à materia, neq; ab elementis, neq; ab aliquo corpore noto nobis existit. Non potest igitur ab elementali essentia tanquam alieniſsima fieri dæmonibus nutrimentum. sed quemadmodum dii igne fulmineo materiam diuidũt, ac separant à materia,quæcunq; sunt immaterialia quidẽ per essentiam, sed alligata materiæ, atq; ex passibilibus impassibilia reddunt: sic & noster ignis, actionẽ diuini ignis imitans, quicquid materiale reperit, in sacrificio destruit, & admota purificat, & à uinculis materię soluit, ac propter naturę puritatẽ ad deorũ cõmunionẽ idonea facit. Atq; nos eodem pacto à uinculis generationis absoluit,diisq; assimilat,& facit ad deorũ amicitiã aptos,nostramq; naturam materialem, ad immaterialẽ attollit naturam.

Hæc

Hæc quidem cõmunis ſacrificiorum ratio ſatis,ut arbitror,facit ingenioſis,potẽtibus ex norma cõmuni, unicuiq; ſacrificio propria ſagaciter indagare. ueruntamen tardioribus quoque ingeniis indulgentes, propria quædã his addemus,clariora in medium adducentes. principium uerò ad hæc omnium optimum eſt,quod contextum ſacrificiorũ declarat, deorum ordini cõſequẽter annexum. Deos alios quidẽ materiales, alios immateriales ponimus.Materiales,qui materiã in ſe comprehendunt,atq; exornant: Immateriales autem omnino, qui à materia penitus ſegregati ſunt.ſecũdum igitur ſacerdotiam artem incipere ſacrificia decet à diis materialibus,nõ enim aliter ad immateriales deos patet aſcẽſus.hi igitur cõmunionem quandam ad materiã habent, quatenus ei præſident,atq; incubãt.iidem quoq;,quæ fiunt circa materiam dominantur , ut diuiſioni, percuſsioni repercutienti , mutationi,generationi, corruptioni,corporibꝰ materialibus omnibꝰ. Siquis igitur hos ritè uult colere, nimirum pro natura eorum,atq; principatu cultum adhibere debet,materialibꝰ inquã materialẽ. ſic enim ad eos totos, per tota nos toti in familiaritatem propriã perducemur , cognatio-

nemq; ipsis in cultu congruam adhibebimus. Corpora igitur uita priuata,& animalium cædes destructu corporum, mutatioq; multiformis, atq; corruptio,& omnino proiectio materiæ pręcedętis materialibus diis cõgruit, non quidem ipsis propter seipsos,sed propter materiam,cui præsunt. Etsi enim ab hac maximè separati sint,simul tamen huic adsunt:ac si materiam in potestate immateriali cõtinent, attamen unà cum hac existunt. Iam uerò gubernata gubernatoribus non sunt aliena. similiter exornatoribus exornata. Quinetiam utẽtibus, quæ subministrant, tanquam instruméta, facile proportionibus coaptãtur. quapropter immaterialib⁹ quidem diis,materiã in sacrificiis adhibere est alienum:materialibus autẽ omnibus est admodum consentaneum. Operæpretium est ad hæc insuper geminum uitæ nostræ habitum cogitare. Aliquando quidem animus toti nos efficimur positi extra corpus, & eleuati mente, unà cum totis immaterialibusdiis per sublimia nos attollimus, aliquãdo uerò terreno corpore colligamur,sumusq; corporei, materia uidelicet cõprehensi.Similiter duplex erit cultus diuini ratio, una quidem erit simplex ĩcorporea ab omni generatiõe syncera,

cera, synceris competens animalibus: altera uerò plena corporibus, & actiõe prorsus materiali cõueniens animalibus non dum puris, necdum ab omni generatione purgatis. Sacrificiorum ergo species duæ sunt, purissima quidem sacrificia hominum sunt summopere purgatorum. quod quidem rarò conuenit uni, uel admodum paucissimis, ut inquit Heraclitus. sacrificia uerò materialia, & quę in mutatione uersantur, animalibus adhuc occupatis corpore cõpetunt. ciuitatibus ergo nondum purgatis genitali sorte, cõtubernioq; corporeo nisi eiusmodi sacrificia dederis, ab utrisq; pariter aberrabis ab immaterialib⁹ simul atq; materialib⁹ bonis. Illa quidem non possunt accipere, his autẽ proprium, consentaneũq; non offerunt. Accedit ad hæc quòd unusquisq; qua ratione est, nõ qua non est, agere debet essentiæ curam.

Non oportet igitur hanc præuaricari propriam colentis mensurã, atq; naturam. complexionẽ quoq; propriè coaptatam inter curantes homines, potentiasq; curatas, electurã iudico cõuenientem sibi culturæ modum. Nã cõplexio eiusmodi immaterialiter tẽperata immaterialẽ eligit, quatenus ipsa uidelicet potentiis purè incorporeis ad ipsa purè incorporea copulatur.

latur. Complexio illiuſmodi corporaliter coaptata corporibus, eligit culturam ſimilem ad eſſentias corporib⁹ præſidentes. Sæpe pro neceſſario corporis uſu uocamus, operamurq́; aliquid erga deos gubernatores corporis, dæmonesq́; bonos, dum uidelicet ſtudemus purgare corpus à maculis quibuſdã, ſordibusq́; ueteribus, uel morbis abſoluere, ſanitatẽq́; adhibere, uel grauedinẽ torporemq́; remouere, & leuitatẽ, efficaciãq́; adhibere, uel aliud quiddam bonũ corpori cõparare. Tunc igitur nõ intellectuali quadã, & incorporea ratione, corpus rite tractabimus. Non enim ita natum eſt, ut his modis curari queat, ſed cùm cognata ſibi nanciſcitur, tunc corporibus curatur corpus, atq; purgatur. erit igitur & ſacrificandi ritus ad uſum eiuſmodi neceſſario corporalis, atque ita ſuperflua corporis expurgabit, ſupplebitq́; pro neceſsitate, quę deſunt, & quæcunq; diſtributa ſunt, ad proportionem, ordinẽq; reducet, Sacrificamus ſæpe poſcẽtes à ſuperis aliqua ad uitam humanam accõmodata, ſcilicet, quæ uel uictui neceſſaria ſunt, uel ad illa pertinent, quę gratia corporis affectamus. Quidnã tunc cõtinget nobis à diis ipſis, qui ab omni humana generatione ſunt penitus ſegrega

gregati, quod ad penuriã, ſterilitatem'ue fugandam, uel copiã adducendam nobis cõferat, uel ad alia neceſſaria uitæ cõducat? Nihil ſanè. Qui enim ſunt ab omnibus abſoluti, eiuſmodi dona nõ tractant. Siquis uerò dicat deos illos immateriales omnino immateriales in ſe cõprehẽdere deos, horumq; dona ſecundũ unã cauſam primam in ſe cõplecti, dicet utiq; copiam quandã ita diuini muneris illinc inferius deſcendentem. Verum quòd illi hæc tractantes proximè humanã uitã, actionesq; peragant, nulli dicere concedendum eſt. Eiuſmodi enim rerum, quæ hic ſunt, diſpenſatio diuiſa eſt, atq; particularis, & cũ quadã ad hæc cõuerſione peragitur: neq; omnino eſt à corporibus ſegregata, neq; puram, ſyncerãq; gubernationem, præfecturamq; admittere poteſt. Modus igitur ſacrificandi pro rebus eiuſmodi cõgruus eſt, qui cũ corporibus habet, & generatione cõmercium, non qui eſt à materia, & corpore penitus ſeparatus. Qui enim purus eſt, omnino talia ſupergreditur, neq; ad hæc proportionem habet. Qui uerò corporibus, horũq; uiribus utitur, eſt rebus eiuſmodi omniũ cognatiſsimus, potens proſpera quædã uitæ ſuppeditare, & à diuerſa nobis imminentia deuitare, ac tempe

temperiem cõparare humano generi moderatam. Plurima hominũ turba naturæ subiicitur uniuersali, eaq; uiribus naturalibus gubernatur, atque inferius ad naturæ opera uergit, cõpletq; dispensationẽ fati, & fatalium operũ suscipit ordinẽ, rationemq; practicam circa naturalia solum exercet. Pauciſsimi supernaturali mentis potentia freti à natura discedunt, atq; ad separatum, immistũq; se conferunt intellectum, unde naturalibus potentiis superiores euadant. Nõnulli uerò medium tenent inter purum intellectũ, atq; naturã: & horum alii quidem uicissim sequuntur utrunq;, alii mistam ex illis utrisq; uitam agunt: alii soluuntur quidẽ à deteriorib⁹, & ad potiora se trãsferunt. Qui ergo natura gubernantur uniuersali, & ipsi uitam degunt naturæ propriæ mancipatam, potentiisq; naturæ fruuntur, cultum exercebunt naturæ cõuenientem, corporibusq; natura motis cõgruum, eligentes ad hoc loca, qualitates, aëris, materiam, materiæ uires, corpora, corporũ qualitates, & habitus, motus conuenientes, mutationesq; eorum, quę in generatione uersantur, atq; similia tum in cæteris cultus diuini partibus, tum in ritu sacrificãdi. Qui uerò sola mente uiuunt, uinculis naturæ soluti, intelle

tellectualem, corporumq; expertem culturæ normã in omni religionis parte meditabuntur. Qui mediã uitam degunt inter intellectũ, atq; naturam, mediã quoq; sequentur religionẽ, atq; pro uitæ mediæ differentiis differẽtes sectabuntur colendi per media modos. Aut enim tractabũt utrũq; uicissim, aut ab altero ad alterum declinabunt: aut deteriora tangent, ut per ea consequantur, & potiora, existimantes non aliter sublimiora se consequi posse.

In genere essentiarũ, potestatumq; diuinarum, alię quidẽ subiectam sibi animã habent, atq; naturã, subministrantẽ uidelicet eorũ opificiis, quatenus ipsæ uolunt: aliæ uerò ab anima, et natura sunt penitus separatæ, non inquam ab anima tantùm mundana prorsus, atq; genitali, uerùm etiam ab anima diuina, eiusq; natura. Alię deniq; mediũ tenent, cõmunionẽq; inter extrema cõciliant, uel secundũ unum indissolubile uinculum, uel secundum exuberantem maiorum traditionẽ, uel secundum minorum susceptionẽ non impeditam, uel secundum colligatam amborum consensionẽ. Quando deos colimus animæ, naturæq; dominantes, nõ alienum est, & naturales his uires offerre, & corpora, quæ natura reguntur, diis eiusmodi

consec

consecrare. omnia enim naturæ opera & obtemperant eis,& ad deorũ dispensationem aliquid cõferunt. Sed quando deos longè secretos,& in sua unitate collectos cupimus uenerari, honoribus à materia penitus absolutis eos uenerari debemus: intellectualia enim his dona debẽtur, incorporea uita, uirtus perfecta, sapientia cõsummata,eorũq; officia. Mediis autem diis,mediorũq; bonorũ ducibus, sicut diximus, media cõpetunt. Ab alio igitur principio exordientes,scilicet à mundo, diis mundanis, distributione, quatuor in mundo elementorũ à cõmuni sortitione secundum mẽsuras elementorum facta, à circũferentia circa centra in ordine reuoluta, ad ueritatẽ sacrificiorum facilẽ habemus accessum. Si enim nos in mũdo sumus, & ut partes continemur in eo, primumq; generamur ab eo,atq; à totis potentiis eius perficimur,& ex quatuor eius cõponimur elementis,ac portionẽ quandam uitæ,naturæq; ab eo nacti tenemus, profectò non debemus in cultu diuino mundum, mundanosq; ordines prætermittere. Ponamus igitur circa quamlibet mundi partẽ esse quidẽ corpus aliquod, ut uidemus, inesse præterea uires corporibus incorporeas ordine distributas, sacrorum

crorum itaq; lex similia similibus rite distribuit, & à summis ad ima per media tota progreditur, corpora quidem corporeis adhibés, incorporeis incorporea, propria uidelicet unicuiq; reddens. Veruntamen siquis religiosus supermundanum numen assequitur, rarissimè uerò id accidit, hic utiq; solus seorsum à corporibus & materia positus nimirum, & talem prosequitur cultum, supermundana potentia, diis supermundanis unitus. Quod autem uni uix tandē in sacerdotii fine contingit, non expedit pro communi lege omnibus & in principio, & in medio religionis statuere. hi nanq; corporeum quocūq; modo cultum agunt. Quilibet igitur peritus in sacerdotio, cōfitebitur, oportere cultū superis, nec ex parte, nec imperfectū, sed conuenientem, & integrum adhibere. Quoniam igitur antè quàm adsint dii, descendantq; ad terram, omnes præsubiacentes illis potentiæ mouentur, & ut præcursores, pompæq; præcedunt nimirū, qui non distribuit omnibus, quod cuiq; congruit, nec unumquenq; proprio quodam honore prosequitur, ipsam deorum præsentiam non assequitur. Qui uerò omnia numina sibi propitia reddit, grata offerēs unicuique, donaq; simillima, hunc sanè non

frustratur euentus, sed diuinũ chorum integra, plenaq; præsentia susci pit. Cùm igitur hæc ita se habeant, non oportet ritum religionis esse simplicẽ, ex paucisq; compositum, sed multiformẽ, & ex omni harmonia constantem, ex cunctis ubiq; mundanis (ut diximus) constitutum. Si enim simplex aliquid, & unius duntaxat ordinis esset, id ipsum, quod in sacerdotio aduocatur, & ad nos mouetur, simplex utiq; modus sacrificãdi sufficeret. At uerò nullis notũ est, quanta uirium multitudo suscitari solet, quando descendunt dii, atque mouentur, nisi sacerdotibus illis, qui opere ipso id experti iam fuerint. Soli igitur hi cognoscunt, quæ potissimũ sit perfecta plenitudo colendi, & quàm paucis prætermissis, quãtum nos frustretur euentus. Quemadmodũ in harmonia si una chorda frangatur, tota subitò dissonat, sic uno prætermisso numine, sine ritu communis, ipsa religio finem non habet optatũ, dum hoc uno deficiente, sacrum opus structuram suã, integritatẽq; non habet. Quando diuinæ potestates palàm ad sensum descensuræ sunt, manifestum nobis prouenit damnũ, siquem ex superis prætermittimus non honoratum. Similiter quando clàm ueniunt in opere sacro, periculosum est, si

hunc

hunc quidē honores, aliū uerò pro ſua dignitate, & ordine nō honores. Qui enim aliquē proprio fraudat honore, totū confundit religionis opus, dum unā, totamq; diſpoſitionem diſsipat. neq;, ut aliquis putaret, tunc opus ſuſcipiēdi tantum eſt imperfectū, ſed totius ſtructura perit. Quid uero? non'ne ipſa ſanctimoniæ ſummitas, ad ſummum ipſum totius numinū multitudinis principiū, unumq; recurrit, atq; in eo diuinas omnes ſimul eſſentias dominationesq; colit? Proculdubio. Verū eiuſmodi ſummitas ſerò admodum aducnit, & quàm pauciſsimis: atq; optimè nobiſcū agi putandum eſt, ſi talibus in uitæ calce contigerit. Diſputatio uerò præſens non eiuſmodi uiro leges ponit. hic enim eſt lege ſuperior, ſed lege aliqua indigentibus, has ſacrorū leges in præſentia ſancit: numinū multitudo eſt, quaſi mūdus aliquis, habens multos ordines in unum ordinem conſpirātes. Similiter ſacrificia debent habere numerorū ordinem pariter in unum ordinē conſpirantem, ita ut ſinguli numinibus ritè reſpondeant. Similiter quæ circa nos ſunt, & in nobis multiplicia ſunt, neq; debent ex aliqua parte tantū, ſed ex cunctis cōgruè diuinis noſtrarū rerū cauſis reſpondere, atq; ita ad ſupremos aſcen-

dere duces. Religiosa igitur obseruantia circa nos,& in nobis agit uaria. Aut enim quasi propagãdo perficit,aut amputat,aut emundat,aut expertia ordinis ordinat,aut segregat longius ab errore mortali. Cuncta deniq; totis supernis familiaritate conciliat: atqui quando utrunq; congrediuntur in unum, illinc quidem diuinæ causæ, hinc autẽ ex æquo præparationes humanæ, tunc absoluta religio peragit omnia, & ingenita ex sacrificiis bona reportat. Profectò exuberantia potestatis in causis uniuersi summis,id habet, ut quẽadmodũ in cæteris inferiora superat, ita & in hoc admodũ superet, uidelicet in ipsa præsentię amplitudine,ut maximè omniũ causæ, maximè omniũ omnibus sint præsentes, adeò ut cadẽ ipsa causæ uniuscuiusq; potestas, seorsum ab impedimẽto ubiq; tota, semperq́; sit prẽsens.hac igitur ratiõe ipsa omniũ prima ultimis quoq; subrutilant, immaterialiaq́; principia immaterialiter materialibus adsunt. Nemo miretur,siquã materiam esse dicimus purã, atq; diuinã. nam ipsa quoque materia,cùm ab opifice, patreq́; omniũ facta sit, meritò perfectionem sui quandam acquisisse potest aptam ad deos suscipiendos. Quinetiã nihil prohibet superiora lumen suum ad inferiora

diffund

diffundere: neq; igitur materiam permittant expertem fore ſuperiorum. Quapropter quantumcunq; materiæ perfectum, & purum eſt, atq; deiforme ad deorũ ſuſceptionem non eſt ineptũ. Nam cùm oportuerit etiam terrena nullo modo diuinæ communionis expertia fore, ipſa quoque terra diuinã quandam portionẽ in ſe ſortem'ue ſuſcepit ad capiendos deos ſufficientem. Hæc igitur ſacrorum ſapientia contemplata, atq; ita ſecũdum congruentiam, competẽtia unicuiq; deorum ſuſceptacula diligẽter inueniens, ſæpe componit in unum lapides, herbas, animalia, aromata, aliaq; ſimilia, ſacra, & perfecta, & deiformia: atque ſubinde ab his omnibus ſuſceptaculum purũ, integrumq; fabricat. Neq; enim fas eſt omnẽ materiã deteſtari, ſed ſolam, quæ à diis fuerit aliena. Propriam uerò ad illos decet eligere, utpote quæ cõſentire poſsit, atq; cõferre ad deorum ædificia, ſtatuarum fundamẽta, ſacrificiorum opera. Neq; enim aliter terrenis locis, & hominibus hic habitantibus poſſeſsio, portio'ue ulla ex diuinis contingere poteſt, niſi tale quiddam prius iactum fuerit fundamentum. Arcanis ſermonibus credendum eſt teſtantibus ex deis per beata ſpectacula quandam traditam fuiſſe

materiam. hæc igitur illis ipſis tradẽti eſt cognata. Talis ergo materiæ ſacrificium deos excitat, ut ſe demonſtrent, atque ad comprehenſionem eos protinus aduocat, & præſentes capit, & perfectè demõſtrat. Eadem aliquis perdiſcere poteſt etiam ab ipſa, quæ ſecundum loca diſtributio diuinitus eſt effecta, atque ab ipſa præfectura, quæ per res ſingulas eſt diuiſa: quæcunq; ſecundum diuerſos ordines, ſiue maiores, ſiue minores, paſsim ſortes eiuſmodi nacta fuit. Conſtat enim deis locorum quorundam rectoribus, ſacrificium ex eiſdem rebus, quæ naſcuntur ibidem, fore admodũ cõſentaneũ, & gubernatoribus gubernata, & quæ ad ea pertinẽt, placitura. effectoribus & grata ſemper ſunt opera ſua potiſsimũ: & qui primo aliqua procreant, talia rurſus habent in primis accepta. ſiue igitur animalia quædam, ſiue plantæ, ſiue alia, quæ uiſa ſuperis diſpẽſantur, ſimul & præfecturã ſub eis nacta ſunt, & communionem nobis cõciliant cum ſuperis indiuiduam. Horum ergo nonnulla, quatenus conſeruantur, atque tenentur, augent, tenentium ad deos familiarem proprietatem quotcũq; uidelicet ex eo, quòd integra maneãt, uim communionis inter homines, deosq; conſeruãt. Talia ſunt quædam

dam apud Aegyptios animalia,& ubique ſacer homo.quædam uerò mactata,combuſtaq; familiaritatem efficiũt clariorem, quotcunq; uidelicet reſolutionem in primorum elemẽtorum principium,efficiunt cognatiorem, cauſis ſuperorum, atq; pro ritu ſacratiorem. Vbique enim quo magis proprietas,familiaritasq; perficitur,eo perfectiora bona ad nos inde deſcendunt. Neq; ſunt hæc hominũ duntaxat inuenta,nec humanis moribus autoritatẽ nacta ſunt, ſed deus ipſe ritè inter ſacra uocatus autor eſt eiuſmodi legum, circa quẽ dii, angeliq; permulti uerſantur, ſub quo per quaſlibet in terra gentes, numen aliquod ſortitum eſt præfecturam, communemq; prouinciam: proprium quoq; inde tributum eſt templo unicuiq; numen. Item ſacrorum,quæ operamur ad deos,deus aliquis ſpectator eſt,atque gubernator: quæ ad angelos, angelus: quæ ad dæmones, dæmon: atq; in aliis eodem pacto ſecundum propriũ genus perfectus cognatam ſortitus eſt præfecturam. Quoniam igitur ſub numinibus ſpeculatoribus,autoribusq; ſacrorũ ſacrificia pertractamus, uereri debemus diuinæ ſanctimoniæ leges, ſacrificiaq; legitima, & propterea in his ſperare,quòd ſub numinũ,deorumq; prin-

cipatu ſacrificamus:& interea cauere ſummopere, nequid uel indignũ ſuperis offeramus,uel alienum. Deniq; ſummatim id admonemus, ut ſingula, quæ in nobis, & circa nos ſunt, circunſpiciamus diligẽter, & quæ in mũdo : item deos,angelos, dæmones, gentibus diſtributos. Et hac unicuiq; ratione amicum ſacrificium ſimiliter offeramus. hac enim ratione duntaxat digna unoquoque numine ſanctimonia, religioq; ſeruatur. Votum,ſiue adoratio, & oratio omne ſacrificiorum opus perficit, & in primis ad totam confert religionem, & ſacrã, indiſſolubilemq; animabus ad deos conflat communionẽ. Huius uerò tres ſunt ſpecies:Prima congregat,atq; contactum,notitiamq; nobis ad diuinitatem præſtat : ſecunda, communionem ad diuinum deuincit conſentientẽ,atq; dona nobis prouocat diuinitus quoq; demiſſa, etiã antè quàm loquamur,intelligamusq; omne noſtrum opus perficientia : Tertia conficit ineffabilem unitatem, atq; in diis autoritatẽ totam collocat, animamq; noſtram in eis perfectè ponit, atq; cõfirmat. Iam uerò in tribus his terminis, quibus diuina omnia menſurãtur,amicitiam nobis ad deos harmoniæ conflat,ſacramq; à diis utilitatem triplicem nobis affert. Vna quidem

quidem ad illuſtrationem pertinet, alia ad communem operū executionem, alia ad perfectam ex igne diuino plenitudinem. Item adoratio, eiusq; uirtus aliquando ſacrificia ipſa præcedit, aliquādo mediis inſeritur ſacrificiis, aliquādo finem complet ſacrificandi. Opus uerò in ſacris nullum abſq; adorationis ſupplicationibus efficitur unquam. Adoratio deniq; diutiſsimè frequentata noſtrum nutrit, & perficit intellectum: animam ad ſuſcipienda diuina admodum efficit amplioré, diuina hominibus patefacit: ad ſplẽdores diuini luminis capiendos aſſuefacit: paulatim perficit, quæ nobis inſunt ad numina contingenda, quouſq; ad ſummum nos uſq; perducat. Atqui & mores noſtræ cogitationis humanos retrahit paulatim, moresq; diuinos infert, perſuaſioné quoq; & communionem, & amicitiam procreat procul ab intermiſsione perpetuam: diuinū rurſus amorem auget, quod'ue in anima diuinum eſt, accendit, & eleuat, expurgat quicquid animo eſt contrarium, & aduerſum: atq; ab ipſo ſpiritu ætherio, ſplendidoq;, qui eſt animæ circunfuſus excutit, quantumcunq; uergit ad genituram. ſpem quinetiam præſtat bonam, & fidem perficit circa lumen. Deniq; (ut ſummatim di-

cam)homines frequenter orantes, adoratorum uirtus familiares deorum collocutores efficit, atq; discipulos. Cùm adoratio talis sit, talemq; connexionem cum sacrificiis habeat, patet sacrificiorũ finem opificii contactus esse participem. Quandoquidem per opera diis accõmodatur. Itaq; & bonum ipsius tantũ est, quantum à causis, opificiis mittitur ad genus humanum. atq; inde rursus apparet uirtus adorationis reductiua, perfectiua, impletiua, & qua ratione sit efficax, & unionis effectrix, atq; à diis commune uinculum habeat: & quomodo adoratio, sacrificiumq; mutuò se confirment, potentiamq; inuicem conferãt admirabiles religionis effectus. hinc rursus apparet sacerdotiam disciplinam, operationemq; habere in partibus suis conspirationem non minorem, quàm in membris habeat. animal neque posse partem eius aliquam absque cunctis suum opus absoluere.

De sacrificijs animalium.

PORphyrius ambigit, quare oporteat lege sacrorũ, cum, qui diuina sit inspecturus, exanime corpus eo tẽpore non attingere: ueruntamen per corpora animalium mortuorum sæpius diuinorũ inuocationes, consecutionesq; peragantur.

Iambl

Iamblichus ita ſoluit. uates iubét diuinorum ſpectatorem exanime corpus, quod ſacratum non fuerit, non attingere: permittunt uerò, quod conſecratur, attingere. Præterea uetant humana corpora, quæ iam deſeruit anima, ne intuitu quidé tangere. Vitæ nanq; diuinæ ueſtigiũ quoddam uel ſimulacrum, uel demonſtratio in corpore per mortem extinguitur: cæterorum uerò animalium corpora mortua tangere religio nulla uetat. quoniam nec in uita diuiniore communi cauerũt. Præterea, quatenus ad immateriales deos conſurgimus, expedit tale corpus non attigiſſe: quatenus uerò ad materiales ſtudemus accedere, tangere frequenter expediet. nam per animalia deos eiuſmodi aduocare ſolemus: qui uidelicet talibus præſideant animalibus, præſertim, qui proximè, & quaſi cognata quadam conditione gubernent. Item hominibus quidem in materia comprehẽſis corpora uita priuata, maculam quandam inferunt, uidelicet non uiuens uiuenti, & ſordidum puro, & priuatum habenti habitum: & mortuum habenti potẽtiam moriẽdi, propter communẽ quandam inter hæc habitudinem. ſed dæmoni incorporeo penitus, atque impaſſibili, talia corpora nihil obſunt.

nam

Nam caduca maximè supereminet.

De Vaticinijs per animalia.

QVando uaticiniũ agitur per corpora sacrorũ animaliũ, ut asturũ, non est putandum deos ad hæc accedere, uidelicet uniuersales prouisores ad curã diuisam particularẽ, materialem, proportionalẽ, circa animalia singula. Sed dęmones, & hos quidẽ ualde diuisos, & singulos singulis speciebus animaliũ distributos proximã curam animaliũ, præfecturamq́; sortitos. hi nanq; principatũ nacti sunt, haud prorsus sufficientẽ, expertemq́; materiæ. Ideoq́; cõgruè instrumẽta eiusmodi attingere solent. Ad hoc igitur, ut eiusmodi per animalia uaticiniũ à dęmonibus cõsequamur, parare his oportet sedem talem, per quam possint inter homines obseruari, nobisq́; uti: sedẽ uerò hanc esse oportet incorpoream, ut incorporei dæmones per hanc nobis adsint. erit igitur hæc anima talium animaliũ à corpore iam absoluta. Quatenus enim quodãmodo & ipsa separata est à corpore, cõuenit cum dæmonibus, cõuenit & nobiscũ propter quandã uitæ cognationẽ. Igitur tanquã media præsidi eius dæmoni subministrat ad præsagium homini suggerend

rendum, & ad mandata dæmonis declaranda,& cum dæmone nos cõciliat. Anima uerò hæc eiuſmodi uaticiniis utens, non ſolum uaticiniũ audit accipit'ue, ſed etiã non parum ex ſe ipſa conſert ad executionem eius ad opera pertinẽtem. Hæc enim commouetur, & cooperatur, & ſimul prẽuidet per quãdam compatientem neceſsitatem. Sed eiuſmodi uaticinium à diuino, ueroq́; longiſsimè diſtat, atq; de rebus exiguis,breuibusq́; habetur. Quæ in natura diuiſa poſitæ ſunt, & quotcunque circa generationem iam ſimul feruntur,atq; motiones ex ſe ipſis exhibent potentibus eas accipere, & paſsiones multifariã inferunt iis,quæ naturaliter ad compariendum ſunt expoſita, per compaſsionem igitur præſagium eiuſmodi prouenit. Non poteſt autem per paſsionẽ præcognitio perfecta cõtingere.Quod enim immundæ immutabile,purum eſt,id præcipuè futurum aſſequi cõſueuit:quod uerò cum materiali, paſsibiliq́;, & tenebroſo commercium habet,obruitur ignorantia. hanc ergo artificioſam præſagii machinam, neque legitimi uaticinii nomine dignam eſſe cenſemus, neq; ſeriò pertractandam,neque utenti,quaſi ſit ueridicus, eſſe credendum.

Quom

Quomodo obsecratores dæmonibus minabantur.

NArrat Porphyrius sacerdotes cõsueuisse uiolẽtis quibusdã uinis aduersum superos uti, ueluti, Nisi uos ita feceritis, uel contrà, si feceritis aliquid, cœlos confringã, uel occulta Isidis patefaciã, uel arcanũ in abysso reconditũ diuulgabo, aut fistam barim, id est nauem quandam apud Aegyptios sacrã, aut mẽbra Osiridis Typhoni dispergã, cæteraq; similia. Iamblichus subdit execratores nõ cõsueuisse dirigere minitationes eiusmodi, ut Porphyrius opinatur, ad Solẽ & Lunam, cætera'ue cœlestia, sed esse in mundo genus aliquod potestatũ ualde diuisum, & indiscretũ, incõsyderatumq;, quod accipit quidẽ ab alio rationẽ, siue sermonem, exauditq;, sed propria intelligẽtia nequaquã: neq; uerũ à falso, neq; possibile discernit ab impossibili. Hoc itaq; genus minitationibus lacessitũ, protinus irritatũ, & stupet, utpote quod & ipsum naturaliter dictis uehemẽtioribus agitatur, & alia ducit, trahitq; per stupidã quandã, & instabilẽ phantasiã. Prẽterea sacerdos sæpe nõ humana uirtute, sed diuina sacramentorum ineffabilium potestate mũdanis numinibus imperat, atq; minitatur. ipse tunc

in

in superorũ deorum ordine cõstitutus, & ideo grandioribus propria natura mãdatis utitur, atq; minis: neq; tamen tanquam facturus, quæ tunc assecuerat, sed declarãs quantam nactus fuerit potestatẽ propter ipsam ad deos unionem comparatã, uidelicet ex notitia, possessioneq; ineffabiliũ symbolorũ, siue signaculorum, quæ dicimus sacramenta. Item dæmones per prouincias, partesq; diuisi-, & partes mundi custodientes, singuli commendatarũ sibi partium tantam habent curã, ut nec uerbum quidem illius ordini, dispẽsationiq; contrariũ ualeant tolerare, perpetuam, uidelicet, immutabilemq; mundanorũ perseuerantiã obnixè custodiẽtes. Ordinem uerò eiusmodi suum ideo immutabilem susceperunt, quoniã ordo deorũ immobilis permanet in eisdem. In quo igitur esse habẽt dæmones uel ætherii, uel circa terram distributi, hoc ipsum, nec minitationibus inuadi unquã audire possunt. proinde dæmones ineffabiliũ, arcanorumq; mysteriorũ custodiã studiosè procurant. tãta uidelicet obseruãtia, propterea quòd intelligunt ordinẽ, dispensationemq; uniuersi præcipuè in eiusmodi mysteriis continери. quatenus uidelicet allegoricè per hæc uerba numina designãtur, ordinesq;

mund

mundani. hanc enim ob causam mundi partes in ordine permanent, quod beneficio potestas Osiridis syncero permanet, & intacta, neq; cõtrario tumultu, & errore miscetur. Permanet insuper ipsa omniũ uita pura semper & incorrupta quatenus uiuificæ, formosæq; rationes, quę in Iside reconditæ sunt, consistunt ibidem, dum inde mundus agitur, nec ipsæ in corpus hoc descendunt oculis manifestum. atqui & omnia permanent immobilia, & simul sempiterna generationis uidelicet successione, quoniã nullum solis cursum unquã sistere potest: perseuerant insuper integra, quoniam quæ in abysso, id est profundo sunt abscondita, nunquam aperiuntur, in quibus ergo salutẽ habẽt omnia simul, & uniuersum, uidelicet in eo, quod & quæ naturaliter sunt occulta, ut sunt occulta seruentur, & maneãt, & secretissima deorum essentia, nunquã sortem contrariam subeat, nec oppositis misceatur: hoc inquã circũterranei dęmones, nec ad uocẽ usq;, auditumq; sustinent aliter affici, uerbisq; profanari. atque propterea aduersus dæmones eiusmodi uerborũ usus habet aliquam potestatem. de his autem nullus alĩ cubi minitatur: nec ad illos sunt obsecrationes eiusmodi constitutæ. quapropter

Chald

Chaldæi ſacerdotes, apud quos diiudicatus, decretusq; eſt, purus ipſe ad ſolos deos ſermo, nunquam minis utuntur. Aegyptii uerò, qui, cum diuinis ſacramentis dæmonicos ſermones admiſcent, ad minas eiuſmodi aliquando ſe conuertunt.

Expoſitio ſymbolorum Aegyptiæ theologiæ.

IMitantes Aegyptii ipſam uniuerſi naturã, fabricamq; deorum, ipſi quoque myſticarum, reconditarumq; notionum imagines quaſdã in ſymbolis cõficiendis oſtẽdunt. quẽadmodum & natura rationes occultas in apparẽtibus formis, quaſi ſymbolis exprimit, & dii ueritatẽ idearũ per manifeſtas imagines explicant. Cùm ergo ſpiciãt ſuperiora omnia inferiorũ ſimilitudinẽ delectari, atq; inſuper optent à ſuperioribus bonitate repleri, quatenus pro uiribus imitentur, meritò & ipſi conuenientem ſuperis modum agẽdi pro uiribus offerunt, quando occulta myſteria ſymbolis inſerũt manifeſtis, in quibus interpretandis dimitte uoces, accipe ſenſus. Quando igitur lutum in ſacris nominant, ut inducunt, hoc intellige mundi corpus, atq; materiã, genitalemq; uirtutẽ huic inſertam, & quaſi pariter agitatam,

atq; fluentem, aut etiam causam principalem, & quasi loco fundamenti præpositã elementorum, elementaliumq; uirtutum. Cùm hoc igitur tale sit, deus ipse generationis, totiusq; naturæ uirium omnium, quæ insitæ sunt elementis, causa utpote, qui hæc supereminet omnia immaterialis ipse, indiuisus, immobilis, & ingenitus, totusq; ex seipso, & in seipso totus. hæc omnia perspicuus antecedit, & ducit in se cuncta complectens, atq; ex eo, quod cõplectitur omnia, ac de suo mundanis tribuit omnibus, ex ipsis eluxit. Quoniã uerò supereminet omnia, effulget, ut segregatus à mũdanis omnibus secum ipse solus per sublime procedens. Confirmat & hoc, quod subinde sequitur symbolũ, ubi deus inducitur sedens super loton aquaticã, scilicet arboré, ubi significatur, deum principatu suo mundanum superexcedere lutum, nec attingere gubernãdo, sed principatum gerere intellectualem penitus, & empireũ. Omnia enim in loto rotunda sunt tum poma, tum folia: ex quo significatur circularis actio mentis per eadẽ uidelicet, & eodẽ pacto se habens. Deus igitur ipse super hanc insuper actionẽ in seipso consistit, superans eiusmodi principatum sanctus & uenerandus, & in seipso penit

penitus cõquiescens, quod quidẽ ex actu sedendi significatur. Proinde, ubi deum introducunt nauis gubernatorem, principatum significant, mundi gubernatorem. sicut enim gubernator à naui, & gubernaculo segregatus uno quodam, faciliq; momẽto mouet undiq;, & regit, dirigitq; nauem, ita deus ipse mundum desuper, uidelicet à primis naturæ principiis præcipuas motionum causas exhibẽs. Quoniã uerò partes cœli omnes, animaliaq; cœlestia, & totus uniuersi motus, ipsumq; tempus, secundũ quod mundus ipse mouetur, cuncta deniq;, quæ continentur in totis, uires à sole descendentes accipiunt, alias quidẽ commistas in ipsis, alias autẽ commistionẽ exuperãtes: ideo has quoq; symbolicus significandi modus adducit, uerbis quidẽ solem designans secundum animalia cœlestia figurari, formasq; uicissim commutare per oras. Interea uerò demonstrans immutabilem eius, simulq; totam per totum mundũ traditionẽ. sed quoniã quæ suspiciunt, alia quidem alibi circa impartibilẽ feruntur dei traditionẽ, atq; ipsa pro diuersitate naturarũ, motionumq; suarũ, multiformes accipiũt à sole potentias, propterea symbolica traditio uult per donorũ multitudinẽ unũ ingre-

di deum, atq; per potentias multiformes unam dei adesse potentiam. Quapropter inquit ipsum unũ, eundemq; cõsistere: uices uerò formarũ, transfigurationesq; insuscipiẽtibus asserit resultare: quapropter illum secundũ animalia, & ad oras cõmutari ait, quasi circa deum mutationes eiusmodi uarientur secundum diuersa susceptacula dei eiusmodi uotis utũtur. Aegyptii non solum in ipsis deorum propriis uisionibus, sed in precibus etiam leuioribus, quæ eiusmodi sensum habent, atque per talem symbolicam, mysticamq; culturam ad deos supplicandos accedunt.

De nominibus diuinis.

POrphyrius quærit, cur sacerdotes utantur nominibus quibusdam nihil significãtibus. Iamblichus respondet, omnia eiusmodi nomina significare aliquid apud deos: quãuis in quibusdam significato nobis sint ignota: esse tamẽ nota quędã, quorũ interpretationẽ diuinitus accepimus, omnino uerò modũ in eis significandi ineffabilẽ esse. neq; secundum imaginationes humanas, sed secundũ intellectum, qui in nobis est diuinus, uel potius simpliciore, præstãtioreq; modo secundũ intellectũ diis unitum. Auferendũ igitur à diuinis nominibus omnes excogitat

gitationes,& rationales discursus,atq; assimulationes naturales uocis ipsius cõgenitas,ad res positas in natura.& quemadmodũ character symbolicus diuinæ similitudinis in se intellectualis est, atq; diuinus, ita hunc ipsum in omnibus supponere,accipereq; debemus. quod autẽ hic nobis sit, hoc ipsum in eo est maximè uenerandum.præstantius enim est,quàm ut in nostram notitiam diuidatur. iam uerò in quibus diuinorũ nominibus resolutionẽ suam diuinitus acceperimus,in his totam habemus essentiæ,potentiæq;, & ordinis diuini notitiam ipso nomine cõprehensam,atq; etiam mysticam, & ineffabilem, simulq; totam deorum imaginem in anima custodiamus, animamq; per hæc ad deos attollimus,eleuatamq; illis pro uiribus copulamus. Proinde quæritur, cur nam inter nomina diuinorum barbara cęteris anteponimus,quia uidelicet sacrarum gentiũ, uelut Aegyptiorũ, Assyriorumq; totũ dii sermonem approbauerunt tanquã sacris maximè cõgruentem, propterea & communes dictiones, modosq; loquẽdi arbitramur cognatæ ad deos dictioni, orationiq; adhibendũ præsertim, quia antiquior,primusq; extitit modꝰ iste loquendi. atqui & quoniã prima nomina

diuinitus acceperunt, dum ea cũ propria lingua miſcerent tãquam cum familiari, conſentanea q; illis uoce cõtemperantes, ita nobis ſeruanda perpetuò tradiderunt. nos q; ita ipſam traditionis regulam ritè deinceps cõſeruare debem⁹. Siquid enim aliud diis cõuenit, ſempiternum ipſum, & immutabile diis eſt præ cæteris cognatiſſimum. Inter hæc Porphyrius ait illũ, qui uocem audit nominũ diuinorũ, ad ſignificata reſpicere, ideo q; ſufficere notionẽ ipſam eandẽ ubiq; manentẽ, qualiſcunq; ſit dictio. Reſpondet Iamblichus hunc in modum, non eſt autẽ id tale, quale tu putas: ſi enim nomina ex hominũ pacto, cõuento q; poſita eſſent, nihil intereſſet alia pro aliis cõmutare. Sin aũt naturæ rerum accõmodata fuerunt, quæ huic maximè congruunt, hęc & diis maximè ſunt amica. ex his perſpicuè patet ſacrarum gentiũ uocem rationaliter cæteris eſſe præpoſitam. Neq; enim prorſus eandẽ mentẽ ſeruant nomina in aliã linguã interpretata: ſed ſunt gẽtibus ſingulis propria quædã, quæ gentibus aliis per uocem ſignificari non poſsint. Accedit ad hæc, quòd ſi ſignificationũ proprietates per aliam linguam interpretari poſsimus, non tamen eandem cõſeruant permutata potentiam.

Habent

Habent insuper nomina barbara multam emphasim, id est insinuationis, demonstrationisq; efficaciã. habent & concisam breuitatẽ. Minimũ uerò ambiguitatis, & uarietatis, multitudinisq; uerborum propter hęc omnia superis maximè cõgruit. Depone igitur suspiciones à ueritate cadentes, quibus suspicaris Aegyptiam ibi conferre linguã duntaxat, ubi Aegyptius est, uel usus Aegyptia lingua, qui tunc inuocatus. Potius aũt existimato, quoniam primi omnium Aegyptii præsentiã, participationẽq; deorũ sortiti sunt, ideò deos inuocantẽ potissimum approbare, quãdo Aegyptio ritu uocantur, neq; uerò dicendum est barbara hęc obscura, diuinorum nomina esse quædã præstigiatorum, fascinatorumq; machinamenta: quo enim pacto, quę maximè coniuncta sunt diis, nos quoq; cõiungunt, & quasi æquales cũ superis uires habent, phantastica figmenta erunt, sine quibus nullum in sacris opus efficitur? Sed neq; prætegmina, inuolucraq; eiusmodi per nostras passiões efficiuntur, ex fama diuino tributas. Non enim exordientes ab iis, quæ ipsi patimur, immò uerò ab ipsis deorũ propriis competẽtes illis secũdum naturam attribuimus dictiones. neq; contrarias de diuino

agimus notiones: contra uidelicet quàm ipsum re uera se habeat, sed prout natura se habet: & quemadmodum ueritatem de ipso consecuti sunt primi, qui leges nobis de religionis sanctimonia tradiderũt, sic perseueramus in eis: siquid enim aliud in sacris legibus, atq; ritibus deo placet, firmitas ipsa maximè placet, & præcipuè cõgruit. Oportet igitur ritus adoratiõis antiquos tanquã sacros conseruare semper intactos, neq; demere quicquam, neq; aliunde qd addere: ferme nãq; & hoc causa nuper extitit, ut omnia & nomina, & uota debilitata iam sint, propterea quòd propter ipsam præuaricationem, & innouandi cupiditatẽ permutata sunt semper, & permutari nõ desinunt. Græci nanq; natura rerum nouarum studiosi sunt, ac præcipites usquequaq; ferũtur, instar nauis saburra carentis, nullam habẽtes stabilitatem, neq; cõseruant, quod ab aliis acceperunt. sed & hoc citò dimittunt, & omnia propter instabilitatẽ, nouæq; inuentionis elocutionem transformare solent. barbari uerò sicut moribus graues, firmiq; sunt, sic & in eisdẽ sermonibus firmiter perseuerant: ob quam sanè stabilitatem, & ipsi diis sunt amici, & orationes offerunt illis acceptas, quas nulli ulla unquam

quam rationc fas est permutare.

Opinio Aegyptiorum de deo, atq; diis.

QVerit subinde Porphyrius quidnã primam Aegyptii causam esse uelint. Vtrum intellectũ an super intellectũ. Item utrum unũ aliquid solum, an unà cũ alio quodam, siue aliis. Rursus, utrum incorporeum sit, aut forsitã corporale. Prętcrea, non sit idẽ cum opifice mũdi, an opifice sit superius: & nunquid ex uno, an ex pluribus cũcta profluxerint: omnemq; nunquid uelint primũ fundamentum esse materiam prorsus informem, an corpora qualia. ipsamq; materiã nunquid ingenerabilem, aut genitã. adhęc Iamblichus ita respõdit: Ego uerò causam in primis tibi dicam, ob quã sacri, & antiqui Aegyptiorum scriptores de his uaria senserint. & insuper huius seculi sapientes non eadem de his ratione loquãtur. Cùm enim multæ in uniuerso sint essentiæ, ac multifariã inter se differant, meritò earum, & multa earum tradita sunt principia habentia ordines differentes, & ab aliis sacerdotibus alia. principia quidẽ tota uniuersalia'ue, ut narrat Seleucus. Mercurius ipse tradit uiginti millibus uoluminibus, uel, sicut Meneteus recensct, tradidit uoluminibus triginta millibus. itemq; sex millibus &

quingentis atq; uigintiquinque, & in eis perfectè omnia demõstrauit: propria uerò particularium essentiarũ principia alii antiquorum alia passim introduxerint. Oportet igitur de his omnibus ueritatem breuiter declarare, atque primũ quod primò quæsisti. Primus deus ante ens, & solus, pater est primi dei, quẽ gignit manens in unitate sua solitaria, atq; id est superintelligibile. estque exemplar ipsius, quod dicitur, sui pater, sui filius, uni pater, & deus uerè bonus. Ille enim maior & primus, & fons omnium, & radix eorum, quæ prima intelliguntur, & intelligunt, scilicet idearum. Ab hoc utiq; uno deus per se sufficiẽs seipsum explicauit. Ideoq; dicitur per se sufficiens sui pater, per se princeps. Est enim hic principium, deus deorum. unitas ex uno super essentiam, essentiæ principium. ab eo enim essentia, propterea pater essentiæ nominatur. Ipse enim est superenter ens intelligibilium principium. hæc sunt principia omnium antiquissima. Quæ Mercurius præponit diis ætherius, empyreis, cœlestibus, cõponens de empyreis libros centum, totidẽq; de ætheriis, mille de cœlestibus. Secundum uerò alium ordinẽ præponit deum Emeph diis cœlestibus tanquam ducem,

quem

quem ait intellectum esse seipsum intelligentem, atq; in se intelligẽtias cõuertentem. huic unum impartibile anteponit, quod appellat primum exemplar, aut expressionẽ, aut effigiem, quod Ideon appellat. In quo est primum intelligens, & intelligibile primum, quod solo silentio colitur: prẽter hos autem rerum apparentium opificio, alii duces præsunt. Nã opifex intellectus qui & ueritatis est dominus, atq; sapientia, quatenus in generationem progrediens occultã latentium rationum potentiã traducit in lucem Amũ ægyptiaca lingua uocatur. Quatenus aũt sine mẽdacio peragit omnia, & artificiosẽ simul cum ueritate Phtha nuncupatur. Græci uerò hunc Vulcanum nominant, artificiosum duntaxat cõsyderãtes. Quãtum uerò effector est bonorum, appellatur Osiris, aliasq; denominationes habet propter potentias, actionesq; differentes.

Est & principatus alius apud illos super elementa tota in generatione posita, uirtutesq; eorum, quarum quatuor quidem masculinę, quatuor fœmininæ, quẽ principatum Soli tribuunt. Item alius principatus super naturam omnem, quæ in generatione uersatur Lunæ tributis. Marsilius. Potes in his ordinem consentientem

tem

tem Proculo ita disponere. Primum est ipsum unum super ens super intelligibile totum. Secundum unum ens, siue unitas entis, in quo unitas sua suo enti præponitur. potest & intellectus intelligibilis appellari, & sui pater. Tertiũ est intellectus intelligibilis, ĩtellectualisq; simul, & unitus intellectus, & expressio, prima Ichthon. Quartũ intellectus intellectualis iam explicatus cœlestium dux deorum Emeph. Quintũ intellectus opifex proximus dux opificum mundanorum, qui sunt dii cœlestes, empirciq;, & ætherii. hic forsan intellectus est animæ mundi, qui nominatur Amun, Phtha, Vulcanus, Osiris. Iamblichus diuidẽtes uerò cœlũ in partes duas, uel quatuor, uel duodecim, uel sex atq; triginta, uel harũ duplas, uel aliter quomodocũq; principat° his quoq; perficiunt aut pauciores, aut plures. Rursus ducem unum his anteponunt, atq; ita Aegyptiorum tractatus de principiis desuper ad postrema progrediens ab uno descendit in multitudinem. ab uno uidelicet gubernatam à deo ubiq; indefinita natura sub quodam termino definito sit imperiosè comprehensa, præcipuè uerò ab excelsa omnium causa unitate. Materiã uerò produxit deus materialitate. uidelicet

delicet ab essentialitate subderiuata, quã opifex uitalẽ assumens, simplices, impatibilesq; sphæras effecit. Ipsius uerò postremum accepit ad generabilia, & corruptibilia corpora facienda. His ita discretis facilè soluuntur dubia, quæ in libris Aegyptiis, quos legisti; cõcepisse dicis. Qui enim sub Mercurii titulo circunferuntur, opiniones mercuriales continent, etsi sæpe philosophorum Græcorum stylo loquuntur, sunt enim ex lingua Aegyptia in Græcam translati à uiris philosophiæ nõ imperitis. Optarem uerò, ut quicũq; mundanarum rerum causas primas attingunt, ultima quòq; principia declararẽt.

Item quicũq; planetas, zodiacum, decanos, horoscopos, stellas, potentes duces tractãt, ut particulares principiorum distributiones traderent. Proinde dogmata, quæ in Salaminiacis sunt, breuissimam partem mercurialium ordinationũ continent. item quæ de stellarum apparitionibus, uel latebris, aut Lunæ augumento, uel decremento tractantur, in postremis penes Aegyptios assignationẽ causarum habent. Profectò Aegyptii non omnia esse naturalia putant, sed uitam & intellectualẽ, & animalem à natura discernunt. non in mundo solum, sed etiã in hominibus,

bus,atq; cum intellectum,& rationem ſecundum ſeipſos exiſtentes præfecerint. Sic quæcũq; fiunt,fieri arbitrantur,atq; eorũ, quæ in generatione uerſantur, primum præcipuum'ue patrẽ eſſe opificem aſſerũt. Cognoſcunt quoq; uitalem potẽtiam, & quæ in cœlo eſt,& quæ ſuper cœlum extat. Item purum intellectum collocant ſuper mundum,& unum impartibilem in toto mundo,& alterum per omnes circulos diſtributum. Iam uerò hæc nõ oratione,rationeq; nuda ſpeculari ſolent,ſed admonent inſuper, atq; docent,ad excelſiora,communioraq;,& ſuperiora fato naturam noſtrã progredi ad ipſum deum, opificemq; mundi.quatenus neq; materiã ferat ſecum, neq; aliud quicquam præter opportuni temporis obſeruantiã, idq; ſacrorum opera nos conſequi docent, atq; ſimul efficiunt. tradidit hanc quoq; uiam nobis ipſe Mercurius. Sed interpretatus eſt eã propheta Bitis Ammoni Regi inuenta in adytis templi in urbe Sayn, Aegypti, literisq; ſacris inſculptam præbuit quoq; nobis Dei nomen diſcurrens per uniuerſum. ſunt & alii multi ordines de eiſdem. Quapropter nõ rectè mihi uideris Aegyptiorũ omnia ad naturales duntaxat reducere cauſas, ſunt enim apud illos

los plura, atq; essentiis pluribus. sunt & potestates supermundanæ, quas & religiosa principia sanctimonia coluerunt.

De libero arbitrio, & quomodo soluamur à fato.

POst hæc ait Porphyrius, plures Aegyptiorum ipsum quoq; arbitrium nostrum motui stellarũ supposuisse. Respondet Iamblichus ex mercurialibus sententiis hunc in modũ: duas homo animas habet, ut mercuriales literæ docent. una quidem est ab intelligibili primo, atque ipsius opificis potentiæ particeps: altera uerò ex circuitu cœlestium nobis indita, in quam & anima speculatrix diuinorum irrepit. Anima igitur à mũdis in nos descendens, mũdorũ quoq; circuitus sequitur. quæ uerò ab intelligibili ueniens intelligibiliter adest geneficum circuitum supereminet. atq; per eam, & à fato soluimur, & ad intelligibiles deos ascendimus: & religionem habemus ad æterna tẽdentem. non igitur putandum est, de quo tu dubitabas, omnia insolubilibus necessitatis uinculis, quod fatum nominant, colligari. habet enim anima principium in se proprium, quo ad intelligibile sese cõferat, & discedat quidẽ ab iis, quæ gignuntur. ad ipsum uerò ens accedat, atq; diuinum.

num. Neq; rursus diis applicuimus fatum, quos tanquam soluentes à fato in tẽplis, sacrisq;, & statuis uenceramur. Ipsi quidẽ dii fatum soluunt: naturæ uerò ab eis ultimæ descendentes, atq; generationi, corporiq; mundi iam implicitæ fatum peragunt. Meritò igitur omnẽ diis sanctimoniam adhibemus, ut ipsi quidem soli per intellectualem persuasionem dominãtes necessitati mala nobis à fato imminentia soluant. Nõ enim totum in natura fati ligatum est, sed est & aliud principiũ animæ, & naturæ, & generatione præstantiꝰ, per quod & diis possumus copulari, & mundanum ordinem superare, atq; sempiternam uitam, supercœlestiumq; deorum actionem participare. per hoc igitur nos ipsos à fato eximere possumᵉ. Quando enim præstantiora eorum, quæ nobis insunt, agunt, & ad prestantiora sui ipsius anima reuocatur, tunc ab illis, quę eam in generatione deuinciunt, penitus segregatur, à deterioribusq; descendit, atq; alteram pro altera uitam cõmutat, seq; ipsam in alium interserit ordinẽ, dum priorem omnino deserit ordinẽ. Quid ergo? nunquid possibile est per deos circuncurrentes à fato seipsum soluere? atq; eosdem interim existimare duces, autoresq; fatorum,

rum, uinculisq; insolubilibus uitas penitus alligãtes. fortè uerò nihil prohibet, ita fieri. Cùm enim dii essentias, potentiasq; multas in se cõplectãtur, quidnam prohibet illis inesse & alias nobis inęstimabiles differentias, atq; contrarietates? Iam uerò & hoc licet dicere, in unoquoq; deorum etiã apparentiũ inesse intelligibilia quædam essentiæ principia, per quę animabus à generatione mundorum fuga cõtingat, atq; libertas. Siquis autẽ duos deorũ ordines non admittat ad solutionis officium, scilicet mũdanos simul, atq; supermũdanos, saltẽ per supermũdanos fiet quãdoq; solutio. Verũ hæc in tractatu deorũ diligentius declarantur. Quinam dii potissimum sint ad supera reductores, & quando reuocent, quibus'ue potẽtiis, & qua ratione fatum soluãt, & per quos præcipuè redditus sacrorũ operatione peractos, & quis ordo mũdanæ naturæ, & quo pacto intellectualis actio cõsummata huic ordini dominetur. quamobrẽ quod tu ex Homeri uersibus adduxisti, scilicet deos esse flexibiles, dictu nefas esse censemus. legibus nãq; synceris, intellectualibusq; iamdiu definita sunt sancta religionis opera, atq; ordine, potentiaq; maiore, deteriora soluuntur. & quatenus nos in sortẽ traducimur

cimur meliorē, eatenus à deterioribus fit discessus: nec propterea cōtingit aliquid præter regulam ab initio constitutā, adeo ut dii flectantur propter sacrificium, cultumq; posterius actū, sed à primo descensu deus animas ea conditione demisit, ut ad eū iterū reuertātur. Neq; inter se repugnāt adscēsus animarū, atq; descēsus. sicut enim in uniuerso intellectuali unà cum essentia generatio, immo & hoc totū rectè cōnectitur, sic & in animarū dispositione unà cum earū circa generationē cura solutio quoq; à generatione consentit.

De suo cuiq; dæmone.

QVærebat post hæc multa Porphyrius de suo cuiq; dæmone. respondet ad hęc Iamblichus ita: Duplex est tractatus de dæmone unicuiq; proprio. Alter quidem sacer, siue deificus: alter artificiosus. Ille dæmonē à supernis causis inuocat: hic à circuitibus, qui in generatione uersantur. Ille quidē exploratione uniuscuiusq; genituræ non utitur: hic talia diligenter explorat. Ille uniuersalius super naturā: hic particularius secūdum naturā dæmonē colit, & curat. Cùm igitur hæc ita se habeāt, absurdè tu mihi uideris culturam perfectiorem ad humanam admodum transtulisse, & in hac duntaxat quæ-

stiones

ſtiones tuas exercuiſſe. Propterea ubi naturali tantum uia quæris, colis'ue dæmonẽ, uideris & eiuſmodi uiæ exiguã quandam particulam accepiſſe. Conſueuerunt enim qui circa naturã artificiosè perquirunt,& operãtur,ordinatè uocare dæmonem à decanis,id eſt facientibus. Atq; ab influxuũ diſpenſatoribus imaginibus cœli, ſtellisq; Soleq;, & Luna, item à polis, totisq; elementis,atque mundo. Tu uerò non rectè breuiſsimã horum partem ſeligẽs, ſcilicet ipſum genitalis figuræ dominum, de hoc duntaxat quæſtiones inducis & hac in parte hoc uno ſuppoſito perſcrutaris, quonam pacto dominus ipſe figuræ dæmonem tribuat. Atq; ſecundum quam, & qualem uitam,uel potẽtiani,uel influxũ ab illo nobis influat. ubi prorſus in genituræ exploratione moraris præſcrutans, utrum ſubſiſtat dæmon, nec'ne: & utrũ figuræ dominus inueniri poſsit, aut forte non poſsit. Aſſeris deniq; hunc fore beatum,qui inuẽta generationis ſuæ figura, fatalia ſic effugerit, ita uidelicet ſuum dæmonem conſpicatus. mihi uerò uidentur hæc inter ſe diſſentire, & à ueritate deficere. Si enim ab ipſa generationis figura dæmon nobis eſt attributus, atque inde cognouimus eum, quonam pacto

fatalia fugiemus per notitiã dęmonis fato nobis addicti? atqui, etsi necessaria à nobis per dæmonẽ expellimus, uel affirmas, quãdo ulterius sunt hæc unà cum dæmone nobis destinata per fatum.

De iudicijs astrologorum, & dæmone.

POrphyrius dicit siquis cognosceret figurã natiuitatis, dominumq; figuræ inueniret dæmonẽ suum, & per ipsum solueretur à fato natiuitatis: sed subdit, impossibile esse scire illam, & hunc inuenire: & regulas astronomiæ, & astrologiæ esse incomprehensibiles, & incertas teste etiam Cheremone. Iamblichus dicit, dæmonem neq; cognosci, neque dari ab illa figura, & dæmonio eius. alioquin nõ solueret nos à fato natiuitatis, sed dari ab antiquiori principio, & altiori, scilicet à diis superioribus, & cùm primùm anima inclinatur ad sensibilia ante conceptionẽ, & solui nos à fato non tam per dæmonem, quàm per cultũ superioris numinis. Non solùm uerò illa Porphyrii dicta à seipsis, sed etiam à ueritate dissentiũt. Non enim ab ipsa propria generationis figura omnino unicuiq; tributus est dæmon, sed est & antiquius hoc initium. Item si hinc duntaxat dæmon agnosceretur, nõ foret propterea felix, qui geneficum cognosceret

dæmo

dæmonē. Et quisnam hunc ducē accipiat ad effugienda fatalia? Si ad hæc explenda est ipse tributus, omnino uerò præcipuas prætermittis de essentia,& de ordine dæmonis quæstiones,ultimas uerò tãgis,unde descendat. Inquis præterea innumerabiles circunferri astrologię regulas,dubitationesq́; de genesi,unde appareat scientiam de his haberi non posse. Ego uerò cẽseo primũ quidem haberi posse per diuinum uaticinium ueritatẽ certissimã circa stellas: nec nos omnino regularum dinumeratione, nec artificiosis prædicationibus indigere: & insuper addo,te nõ penitus impossibilem inde notitiã demonstrare quantũ ad mathematicam sciẽtiam pertinet,quòd diuersæ inter illos feruntur opiniones, quod'ue Cheremon, & quiuis alius cõtradicit.Sic enim & in omni sciẽtia simul & arte propter dissidentes opiniones dicere nullã esse scientiam cogeremur. sed profectò ubiq; non solùm falsa inter se dissidẽt,sed & à ueris falsa dissentiunt, ut ubiq; præter falsa ueritas inueniri possit. Porphyrius dicit regulas etiam astrononiæ cõprehẽdi non posse,ne dum astrologiæ, & multas esse illis dissensiones, & à multis impugnari. Respondet Iamblichus,diuinũ uaticiniũ potest doce-

re naturam, & effectũ astrorum sine arte. Astronomia,& aliæ artes quondam à diis datæ longo tẽpore humanis opinionibus confunduntur, exiguumq; diuinitatis, & ueritatis deniq; retinẽt. in astronomia est aliquid ueri, quamuis exiguũ,quod patet per effectus stellarum inter se ex mensura proueniẽtes in cœlo,sicut prædictũ est de eclipsi Solis & Lunæ,& aspectibus planetarũ.Regulæ mensurarum,magnitudinũ, distantiarũ,progressionũ,cometarũ,atque similiũ diu apud Chaldæos , & apud nos obseruatæ testantur astronomiæ scientiã esse ueram. Porphyrius dicit,dominum figuræ, uel dominos, si plures sint,deprehendi non posse etiã iudicio astronomorum,& astrologorũ,sed inde propriũ dæmonem esse quærendum. Iamblichus dicit, astrologos dare regulas, alios scilicet quinq;,alios pauciores,alios plures ad inueniẽdos, uel discernẽdos dominos figurarũ.Non dicit inquam haberi regulas,& inueniri,atq; discerni,sed ita putari,& tradi ab illis contra dicta Porphyrii. Quidnam prohibet figuræ dominum, atq; dæmonem per astrologiam quidem difficile inueniri,facillimè uerò per diuinum uaticiniũ, atq; sacrificia ? Neq; putandum est dæmonem à solo figuræ domino tribui.

sunt

sunt enim plura hoc eius, & antiquiora principia. neq; humanis artibus, sed diuinis propriũ dæmonẽ possumus inuenire. proprius cuiq; dæmon non à particulari quodam cœli, elemẽtorum'ue dispositione distribuitur, sed à tota mundi dispositione, quando descendit anima regnante, ipsiq; dæmonem certum accommodante executorẽ uitæ, quam elegerit anima: hic eam conciliat corpori, uitã corpori communicatã curat, uitam animæ propriã dirigit, cogitationi assiduè principia exhibet: nosq; agimus talia, qualia hic adducit in mentẽ, eatenusq; nos gubernat, quo ad sacris perfecti dominum pro dæmone commutemus. Tunc dæmon deo cedens, uel uacat ab opere, uel conducit ad idem. sors alicuius propria tribuitur animæ, dũ descendit ex toto mundi corpore, & uita prout tunc se habet ad illam, & illa sors certo dæmone ducitur, & impletur. Ergo est impossibile iudicare certos euentus, cùm omnium causarum concursum comprehẽdere nequeamus, nisi per inspirationem diuinam id assequamur.

Vnde proprius dæmon ueniat, quid ne agat, & utrum sit unicus.

PRoprius dæmon non à parte quadã cœli elementorum'ue tribuitur, im-

mo uerò à toto mundo, & à multiformi in eo uita,& à multiformibus corporibus, per quæ tranſit anima deſcẽdens in generationẽ,ſecernitur propriè,atque decernitur, ſors in nobis quædam propria noſtris ſecundũ præfecturã propriam diſtributa. hic utique dæmon erat in exemplari antè quàm in generationẽ animæ laberentur. Quẽ cum primũ anima ducẽ accepit, adſtat ipſe dæmon expletor ſubinde uitarũ. hic animã, ut dixi,deſcẽdentẽ alligat corpori,cõmune eius animal ipſe curat: uitã animæ propriã dirigit:& quodcũq; ratiocinamur, exhibet ratiocinandi principia: agimusq́; talia, qualia is adducit in mentem,gubernatq́; nos quouſq; ſacris operibus expiati,deum ſubeamus pro dæmone ducẽ.cui poſthac dæmon, ita cedit,ut uel uacet eo præſente, uel conducat ad idem. Quærebas deinde,utrũ plures adſint unicuique dæmones, alii alia gubernantes in homine. Reſpondemus ad hæc,dæmonẽ, non alicui parti noſtrũ præeſſe duntaxat, ſed toti ſimul adeſſe, totũ ducere, quéadmodũ à totis, quæ in mũdo ſunt, ordinibus,eſt attributus.Coniectabas plures pro numero noſtrarũ partiũ dæmones nobis adeſſe.Prẹterea quòd etiã in ipſo corpore diuerſi ſint dæmones, alius ſanitatẽ, alius

pulchr

pulchritudinē, alii quandā in his habitudinē curēt. unusq; his æquè præsit in corpore. Sic & putabas aliū dæmonē corpus, alium animā, alium mentē regere. Præstat uerò ciusmodi coniectura ad hoc ipsum uti, uidelicet, quòd corpus, & anima, & intellectus eodē dæmone gubernētur. Noli igitur ita diuidere, ut alius sit corporis dæmon, alius animæ, alius intellectus. absurdū est enim animal quidē esse unū, dæmoniū uerò animali præfectū multiforme putare. Nam quæ principatum tenent, ubiq; simpliciora sunt subditis. Est insuper & absurdius, si multi dæmones dominantes uelut dæmoni partes, non conflati in unum sint, sed inter se disiuncti. Introducis autē & in ipsis cōtrarietatē, tanquā dominātiū dæmonū alteri boni sint, alteri uerò mali. Cùm tamen nusquam mali spiritus sortē habeāt præfecturæ, nec pari uel autoritate, uel numero exaduerso bonorū distributi sint. Post hæc suspicaris dæmonē propriū esse quandā animæ partem, uidelicet intellectū, eumq; hominem esse εὐδαίμονα, id est felicē, qui sapientem habeat intellectum. quod si ita sit, non erit amplius alius ordo præstantior homine præfectus homini. sed inter diuisas animæ partes superior inferioribus dominabitur.

ubi tamẽ cunctæ cognatę ſunt, nulla uerò ut abſoluta ſubditis dominatur. Inducis poſt hæc dæmonis cultũ tanquã ad plura factũ, partim quidẽ tanquam ad duos dæmones, partim etiam uelut ad tres. nefas uerò eſt cauſas nobis præſidentes partiri, nec ad unum redigere præfecturã, quippe cùm unitas in omnibus dominetur. Iam uerò & qui dæmoniũ ſecũdũ corpus, corporisq; diſpenſationẽ diuidit, is principatum eius in partẽ eiuſdẽ redigit anguſtiſſimã. Quapropter religioſum cultũ circa dæmonium, ita diuiſum conſyderare non decet, cùm opinio ipſa, in qua fundatur, debilitate uacillet. Vnus igitur eſt ſecũdũ unumquéq; noſtrũ dæmon proprius gubernator. dæmonẽ uerò cõmunẽ penitus, & eundẽ cunctorũ hominũ exiſtimare nõ decet, uidelicet rurſum cõmunẽ quidẽ in ſe ipſo, propria uerò conditione unicuiq; copulatũ. Ipſa enim ſecũdũ ſpeciẽ unamquanq; diuiſio, materiæq; alteritas ipſam rerum ſecundum ſe incorporearum communitatem, identitatemq; non ſuſcipit.

Inuocatio dæmonis.

QVæris deinde, quare cõmuni quadam apud omnes inuocatiõe adnocare dęmonem ſolcamus, quoniam uidelicet per deum dominũ unum dæmonum

rum agitur inuocatio, qui & à principio ſuum cuiq; dæmonem definiuit, & in ſacrificiis ſecundum propriam uoluntatem ſuum cuiq; monſtrat. Semper enim in ſacrarum operationum ordine per ſuperiora numina inferiora uocantur. Quare & in dæmonibus unus quidam dux eorum, qui circa generationem obtinet principatum, dæmonẽ ſuũ ad unumquenq; demittit. Poſtquam igitur adeſt unicuiq; ſuus, tunc & congruũ ſibi cultũ pandit, nomẽq; ſuũ, modumq; inuocationis ſuæ propriũ patefacit, atq; hic cõueniens eſt ordo dæmonũ. Alius enim ordo inuocantibus eſt cognatus, alius ab antiquioribus cauſis procedit, alius conſpirationẽ in eis conficit ad idem cõmuniter conferentẽ. Noli igitur diuinas inuocationes humanis ſimiles arbitrari, & ineffabiles effabilibus comparare, & eas, quæ omnẽ terminum, omnemq; indeterminatũ modũ ſuperant, humanis imperiis, mandatisq; conferre, ſiue definita ſint hæc, ſiue prorſus indefinita. Quæ enim apud nos ſunt, cum toto genere cõmune nihil habẽt. atq; cum his, quæ ſecũdum totũ ordinẽ nos excedunt, totamq; eſſentiã noſtrã, naturamq; exuperãt. Iam hinc ucrò maximè errores hominibus ingentes accidunt. Quando ex

huma

humana debilitate aliquid de dominationibus dæmonicis ratiocinari solét & paruis nihilipẽdendisq;,atq; diuisis ingentia, & magnipẽdenda,& perfecto perpendũt.

De felicitate.

SVspicaris ne fortè alia quædã ad beatitudinem præter diuinum cultũ, uia lateat,& quæ'nam ista potissimum sit interrogas. Sed profectò si in diis bonorũ omnium essentia,perfectioq; continetur, ac prima potestas, primumq; bonorũ illic est principium, meritò soli nos sacerdotes, & qui similiter superis se dediderint, atq; legitime unionem ad illos fuerint consecuti bonorum omnium principium, atq; finem studiosè prosequimur. in hoc utiq; statu & ueritatis contẽplatio adest,& intellectualis scientiæ cõsummatio. Atq; unà cum deorũ cognitione conuersio quoq; ad nos ipsos, nostriq; agnitio comitatur. Frustra uerò suspicaris, ne fortè religiosus ex opinionibus humanis, fauoribusq; dependeat. Quidnam otii esse potest animo diis dedito ad humanas laudes auscultandas?

Religionem esse ueram.

SEd neq; quod sequitur rectè dubitas, ne fortè religiosus ipse fallat, ubi ais animã magna sæpe ex cõtingenti cõfingere.

gere. Quodnã in rebus uerè exiſtentibus figmentorum initium eſſe poteſt? Non'ne potẽtia phantaſtica in nobis eſt illa, quæ idola fingit, atq; transformat, atq; quãdo uita intellectualis perfectè agit, phantaſia nulla ſuboritur? non'ne penes deos ueritas ipſa ſecundũ eſſentiã unà cum illis exiſtit? Non'ne multò magis & illa, quæ ſecundum conſonantiam in rebus intelligibilibus eſt fundata? Fruſtra igitur talia & abs te, & ab aliis diuulgãtur. Quinetiã ubi tu, & alii religioſos calumniamini, tanquam pręſtigiatores, atq; uanos, & iactabundos, longius à ueritate diſceditis. ſicut enim cæteris artibus, ſic & in religione ſunt, qui eam falsò profiteantur. Quæ profeſsio lõgius quàm aliud quicquam à religione diſcedit. Malũ enim bono magis quàm non bono contrariũ eſt.

De præſagio naturali artificioſo, atq; de diuino.

SIqua nobis aptitudo naturaliter inſit ad futuri præſagiũ, quemadmodũ animalibus terrẽmotuum, procellarumq;, & frigorum naturalis ineſt præcognitio, nõ uidetur ciuſmodi prænotio habere aliquid uenerandum. Nam ſecundum ſenſus acumen, uel compaſsionẽ, uel aliã quandam

dam commotionē uirium naturaliū, eiuſmodi præſagiū naturale cōſequitur, neq; ſurſum ſiquis ſecundū rationis diſcurſum, uel obſeruationē ſignorū effectus aliquos præcedentiū, ſicut à contractione pulſus, atq; rigore medici febrē præuidere ſolēt, uidetur eiuſmodi præſentia eſſe admodū honoranda: humana nanque, & ſuſpecta, corporeaq; cōditione progreditur. Solū igitur diuinitus aduenies uaticinium, re uera nobis diuinam exhibet uitam, dum & præuiſionem, & diuinas intelligentias poſſidet, nosq; reddit re uera diuinos, ac bonū legitimum nobis affert. beatiſsima enim deorū intelligentia bonis omnibus abūde repletur, ſuſpicaberis ne fortè prophetę diuinitus inſpirati præuideant quæ futura, neq; tamen propterea ſint felices. nam & præuidere poſſunt, neq; tamē ſcire futuris uti, ſed contrà dicendū, omnem uidelicet prænotionem diuinitus inſpiratam eſſe bonis, & bonitate refertam, ordinisq; compotem, atq; decori. atq; utilitatem nobis afferre: dii nanq; unà cum præſagio, facultatem quoq; ad cauenda, declinandaq; incōmoda nobis naturaliter imminentia ſuggerunt. Et quando uirtutem oporteat exercere, ad idq; conferat ignoratio futurorum, occuluūt ipſi futura, ut

anim

animus inde sit melior: quando uerò ad hoc nihil interest, expedit autem animus præsentire, ad hoc uidelicet, ut salui ad sublimia reuertantur, tunc in mediis animarũ essentiis uaticiniũ penitus inserunt.

Via ad felicitatem.

QVærebas deinde, quę sit ad felicitatem uia, qua'uc in re sit ipsa felicitas. hoc igitur audi. Contẽplabilis ipse in se intellectus homo, erat quondã deorũ contemplationi coniunctus. deinde uerò alteram ingressus est animã, circa humanam formæ speciẽ coaptatã, siue contemperatã: atq; propterea in ipso necessitatis, fatiq; uinculo est alligatus. Consyderare itaq; decet, qua præcipuè ratione ab eiusmodi uinculis solui possit. est autẽ solutio nulla, prẽter ipsam deorũ cognitionẽ. Idea nãq; felicitatis, est ipsum cognoscere bonum. Quemadmodũ est & idea malorũ, ipsa quidem bonorũ obliuio, & fallacia circa malũ, notitia quidẽ illa unà cũ diuino cõgreditur. obliuio uerò hęc, atq; deceptio inseparabilis est à caduco. Item illa intelligibiliũ essentias per sacras sanctimoniæ uias rite metitur. hæc autem à principiis cadens, atque repulsa, se ipsam proiicit ad corporalẽ ideã dimetiendam.

Illa

Illa rursum est sui parentis agnitio, hæc uerò discessus unà cũ obliuione ab ipso deo patre supersancto, seq; ipso sufficiẽte, longè remotus. Illa ueram cõseruat uitã reuocans hanc ad patrem: hæc hominem principem genituræ usq; ad id deducit, quod permanet quidem nunquam, perpetuoq; in fluxu uersatur. hęc utiq; prima sit tibi ad felicitatem uia, intellectualem habens unionis diuinæ penes animas plenitudinem. Sacra uerò, atq; deifica felicitatis traditio appellatur quidem porta ad ipsum omnium opificem deum, aut locus, aut aula boni. Potestatem uerò possidet primam quidem castam, & sobriam animæ sanctimoniam, ualde utiliorem, sobria corporis castitate. Deinde cogitationis accommodationem ad ipsam participationem, uisionemq; boni, simulq; ad contrariorum expulsionẽ. Tertiò rursum unionem exhibet ad deos bonorum omnium largitores. Postquam uerò singulatim, atque propriè, tum mundi partibus, tum diuinis potestatibus per partes mundi diffusis, animam copulauerit, tunc opifici toti copulat animam, præbetq; undique cum ipso consensum, atque eam extra omnem materiam ponit, cum sola iam sempiterna uniuersi ratione coniun-

ctam.

ctam.uerbi gratia, in ipsa opificis potesta te per se genita, per se mobili, & omnia sustinente prorsus, & eleuante, intellectualiq;, & omnia pariter exornãte: item ad ueritatem intelligibilẽ reuocante, rursumq; per se perfecta, perficienteq;, atque effectrice, cæterisq; dei uiribus opificis gradatim pro cuiusq; proprietate coaptat adeo, ut in actionibus earum, intelligentiisque, & opificiis facultatibus, expiatus animus, atq; sacer perfectè firmetur. Atq; tum demum in toto opifice deo collocat animam.

Conclusio Religionis, felicitatisq; apud Aegyptios.

ATque hic apud Aegyptios religiosæ, sacræque eleuationis, est finis, ipsum uerò bonum aliud quidem diuinum putant ipsum scilicet præintellectũ deum. aliud autem humanum, unionem uidelicet ad ipsum dominum, quemadmodum Bytis propheta ex libris mercurialibus explicauit. Non igitur pars hæc apud Aegyptios prætermissa est, ut tu suspicaris, sed quemadmodum spectat ad sanctimoniam, rite nobis est tradita. Neq; rursus de rebus exiguis sacerdotes diuinam intelligentiam interpellant, sed de

iis,quæ ad purgationem,ſolutionem, ſalutem animæ pertinent, neque difficilia meditantur,eademq; hominibus inutilia. immo res animæ omnium utiliſsimas, neque ſub dolo, & ſeductore quodam dæmone obfuſcati ſacerdotes hallucinantur, qui in omnibus fallacem, dæmonicamq; naturam prorſus excedunt, atque ad intelligibilem,diuinamq; conſcēdunt. his itaq; pertractatis, obſecro deos,ut mihi, tibiq; ueram intelligentiarum cuſtodiam, obſeruantiamq; exhibeant, nullo tempore defuturam, atque in ſempiternam æternitatem æternorum præbeant ueritatem, perfectiorumque circa deos intelligentiarum compotes nos efficiāt,in quibus beatiſsimus bonorum finis nobis eſt propoſitus, & amicitiæ, concordiæque inter nos mutuæ, autoritas omnis,atq; firmamentum.

EXC

EXCERPTA MARSILII FICINI EX GRAECIS PROCLI *Commentarijs in Alcibiadem Platonis primum.*

PRincipium dialogorũ Platonicorum, totiusq; philosophiæ præcipuum, atque firmissimũ, arbitrantur naturæ nostrę cognitionem. hac enim rectè cognita, bonum quoque nobis consentaneum, malum'ue dissidens absolutius nosse poterimus. Sic utiq; natura comparatum est, ut quemadmodum inter se rerũ essentiæ differunt, sic & propriæ rerum perfectiones. Vt igitur quę sit naturæ nostræ perfectio, & quomodo cõparetur, inueniamus (essentiã nãq; nostrã in primis debemus agnoscere, quod quidem & in Alcibiade propositum est, & in tota doctrina Platonis est finis) quando rerũ consyderamus essentias, perscrutandum est, utrum essentia rei sit ex earũ numero, quæ indiuiduæ sunt: uel earum genere, quæ circa corpora diuiduntur: uel earum, quæ in medio collocantur. Item, utrũ essentia sit æterna, an per omne tem-

pus exiſtens, an in aliqua temporis parte fiat. Rurſum, utrũ ſit ſimplex, & ante cõpoſitionẽ exiſtens, aut cõpoſita quidẽ ſit, ſed inſolubilibus uinculis ſit compoſita: aut poſsit uiciſsim in ea, ex quibus cõponitur, quãdoq; reſolui. atqui ſi ita unumquodq; cõſyderemus, deinde poterimus eius quoq; bonum, quale ſit, facilius iudicare. Cõſtat enim eſſentiæ prorſus indiuiſibilis, æternũ eſſe bonum, diuiſibilis uerò bonũ quoq; in tempore, motuq́; uerſari. mediæ denique ſecundum ſubſtantiæ ipſius menſuras perfectio quoq; perpẽditur. eiuſmodi nanque perfectio tempore quidẽ indiget, ſed tempore primo, quod ſanè in corporeos circuitus poſsit aptè metiri. Ignoramus quidẽ nos ipſos, quoniã obliuione genefica occupati ſumus, atq; in rationaliũ ſpecierũ uitæ perturbatione perculſi. exiſtimamus autẽ interea cognoſcere multa, quæ ignoramus, quoniã rerũ rationes eſſentiæ noſtræ innatas habemus. Tres ſunt conuerſionis ſpecies. quicquid enim cõuertitur, uel ad aliquid uertitur, ſe deterius, dum à perfectione propria labitur: uel conſurgit ad melius propter propriæ uitæ uigorẽ, actionemq́; naturalem: uel reflectitur ad ſeipſum propter cognitionẽ ſibi conſortẽ, mediamq́;

ſpec

ſpeciem motionis. Cõuerſio quidẽ erga deterius, paſsio quędã eſt animę alas abiicientis, & in obliuione iam poſitæ, ſui ipſius ſimul atq; aliorum. Cõuerſio uerò & ad ſe, & ad melius nõ ſolis cõpetit animabus, ſed ipſis quoq; diuinis, quẽadmodum Parmenides ipſe nos docet. Plato ſignificat in procœmio præter cætera animũ ueritatis ſtudioſum cogitationes rebus cognoſcendis conſortes edere. Neq; mutabiliũ immutabilẽ, neq; neceſſariorũ, ſtabiliumq; ambiguam, atq; nutantẽ. Sed quemadmodũ Socratẽ in Rep. docuit, notitia quidem ſimplici, uniformi, intellectuali intellectualia omnia cõiugatè cognoſcere, notitia uerò ſcientifica, atq; cogitatiua, ſpecierũ euolutione, atq; cõpoſitione rationes rerum medias contẽplari. Tertia rurſum à ueritate potẽtia ſenſuali per inſtrumẽta cognobilia propria cõtingente ſenſibilia iudicare, imaginali tandẽ potẽtia imagines ſenſibiliũ apprehẽdere. Iam uerò Timæus cognitiones proportione quadã ad cognoſcẽda diſtinguens, iubet nos entia quidẽ intelligentia, rationeq; iudicare, opinione uerò, ſenſuq; illa, quę entia quidẽ nõ ſunt, ſed fiunt iugiter, atq; pereunt. atq; corũ, quæ uerè ſunt rationes, ratas, & incõiunctas exiſtere, rerũ

uerò in generatione fluentium imaginarias, atq; contingentes. ubiq; enim rationes, sermonesq; imitantur illa, quæ explicant. Atqui Socrates in Cratylo ait circa res sempiternas, nomina naturã rei magis attingere: circa uerò mutabiles nomina quoq; sæpe mutari, & magis in positione uersari. Aliorũ ubiq; deorũ aliæ proprietates existũt, nam aliæ quidẽ sunt opifices uniuersorũ, atq; speciei entium, ornatusq; substãtificæ, aliæ uerò propagãtes uitã, ac uarios uitæ uigores progenerantes, aliæ autẽ rerũ ordinẽ seruant incommutabilẽ, connexionemq; custodiunt insolubilem. Aliæ deniq; aliã sortitæ potentiã, omnia sua quadã beneficentia seruant. Similiter & omnis amatorius ordo causa conuersionis est rebus omnibus ad diuinam pulchritudinẽ, atq; formam, reducens quidẽ sequẽtia ad illam omnia, eiq; cõiungens, & coniuncta confirmans, atq; mox inde sequentia replens, diuiniq; luminis procedentes inde dotes per omnia radians. Hanc igitur ob causam in Sympofio traditur, amorẽ magnũ existere dæmonem, quippe cùm amor primus omniũ eiusmodi medii uim in seipso demonstret, sitq; medius inter ipsum appetibile, atq; appetẽs, & causa cõuersionis sequentiũ in prio-

ra.

ra.uniuersa igitur amatoria cohors in ue stibulo causæ pulchritudinis cõstituta ad illam omnia cõuocat, mediumq; processum facit inter amabile, atq; illa, quæ reuocantur amore. Quapropter totius dæmonici ordinis in se declarat exemplar, hanc in diuinis medietatẽ obtinens, quam dęmones ĩter diuina tenẽt, atq; mortalia.

Cùm igitur omnis amatoria cohors hanc inter deos proprietatẽ habeat, summitatem eius quidẽ unicam, & occultam excogitamus primæ & intelligibili pulchritudini copulatã, penes supremos deos: mediũ uerò processum eius penes supermundanos deos, intellectuali conditione fulgentẽ: tertium uerò progressum eius circa mũdum multifariam distributum, multosque ordines, atq; uires ex se producentem, atq; eiusmodi munera partibus mũdi diuersis distribuentem. Post enim unicum, primumq; amoris principium, atq; post tripartitam substãtiam inde perfectam, uaria iam turba refulget amorum, unde chori angelorum implentur amore: turbæ quinetiam dæmonum hoc plenæ deo sectantur deos ad intelligibilem pulchritudinẽ reuocatos. Exercitus heroum unà cũ dæmonibus, & angelis circa pulchritudinem debacchãtur.

Omuia deniq; ſuſcitantur, reuiuiſcunt, reuireſcunt, incaleſcunt, circa pulchritudinis ipſius influxum. Iam uerò animæ hominũ inſpiratione eiuſmodi tactæ, & naturaliter cognatæ deo, circa pulchrũ mouentur aſsiduè, atq; in generationis prouinciam delabũtur ad beneficium animis imperfectioribus exhibendum, & ad prouidendum iis, quæ ſalute indigere uidentur. Dii quidẽ ipſi, deorũq; pediſſequi, in habitu proprio permanentes, ſequentibus benefaciunt, et ad ſe cõuertunt: hominum uerò animæ deorſum lapſæ, generationemq; tãgentes beneficam deorũ prouidentiã pro uiribus præſeferunt. Quẽadmodum igitur aliæ animæ ſecundũ alium cõſtitutæ deum, ſyncerè prouinciis caducis præſunt, animabusq; hic oberrãtibus, atq; aliæ quidẽ imperfectioribus proſunt per uaticinium, aliæ per expiationes, atq; ſacrificia, aliæ per opẽ medendi diuinam: ſic & animæ, quæ uitã amatoriam elegerunt, mouentur quidẽ adeo pulchrorum præſide ad curam animorũ ingenioſorũ. à pulchritudine uerò ſenſibus apparente ad diuinam pulchritudinem rediguntur, ſecumq; ipſis conuocant & amatos. animæ uerò, quæ ob peruerſam educationẽ à ſuperno munere decidunt, alioquin amato

matoriam nactæ naturã, ſimulacris pulchritudinis incidentes, propter ueræ pulchritudinis ignorantiam, corporeas formas admirantur & amant, paſsionẽ propriam ignorantes. Sicut enim apud Plotinum defluxus mentis facit aſtutiã, atq; ſapientiæ portio lapſa creat ſophiſticam, ſic munus amoris in peruerſum incidens ſuſceptaculum, uitam efficit intemperatam, atq; tyrannicam.

Cauſa ſuperior agit in opere prius, poſteriusq; quàm inferior, & unà cum illa, atq; eſt præſentior operi.

QVæ perfectiora ſunt ubiq;, & quæ rationem exẽplaris habent, actiones prorſus imaginum comprehendunt, adeo ut deteriora nulli uſquã adſint, cui perfectiora quoq; non multò prius aliquid ex ſe tradiderint. Quinetiam per omnes rerũ ordines ipſum unum alia comprehendit, atq; ante illa, & poſt illa, & unà cum illis agit.

Mali dæmones etiam in ſacris occurrunt, & fallunt ſub prætextu bonorum.

COmpertum habemus in expiationibus, atq; ſacris, ubiq; ex deterioribꝰ aliquid induere perfectionis imaginem, per quam animas nõdum perfectas alliciat ad ſe ipſum à ſuperioribusq; diuertat.

Quemadmodum igitur in contẽplatione phyſica impedimentum eſt uita ſophiſtica procliuitasq; ad illã trahens infirmiorem ab ipſa entium cõtẽplatione ad imaginationem caducis familiarẽ, ſic in amatoria eleuatione turba popularium amatorum impedimentũ eſt ſimulans amatorem uerũ, & animã iunioris à bonis cœleſtib⁹ in terrena, & tenebroſa detorquẽs: ſimiliter in ſanctiſsimis quibuſq; expiationibus, atq; ſacris, antè quàm ipſe deus adſit, palàm occurrunt dæmonum quorundam impetus terrenorũ, aſpectus noui quoq; eos, qui expiantur, perficiunturq;, deturbantes, & à ſynceris bonis ad materiam deflectẽtes. Quamobrem dii iubent, ne prius in illos aſpicias, quàm ſacrorum poteſtate præſtrinxeris oculos. ſic enim aiunt diuina eloquia: Non expedit tibi illos aſpicere prius quàm corpus expiaueris, atq; ſacraueris. quoniam illi mulcẽtes animas à ſacrificiis ubiq; deflectunt. Sicut igitur in ſacris, tum primùm apparet diuinum, quando totum hoc dæmonium trahens animas in materiã expulerimus: ſic & diuinus amator poſt repulſam popularium amatorũ occurrit amato. Item, ſicut bonus cuiuſq; dæmon unumquenq; cuſtodit à pueritia, actiõesq; omnes eius

explo

explorat, & uerba, & ante parentes prouidet, & poſt parentes adeſt tanquam totius uitæ gubernator aſsiduus, atq; poſt obitum dux eſt nobis ad iudices, eodem modo ad Alcibiadem ſe Socrates habet. deniq;, ſicut bonus dæmon nobis plurimum occultus adeſt clàm nobis prouidens,& ſilentio cõſulens, & ineffabiliter nos emendans,ita Socrates Alcibiadi.

Intellectus in nobis ſemper agit illuminando,neq; tamen ſemper animaduertimus.

INtellectus ipſe quidem circa nos ſemper agit, ſemperq; præbet intelligẽtiæ lumen.atq; etiã prius quàm in conditionem labamur irrationalem.Et quando in paſsionibus uitã degimus, & paſsionibus quandoq; ſedatis, nõ ſemper animaduertimus:ſed quando à quamplurimo generationis tumultu purgati ſumus,atq; tranquillè uiuimus (tũc enim intellectus nobis effulget) tunc quaſi nobiſcum loquitur,tunc ſuam nobis communicat uocem antea ſilentio præſens.

De bono dæmone, & de terrenis, materialibusq; dæmonibus. Item quomodo unuſquiſq; noſtrum conſyderetur dupliciter,ſcilicet & ut ſimpliciter anima, & ut anima utens corpore.

Socra

SOcrates quidē ad Alcibiadem se habet, ut bonus dæmon. amatores cæteri, ut materiales, terreniq; dæmones, qui propellendi sunt, ut animus bono dæmoni sit magis expositus. Cōsyderare potest dupliciter Alcibiadem, & ut simpliciter animam, & ut animam ūtētem corpore. Nō enim idem est utrūq;. quemadmodum nec ipse per se homo, & iam gubernator homo, nec homo simpliciter, atq; auriga. Omnino autem, quod est imparticipabile ab eo, quod est participabile, differt. Atq; id, quod secundū seipsum existit, ab eo differt, quod cū alio quopiā simul iā censetur. Et deniq; quod exēptū est ab eo discrepat, quod coordinationē ad aliud est sortitū. Quoniam igitur Alcibiades dupliciter intelligitur, & ut simpliciter anima, & ut anima, utens corpore, qua quidem ratiōe est simpliciter anima quædam. Socrates ad eum mentis uicem gerit. qua uerò ratione est anima utens corpore, Socrates boni dæmonis partes agit. Atq; idem ipse & dæmon est, ut ad hominem, & intellectus ad animam. Iam uerò & quando medietatē dæmonicam reputamus, inter deos eā & homines collocamus. Quando uerò intellectum, in summo quidem animam ex ipso suspendimus,

dimus, & corpus ex anima. habes profectò diuisionem alteram in sympoſio, ubi traditur dęmonum inter deos hominesq; exiſtere medium. habes alterã in Timæo dicente, animũ inter intellectũ atq; corpus mediũ obtinere. Idẽ igitur eſt & intellectus, & dæmon ad animam quidem intellectus, ad animam uerò humanam dæmon eſſe cenſetur.

Quomodo amor deus nec primus eſt, nec ultimus: & quomodo in diuinis eſt bonum, ſapiens, pulchrum: item fides, ueritas, amor.

AMorem domini neq; in primis entium, neq; in ultimis collocare debemus. Nõ in primis, quoniã ipſum amabile ſuperius eſt amore. non in ultimis, quoniã amans particeps eſt amoris. Oportet igitur amorem inter amabile, amantemq; cõſtituere, & ipſo quidem pulchro poſteriorẽ, cæteris uerò, quæcunq; amãt, priorem aſſeuerare. Vbinã igitur extitit ab initio? Quo pacto per uniuerſa procedit, & quibus cum prodiit unitatibus?

Cùm igitur tres ſint in diis intelligibilibus, occultisq; ſubſtantiæ, & prima quidem obſignata ſit bono, ipſum uidelicet bonum ex ſe intelligens, ubi ſicut ſacra eloquia tradunt, unitas eſt paterna: ſecunda uerò per ſapiens deſignetur, ubi prima uiget

uiget intelligentia: tertia per pulchrũ definiatur, ubi intelligibilium eſt pulcherrimum, ut Timæus ait. nimirum & tres ſecundum has intelligibiles cauſas unitates exiſtunt, ſecundũ cauſam quidem uniformiter in intelligibilibus conſiſtens, effulgentes uerò primùm in ipſo ineffabili deorũ ordine ſcilicet fides, ueritas, amor. Fides quidem omnia firmat in bono: Veritas autem omnem in entibus cognitionem explicat. amor deniq; conuertit omnia, congregatq; in ipſius pulchri naturam. Eiuſmodi ſanè trinitas hinc per omnes deorũ progreditur ordines, omnibusq; ad ipſum ītelligibile irradiat unionem. Aliter auté per alios ordines ſe declarat, uires ubiq; ſuas deorum proprietatibus complicans. Alibi quidem eſt ineffabiliter, incognitecq; & unicè: alibi continentiæ, connexionisq; ratione: alibi tanquam perficiens, atq; formãs. hic rurſum intellectualiter, atq; paterne, ibi motiuè, uiuificecq; prorſus & effectiuè: illic tanquam imperans, & aſsimilans. ibi abſolutè penitus atq; ſyncerè. illic multiplicatè iam atq; diuiſim. Amor ergo ſupernè ab intelligibilibus uſq; ad mundana, deſcendit ad diuinam pulchritudinem omnia conuocans. Procedit & per omnia ueri-

tas,

tas,illuſtrãs cognitionibus omnia.procedit fides p uniuerſum in bono ſingulatim omnia ſiſtẽs. hinc diuina eloquia,omnia tradunt tribus his gubernari,in eiſq; conſiſtere. Quamobrẽ diis ſacrificantes iubent deo per trinitatem eiuſmodi ſe coniungere. Ipſa quidem intelligibilia propter inæſtimabilem unitatem medio non indigent amatorio. Vbi uerò & unitas entium eſt, atq; diſcretorum diſcretio,ibi extat & amor.colligator enim eſt, & cõciliator eorum, quæ ſunt poſt ipſum, & quæ ſuper ipſum. Conuerſor ſequentium in priora imperfectorum reductor, atque perfector.

Prouidentia percurrit per ſingula uſq; ad minima. & interim nullis addicta.

QVi diligentiores ſunt in rerum rationibus aſsignandis, duo hæc elemẽta potiſsima diuinæ,dęmonicæq; prouidentiæ tradunt. Primũ per omnia deſuper prouidẽtiã ad ultimum uſq; procedere,ac ne minimũ quidem ſui expers alicubi prætermittere. Secũdũ nihil omnino eam ex gubernantis accipere,nec eorum natura repleri, nec eis alicubi commiſceri. Non enim ex eo, quòd omnia ſeruet, atq; diſponat, admiſcetur, ꝓpterea

guber

gubernatis.nam diuinum,atq; dęmonum naturam habet paſsionibus animarũ particularium nõ ſubiectam.Neq; tamen, dũ ſeparatim ſequẽtia ſupereminet, propterea ex deterioribus aliquid inordinatum, incultumq; relinquit. Immo uerò ob hãc ipſam cauſam omnia decenter exornat, atq; à diſpenſatis abſoluitur. Eſt enim benefica pariter, atq; ſyncera, exornatrix omnium,atq; ab excultis interim expedita, per omnia currens, præſertim quia cohibita nuſquam. Viri quinetiã diuini inferioribus diligẽtiſsimè prouidẽt ſimulatq; tranquillé. Quid ergo de diis ipſis, bonisq; dæmonibus eſt dicendũ? Non'ne præſentes omnibus liberi ſunt ab omnibus? Implentes ſeipſis omnia nullis alicubi permiſcentur: diſcurrentes per uniuerſum,nuſquam uitã propriam addixerunt. Non'ne confitebimur deos ſuas proles amare?Quemadmodũ poëtæ fingunt, Iouem amare puellam, ipſamq; Venerem. Nempe quoniam amor eiuſmodi prouiſor eſt,& ſeruator, perfectorq;, & contẽptor rerum diuinitus amatarũ. Interea & beneficus, & ſyncerus, immiſtusq; habitudine nulla ad res affectus externas. Dic amabo,unde nã diuinis interdum hominum animabus amatorium eiuſmodi priuile

priuilegium obtigisset, nisi prius diis ipsis inesset? Quicquid enim bonũ, & salutare cõpetit animabus, causam à diis definitam habet. Quamobrem & uirtutũ omnium, corporaliumq; bonorum uelut sanitatis, roboris, iustitiæ, temperantiæ, exemplaria Plato probat præcedere penes deũ. Quantò itaque magis amatorii muneris causam principalẽ apud deos esse fatebimur, quippe cùm amatorius hic affectus (ut Socrates in Phædro ait) diuino quodã munere sit tributus? Dii igitur deos amant: antiquiores quidem minores, sed prouidẽtiæ munere, minorẽ uicissim maiores diligũt quodam, uidelicet, conuersionis officio. Perficere quidẽ deteriora, & inferioribus prouidere, animabus quoque qua ratione sunt animæ cõpetit. nam & ob hoc ipsum descendunt, propter rerum generabilium prouidentiam, curamq; mortalium. Ita uerò prouidere, ut prouidet gubernatis, nec misceatur, nec uelut addictus afficiatur, nec inde recipiat quicquam, deorum propriũ est, dæmonumq; bonorũ: & quoties contingit animabus humanis, diuina, uel dæmonica largitate contingit. Solent sacerdotes in sanctissimis sacrificiis, uel per uerba uel per ea, quæ oculis ostẽduntur, in admirationẽ, stuporemq; præsentes

adducere. ſtupor enim deo animam exponere conſuetuit. Socrates nunquam amatoriam uitam uſquiadeo rectam peregiſſet, niſi afflatu quodam dæmonis elegiſſet eam, & tenuiſſet electam.

Amor eſt medius inter amabile, & amantem: eſt magnus dæmon omnia ligans, & quæcunq; appetunt, ipſe medius primò copulat appetibili.

SAcra igitur eloquia hunc amorẽ domini indicunt omnia colligantem, omnibus inſidentem. hic ſanè, ſi connectit omnia, copulat & nos dæmonum præfecturis. Hunc Diotima magnum dæmonẽ appellauit, quoniã medium implet ubique inter illa, quæ appetunt, & quæ appetuntur. Ipſum quidẽ, quod eſt amandum, gradum ſibi uendicat primum. amans autem gradum tertium ab amato. Amor deniq; uſurpat inter utrunq; medium congregãs atq; colligans inuicem appetens, atq; appetendum, & implens meliore deterius. Iam uerò apud intelligibiles deos, atque reconditos, primæ, ſecretæq; pulchritudini, intelligibilem intellectum unit per uitam quandam intelligentia melioré. Itaq; Græcorum ipſe theologus cæcum illum appellat amorem. In illis autem, quę extra

intell

intelligibilia sunt, nondum illustrat indissolubilem, cūctis ab ipso perfectis. uinculum enim unio quædā est, sed ūnā cum discretiōe permulta. Quapropter eloquia sacra huius amoris ignē appellare copulatorem solent: ab intelligibili nanq; intellectu procedens sequentia cuncta inuicem, illiq; deuincit. Conciliat igitur intelligibili quidem pulchritudini deos omnes, diis uerò dæmones, nos autem dæmonibus, diisq; coniungit. In diis quidem subsistit primo, in dæmonibus uerò secundò, in animabus autē particularibus per processum quendam tertium à principiis existentem. In diis rursum super essentiam: omne nanq; deorum genus est eiusmodi. In dæmonibus autē per essentiam, in animabus deniq; per illustrationis effectum. Atqui uidetur hic trinus ordo, trinæ intellectus potētiæ similis. Etenim intellectus alius quidē imparticipabilis extat ab omnibus particularibus generibus absolutus. Alius uerò participatus, cuius & deorum animæ tanquam melioris participes sunt. Alius autem ab hoc infunditur animabus, qui sanè est ipsarum perfectio animarum. Hæc autem tria de intellectu Timæus ipse significat. Intellectu igitur imparticipabili amorē diis insitum

congruum intelligito. absolutus nanq; est & ille ab omnibus, quæ suscipiunt eum, & illuminãtur ab ipso. Intellectui uerò participato amorem dæmonicum comparato. Essentialis enim est & ipse, seq; ipso perfectus tanquam præparticipatus intellectus, & proximè insidens animabus, intellectui deniq; secundum habitum accepto. Tertium amorẽ illustratione animabus infusum reddere debes. Nec iniuria uniuersæ intellectuali differentiæ coniugatum consyderamus amorem. intellectu enim intelligibili primam habet; occultamq; substantiam. Si enim prodiit inde, & ibi per causam est fundatus. atqui mihi uidetur & Plato hunc deũ apud Orpheũ inuenisse, eundem & amorẽ, & magnum dæmonem illic appellatum, atq; ipse hoc hymno uidetur fuisse contentus. Meritò igitur Diotima magnum dæmonem appellat amorem. Et Socrates ubi de amore disputat, disputat etiam de dæmonibus.

Primo de dæmonibus communiter: secundo de dæmonibus familiaribus: tertio de dæmone Socratis.

DIcendum est deinceps primò quidẽ communiter de dæmonibus: deinde de illis, qui nos sortiti gubernant: tertiò

tiõ dẽ dæmone Socratis. Dæmones igitur à prima uiuifica dea ſortiti ſubſtantiam, atque inde uelut ex fonte fluentes, eſſentiam nacti ſunt animalem, & hanc quidẽ magis intellectualem, illi, qui maiorem habẽt, perfectioremq; ſubſtantiam, minus uerò intellectualem, potiusq; rationalem, qui media poſsident. Tertii uerò, & dæmonici ordinis poſtrema tenentes, uariam, magisq; rationalem habent, materialemq; naturam. Eiuſmodi igitur ſubſtantia conſtituti ad diuiſionem deorũ pariter diuiduntur, utpote qui ad deos miniſtrorum uice funguntur. Aliter enim reſpondent, ſeruiuntq; diis penitus abſolutis, ante mũdum cuncta exordientibus, atque ducentibus: aliter uerò mundanis, qui mundi partibus proximè præſunt, qui & ſecundũ duodecim deos ſupercœleſtes diſtribuuntur. Hi autem ſecũdum omnes mũdanorum deorum proprietates diſtributi ſunt. omnis enim inundanus deus ordini alicui dæmonum imperat, cui propinquo ſuam impartit potentiam. Deus nanq; opifex uim largitur opificem. deus incõuertibilis incontaminabilem exhibet facultatem: perfector autem ſimiliter perfectoriam: atqui circa unumquenq; deum innumerabilis eſt dæmonum multitudo,

eademq; cum diis ducibus cognomenta reportat. gratulantur sanè quando Apollines, Mercurii, Ioues nominantur, quippe cùm propriorũ deorum proprietatem in seipsis exprimant. Proinde mortalia per hos dæmones diuinos nanciscũtur influxus: atq; ita plantæ, & animalia fabricantur: hæc quidem horum, illa uerò illorum deorũ imagines præferentia. His quidem è proximo dæmones ducum suorum munera largiuntur, eminentius uerò dii desuper dæmonibus præsidentes, quamobrẽ postrema primis in passione consentiunt. Primorum enim notæ sunt, in postremis: & postremorũ in primis causæ comprehenduntur. Media sanè dæmonum genera implẽt omnia, simulq; cõnectunt, communioneq; ipsi omnium continẽt, dum deorum quidem participes sunt, à caducis autẽ participati. Siquis itaq; dixerit deum uniuersi fabrum, contra totius ordinis in dæmonibus firmauisse, à ueritate non aberrabit. Quandoquidẽ, & Diotima hunc eis attribuit ordinem, connectentem uidelicet diuina simulatq; mortalia, deriuantem liquores supernè fluentes, in deos sequentia omnia referentem, denique uniuersa complentem secundum medietatis ipsius connexionem.

Confut

Confutat opiniones duas, primã dicentẽ nõ esse alios dæmonas præter animas nostras à corpore solidiore solutas, secũdam Amelij putantis dæmonas esse deos aliquos oberrãtes.

NOn igitur admittemus eos, qui dæmones aiũt esse nostras animas, hac uita iam functas, in aliamq; trãslatas. Non enim decet dæmonem per habitudinem quandam consyderatum in idem conferre, atq; ipsum essentia dæmonẽ, neq; medietatem mundanorũ omnium sempiternam ex uita quadam constituere multifariam permutante seipsam. Stat enim semper eodem pacto custodia ipsa dæmonica continuans uniuersa. Anima uerò non ita suum retinet ordinem, ut ait Socrates in Republica: aliis nanq; temporibus uitas alias eligit. Nec illos iterum comprobabimus, qui deorum aliquos esse dæmonas arbitrantur, ecu erraticos deos, ut putat Amelius. Sed Platonẽ ipsum sectabimur, deos quidem dicẽtem dominos uniuersi, greges uerò diis dæmonum subigentem: & ubiq; rationem Diotimæ comprobabimus, medium dæmonibus ordinem inter deos, mortalesq; tribuentem.

De dæmonibus familiaribus. Item numerat quinq; genera dæmonum, diuersaq; eorum officia.

CVm igitur dæmones in medio sint, ut dixinus, cõstituti, primi quidem, atque summi inter eos diuini sunt dæmones, diiq; frequenter apparẽt ob excellentem ad deos similitudinẽ. Nempe in unoquoq; ordine primum, superioris ordinis formam præfert. Etenim intellectus ex se tanquam deus occurrit, & animarũ antiquissima intellectualis existit: ideoq; dæmonũ quoque supremũ genus, utpote diis proximum, uniforme est, atq; diuinũ: Secundi uerò post hos sunt dæmones intellectuali proprietate iam præditi, ascensionibusq;, & descẽsionibus præsidentes, atq; omnino deorum effectionem declarantes omnibus, atq; tradentes. Tertii uerò sunt dæmones, qui animarum diuinarum effectiones distribuũt in sequentia, cõplentq; uinculum suscipientium, inde defluxus ad illas. Quarti uniuersalium naturarum uires efficaces in generabilia transmittunt, particularibusq; naturis inspirãt uitã, ordinemq;, & rationes, & uniuersam mortalium effecturã. Quinti corporei quodammodo sunt, corporumq; extrema deuinciũt. Quo enim pacto corpora sempiterna cõueniẽt cum caducis? quo modo efficientia cum effectibus, nisi eiusmodi medio colligante? Natura enim eiusmodi

media

media bonis corporeis dominatur, omnibusq; copiis naturalibus prouïdet. Pleriq; uerò ex eorum numero uersantur circa materiam, uiresq; à cœlesti materia desuper in materiam descendentes continet, atque contexunt, eamq; subinde custodiunt, & uarietatẽ, picturamq; formarum in hac ipsa conseruant.

Officia dæmonum quinq;: dæmones primi animas dijs propriis copulant.

CVm igitur multi, multiformésque sint, ut ait Diotima, dæmones, summi quidẽ animas procedentes à patrẽ diis earũ ducibus copulant. Nam unusquisque deus ducit primo quidem dæmones, deinde uerò particulares animas. Sicut enim Timæus ait, deus horũ opifex, alias quidem animas in Solem, alias autem in Lunam, alias in deos alios seminauit. hi utiq; dii sunt dæmones, qui secũdum essentiam sortiti sunt animas, propriisq; eas ducibus copulant: atqui unaquæq; anima, etsi circa suum deũ se reuoluit, indiget eiusmodi dæmonis beneficio. Secũdi uerò dæmones ascensus animarũ, descensusq; dispensant, atque ab his electiones animis sunt permultis. Nempe perfectissimę animarũ, quæ sine generabilium commercio in ge-

neratione uitam agunt, quemadmodum proprio deo uitam consentaneam elegerunt, sic & secundum dæmonem diuinum uiuũt, qui & manẽtes quondã apud superos eas deo proprio coaptauerat. Quamobrem Aegyptius Plotinum est admiratus, tanquam diuino quodam dæmone gubernatum. Itaque circa animas, quæ ita hic uitam agunt, tanquam mox ad sublimia redituræ, dæmon idem hic est, atque supernè. Circa uerò minus perfectas, alius quidem est ipse secundum essentiam dæmon, alius autem, qui uitam nuper editam comitatur.

Tribus modis dicitur dæmon, aut essentia, aut comparatione, aut habitudine quadam.

SI hæc rectè posita sunt, nemo iam admittet animam nostram rationalem dæmonẽ esse dicentes. dæmon enim aliud est, quàm homo, ut Diotima tradit, dæmonas inter deos, hominesq; disponens. Quod & hic Socrates ipse significat, ubi contra causam humanam causam dæmonicam diuidit, dicens, Non humana quidem causa, sed dæmonicum obstaculum me detinuit. homo autem est anima utens corpore: non igitur dæmon idem, atque

anima

anima rationalis est putandus. Iam uerò & hoc manifestum est, ubi Plato in Timæo dæmonem ait, animalis in nobis rationem constitutam esse. Veruntamen hoc usq; ad comparationé quandã nobis est admittendũ. Alius enim est ipsa essentia dæmon, alius comparatione dæmon, alius habitu, uel habitudine dæmõ. Vbiq; enim, quod proximè præest in quodam dæmonis ordine ad inferius sese habens appellare dæmonem consueuerunt; quo usu Iupiter apud Orpheum, Saturnum patrem dæmonem appellauit: & ipse Plato in Timæo dæmonas nuncupauit deos illos, qui generationem è propinquo disponunt, ubi ait: De aliis uerò dæmonibus tractare, eorumq; generationẽ in lucem edere, maius est, quàm ferre humanũ possit ingenium. comparatione utiq; dæmon est eiusmodi, qui uidelicet proximè unicuiq; prouidet, etiam si deus sit, ac etiam si deo sit inferior. Habitudine uerò quadam dæmon dicitur animus, qui similitudine quapiam ad genus dæmonicũ mirabiliore, quàm secũdum hominé actiones edit, totamq; uitam suam suspendit ex dæmone. Hac arbitror ratione Socratem in republica, dæmonas animos appellasse, qui uitam bene transegerint, & in me-

liorem translati sint sortem, locaq; angustiora iam colant. Ipse deniq; secundum essentiam dęmon, neq; propter habitudinem ad sequentia, neq; ob aliquã ad aliud similitudinem appellatus est dæmon, sed hanc per seipsum proprietatẽ est sortitus, atq; inexistentia quadam, uiribusq; propriis, modisq; differentibus actionum est distinctus. omnino uerò anima quidẽ rationalis in Timæo dæmon animalis est appellata. Nos autẽ ipsum hominis dęmonem perscrutamur, nõ dæmonẽ animalis, atq; eum, qui rationalem dirigat animã, non instrumentũ dũtaxat illius. eum rursus, qui tandẽ animali solutos animã, perducat ad iudices. Quemadmodũ Socrates asserit in Phædone, quando animal quidẽ nõ est amplius, dęmon autẽ unumquẽq; ducit ad iudicem: dæmon inquam ipse, qui sortitus fuerat & uiuentem. Si enim eum ipsum uiuentem nactus est dęmon, quem & post obitum iudicio sistit, nimirum hominem uidelicet nõ animal solum nactus erat. quinctiã desuper exordiens, atq; imperans, constitutionem nostram gubernat totam.

Contra dicentes dæmonem esse uel partem animæ operantem, uel partem ei præpositam.

Sed

SEd neq; etiã probandi sunt, siqui anima rationali dimissa, dæmonẽ esse dicant ipsum, quod operatur in anima: ceu in uiuentibus quidẽ secundum rationem esse dæmonẽ rationẽ, sed ira uiuentibus irascibile: cupiditate, concupiscibile. Neq; rursum audiendi, siqui dixerint dæmonẽ esse, quod in ipsa uita nostra ei, quod operatur, proximè præsidet, ceu iracundis rationẽ, libidinosis iracundiæ potestatẽ. Principio dicere dæmonas esse partes animæ hominũ, est humanã uitam nimium admirantium, neq; probantiũ Socratẽ in Rep. post deos, & dæmonas disponentem genus heroicum, & humanum, increpantemq; poëtas, quòd heroas nihilò meliores hominibus introducant, sed passionibus similibus mãcipatos. Socrates igitur talia increpans, procul admodum ab hac erit opinione, ut dæmonas, qui heroibus præstantiores sunt, inter animæ partes, uiresq; cõstituat. Ex his nanq; sequitur ipsa per essentiam meliora intus accipi ad deteriora complenda. Præterea uitarũ mutationes uarias, dæmonum mutationẽ adducent. Auarus nanq; in ambitiosam uitam sæpe mutatur. ambitiosus in habitum recta opinione uiuentem. hic in habitum scientia præditum. Dæmon igitur aliâs

simil

ſimiliter alius erit. Nam pars ipſa agens in anima aliâs exiſtit alia. Si igitur uel hęc ipſa pars operans, uel pars huic proximo præſidens dæmon fuerit, nimirũ unà cũ humanæ uitæ mutationibus, dæmones pariter mutabũtur, atq; in eadem uita plures idem animus dæmones nanciſcetur, quod fieri nullo modo poteſt. Nunquam enim anima in eodem uitæ curriculo mutat dæmonis præfecturam, ſed idem dæmon eſt ex ipſa genitura uſque ad iudicis uitæ præſentiã nos gubernans, quemadmodum Socrates aſſerit in Phædone.

Dæmon non eſt particularis intellectus, ſed ſubſtantia differens ab intellectu, poſita in latitudine animarum.

PRoinde qui intellectũ particularem idem eſſe putant, atq; dæmonẽ nos ſortitũ, nõ rectè mihi uidẽtur intellectualem proprietatẽ cum ſubſtãtia dæmonica cõfundere. Omnes enim dæmones in animarũ latitudine cõtinentur, animisq; diuinis poſteriores exiſtunt. Intellectualis autem ordo aliud quiddã eſt quàm anima. neq; eandem eſſentiam uel potentiã, uel actionem eandẽ nacta ſunt. Præterea intellectu quidẽ animæ perfruuntur, tunc demum, quando ad ipſum conuerſæ fuerint, lumenq; inde ſuſceperint, ſuamq; illi

coniun

coniunxerint actionē. dæmonis autē prę-
fectura potiuntur per omnē uitā, totumq́;
uictū, atq; per omnia, quæ uel à fato pro-
ficiſcūtur, uel prouidentia. ipſe nanq; dæ-
mon eſt, qui omnē uitam noſtrā regit, ele
ctionesq́; noſtras ante generationē factas
implet, donaq́; fatalia, & munera ducum
fati deorū, quinetiā illuſtrationes à pro-
uidentia ſuggerit, atq; dimetitur. Iam ue-
rò nos tanquā animæ quædā à ſolo intel
lectu pēdemus, ut autē animæ utētes cor-
porę, egemus & dęmone. Quamobrē Pla
to intellectū quidem gubernatorē animę
nuncupauit in Phædro, dæmonem uerò
paſsim hominum ſpeculatorē, atq; cura-
torem. atqui nemo rectè cōſyderans, aliā
quandam unam, & nobis proximam pro-
uidentiam inueniet, ad noſtra omnia per-
tinentem, præter dæmonicam prouiden-
tiam, atq; curam. Intellectus enim ab ani-
ma rationali participatur (ut diximus) à
corpore uerò nequaquam: natura partici-
patur à corpore, ab intelligentia minimē.
Anima rationalis iracundiæ quidem, &
concupiſcentiæ dominatur: in rebus uerò
fortuitis non habet imperiū. Dæmon ue-
rò ſolus omnia mouet, cuncta gubernat,
noſtra omnia excolit, atq; diſponit: enim-
uero rationē perficit, perturbationes tem-

perat,

perat, naturam inſpirat, corpus continet, fortuita ſubminiſtrat, fatalia cõplet, prouidentiæ dona largitur. Vnusq; hic exiſtit uniuerſorũ, quæ in nobis, & circa nos ſunt, rector toti⁹ uitæ gubernacula tenẽs.

Tria de dæmone Socratis, primum, quod eſt etiam deus: ſecundum, quod per uocem apparet: tertium, quod reuocat non prouocat.

DE Socratis dæmone conſyderanda nobis ſunt tria. Primũ, quòd appellatur & Deus, ut hic, & in Apologia patet. Secũdum, quòd per uocem dabat Socrati ſignum, quod in Theage apparet, & Phædro. Tertiũ, quòd reuocabat Socratem, non prouocabat, quod teſtatur Apologia. Principio animarum diuinarum, quæ intellectualem uitam elegerunt, dæmones ſunt diuini in dæmonum quidem genere ſummi, deorum uerò participes. ante omnes. ſicut enim in diis eſt dæmõ, ſic & in dæmonibus eſt & deus. ſed ibi quidem ſubſtantia eſt diuina, proportio uerò dæmonica. In dęmonibus autẽ proprietas quidem dæmonica, proportio uerò diuinam declarat eſſentiã. Adeo enim cæteros dæmones antecellunt, ut dii frequenter appareant. Meritò itaq; Socra-

tes

tes dæmonem ſuum appellat, & deum, tanquam ex dęmonum ordine ſummum. Quapropter perfectus Socrates erat, tali uidelicet dæmone gubernatus, & ad eiuſmodi ſui dæmonis normam ſeſe dirigẽs. proinde quantum ad illam dæmonis uocem ſpectat, attende. Socrates ſanè primò quidem per intelligentiam, ſcientiamq; rerum ſeparatarũ inſpiratione dæmonis fruebatur ad diuinum amorẽ aſſiduè reuocante: Secundò uerò & in uitæ negotiis dirigebat prouidẽtiam ſuam erga deteriores, atque ſecundum ipſam dęmonis actionem non intelligentia, ſiue cogitatione tantum, neq; ſolis uiribus opinantibus, lumen accepit inde procedẽs, ſed ipſo quoque ſpiritu, dum per totam eius uitam inſpiratio illa dæmonica repentè procederet, ipſumq; ſenſum iam moueret. Conſtat enim eadem actione nobis deſuper imminente, aliter quidem rationem, aliter imaginationẽ, aliter uerò ſenſum, dato munere perfrui, & unumquodq; eorũ, quæ nobis inſunt propria quadam conditione à dæmone moueri, atque pati: non extrinſecus igitur paſsiuè uox in Socratem incidebat; ſed ex intimis inſpiratio per animam totam procedens, & uſq; ad ſenſuum inſtrumenta progrediẽs. Poſtremò

mò uox euadebat, in notitiam uidelicet ueniens, non tam sensu quopiam, quàm consensu. Tales enim à bonis dæmonibus, atque diis illustrationes contingere solent.

Dæmones alij sub alijs dijs ordinati diuersa inter se habent officia.

QVod autem de Socratis dæmone dictũ est, reuocare uidelicet, non prouocare, non omnibus dæmonibus nostris est commune. beneficũ ergo Socratis ingenium, & charitate erga homines communiter plenum, & ultro ad beneficia promptũ, dæmonica exhortatione nõ indigebat, dehortabatur tamen eum dæmon, quoties uel importunè, uel ineptos ad disciplinã suã aggrederetur, fræno uidelicet potius quàm calcaribus indigentem. Præterea dæmonum alii purgatoriã, & incontaminabilem possident potestatem, alii uerò genitricem, alii perfectoriam, alii opificem, atq; omnino secundũ deorum proprietates, uiresq;, sub quibus ordinati sunt, diuiduntur. Iam uerò secundum eorum substantiam singuli clientibus suis ad beatam uitam patrocinantur, alii quidem ad deteriorũ curam nos mouentes, alii uerò ab actionibus retrahentes externis. Videtur itaque Socratis dæmon

mon proprietatẽ huiuſmodi nactus purgatoriam inquam & incõtaminabilis uitæ cauſam, at ſub hanc Apollinis potentiam ordinatus præſidentẽ uniuerſæ purgationi, uirtute ſcilicet uniformi. hac ergo uirtute dæmon à commercio uulgi nimio ſegregat, colligitq; ipſum ad animi penetralia, & actionem à deterioribus ſegregatam. Nempe ſicut apud Orpheum Apollo præeſt Baccho, reuocans eum à proceſſu in titanicam multitudinem, ſic & Socratem eius dæmon, qui pediſſequus eſt Apollinis. Intellectus enim noſter eſt numinis Apollinei proles.

Subſtantias numinum & animorum cognoſcere, eſt intellectus perfectè purgati: communiter uerò per actiones eorum cognoſcimus potentias, per has auguramur eſſentias.

INter hæc Alcibiadi Socrates pollicetur dæmonis non ſubſtantiam, ſed potentiam notam fore. Ait enim diuinus Iamblichus, ſubſtantias quidem dæmonum, & communiter omnium nobis ſuperiorum, contemplari nobis difficillimum eſſe, niſi intellectum habuerimus perfectè purgatum. quandoquidẽ & ani-

mæ essentiam non unicuique facile. Solus ergo Timæus omnem eius essentiam declarauit. Qualis enim est omnino, diuina, longaq; expositione indiget, qua declaretur, ut Socrates ait in Phrædro. potentias autem numinum facile est explicare: nam ab actionibus, quarū proxime matres sunt ipsæ uires, eas ipsas potentias persentimus. Media nanque inter actionem, & essentiam potentia est, producta quidem ab essentia, actionem uerò producens. Præterea ipsa potentia maximam cum dæmonibus familiaritatem habet. Vbique enim potentia dæmonis instar medium obtinet: & in rebus quidem intelligibilibus patrē, intellectumq; coniungit. Potentia enim est simul cum patre, intellectus autē existit à patre. In rebus autem intellectualibus cum essentiis copulat actiones: actio nanq; est potentię proles: essentia uerò potentias ex se parit. Numina igitur inter nos, deosq; media propriè per nomen potētiæ designantur, ubiq; mediū possidentis. Vera enim essentia uerumq; esse penes deos existit. Potentia uerò diis rite ministrans in dæmonibus habet locum. Actio denique, & effectio per eorum potentiam progressa foras, uersatur in nobis.

Cognit

Cognitio futurorum contingentium, est apud superos certa, atq; necessaria.

DIuinus Iamblichus, atq; dux ille noster ita quęrũt atq; soluũt. Quomodo nõ est absurdũ, ex natura rerũ cognoscendarũ differẽtias cognitionũ determinare, atq; non cõtrà, scilicet cognitionũ, siue cognoscentiũ differẽtiis cognoscenda diuidere? Ita ut quod per essentiã ęternum est, atq; diuinum, æternè, atq; diuinè cuncta cognoscat: quod humanũ est, cognoscat humanè. quod sanè indiuiduum est, nimirũ & indiuiduè: uel quæ diuidua sunt, anticipet: quod æternum, super tẽpus etiã temporalia: quod rationale, inrationalia quoq; rationaliter. Ex his itaq; patet deos, atq; dæmonas cognoscere indefinita definitè, instabilia stabiliter, atq; firmiter. non'ne uidemus, multa inferioribus nostris incognita nobis interim esse nota? Inrationalia enim uniuersalis ipsius naturam apprehẽdere nequeunt. Nos autem colligere possumus: Quidnã igitur ulterius admiramur, quæ nos ambigua, & fallaci cognitione coniicimus, hæc superos firmiter comprehendere? Non enim nostra debilitas est illorũ potẽtiæ iudex: quemadmodum neque irrationale nobis inferius, habet rationis nostræ iudicium,

quamuis irrationali, quod est in nobis, uel extra nos, nostrā intelligentiam moueat.

Cur non absurdum sit coniecturalem quidem futuri præsensionem alicubi reperiri, stabilem uerò, determinatāq;, & indubiam, inueniri nusquam? Ipsa nāq; natura rerum non potest ab imperfectis, ab impuris, à rebus cū contrario mistis exordia ducere. si autem futuri coniectio est ignorantiæ particeps, neq; constat, ubinā ipsa est per se futuri notitia? Vbi purum ipsum, à quo quidem & quod posterius est, & illius cupidum, substantiam est sortitum, nisi apud superos?

Superi nobis bene consulunt, etsi præuideant nos non obtemperaturos eis.

APollo Pythius Laio respondit consulens ne filiū generaret, alioquin dæmonum uiolentiæ subditum. Præuidebat tamen interea Laium oraculo nō obtemperaturum. sed Phœbus tanquam bonus proposuit ei uitæ melioris electionē. Et Laius sanè illi quidem nō credidit, sed propter propriam ignorantiā futuris est periculis circumuentus. Omnes quidem probi uiri actiōes ad ipsa sui intima uergunt. Itaq; si beneficè, atq; diuinè fuerit operatus, finē iam suum habet in actione uideli

uidelicet propria cõstitutum, etiam si extra nihil fuerit inde perfectum similiter, & circa nos sæpe dæmones operantur.

Proinde diuina frequẽter inferioribus uidentur occurrere, atq; præcurrere, interim è suis sedibus nõ discedentia, sed dum in seipsis permanent propter aptitudinem suscipientis, uidentur accedere. Nam & in deorũm inuocationibus, & occursibus sponte factis accedere ad nos quodãmodo uidetur ipsa diuinitas, nobis uidelicet profectis ad ipsam. Mos Pythagoreis erat per signa in corpore constituta uenientes ad eos iudicare, utrum ad meliorem uitam apti forẽt, nec'ne. Natura enim ipsa, quæ animis cõfingit corpora, instrumenta eis congrua subministrat, imaginesq; animarũ in corporibus indicat, per quas & animarum ingenia in hac arte periti deprehendere possunt.

Regula dialectica de propositionibus necessarijs, atq; contingentibus.

PEriti in dialecticis dicere solent, etiã siquis decies mille propositionibus necessariis usus fuerit, unicam uerò interseruerit contingentem, conclusionem omnino deteriori similem euasuram: similiter si ipsum, quod à nobis cognoscendũ est, habeat penes se aliquid materialis, in-

ſtabilisq; naturæ commiſtum, proculdubio efficit, ut noſtra de hoc ipſo cognitio indefinita ſit, & ambigua. Cognitiones enim inſtabilium rerum nõ ſunt à redargutione ſecuræ, ſed per aſsimilationem quandam uix talia comprehẽduntur. Talis autẽ eſt & naturalis uirtus, quia ubiq;, quod imperfectum eſt, tanquam materiæ cognatum, facillimè permutatur. Ipſa per ſe ſufficientia primùm eſt penes deos. boni nanq; ſunt dii, atq; ſuper eſſentiales bonitates quædam, & entium omniũ plenitudines, per quos, & cæteris omnibus ſufficientia competit intellectibus animis diuinis, dæmonibus nobis, & alia quidem participatione quadam ſufficientia ſunt, dii autem ipſa ſubſtantia. Quamobrem communis, immutabilisq; ſententia beatitudinem deſignat ſufficientia. quibus enim competit habere ſe bene, eiſdem ſufficienter habere ſe conuenit.

Anima rationalis à primo opifice mundi, inrationalis à dijs iuuenibus. Ideo illa eſt hac nobilior.

ANimam in nobis rationalem, anima inrationali nobilioré eſſe dicimus, quoniam illam quidẽ primus mundi opifex procreauit, hanc autem dii iuuenes

produ

produxerũt, huius sanè generositatis, ipsa familiarum nobilitas est imago, quæ tamen ignobilitatem habet admistam, uicissimq; mutatur, stabilis autem, et sempiterna generositas animarum à diis ducitur, circa quos olim satæ dicuntur, atq; à diuinis potẽtiis, sub quibus ordinatę fuerunt. nobiliores enim animæ sunt, quæ sublimiorum deorum pedissequæ sunt, atq; à maioribus potentiis dependentes secũdum distributionem in uniuerso dispositam. Idẽ quoq; de ciuitatibus asserо. Desuper enim secundum sortes differentia ad animas usq; descendit. Atq; dicimus deos quidẽ alios esse igneos, alios cœlestes, alios ætherios, alios postremo terrenos. Rursum animarum, alias esse ex sphæra solari, alias mercuriali, alias uerò lunari. Atq; est eiusmodi secundum loca distributio animarum talis, ut ea re uera gloriari quis possit. Non autem nobilitas secundum terrenos genitores, & urbes.

Perfectiores animæ, sublimioribus dijs dæmonibus, quæ circa illos accõmodatæ fuerunt, atq; uicißim.

SOcrates inter hæc designat differentiam bonorum dæmonum nobis secundum essentiam præsidentium, atq; potentias, quas sortiti sunt in mundo. Item

animarum perfectiores quidé potentioribus subiectas esse dæmonibus, ab eisq; seruari, atq;, ut expedit, ubiq; dirigi, imperfectiores aũt inferioribus subesse dæmonib⁹. sicut enim circa deos animæ pro dignitate sunt satæ, sic etiam sub dæmonibus rite sunt ordinatæ. & quemadmodum deos duces, sic & dæmonas curatores pater ille, faberq; mundi traditur animis præfeciſſe. Quapropter Socrates curatorem sui appellat præfectum sibi dæmonem, atq; deum. manifestè asserens Alcibiadi hunc duntaxat esse uerum hominis curatorem, qui sit & beatitudinis autor propter eius mirabilem potestatem, quod sanè nullus hominum nobis efficere ualeat.

Ordo rerum exigit, ut post idealem causam sint res semper ideæ participes, stabilesq; omnino, deinde res ordinatæ, semperq; mutabiles.

AMor à corporea pulchritudine pendens, mutabilis est. Quoniam est, & illa mutabilis. Nefas uerò est effectus alicubi conditionem supergredi causarum, atque meliores illis euadere. Nam & ubi causæ sunt ordinatæ, sæpe effectus inordinati nascuntur: ubi stabiles causæ, exitus sæpe mobiles: ubi determinatæ, frequẽter

indefi

indefinitæ cõtingũt. Igitur multò magis ex cauſis ſtatu, ordineq́; carentibus effectus ordinis, ſtatusq́; expertes eueniunt.

Series uniuerſi deſuper p eiuſmodi gradus deuenit ad extrema, quæ tãdem talia ſunt, quæ permutari poſsint, ſibiq́; ipſis naturalem uendicare mutationẽ: quemadmodum circa iuſtum, aliud quidẽ eſt primo iuſtum, ipſumq́; iuſtum neq; participatione tale, aliud autẽ illius primò particeps, quod & ſemper eſt particeps: aliud deniq; aliquando quidem particeps, aliquando uerò à participatione cadens.

Neq; enim fas erat ipſum iuſtum ſterile permanere, nulli prorſus quicquam ſuę proprietatis impartiens: nullum ſanè primorum eſt eiuſmodi, ſed ſterilitas ipſa ſoli materiæ tanquam rerum infimæ cõpetit. Neq; rurſum fas erat, quod primum aliis participandum fuit, participari primo ab eis, quæ ſolum quandoq; participant. Nam ab ipſo, quod ſimplex penitus, immutabileq́; cõſiſtit, hoc certè, quod compoſitum eſt, atq; mutabile, nimis eſt alienum. ideoq́; medio quodam uinculo indiget ad illius cõtactum. Nec iterũ quod participatum eſt ab eis, quæ inde ſemper illuſtrari poſſunt, oportuit uſq; ad hæc ipſa duntaxat ſuum ſiſtere munus, ne in

uniuerso sit extremum hoc ipsum, quod principiis semper est suspensum. Oportet igitur triplicem, sicut diximus, ordinem constituere, non solum circa iustum, sed circa pulchrum, æquale, simile, & species deniq; rerum omnes.

QVemadmodũ dii curatiões morborum, id est peccatorum animis, & fruges opportunis tẽporibus adhibentes, beneficio eas afficiunt: sic & uiri diuini opportunitatem quærunt ad disciplinam, sed dii quidẽ intellectuali, diuinaq; forma opportunitatum mensuras ipsi determinant, homines autẽ eas scientia prosequuntur. sunt & qui inter homines ex inspiratione dæmonica eas aucupantur. Bonorum nanq; dæmonum prẽsentia, familiaritasq; præcipuã uim habet in nobis ad opportunitatem infallibiliter ubique captandam, quod et Socrati contingebat.

Iam uerò quemadmodũ locus unicuiq; corpori ab ipsa natura propriè destinatus est, sic & temporis partes aliæ aliis conueniunt actiõibus. & quemadmodum totius mundi quidam circuitus sunt fœcunditatis, sterilitatis'ue causæ, animaliũ, atq; plantarum: ita singulis actionibus aliud conuenit, aliudq; tẽpus ad actionẽ hanc, aut illã perficiendã. eiusmodi uerò tem-

pus

pus est, actionis cuiuslibet opportunitas, tanquam bonum, atq; finem agẽtibus afferens,& effectis. Quapropter Pythagorici primam quoq; causam, à qua omnibus bonum adest, opportunitatem ipsam nominauerunt: quippe cum omnibus, ut perfecta sint, largiatur. Tali quadam occasione Socrates per dæmonem ad Alcibiadem fretus est, accedens ad cũ nonnulla dicturus,quando & Alcibiades cogitabat ad eum proficisci eadem rogaturus. Vniuersa enim hunc in modum inuicem coaptãtur, omnibusq; ita communio bonorum ubiq; perficitur,dum uidelicet causæ quidẽ perfectoriæ ad tradendum promptissimæ sunt. Susceptura uerò ad participationem expergiscuntur,& illæ rursum potẽtiam porrigunt perfectoriam:hæ autem potentiã aptitudinis à natura susceperunt. Duplex enim potentia est,altera quidẽ agentis, altera patientis: & illa mater est actionis,hæc uerò perfectionis est susceptaculum. atqui oportet tum quod effecturum est,exuberans in se esse, atq; ad agendum ita promptum, ut etiam si suscepturum subsit nullum,ipsum tamen, per se sit perfectũ, atq; ultro motum sit ad dandum,tum etiam quod passurum est,ad participationem gliscat,seq;

ipsum

ipſum pfectoriæ admoueat poteſtati, atq; etiamſi illa non adſit, tamen per aptitudinem ſummam ad participationem fuerit experrectum. Cùm enim duæ ſint cauſæ, aliæ quidem immobiles, & omnibus ubiq; præſentes, aliæ uerò mobiles, & aliquando præſentes perficiendis, aliquando uerò diſtãtes: & intelligibilia certè ſimiliter ubiq; adſint, omnibusq; ſemp eodé modo ſua munera largiantur, ſenſibilia uerò adeſſe participantibus, uiciſsimq; abeſſe poſsint, quemadmodum ſol nunc adeſt, impletq; lumine, deinde diſcedit: cùm inquam ita ſe res habeant, quando aptitudo quidé ineſt participaturo ad aliquam immobilium cauſarum, tũc & hæc adeſt ſimul, & efficiẽtis cauſæ munus abſoluitur. In talib⁹ enim ſola ſubiectorum ineptitudo ſolet munera prohibere. quoniam quæ traditura ſunt, & ſemper tradũt, & ſunt ſemper ubiq; ſimiliter. Quod igitur cuaſit, aptũ fit, & cauſæ ſubitò particeps. at quando ad aliquam mobilium cauſarum aliquid fit paratũ, ſæpe, etſi hoc expoſitum eſt, quod tamen traditurũ fuerat, abeſt. Oportet enim hoc & nuper adeſſe, quandoquidem locum requirit ad dandum. Omnino uerò, quemadmodũ diximus, neceſſe eſt, per omnes bonorum

commu-

communiones hæc duo præcedere, tum datoris perfectoriam potestatẽ, tum consummatam aptitudinẽ suscepturi, atq; largitoris perfectionem, cum suscipientis præparatione cõcurrere, & unà cum eiusmodi concursu ipsam efficientem causam patienti secundum essentiam superferri. Concursum quinetiam eiusmodi nõ esse fortuitum, neq; ab inordinatis, & rebus non coordinatis obtingere solet aliquid ordinatum: quemadmodum, quæ casu in uicem cõfluunt. sed necessum est conspirationem talem alicubi quidem per naturam fieri, alicubi uerò per intellectum.

Item alibi à causa quadam dæmonica, & alibi potius à diuina. hac sanè conditione Socrates cum Alcibiade opportunè concurrit ad idem. huius autem opportuni congressus, bonus dæmon causa extitit opportunitatem Socrati conueniendi determinans. ipsa nanq; opportunitas desuper à diuinis exordiens usq; ad extrema progreditur, & alia quidẽ opportunitas est à diis determinata: alia uerò dæmonica, fatalis alia, alia uerò fortuita. Fortuna enim, ut ĩquit, opportunitasq; omnia humana gubernant.

Quæ attentius in patria uideras, eorum imagines hic ante alia sequeris.

Animæ

ANimæ noſtræ hic peruagantur circa imagines eorum, quæ in prima uiderant, & ad eas imagines magis afficiuntur, quorum exẽplaria illic attentius contemplatæ fuerant. aliæ nanq; animæ aliis ſunt accommodatæ ſpectaculis, ideo aliæ aliis imaginibus incumbunt. eorum enim, quæ illic inſpexerant, ſimilitudines amant. Quæcunque uerò magni Iouis inſuper pediſſequæ fuerunt, unaq; cũ illo circumuiuere, ordinem habente ducalem inter duodecim principes uniuerſi, hæ profectò ſecundum ſpeciem ſui dei etiam huc profectæ imperioſam uitæ ſpeciem appetunt, & quod re uera imperiale eſt, ignorant, apparentem uerò principatum inter imagines proſequuntur. atque, ſi ſapientes nactæ ſint præceptores, affectus eiuſmodi eis peruenit ad ſalutẽ per quendam ad cœleſtia reditum: ſi autem inter imagines moras traxerint, deſinunt in tyrannidem. Hinc ait in Rep. Socrates, animas nuper profectas è cœlis, imperioſas potiſſimum eligere uitas. Cùm enim pauloante unà cum diis cœleſtibus circumuenerint, inſpexerintq; uires eorum omnibus dominãtes, affectant ipſę quoq; uitam eorum ſimilẽ cæteris imperantem. Et plurimæ quidẽ affectu eiuſmodi abu-

tuntur,

tuntur, rectè uerò utũtur admodum paucæ. Præstantissimam quidem uitam Plato ponit Contemplatiuam: secũdam, ambitiosam: tertiam, uoluptuosam uel auaram. Contemplatiuam quidem eligunt animæ uenientes cœlitus, educatæq; rectissimè: Ambitiosam quoque uenientes è cœlo, sed educatæ deterius: reliquas uenientes è terris.

Naturalis in cunctis sententia est, deos animarum occulta cognoscere.

OMnes homines naturaliter intimas cogitationes suas, & passiones, & appetitus ad deos loquuntur, persuasi uidelicet per immutabiles anticipationes, ipsam diuinitatẽ omnia nosse, ipsa etiam animarũ occulta momenta. Omnis certe copula, communioq; ratione confecta, indiget præsentia dei. Quid enim aliud & multa unit, & congregat segregata, nisi diuinitas?

Deus prouidentia sua nostrum confirmat arbitrium.

DIi animabus uitas proponũt, & eisdem, postquam elegerint quæcunq; electæ uitæ conueniunt, certa sorte determinant. atq; ita libertas arbitrii in media

prouidentia continetur, mouetur q;, & determinatur inde, & in medio uertitur. hæc manifestè in Repub. describitur, ubi propheta uitas proponit animis ex genibus. Lachesis sortes accipiens, atque clamans inter animas, ô animæ diurnæ, & cætera. & propositio quidé per medium prophetam fit à Lachesi. Electio uerò circa uitas ibi propositas, ipsarũ iam est animarum. Iam uerò propheta illic animarum electiones in se ipso cunctas anticipans, ita demum sortes proiicit. profectò res ipsa, quæ instabilis & indefinita uidetur, semper in superioribus, perfectioribusq; secundum unum terminum & stabiliter, & ordinatè antè comprehenditur.

Tres Platonis sententiæ.

EX Platonis uerbis hic tria colligimus: primum, ipsum malè esse, omnino deterius iudicandum quàm non esse: secundum, separationem animæ à corpore liberare nos à malis, quæ uersantur in regione caduca, & ab impedimentis, quæ hic consecutionem conuenientis finis impediunt: tertium, ipsos animarum appetitus ad uitæ formas ualere quamplurimũ: neque nos esse tales, ut ab externis duntaxat formemur, atque moueamur. Ex nobis

bis enim ipsis electiones promimus, per quas uitam agimus.

Superi sententia certa tenent, quæ in rebus sunt incerta.

ACcipies hinc sententiam admirandam, quæ uidelicet præstãtiora sunt uniformiter, ubique anticipare deteriora: at uerò deteriora potentiæ superiorũ non æquari. Item cognitiones superiorum in seipsis deteriorum actiones firmiter comprehendere. Cognitiones autem inferiorum totam superiorum actionẽ comprehendere nunquam posse. Quod superius est, nihil à deterioribus in se accipit, quẽadmodum neq; cœlum ex mutatione accipit aliquam sublimariũ passionem: neq; immobilis causa ex motu mundanorum mundanum aliquid intromittit: nec omnino quæ sunt æterna ex rebus agentibus, temporaliter quicquam in seipsis admittunt. Hæc denique quod necessarium est, dum cuncta cognoscit, mutationem sustinent in eo etiam cognoscendo, quod est contingens.

Argumentatio duplex per negationem, & affirmationem, illa resoluit, ista componit, & utraque cum ipsa natura animæ congruit.

SI Alcibiades assignare nequit tẽpus, in quo putauerit se nescire illa, de quibus nũc consultat, certè nec illa quæsiuit aliquãdo, nec à præceptoribus didicit unquam. Quòd si neq; quæsiuit, neq; accepit ab aliis, profectò nec didicit, nec inuenit: si nec didicit, nec inuenit, meritò neq; nouit: si non nouit, non est bonus iudex, in quibus assignare nequit tempus, quãdo se nescire putauerit. Vides profectò quemadmodum si hoc pacto disputatio producatur, tum quidem cõpositione, tum uerò resolutione procedimus: affirmatiua quidẽ cõpositione, negatiua uerò resolutione dicẽtes. Hæc autẽ, scilicet compositio, atq; resolutio prorsus naturæ animæ conuenit, quæ quidẽ à perfectioribus ad deteriora per cõpositionẽ rationũ & appositionem aliẽnorũ quorundam indumentorũ labitur, quousq; in densum hoc, solidumq; uinculum includatur. Vicissim uerò ad excelsa resurgit, per resolutionẽ, expulsionemq; eorum, quæ ab ipsa eius natura dissentiunt, donec euadens nuda, ut sacra tradunt eloquia, speciebus omnino separatis à materia cõiungatur. Quãobrẽ argumentatio per affirmatiua procedẽs, à perfectioribus ad imperfectiora descẽdit: procedens uerò per negatiua uicissim.

Ipsum

Ipsum bonum quamuis essentiam intellectualem supereminеat, solum tamen ad infimum usq; se porrigit.

IPsum bonum tanquam super naturam intellectualem in se consistens, si dictu fas est, usq; ad postrema descēdit, illustrās omnia, & conseruans, exornansq;, & interim ad se conuertens: Primo quidē ipsis uerè existentibus adest: secundò diuinis animis: tertiò numinibus humano generi præsidentibus: quartò nostris animis, atque deinceps animalibus, & plantis, omnibusq; corporibus. Ipsi deniq; informi materiæ infimæ rerum feci, ipsum profectò bonum clàm, ineffabiliterq; ante omnem ordinem, proprium munus exhibet omnibus. hæc autem illud ubique participant, aliter, atque aliter suo quælibet ordine. & quatenus unaquæque naturaliter apta sunt, bonum inde reportant. hæc quidem debilius, efficacius illa: hæc uniformius, illa magis conditione partibili: hæc insuper sempiternè, mutabiliter illa. res nanq; diuiniores quemadmodum indiuiduam habent essentiam, sic & bonum indiuisum possident, & unitum. Quæ uerò à principiis longius discesserūt, in distantia quadam, & diuisione iam posita bonū proprium comparant. Quapropter talia

cœtu quodam ad idem contendente, mutuaq; conſpiratione penitus indigent. Vt quandoquidem unumquodq; non habet ſufficientiam, quod eſt elementum boni, ſaltem per communionem mutuam ſuppleat naturæ defectum. Atque ita debilitatē ſuam diuiſione factam, conſpiratione corroboret. Hac utiq; ratione homines ſinguli ſeorſum debiles in commune ad conſilium congregātur, diuiſam ita mentem inuicem copulantes, & quaſi è ſcintillis multis lumen unum accendere contendentes. Ipſa quidem multitudo nunquam per ſeipſum ſibi communiter conferēs compararet, niſi circa unū aliquid, in ea præualens ſimul ordinaretur. hoc enim circa omnem rerum ordinem contemplari licet. Multitudinem ſcilicet ubique uni congenitam eſſe, atq; per cognatū unum reuocandam ad unitatē ipſam penitus abſolutam. Ipſum diuinum bonum, ideo cunctis ſui inſeruit appetitum, ut per hunc bona nobis impertire ualeret.

Mercurius eſt autor nobis inuentionis, & diſciplinæ.

MErcurius, ut Iouis nuntius paternā animis explicat uoluntatem, atque ita nobis exhibet diſciplinam, atq; iterum,

ut

ut inquisitionis est autor, inuentionē suis præstat alumnis. Iam uerò quādo disciplina à superis uenit in animas, est inuentione præstantior: quando uerò ab æqualibus ceu hominibus cognitricem in nobis potentiam suscitantibus, est inuentione deterior. Inuētio igitur media est, naturæ animæ cōueniens per se mobili. Per hanc enim uis ipsa in nobis per se uiuens, & per se operans potissimum declaratur. Disciplina uerò utrinq; se habet, atque secundum melius implet animam à causis eius superioribus, secūdum uerò deterius ab eis, quæ sunt extra nos, uitalem in nobis uim suscitat cōditione quadam aliunde mobili. Quòd autem etiam à superis cognitio quædam rerum nascatur in nobis, ipsi dii manifesta sui præsentia, expositionibusq; satis sæpe declarāt, ostendentes animis ordinem uniuersi, atq; præcurrentes uelut duces in ipso itinere ad diuinum, atq; faces quasi phanales in signum itineris suspendentes.

Propter notiones rerum nobis innatas, putamus nos omnia nosse.

ANimæ nostræ premuntur ignorantia duplici, putantes quidem se plurima nosse ob ingenitas sibi rerū ab initio

notiones, ignorantes autem propter obliuionem. Qui igitur hac duplici premitur ignorãtia, nihil ultra perquirit, ſicut neq; ſapiens ipſe quærit. atque in hoc ipſo eſt quodammodo ſimilis ſapienti. Quemadmodũ & materia deo per diſſimilẽ quandam ſimilitudinem. ut rectè quidam tradit. Sicut enim materia eſt informis, ſic & deus, & utrunq; infinitum eſt penitus, & ignotum. Tametſi hæc omnia deo quidem ſecundum melius, conueniunt: ſecundum uerò deterius, materiæ competunt.

Anima per acquiſitam ſcientiam fit menti ſimilis: per duplicem ignorantiam, ſimilis fit materiæ.

ANima per ipſam quidem ſcientiam euadit intellectui ſimilis ſecundum actum ipſum cognobile comprehendens, quemadmodum intellectus intelligibile: ſecundum uerò duplicem ignorãtiam, fit materiæ ſimilis: ſicut enim materia omnia uidetur habere, cùm nihil re uera poſſideat, ſic & duplicĩ ignoratione laborans, uidetur ſibi, quæ non habet, habere. Proinde duplex animarum cognitio eſt. Vna quidẽ indiſtincta, perq; intelligentiã ſimplicẽ, atq; nudam: altera uerò dearticulata, & ſcientiæ compos, & ambiguitatis expers.

pers. Videmur enim,ut ipſe ait,quaſi per ſomnium omnia noſſe,eademq; per uigiliã ignorare, utpote, qui per eſſentiã quidem rationes habemus,& quaſi cognitiones earum hinc expiramus,ſecũdum uerò actũ,productionemq; non ſatis habemus. Notionẽ igitur ſpecierũ per eſſentiã nobis inſitam, atq; conſtantẽ tempus nõ antecedit,ab æuo enim hanc habuimus. Sed notitiã ſecundũ productionẽ, diſtinctionemq; rationũ effectam præcedit tempus. Itaq; quo tempore primũ hanc acceperimus,aſsignare ualemus. noui enim,quòd quid ipſe ſit circulus,in hoc tẽpore didici, quid'ue iuſtitiæ ſpecies ſit in alio : ſimiliterq; de aliis,quorũ ſciẽtias,etiã ſecũdum actũ habemus. Itaq; de qua quidẽ re, ſiue rei,de qua reminiſcamur,tempus non ſatis recolimus.Reminiſcentiæ uerò ipſius,eſt tẽpus aliquod certè determinatum.

Aetates ſeptem,planetis ſeptem congruæ.

AEtatum ordo ſequitur ordinẽ uniuerſi. Prima quidem ætas lunarem ſequitur poteſtatem. Tunc enim ſecũdum nutritiuam,uegetalemq; uiuimus facultatem. Secũda mercurialem,quando literarum,citharæq; & luctæ, ſimilumq; ludorum,ſtudiũ exercemus. Tertia ueneream,

quando turgent membra seminibus,& ad genituram protinus incitamur. Quarta Solarem, tunc enim regnat uigor, ætatisq; perfectio properat, ætasq; media. Quinta Martiã, in qua potẽtias, & uictorias affectamus. Sexta Iouiam, quæ prudentiam & uitam actiuã, ciuilemq; desyderat. Septima Saturniã, in qua naturæ cõsentaneũ est à generatione desistere, seq; à corporeis segregare, & ad alteram, incorporeamq; uitam se transferre. Superiora ubiq; inferiorũ cognitiones unicè complectuntur, atque præstantius. Quæcunq; enim sensus materiali conditione cognoscit, eadẽ immaterialius imaginatio percipit: quæ opinio sine causa reputat, eadem per causam scientia comprehendit, atque ita deinceps præstantiora semper per eminentiam absolutam uniuersam cognitionẽ in se continent inferioribus competentem: itaq; & dæmonem præfectũ nobis nihil nostrorum latet, non motus animi, non potentia naturalis, non fortuita permutatio: sed ille cuncta unicè circunspicit, atque gubernat. In hoc uniuerso fines omnes omnium in eo dispositorum ad ipsum finem mundi conducunt. Vt enim mundus perfectus foret, sicut Timæus ait, animalia cuncta, tam diuina quàm caduca sunt genita. Similiter

militer in ciuitate rectè disposita partium omnium fines, fini ciuilis peritiæ seruiũt. Item sicut unumquodque eorum, quæ in generatione uersantur, secundum speciem unicam habet esse, ideoq; non est infinita, ipsum uerò intelligibile est omnia, quandoquidem sensibilium habet causas: sic & quilibet priuatus artifex plurimum est ignorans, semel uerò peritus: ipse uerò ciuilis est absolutè prudens. Nouit enim & finem propriũ, & aliorũ fines, atque cæteras artes ad unam dirigit ciuitatis uitam.

Per harmoniam in cœlo regnantem superi reliqua harmonicè cuncta contemperant.

COelum concẽtu, motionumq; concinnitate plenũ est. Deinde numina nobis superiora harmoniæ cœlitus præcedentis participia sunt. Post hæc hominum uita rectè disposita cõsonantiã morum, & actionum concinnitatem suscipit inde, eorundem quoq; superorum munus usque ad bruta, plantasq; descendit. Nam hæc quoq; harmoniæ naturaliter participia sunt. Superi nanq; harmonica ratione mundana omnia continẽt, atq; perficiunt, & inuicem accommodant, & ad mundũ. Intellectui quidem corpus per mediam animam harmonica ratione concinnant.

Circu

Circuitui uerò idẽtitatis ratione conſtanti, generationẽ per medium circuitum alteritati (ut ita dixerim) deputatum. Igni deniq; terrã per uincula media. Præterea quãlibet animam harmonicis rationibus excolunt. Et unumquodq; corpus ſimilibus copulant ubiq; menſuris. atq; motum quẽlibet muſicis peragunt ubiq; mẽſuris. Habitus igitur in nobis muſicus, munus quidem eſt Muſarum, quãuis earum imago poſtrema. Habitus enim in nobis artificioſi, atq; contẽplatiui, deos præſides habent, originemq́; inde deducunt.

Qui ignorat finalem cauſam, ignorat omnem cauſam.

IGnorãtia finalis cauſæ circa rem quãlibet efficit, ut & cæterę cauſæ ad eandem pertinẽtes ſimiliter ignorẽtur. Quoniam finis eſt cauſarũ prima, præcipuaq́;, atq; potentiſsima, huius enim gratia, & efficientes cauſæ faciunt, & quæ fiunt efficiũtur. quapropter Timęus eiuſmodi cauſam apud ſapientes optimã arbitratur habẽdam: duplicem in ſophiſta Plato tradit animæ prauitatem. quarum una quidem ignorantia eſt in rationem cadens, altera uerò diſcordia inrationalis partis ad rationalem. Eiuſmodi quidem diſcordia eſt animę morbus: ignorantia uerò deformi-

tas.

tas. Cũ enim ratio in uniuersa anima ordinem habeat ſpeciei, meritò prauitas rationis eſt animæ turpitudo, ſicut rationis uirtus eſt animæ pulchritudo. Fit enim ignorantia quidé propter irrationalis potentiæ dominatũ: cognitio uerò propter rationalis imperium. Deformitas aũt animæ ſuperata ratione cõtingit, quãdo uidelicet proprias actiones inconcinnas, & incongruas edit inefficaces, & ineptas ad finẽ. Oportet in anima excolẽda, ſublatis impedimentis, animã rerum contẽplationi penitus admouere. Ineſt namque nobis cognitio ueritatis, prohibemur autẽ, quominus animaduertamus eã propter paſſiones ex generatione nobis obſtantes, paſſiones inquam obliuionem, opinionem unam, imaginationes falſas, appetitus immoderatos, quibus expulſis, in ſeipſum eſt animus conuertendus, ita ueritate ſubitò fruitur.

Finis belli iuſtitia: finis pacis amicitia, quæ eſt optabilior quàm iuſtitia.

BElli quidem finis eſt iuſtitia, pacis autem aliud quiddam excellentius bonum, amicitia ſcilicet, atque unio. Finis enim uniuerſæ uirtutis eſt, ut Pythagorici tradunt, Ariſtotelesq; confirmat, ut omnibus iam factis amicis, iuſtitia nõ ulterius

rius egeamus,quando uidelicet ſublatum fuerit meum & non meũ. Atqui iuſti ſint omnes,adhuc tamen opus amicitia homines congregãte. Eſſe uerò bellorũ principium iniuſtitiam declarat ipſum bellũ, quod materiales formæ inter ſe committunt. Pugnat enim calidum contra frigidum:non quando loco diſiuncta ſunt,ſed quãdo alterum alterius ſedem occupare cõtendit. Cum enim ſede illud indigeat, meritò repugnat extrinſecus uenienti, conantiq; ipſum è ſua ſede detrudere, quocirca rationes inſitæ in natura inuicem abſque ſeditione concurrunt. Nam unaquæq; in ſeipſa conſiſtit.Formæ uerò materiales,cùm nequeant ſeorſum à materia permanere, meritò de communi hoſpitio inter ſe decertant, quippe cùm hoc utraſque formas inter ſe contrarias in ſe abſq; confuſione ſuſcipere nequeat.

Quomodo anima deſcendendo uariè ueſtiatur, & rurſum purgetur, redeatq; uiciſſim.

DEſcenſus animæ in corpus ſciunxit quidẽ illã à diuinis animis,à quib⁹ intelligẽtia,& poteſtate,puritateq; implebatur.Coniunxit uerò generationi,& naturæ,materialibusq; rebus,à quibus oblitione,& errore,& ignorantia eſt imbuta.

Nam

Nam animæ descendenti adnatæ sunt ex mundo multiformes uitæ, uestesq; uariæ trahentes quidē ipsam in compositionem caducam, obstantes autem contemplationi separatorū. Oportet igitur animā hinc ad naturam illam peruigilem rectam ducendam, amputare secundas, tertiasq; uires descēdenti subortas, sicut marino glauco, herbæ, petræ, conchæ: cohibere uerò impetus extra ferentes. Reminisci rursum rerum separatarum, essentiæque diuinæ, unde est facta descēsio, & ad quam omnē uitam contendere decet.

Anima per se mobilis est, corpus aliūde mobile, sed propter mutuum commerciū aliter alterius conditionem subit.

ANima per essentiam est mobilis ex seipsa, sed cōiuncta corpori quodā modo euasit etiam mobilis aliunde. sicut enim ipsa sua præsentia dedit corpori ultimū ex se mouendi uestigium, sic & ipsa propter corporeū contubernium conditionis notam subiit mobilis aliunde. Igitur ob potentiam se mouentē anima fœcunda est, & inuentioni propēsior, rationesq; parit, atq; scientias. Sed propter conditionem mobilem aliunde, indiget frequenter ab aliis excitari. Iam uerò perfectiores

ctiores animæ ad inuentionẽ ſunt promptiores, imperfectiores uerò magis externis indigẽt adminiculis. Illæ enim magis ex ſe mobiles ſunt, minusq; deterioris naturæ participes: hæ uerò minus ipſæ ſe mouent, magis ſortem corpoream patientes. Verũtamen hæ quoq; quando proficiunt, à corpore uidelicet reſurgẽtes, ſeq; ipſas ex materia colligẽtes, fœcundiores, inuentricesq; euadunt protinus circa illa, in quibus antea erant ſteriles & ambiguę propter ignauiã ineptam uitæ à materia contingentem, ſordidumq; torporem ex generatione cõtractũ. Nos igitur ita mediocritatẽ ſeruãtes rationalis naturæ, conditionisq; cauſas aſsignamus pertinentes præcipuè ad habitus eius imperfectiores, atq; perfectiores: uiasq; eiuſmodi arbitramur ad perfectiones eorũ. Quicunq; uerò rationes de his aſsignãtes mediocritatem minimè ſeruant, ſed uel ad melius ſurgũt, uel ad deterius deflectuntur, hi à ueritate animæ procul aberrant. Neq; enim probamus eos, qui tradũt animam lapſam in corpus humidum, ciusq; obſtaculo impeditam, ab initio eſſe dementem, humore uerò paulatim propter innatum calorem exhalante, magisq; temperato, prudẽtem animi potentiam conualeſcere. Hic enim

perfect

perfectionis modus corporeus, & materialis est iudicãdus, supponitq; perfectionem animæ ex contẽperatione corporis proficisci. Anima uerò ante elementa, generationemq; totã, suã hãbet substãtiam, estq; uita quædam, neq; corpori, neq; naturæ permista. neque rursum admittimus eos, qui animam putant esse quandam diuinæ essentiæ partem, partem uerò hanc esse toti persimilẽ, semperq; perfectã. tumultũ uerò, perturbationesq; circa illud uersari, quod in nobis est animal. Qui enim hæc aiunt, animã semper perfectam fingunt, semperq; scientẽ, nec unquã remiscẽtia indigentẽ, semperq; passionis expertem, nec aliquando deprauatã, tametsi Timæus essentiã animæ nostrę nõ ex primis ait omnino generibus constitutam, quemadmodũ superiores animas, sed ex secũdis, tertiisue compositã. Et Socrates in Phædro inquit, uires nostras esse bonĩ cõtrario mistas, dissensionisq; mutuæ plenas. atq; hanc ob causam aliquando meliores, aliquãdo deteriores superare solere. Quid plura? non ne ipse inquit, aurigã quoq; nostrum aliquando deprauari, scribẽs uidelicet prauitate ipsius aurigæ multas animas claudicare? multas item plures perdere pennas? sed quidẽ aurigaria po-

testate in nobis est antiquius. Hæc utique est, quæ reminiscitur diuinorum, utiturq; secundis, tertiisque uiribus, ut ministris, quod planè docemur in Phædro. Profectò, sicut diximus, mensuras animæ conseruare debemus, rationesq; perfectionē, & profectum animæ assignantes, neque ex corporeis, neque ex diuinis traducere, ut ita Platonis simus interpretes: neq; ad opinionem propriam philosophi uerba detorqueamus. Postquam igitur anima aliquando imperfecta est, rursumq; perficitur, & obliuionem patitur diuinorum, & iterum recordatur, cōstat & tempus ad perfectionem eius conducere. Quo enim pacto ex imprudentia ad prudentiā transfertur, & in uirtutem à prauitate, nisi per tēpus mutationes efficeret? Omnis enim mutatio spatio tēporis agitur. Hæc utiq; dicta sint de perfectione cōmuniter animarum. Ex his autem accipiamus, oportere eum, qui iustum norit, ex ignorantia in cognitionē eius aliquando pertrāsisse, neq; semper ipsam iusti rationē in promptu prorsus habere. Quemadmodum illi nobis superiores, imperfecti nanq; ab initio nascimur: neque rursum propter ipsam mutationem corporis, cognitionē quoq; iusti nobis obtingere. Nō est enim essen-

tia

tia noſtra corporea, nec materialibus conſtituta. Neceſſe eſt omnes animæ mutationes tempore mensurari. Vnde & Aristoteles in anima mutationem ſecundum actus, & habitus, eorumq; oppoſita, collocat temporalem. Quòd igitur anima coniuncta corpori, & à prauitate, ignorãtiaq; tranſiens in oppoſita, interuallo temporis indiget, nemini dubium. Quidam uerò animam ipſam ſeorſum in ſe manentem arbitrantur ad agendũ tempore non egere, ſed contra tempus ex ipſa creari. hoc autem arbitror aliquam rationem deſyderare. Duplex enim tempus eſt, unũquidem unà cum naturali uita, corporeoque uniuerſi motu natum: alterũ uerò per incorpoream uitam procedens. Hoc igitur animarum quoq; diuinarum circuitus dimetitur. Rurſumq; animarum noſtrarum actiones perficit etiam ſeparatas, ſecũdum uerò tempus unà cum naturali uita porrectum uitam quidem noſtram unà cum corpore actam metitur. uitam autẽ ipſam animæ ſecum ipſa uiuentis nullo modo. Eſt tamen aliqua in nobis ſcientia ante omne tempus. fit & aliqua tempore. Socrates igitur ſcientiam ſecundum actum expreſſam ſpectans, inquirit, quodnam ante hanc tẽpus extiterit. Alcibiades au-

tem ſcientiam ſaltem poſsidens in eſſentia poſitam, propter quam putat etiam ſcire, quæ neſcit, nequit aſsignare tempus, quo primùm acceperit eam, ab æuo enim hãc habemus. Quapropter ſi alter quidem de alia ſcientia loquitur, alter uerò de alia, uera ſunt utraq;: ſcilicet & tempus ſcientiam præceſsiſſe, & non habere in promptu tempus, quod affirmes ſcientiam præceſsiſſe. ante enim ſcientiã nondum conſummatam tempus eſt nullum, ante uerò ſcientiam actu perfectam tempus extitit.

Multi gradus, per quos à multitudine ad unum adſcendimus contemplando.

PLato, & Pythagoras iubent fugere multitudinem, ut ueritatem ſimpliciſsimam conſequamur. Multitudinem quidem exterioris populi, nos multifariam diſtrahentis, atque fallentis: interioris quoque populi multitudinem multò magis. hæc enim magis diſtrahit, atque fallit. Primam ergo fugito uariam affectuum multitudinem: ſecundò ſenſuum: tertiò imaginationum: quartò opinionũ inde pendentium. omnis enim multitudo iam dicta tam in ſe diuerſa eſt, ut alia aliis in qualibet cõtraria ſint. unde præſtat ad ſcientias ſe conferre, in quibus multitudo

iam

iam contrarietatē habet nullam. Nam etsi affectus affectibus contrarii sint, sensus quoq; sensib°, imaginationes imaginationibus, opiniones opinionibus, nulla tamen scientia scientię contraria reperitur. In hac igitur propositionū, notionumq; multitudine, cōgregemus in unum scientiarum quoque numerum, uno quodam uinculo connectamus. Tantò enim abest, quòd inuicem contraria sint, ut etiam notio notioni seruiat, scientiæque inferiores omnes superiori ministrent, habeantque sua ab illis exordia. Oportet hic insuper à multis scientiis, quæ præsupponūt unā, ad ipsam unam se conferre, nullam ulterius supponētem, atque ad hanc primam omnes rite referre. Post uerò scientiam, eiusque studium expedit iam deponere compositiones, & diuisiones, multiformesq; discursus. atq; illinc ad intellectualem uitā, simplicesque intuitus, & perceptiones eius ascendere. Scientia enim non est summus cognitionum apex. sed super eam est intellectus, non intellectum inquam duntaxat ab anima separatum, sed ipsam quoq; illustrationem animæ illinc infusam, de quo & Aristoteles ait, intellectū esse, quo terminos cognoscim°. Atq; Timæus hunc ipsum inquit, in nullo un-

quam alio præterquàm in anima fieri: ad intellectum igitur hunc aſcendentes unà cum hoc intelligibilem eſſentiã contemplemur. perceptionibus uidelicet indiuiduis, atq; ſimplicibus indiuiſa, ſimpliciaq; entiũ genera ſpeculantes. At uerò poſt uenerabilẽ intellectũ, ipſam deniq; ſummam animæ (ut ita dixerim) exiſtentiam, per quã unum ſumus, & ſub qua unitur multitudo noſtra, ſuſcitare fas eſt. Quemadmodũ enim per intellectum noſtrũ diuinum tangimus intellectum, ſic & primum unũ, à quo omnibus ineſt unio, per unum, & tãquam eſſentiæ noſtræ florem attingere licet. per quod ſanè noſtrũ unũ diuino maxime iungimur. Simili nanq; ſimile ubicunq; cõprehendi poteſt: ſcibilia quidem ſcientia, intelligibilia intellectu: unitiſsimæ entium menſuræ animæ unitate. Iam uerò hæc unitas, perq; ipſam actio, eſt actionum noſtrarum ſumma, diuini per hanc efficimur, quando uidelicet omnem multitudinem fugiẽtes in ipſam unitatem noſtrã confugimus, unumq; efficimur, & uniformiter agimus. Hactenus fugiendam multitudinem admonuimus per gradus cognitionũ ordine procedentes: deinceps per gradus cognobilium ad idem cõprobandũ ſimiliter proceda

cedamus. Sensibilia fuge omnia, congesta enim sunt, & diuidua, ac penitus mutabilia. ideoq; syncera notitia teneri nõ possunt. ab his igitur ad essentiam incorpoream te transferto. Omne nanq; sensibile habet aduentitiam unitatẽ, perq; seipsum est dispersum, & infinitate plenũ, propterea & bonum eius est partibile, & aduentitium, & à semetipso distans, atq; dissidens, atq; in sede residens aliena. Cùm uerò ascẽderis illuc, & inter incorporea fueris collocatus, cõspicies animalem illum ordinem super corpora mobilem quidem ex seipso, per se agentẽ, in se, & ex se suam substantiam possidentem, multiplicatum tamen, anticipãtemq; in seipso apparitionem quandam essentiæ, circa corpora diuidendæ. Ibi sanè uidebis rationum plurimas habitudines, proportiõesq; uarias, & uincula multa. Item tota quædam, & partes, & circulos animales, uarietatẽ uirium multiformẽ. Præterea animarũ perfectionem non æternam, non simul totam penitus consistentem, sed euolutam tempore, & in discursionibus se uersantẽ: talis enim animæ natura est. Post uerò multitudinem animis competẽtẽ te confer ad intellectũ, & intellectualia regna, ut rerum possideas unitatem. ibi quidem

naturæ illius contemplator esto. Spectato manentem in æuo naturam, uigẽtem uitam, intelligentiam uigilantem, cui nihil deest uitæ, quæ ad perfectionem suã curricula temporis non desyderat. Vbi hæc inspexeris, & quanto interuallo animis sunt meliora, quære deinceps num aliqua ibi sit multitudo: & intellectus, cùm sit unus, nunquid sit etiam uniuersus. Item, cùm sit uniformis, an sit insup multiformis. Inuenies quidem ita se habere. Cùm ergo perspexeris intellectualem illic multitudinem, quamuis indiuiduam penitus, & unitam, ad aliud rursum principium te traducito, atq; sup intellectuales essentias, unitates earum cõsyderato, ac deniq; unitatem ab omnibus absolutam. hucusq; profectus, omnem multitudinem dereliqueris, & ad ipsius boni fontem iam perueneris. Cùm per hæc pateat perfectionem animæ cõparari ex eo propriè, quòd omnem, & externã, & internam, & ipsam uniuersi multitudinẽ fugiam⁹: hinc quoq; cõcludere possumus, animas nostras non à sensibilibus cognitiones duntaxat colligere, nec à rebus particularibus, atq; diuisis, ipsum totum ununq́; inuenire, sed ex intimis promere disciplinam, & quod in rebus apparentibus imperfectum est,

emen

emendare. Non enim decet existimare ea, quæ re uera non sunt, esse præcipuas causas cognitionis in anima existẽtis: & quæ inter seipsa dissident, indigentq; rationibus, & argumẽtis animæ, ambiguaq; sunt, scientiam omnino precedere eodem modo manentem: neq; etiam quæ uarie permutantur ratiões in uno cõsistentes progenerare: neq; indeterminata determinatæ intelligentiæ causas esse. Non igitur à multis, sempiternorum ueritatem accipere decet: neq; à sensibilibus uniuersalium iudicium, atq; discrimen: neq; à rebus ratione carentibus iudicium, sententiamq; bonorum: sed oportet animã se ipsam ingredientem, ibi uerum, bonumq;, ac ueras rationes omnium perscrutari. Plena enim est horũ animæ ipsius essentia. delitescũt uerò ex obliuione genefica. Quærit igitur anima uerum, exteriora spectãs, ipsum interim essentia possidens, bonumq; foris explorat, se ipsa deserta. Hinc igitur sui ipsius cognitionẽ exordiri quisq; debet. Si enim in hominũ multitudinem intuitum distrahamus, nunquam unam eorum speciem discernemus obscuratam uidelicet multitudine, diuisioneq;, & discordia, mutationeq; multiplici eorũ, qui speciei participes sunt. Sinautẽ in nos ipsos acié

cõuerterimus, hic utiq; & rationẽ unam, & naturam unam hominũ ſpeculabimur à diſturbatione ſemotã. Merito itaq; Socrates longè ſegregat animam à multitudinis conſpectu cognituram: quid re uera ſit homo, opinionesq; cõtemplationis huius impedimẽta redarguit. Multitudo nanq; impedimento nobis eſt ad animi conuerſionem in ſe ipſam, atq; ad unius ſpeciei notitiã. Hic enim uarietas obumbrat unum, alteritas obſcurat identitatem, diſſimilitudo obfuſcat ſimilitudinẽ. Nam circa materiã ſpecies ſunt confuſæ, & meliora deterioribus ſunt commiſta.

Vita propriè naturalis animæ, non eſt in corpore terreno, ſed ſublimi, ideo formæ omnes hic ægrotant, atq; delirant.

NEmo mirari debet, ſi cùm dicamus, quod eſt naturale, frequentius eſſe eo, quod præter naturam, & hoc quidem contrahi in anguſtum: naturale uerò per uniuerſum amplificari, hominum tamen plurimos, ignorantes eſſe fatemur, & malos, contrarios autem quampauciſſimos. Non enim naturale eſt animis unà cum corporibus uitã degere, & in generatione uerſari: ſed contrà ſeparata, immaterialis, incorporea uita potius eſt animis cõſentanea,

tanea. Quando igitur in generatione uersantur, similes sunt hominibus pestilentem habitantibus regionẽ: quando uerò extra generationẽ uiuunt, ut Plato inquit, similes sunt prata colẽtibus. Quemadmodum igitur non est mirandum inter eos, qui pestifera loca incolunt, languere quamplurimos, pauciſsimos uerò naturalem ualetudinem conseruare, sic & animas in generatione positas plurimas quidem obnoxias passionibus, atq; prauas esse mirari non debes. Contrà uerò stupendum foret, si animæ eiusmodi corporibus inuolutæ his nodis adstrictæ, tanta circũfusæ mutatione aliquando sobriç, puræ, imperturbatæ reperiantur, non'ne stupendum est animam immaterialiter in rebus materialib⁹ uiuere, & in caducis incontaminatam se alicubi cõseruare? atq; cùm iam eiusmodi pocula biberit, nõ esse his pharmacis cõsopitam? Re enim uera obliuio, error, inscitia pharmaco cuipiam similis est, in locum disimilitudinis animas deflectenti. Quidnam igitur admiraris, multos quidem, secundum uitã esse lupos, multos uerò porcos, plurimos autem alia quadam bruti specie circũfusos? cùm terrenus locus Circes ipsius sit diuersorium; animæq; multæ ob immoderatam

ratam concupiſcentiam uenenoſis ineſcatæ ſint poculis : illud autem, illud potius admirare, ſiqui inter mortales uſquã reperiantur eiuſmodi potionibus non permulcti, non etiam irretiti, ſiqui Mercurii munere freti in rationem, ſcientiamq; ſe conferant. Quemadmodum enim mirari non debes, ſi in tartaro proſpexeris animas cruciatas: (talium enim ille locus) ſic etiam ſi in generatione uiuentes animæ plurimæ perturbatæ, ſint ignaræ, dementes. tales enim animas deſyderat generatio. Sicut igitur in cœlo quidẽ bonæ ſunt omnes, in tartaro autem omnes improbę: ſic in generatione plures quidem prauæ ſunt, pauciores autem probæ. Generatio enim nõ ad extremorum melius, atq; diuinius declinat, ſed deterius.

Malus neq; cum aliis conſentit, neq; ſecum.

IMprobus ſecum ipſe cõſentire nõ poteſt. Neceſſe enim eſt, tum propter naturam rationalem uidere, quodammodo uerum, tum propter imaginationem perturbatam, plurimum ignorare, ſecumq; diſſidere. Declarat hoc pœnitẽtia remiſſis perturbationibus ueniens. Intemperatus igitur propter intelligentiam diuinitati cognatam, diuina quandoq; cogitat

atq;,

atq; loquitur: sed propter concupiscentiã, imaginationemq; perturbatam à temperantia diuina longè discedit. Cumq; semper secum ipse pugnet, nimirum cum aliis consentire non potest.

Quicunq; sciunt aliquid, circa illud omnino consentiunt.

OPortet eos, qui sciunt aliquid, circa illud esse concordes. Cuius quidem concordiæ causa prima est ipsa rerum determinata natura: secunda, quòd ipsa cognitionis iudiciaria sunt eadem apud omnes: tertia, quòd in primis principiis, intellectus ad seipsum est unitus. Ideoque quicquid est, intelligentiæ compos est, & particeps unionis. Scientia quidem illustratio quædam est, ex intellectu dependens: concordia uerò illustratio est, ex unitate procedens. Est enim unio differentium. Necesse est igitur scientiæ eiusdem participes inuicem consentire.

Quisq; nostrum est anima, & hæc in se habet, species omnes diuinas, atq; naturales.

TOtum Platonis cõsilium hoc in libro est, nos in ipsam nostri reuocare cognitionem, atq; demonstrare essentiam nostram in speciebus, rationibusq; consistere. Atq; scientiás omnes ex se ipsa produ

producere,& in ſe ipſa ſpecies omnes diuinas, & naturales agnoſcere. Perfecta quidem noſtri cognitio foret ab eſſentia uires, ab his actiones diiudicare. Cognitione uerò noſtri communiore potimur, ex actionibus uires, ex uiribus eſſentiam animæ cognoſcentes:hęc quidem tria inuicem in anima confluunt.Nam & eſſentia eius eſt actu, & actio eſſentialis exiſtit. Hæc enim intellectualis fit,ſecũdum actum. hæc autem eſſentiæ fit cognata, ſecundum ipſius perfectionem.

Anima libero motu ſe ducit, ſibi bonum præbet, ſe purgat, ſe erudit, etiam quando aliunde erudiri uidetur.

ANimalia quidem ratione capta, impulſu gubernantur externo,& aliunde curantur, ea uidelicet conditione, qua mouet ipſe motor, orbata ſcilicet ea facultate, qua aliquid ſeipſum ducere ualeat,atq; ſeruare: rationalis autem anima propter ipſam per ſe mobilem, & per ſe operantem proprietatem ſuapte natura poteſt circa ſe ipſam agere, ſeq; mouere, bonũq; ſibi ipſi præbere. Iã uerò purificatio nobis non accidit ab externis, ſed ex intimis animæ ducit originem. Omne nanq; malum ab externis accidit, atq; eſt

animæ

animæ peregrinum, ex intimis uerò bonum. anima enim naturaliter est boniformis. Et quantò fit perfectior, tantò uitam sibi uendicat ex se mobilem, quippe cùm fiat aliunde mobilis ob corporale cõmercium, & effectum. Quapropter quicquid accipit ab externis, remanet appositũ extra ipsam, sicut sensibilia, & imaginatione percepta. Sola uerò illa sunt in ipsa, quæ ab ipsa in ipsam fiunt, ab caq; producuntur. Purgatur igitur ex seipsa, quandoquidem ratio à seipsa incipiens, desinit in seipsam. Hac igitur ratione rectè intelligitur, quod Socrates ait, scilicet inter disputantes, dicentem esse propriè, qui respondet. Hic ergo si redarguitur, redargutus uerò purgatur, certè, dũ purgatur, se ipsum purgat, & ab ignorãtia liberat, redargutionem adhibens ipse sibi. Quod quidem naturæ animæ se mouenti consentaneum est. Quod sanè dictum confirmat etiam illud, disciplinas esse reminiscentias, quòd enim respondentes ex se ipsis omnia dicant, maximum est reminiscentiæ signum, animas uidelicet rationes, sermonesq; ex se ipsis promere, atque solo suscitante quopiam indigere. Neq; esse tabellas uacuas literarũ, quæ extrinsecus figuras accipiant. sunt enim semper

inscri

inſcriptæ, & ipſe ſcriptor eſt intus. Neque tamẽ omnes inſcripta legere poſſunt, uel quod inſcripta ſint, cognoſcere: quippe cùm ob geneficam obliuionẽ oculus earum ſit ſordibus circunfuſus, atq; ex ipſa obliuione in paſsiones inciderint. Solum igitur opus eſt auferre, quod obſtat appoſitum. non autem neceſſaria eſt extrinſecus iniecta notitia, habent enim animę in ſe ianuas ueritatis, ſed terrenis, materialibuſq; ſpeciebus obcluſas. Siquis igitur diligentiſsimè res demonſtret, animæ incitatæ quidem aliunde, promentes autẽ ex ſe ipſis ſcita reſponſa, ex hoc ipſo declarant uerum eſſe Platonicum illud, animã omnia noſſe, ſoloq; indigere quodam ad reſpondẽdum extrinſecus incitante. Præterea, quòd aliquis, cùm eruditur, ipſe ſe ipſum purget, dæmonicæ poteſtatis eſt opus. nam dæmones non extrinſecus in nos agunt, ſed tanquam ex puppi nos intus dirigunt, & gubernant. neq; nos purgant tanquam corpora quædam aliunde mobilem nacta naturam, ſed curant tanquã mobiles ex ſe ipſis. Hac enim ratione tamen & bona præbent, & paſsiones expurgant. Socrates igitur uicẽ boni dæmonis agens, oſtendit adoleſcentem non tam ab alio, quàm à ſeipſo redargui.

Quare

Quare malus, & ignorans, secum, & cum aliis dissideat. quare bonus consentiat, & scientes inter se sint concordes.

CONtingit meritò plerisq; ad se ipsos discordia frequens: quoniam aliqua quidē à sensibus intromittunt, aliqua rursum ab imaginatione, aliqua ab opinione frequenter, nonnulla ab ira, à cōcupiscentia multa. Non enim solùm ex opinionibus tales quædam passiones mouētur hominibus, sicut Stoici tradunt, sed etiā contra propter passiones quasdā, & impetus, opiniones sæpe permutant, quandoque ex optimis pessimas sæpe reportant. Hi ergo à multis principiis, atque potentiis, & his quidem deterioribus multiformes in se motiones accipientes, nimirum animam dissidentem habēt, atq; discordem. Scientia uerò præditi ab uno quodam superiore principio cognitionem suscipiunt uniuersam. intellectus enim eis principia tradit. Iam uerò omnes sententiæ ueræ, filiæ sunt intellectus. Cùm igitur à tali quodā principio simplicitate procedant omnes, meritò omnes inuicem sunt concordes.

Qui putant hominem esse ex anima, corporeq; compositum, consequenter utile ab iusto seiungunt: qui uerò hominem esse animam, coniungunt.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

VTrum idé ſit iuſtũ,atq; utile, cæteri quidem diſſentiunt. Platonici uerò idem eſſe cenſent. Nam Epicurei ſanè, & Stoicorũ quidã,finẽ noſtrũ ponẽtes ipſum ſecundũ naturam uiuere,atq; Peripatetici, qui bonũ noſtrum ex neceſſariis cõplent, non facilè poſſunt idem eſſe iuſtum, atq; utile cõfirmare : ſimiliter & quicunq; hominẽ aiunt eſſe corpus animatum, uel ex corpore, animaq́; compoſitum. Vulnera enim,cædesq́; fugiet aliquis,uel iniuſtè,ut animal cõſeruetur. quippe cùm cuiuſlibet animalis bonũ ſit ſecundum naturã ſe habere, & in hoc habitu conſeruari. hic igitur utile diſſentit à iuſto. Quicunq; uerò finẽ ipſum in anima collocant corporeis non egentẽ,hominemq́; ipſum eſſe putãt animam utentẽ corpore, hi certè iuſtum, atq; utile facile iudicãt eſſe idem. Vtrunq; enim in anima ponũt,& paſsiones inſtrumẽtorum ab ipſis utentibus eſſe ſeiunctas intelligunt. Argumentatio uerò probans iuſtum eſſe utile,ita procedit:Omne iuſtũ eſt pulchrũ, omne pulchrum bonũ. omne igitur iuſtum,bonũ. Atq; bonum & utile idem eſt,omne igitur iuſtum eſt utile.

Anima contrahit in ſe ſpeciem rei, cui adhæret: item de uehiculis diuinarum animarum,atq; noſtrarum.

Animæ,

ANimæ, ſpecies etiam eorũ ſibi contrahunt, quibus ipſæ ſe coniungunt: nempe quando ſe aſsimilant intellectui, mox immutabilitatem ſecundum opiniones, atq; uitam ſibi uendicant: quãdo uero generationi ſe copulãt, nouitatẽ ubiq; ſectantur & tum in has, tum in illas feruntur opiniones: rationesq; ipſas animæ ſemper ſtabiles minimè ſentiunt. Significat inter hæc Plato generoſiores, & ingenioſiores animas intelligentiam habentes puritatis deorum inuiolabilis, atque hanc ipſam ſuo idolo inſerẽtes, etiam circa apparentem puritatem quodammodo occupari ſolere. Quandoquidem & diuinorum indumentorum inuiolabilis eſſentia eſt, & immaterialis eſt puritas, quam ſanè oportet animas induere, ſua uidelicet induméta cognata purgantes, ueſtesq; ſuas incontaminatas à generatione ſeruantes, neque totum in externarum ueſtium puritate ponentes.

Scientia una in ſe manens implet multos non diminuta, hinc conijcimus animam eſſe à corpore ſeparatam.

EIuſdem ſciẽtiæ minus eſt uni perſuadere, atq; multis, in qua quidem Platonica ſentẽtia quaſi quidam hymnus, &

celebratio ſcientiæ cõtinetur hunc in modum: quanta & qualis unaquæq; ſcientia ſit, hinc apparet, quòd intellectus ipſius imitatione eadem ſcientia unumquenque impſet cognitione, cunctosq; ſimul. eſt quidem indiuiſibilis, & cõſidens in ſeipſa, & interim omnia participantia ſui perficit inſtar mentis, quæ quidem ex ſe tradit omnibus interim ab unoquoque ſeorſum. Hæc utique eſſentiam noſtram iudicant à corpore ſeparatam, & in ſeipſam manentem. ſiquidem ſcientia, quæ perfectio noſtra eſt, talem poſsidet facultatem: corporeæ nanque potentiæ quando ſe tradunt, ipſæ ſe minuunt. Scientia uerò una, eademq; permanẽs indiminuta ſufficiẽs uni, multisq; pariter ſeipſam exhibet. & anima igitur ſimiliter eſt totĩ corporĩ præſens; omnibusq; mẽbris, quàmuis alia aliter membra participent.

Propheticus eſſe aliquis ſine ſcientia poteſt. propheta uerò certò ſcit, quod pronuntiat.

VBi Plato ait, uaticinatores, ſignificat illum opinione quidẽ non ſcientia, quod ibi prænũtiat præſagire. nam uaticinales quidẽ non ſcientia præditi ſunt, ſed opinione feruntur: qui uerò nõ ſolum uaticinatores, ſed etiam uates ſunt, iam

ſcien

ſcientia potiuntur, potioremq; humanam ſcientiã habent. Significat etiam generoſiorũ animarum impetus, atq; motus quodammodo à ſuperis ſuſcitari. propterea quòd etiam præter opinionem agant, ſæpe etiam ſi abſq; ſcientia operentur.

Bonum, pulchrũ, iuſtum, ſuperintelligibiliter intelligibile, intellectuale, eſſentia, uita, intellectus.

INter principia rerũ ipſum bonum ſupereminet pulchritudinem, & pulchritudo iuſtitiam: bonum nanq; ſuper intelligibilia extat in loco inacceſsibili ſitum. pulchritudo uerò occultè quidem in primis intelligibilibus permanet. Explicatius autem in ipſo ordinis illius fine. Iuſtitia deniq; unitè quidem in primo intellectualium ordine permanet: conſequenter uerò in calce intellectualis deorum proceſsionis effulget. Rurſum ipſum quidem bonũ regnat in diis, pulchritudo in mentibus. Iuſtitia regnat in animis, quapropter & iuſtum quidem pulchrũ eſt. Non tamen omne pulchrum eſt & iuſtum: ſed ipſa pulchrorũ cauſa iuſtitiam antecedit. item, omne pulchrum bonum, fons autem bonorum omnium præcedit omne pulchrum. Rurſum, iuſtum quidem eſt bo-

num per mediam pulchritudinem bono coniunctum, bonũ uerò ſuperius eſt ambobus. Sic utique inuenies rerum etiam extrema cõſyderãs. Materialis enim cauſa, quamuis bonum aliquid ſit, turpe tamẽ eſt, atq; deforme, unius particeps quidem eſt, ſpecici tamen expers. quod uerò ſenſibile eſt, pulchritudinis quidem ueſtigia poſsidet, iuſtitiæ uerò nequaquã. Hinc in Phædro Socrates ait, inter caducas imagines nullum eſſe iuſtitiæ, temperantiæq; ſplendorem: pulchritudinem uerò ſolam priuilegium id habere, ut euidentiſsimè pateret ubiq;, & deſyderabiliſsima foret. Vbi igitur iuſtum eſt, ibi pulchrum. ubi pulchrum, ibi bonum, ſiue prima principia ſpectare uolueris: ſiue principiorum illuſtrationes uſq; ad extrema porrectas. Ipſius quidẽ boni omnia participia ſunt. omnium enim eſt principium, pulchri uerò ſola, quæ aliquam habent ſpeciem. iuſtitiæ deniq; ſolæ animæ ſunt participes. Iam uerò in medio rerum omnium centro quale eſt anima, hæc omnia inuicem connectuntur: bonum, iuſtum, pulchrum, & bonum quidem ipſius eſt pulchrum, atque iuſtum. Iuſtum quoq; ſimul & pulchrum eſt, & bonum: pulchrum ſimiliter & bonum eſt, & iuſtum. Neque ſolum in

ciuſm

eiuſmodi trinitate eſt hic ſermo uerus, uerùm etiam in aliis quoq; multis. Quemadmodum inter principia ipſum ens præcedit uitam, uita mentem: ſimiliter etiam in effectibus, ubi non omne compos entis compos eſt, & uitæ: neque uiuens omne ſtatim eſt mente præditum, ſed uicißim intelligentia omnia uiuunt, atque ſunt: uiuentia uerò ſunt, quoque uiuendo. Cùm uerò talis ſit in extremis, per trinitatem eiuſmodi differentia in anima confluunt, ubi ens quidem, & uita, & intellectus exiſtit. uita uerò & intellectus eſt, & eſſentia. Intellectus autem, & eſſentia ſimiliter eſt & uita. una enim ſimplicitas eſt in anima, una ſubſtantia, neque eſſe, neque uiuere, neque intelligere, ibi eſt aduentitium. Sed intellectus quidem eius eſt eſſentialis, & uiuens. uita quoque intellectualis eſt per eſſentiam. Eſſentia deniq; intellectualis, & uiuens. ubique ergo eſt omnia, & ex omnibus unum ſimili ratione: & bonum eius pulchritudine, & iuſtitia pollet: & pulchrū eſt bonum, atq; iuſtum: rurſunq; iuſtum eſt bono, pulchroq; refertum. ſubiectum ſanè unum eſt, rationes uerò diuerſæ. ubi nos neque ipſam trium horum identitatem ſecundum rationes conſyderamus, neque alteritatem ſecundum ſubiectum

ctum existimamus, sed rationes quidem eorum differentes inter se conseruamus, unum uerò subiectum. quamobrem ubiq; per actiones animæ inuicem ista concurrunt, sicut enim rationes quidē uirtutum sunt differentes, unum uerò compos est cunctarum, neq; fieri potest, ut sis iustitiæ particeps, & temperantiæ uacuus, uel duo hæc quidem habeas, cætera uerò non habeas: sic & ciusmodi trinitas sibiipsa connectitur, & omne quidem bonum simul & pulchri compos est, & iusti, similiterq; de cæteris. propterea Socrates iustum bonum per pulchritudinem copulauit. Hoc enim est competēs eorum medium simul, atq; uinculum. Timæus autē ait pulcherrimum esse nodum, qui & seipsum, & colligata, quammaximè conficit unum. Memento uerò ipsi quidē bono, malum duntaxat esse contrarium, bonum uerò nequaquam. ex quo apparet concordia inuicem esse bona: malo autem & malum, & bonum pariter aduersari.

Probat omne iustum ipsa eius natura pulchrum esse, atq; bonum.

OMne iustum esse pulchrum sequētibus rationibus confirmabimus, cùm anima sit multitudo quædam, atque in ea hoc

hoc quidem primum sit, illud uerò medium, illud autem ultimũ. dic age, quando iustitiam in ea fieri dicimus, an quando medium, aut ultimũ superioribus dominari conatur, an potius quãdo primum medio, mediũ imperat ultimo? At si tunc, quando deteriora melioribus prævalent, non ulterius erunt deteriora natura talia. Illud enim cui cõpetit dominari, melius est, honorabiliusq; natura. si igitur impossibile est, idem naturaliter esse melius, atq; deterius: oportet iustum tunc in anima reperiri, quando quod in ea optimum est, uitæ totius habet imperium. medium uerò subditum meliori prævalet ultimo. Tunc enim unaquæq; pars animæ, quod sibi conuenit, habet. primum quidem regnans: secundum uerò stipans: ultimum denique meliori ministrans. Ipsum itaque iustũ natura distributiuum est eius, quod conuenit parti cuilibet animæ. Et officii proprii conseruandi unicuiq; causa, propriæq; dignitatis distribuendæ, atque ita totius ordinis cõseruatio. ordo uerò, moderatioq; huiusmodi naturæ conueniens naturaliter pulchra est. Est igitur iustitia causa pulchritudinis, atque pulchra. Est autem duplex iustum, unum quidem in contractibus, quod arithmeticam conser-

uat æqualitatem: alterum uerò in distribuẽdo uersatur in geometrica æqualitate consistens. Tum igitur arithmeticam seruat æqualitatem, ne socium suo in cõtractibus defraudemus, plus uidelicet quàm dederimus, ipsi recipientes. Tum uerò inæqualibus distribuit inæqualia pro dignitate cuiq; geometrica proportiõe seruata, ut quemadmodum differunt inter se personæ, sic & differant inter se distributa personis: itaq; omne iustũ, sicut diximus, est æquale: omne autem æquale, pulchrũ. nam inæquale incompositum est, & turpe. iustum igitur omne pulchrum. Præterea tunc est in corporibus pulchritudo, quando superat forma materiã. ipsa nanq; materia deformis est, & turpis: & quando forma superatur ab ea, tunc forma informitate quadam & deformitate repletur, & quasi informe quiddam euadit, facta uidelicet similis subiectæ naturæ. Si igitur & in anima, quod intellectuale nobis inest, uicem gerit formæ, inrationale uerò materiæ (nam intellectus, & ratio in ordine termini computantur) inrationale uerò in genere indefiniti locatur (natura enim indeterminatum est, expersq; mensurę) necessarium est, in anima quoq; tunc pulchritudinem effulgere, quando ratio quidem

quidem regnat, ſpecies uerò uitæ ratione carentes rationi ſubduntur. at uerò iuſtum ipſum rationi quidem dat imperium, irrationali deputat ſeruitutem. utriq; enim, quod ſibi conſentaneũ eſt, attribuit. principali quidem principatum: inferiori uerò deſignat obſequium. Quandoquidem in opificio mundi irrationale nobis eſt ſubditum, & rationi nobis inſitæ irrationale ſubiicitur, ut uehiculum ipſum. itaq; iuſtum naturaliter pulchrum eſt, & pulchritudinis animæ cauſa. Item iuſtum quid perfectum eſt, atque definitum. nam iniuſtum imperfectum, indefinitúmque cenſetur, atque infinitum uagatur, nec uſquam ſiſtit gradum præuaricans iuſtitiæ terminum. ipſum ergo iuſtum, cuicunq; adeſt, menſuram, terminumq; imponit, atq; ita omnia perfecta facit. Cùm itaq; tale ſit, meritò pulchram efficit animam. Id enim, quod perfectum eſt, atque menſuratũ, naturaliter pulchritudo conſequitur, ſicut immenſuratum, indeterminatumq; deformitas comitatur. iuſtum igitur eſt natura pulchrum. denique ipſe mundi faber totum hoc per iuſtitiam exornauit. pulcherrimo enim nodorum omnium nodo deuinxit mundũ, indiſſolubilemq; effecit, propter proportionis analogicæ

logicæ poteſtatem continentẽ ipſum, ſibiq; amicum undiq; facientem. quod autem eſt ſimile mundo uiſibiliũ omnium formoſiſsimo, nimirum eſt ipſum quoq; pulchrum. quod igitur iuſtum eſt, neceſſario eſt & pulchrum.

Omne pulchrum naturaliter eſt bonum, omne turpe malum, atq; uiciſsim.

OMne uerò pulchrũ eſſe bonum, ita probamus. Conſtat pulchrum eſſe amabile ſuapte natura, quandoquidem & extrema pulchritudo diuinę pulchritudinis imaginem ferens, eſt amabilis, primoq; aſpectu animos ad ſe mouet. Quod confirmatur in Phædro. Re enim uera καλὸν, id eſt pulchrũ, ſiue dicitur διὰ τὸ καλεῖν, id eſt quia prouocat animas, ſiue διὰ τὸ κηλεῖν, id eſt quia permulcet intuẽtes, certè ſecundum naturam eſt amabile. Quapropter & amor ad pulchrũ dicitur amãtem ducere. Quicquid autẽ eſt amabile, eſt appetibile. eſt enim amor appetitus aliquis alicuius robuſtus, atque uehemens. Et quicquid amat, appetit aliquid, quo & indiget. Omne uerò appetibile eſt & bonum, ſiue re uera bonũ, ſiue apparẽs. Pleraq; enim non bona expetenda nobis occurrunt, quoniam appetentibus ſe offe-

runt

runt tanquam bona. Demonstratum est autem à Socrate in Memnone, manifestè fieri non posse, ut qui malum, quale sit, nouerint, ipsum appetant. Appetibile igitur omne bonum est. Ac siquidem appetibile sit principaliter, bonum quoq; principaliter erit. Sin autem apparens, appetibile, tale etiam erit bonum. omnino autē in quolibet terminorū hoc est apponendum, scilicet aut apparens, aut re uera. Si enim pulchrum, & apparēs, certè & amabile, & appetibile, bonūq; pulchro eiusmodi consors. Sin autem natura pulchrū est, & amabile, bonum quoque similiter. Atqui quidnam erit appetibile, nunquid malum? At impossibile est, ubi notum fuerit, esse alicui expetendum, omnia enim bonum appetunt, ad malum autem appetitio nulla fertur. sed neq; etiam appetitus fertur ad aliquid, quod neque sit bonum, neque malum: quod enim tale est, gratia alterius agitur, nullusq; finis existit. omne autem appetibile finis. atque siquid ex malis appetitur, quoniam apparet bonum, desyderatur ut bonum: & siquid non pulchrum amatur, quoniam apparet, amatur ut pulchrum. Si igitur omne pulchrum est amabile, omne amabile est appetibile, omne appetibile bonum: consequent

quenter omne pulchrum est bonum, atq; uicissim, omne bonum appetibile, appetibile est amabile: siquidem amare est uehementer appetere. unde in Symposio Socrates ait bonum amabile esse sicut pulchrum: si inquam omne bonum est appetibile, appetibile rursum amabile, amabile uerò pulchrum, sequitur ut bonum omne sit pulchrum. Neque nunc nobis obiiciat aliquis, ipsum bonũ esse superius pulchritudine, neque rursum duplex esse, quod amabile dicitur: nõ enim nunc de primis rerũm principiis disputamus, sed de iis, quæ nobis insunt, pulchris, atque bonis: quod igitur in nobis est bonũ, simul est appetibile, & amãdum. Per amorem igitur id comparamus, & possidemus: per amorem inquã, studiumq; propensum. ac, siquis seipsum animaduerterit, planè perspiciet, eiusmodi bonum acriores nobis amores inferre, cognoscet, quàm pulchra sensibus manifesta: quod igitur est bonũ, est & pulchrum. Quapropter Diotima præcipit amatoribus, ut post occurrentem sensibus pulchritudinem, se ad pulchritudinẽ transferant actionibus, officiis, scientiis, insitam, ibiq; amatorium animæ oculum uehementer exerceant. Deinceps uerò ad intellectum, ibiq; præcipuam, diuinamq;

namq; pulchritudinem dominantẽ, tanquam ipsum re uera pulchrum in nobis animæ uigeat. Quid enim in nobis est uirtute, & scientia, pulchrius? Quid contrà, uitio, & ignorantia turpius?

Homo est anima utens corpore, ut instrumento. Mala ergo corporis non pertinent ad animam, hominemq;, sicut neq; mala instrumẽtorum, ad artificem, atq; artem.

FAlsò pleriq; putant uulnera, mortẽq; mala. quid enim horũ nobis est malum? Siquidem non transit in animam, quæ nos ipsi sumus. Neque enim passiones instrumentorum uirtutes utentiũ mutant, neque igitur faber obtusa aliquando seca, artem amittit secandi. neque etiam si in arte fabrili consisteret nostra felicitas, infelicem propterea putaremus fabrum, cui seca defuerit. Iam uerò quemadmodum anima instrumentum habet, sic & corpus instrumẽta quædam habet, per quæ mouet externa: quorum uitium bonam non lædit corporis habitudinem, similiter & corporis passiones in animã non pertranseunt. quapropter & mors, etsi corporis malum est, non tamen est animæ malum. Si igitur pulchrum quidem

dem actionis est in anima, malum uerò interim fit in alio, nondum ostensum est, idem aliquando pulchrum esse, simulque malum. Licet etiam dialectica ratione distinguere, aliud quidem esse aliquid secundum seipsum, aliud autem secundum accidens. Est enim actio fortis, pulchra secundum seipsam: mala uerò, siquando sit mala, per accidens: quoniam accidit fortiter agentem mori. esto enim, si uis, mors è malorum numero. Non igitur officium forte secũdum hoc ipsum, quod est forte, ideoque & pulchrum, est etiam malum, sed forte per accidens. aliud igitur est pulchrum, aliud uerò malum. Neque qua ratione pulchrum, eadem ostensum est esse aliquãdo malum, sed per accidens propter obitum. Proinde hominis ignorat essentiam, qui bonum à pulchro secernit. & hoc quidem in alio, illud autem in alio ponit, bonum in corpore, pulchrum in actionibus animæ. Sed re uera homo ipse est animus, ipse essentia à corpore segregatus, in quo quicquid est, pulchrum est, & bonum est, etiam si inde corporis sequatur incommodum. Corpus enim non pars hominis, sed instrumentum: instrumenti uerò malũ non pertinet ad utentem.

Quom

Quomodo differant duo hæc, scilicet secundum seipsum, & qua ipsum.

DIctiones eiusmodi, scilicet, secũdum seipsum, & qua ipsum, etiam apud Aristotelẽ distinguuntur. Quod enim secundum seipsum alicui competit, potest ei non competere primo. Quod autẽ qua ipsum conuenit, præter id, quod conuenit, secundum se ipsum etiam primo competit ei, atque adæquatur. Pulchrum igitur, si commensurationis animę causa est, atque ob hoc ipsum dicitur pulchrum, efficitq; , ut melius in anima dominetur deteriori, perficitq; nos, & animæ deformitatem purgat: hac ipsa ratione bonum est, non quidem per accidens, sed qua ratione pulchrum. si enim qua pulchrum est commensuratum, est & bonum. Bonũ enim est mẽsura, certè qua pulchrum est, existit & bonum. Similiter turpe, qua turpe, malum est. Nam qua turpe est, informe est, indeterminatum, incompositum, & hac ipsa ratione malum. Qua igitur est turpe, est utique malum. eadem itaque res, & pulchra semper est, & bona. atque contrà turpis pariter, atque mala. hanc tu regulam hic mẽte teneto, qua & in posterum usus est Aristoteles. Siqua duo conuertuntur, inuicem eorum quoque op-

posita conuertuntur. si igitur pulchrum, bonumque conuertuntur inter se, eorum quoque opposita, malum scilicet, atque turpe, similiter inter se conuertuntur.

PROCLVS DE SACRIFICIO, ET MAGIA,

Interprete Marsilio Ficino Florentino.

QVemadmodum amatores ab ipsa pulchritudine, quæ circa sensum apparet, ad diuinam paulatim pulchritudinem ratione progrediuntur: sic & sacerdotes antiqui, cùm considerarent in rebus naturalibus cognationem quandam, compassionemque aliorum ad alia, & manifestorum ad uires occultas, & omnia in omnibus inuenirent, sacram eorum scientiam condiderunt. agnouerunt enim & in infimis suprema, & in supremis infima: in cœlo quidem terrena secundum causam, modoq; cœlesti: in terra uerò cœlestia, sed modo terreno. Nam unde putamus plantas illas, quas heliotropias nominant, id est soliscquas, ad solis motum solem uersus moueri? sed selinetropias, id est lunisequas ad lunã uerti? Nempe

pe cuncta precantur, hymnosque concinunt ad ordinis sui duces. Sed alia quidem intellectuali modo, alia rationali, alia naturali, alia uerò sensibili modo. Itaque soli sequa quomodocunq; potest, mouetur ad solem: ac siquis posset audire pulsationem ab ea in aëre circuitu factam, profectò illum quendam per eiusmodi sonum erga regem suum compositum animaduerteret, qualemcunque potest planta conficere. Quamobrem in terra quidem aspicere licet solem & lunam, sed pro qualitate terrena. In cœlo autem plãtas omnes, & lapides, & animalia pro cœlesti natura uitam habẽtia intellectualem. Quæ quidem ueteres contemplãti alia cœlestium alia terrenorũ adhibuerunt, unde diuinas uirtutes in locum inferiorem ob quandam similitudinem deduxerunt. Nempe similitudo ipsa sufficiens causa est, ad res singulas inuicem uinciendas. Siquis enim canabim, siue papyrum calefaciat, deinde subigat lucernæ proximæ, etiam si non tangat, uidebit subito accensam canabim, quamuis non tetigerit ignem, accensionemq; desuper ad inferiora descendere. Comparemus igitur canabim calefactam, siue papyrum cognationi cuidam inferiorum ad superio-

ra, appropinquationem uerò eius ad lucernam opportuno usui rerum pro tempore, loco, materia. Processum ignis in canabim præsentiæ diuini luminis ad id, quod potest capere. accessionem denique canabis deificationi mortalium, materialiumq; illustrationi, quæ deinde feruntur sursum instar accensæ canabis ob quandam seminis diuini participationē. Quid uerò de Loto dicam? Lotus implicat quidem in se folia ante solis exortum, oriente uerò sole explicat paulatim. & quatenus sol ad mediam cœli ascēdit plagam, eatenus pandit folia. Quatenus uerò à medio petit occasum, gradatim folia contrahit. Videtur hæc nō minus dilatatione, contractioneq; foliorum honorare solem, quàm homines genarum gestu, motuq; labiorum. Non solum uerò in plantis, quæ uestigium habent uitæ, sed etiam in lapidibus aspicere licet, imitationem, & participationem quandam luminum supernorum, quemadmodum helitis lapis radiis aureis solares radios imitatur. lapis autem, qui uocatur cœli oculus, uel solis oculus, figuram habet similem pupillæ oculi, atque ex media pupilla emicat radius. lapis quoque selenitus, id est lunaris, figura lunæ corniculari similis,

quad

quadam ſui mutatione lunarem ſequitur motum. Lapis deinde helioſelenus, id eſt ſolaris, lunarisq; imitatur quodammodo congreſſum ſolis, & lunæ, figuratq; colore. Sic diuinorum omnia plena ſunt, terrena quidem cœleſtium, cœleſtia uerò ſupercœleſtium, proceditque quilibet ordo rerum uſq; ad ultimum. Quæ enim ſuper ordinem rerum colligũtur in uno, hæc deinceps dilatantur in deſcendendo, ubi aliæ animæ ſub numinibus aliis ordinantur. Deinde & animalia ſunt ſolaria multa, uelut leones, & galli, numinis cuiuſdam ſolaris pro ſua natura participes, unde mirum eſt, quãtum inferiora in eodem ordine cedant ſuperioribus, quamuis magnitudine, potentiaq; non cedant. hinc ferunt gallum timeri à leone quamplurimum, & quaſi coli. cuius rei cauſam à materia, ſenſu'ue aſsignare non poſſumus, ſed ſolum ab ordinis ſuperni contemplatione. quoniam uidelicet præſentia ſolaris uirtutis conuenit gallo magis quàm leoni: quod & inde apparet, quia gallus, quaſi quibuſdam hymnis applaudit ſurgenti ſoli, & quaſi aduocat, quando ex antipodum medio cœlo ad nos deflectitur, & quandoque nonnulli ſolares angeli apparuerunt formis eiuſmodi

præditi, atque cùm ipſi in ſe ſine forma eſſent, nobis tamen, qui formati ſumus, occurrere formati. Nonnunquam etiam dæmones uiſi ſunt ſolares leonina fronte. quibus cùm gallus obiiceretur, repentè diſparuerunt. Quod quidem inde procedit, quòd ſemper quæ in eodem ordine conſtituta inferiora ſunt, reuerentur ſuperiora: quemadmodũ pleriq; intuentes uirorum imagines diuinorum, hoc ipſo aſpectu uereri ſolent turpe aliquid perpetrare. Vt autem ſummatim dicam, alia ad reuolutiones ſolis correuoluuntur, ſicut plantæ, quas diximus: alia figuram ſolarium radiorum quodammodo imitantur, ut palma, dactylus: alia igneam ſolis naturam, ut laurus: alia aliud quiddam. uidere ſanè licet proprietates, quæ colliguntur in ſole, paſsim diſtributas inſequentibus in ſolari ordine conſtitutis, ſcilicet angelis, dæmonibus, animis, animalibus, plantis, atque lapidibus. Quocirca ſacerdotii ueteris autores à rebus apparentibus ſuperiorum uirium cultum adinuenerunt, dum alia miſcerent, alia purificarent. Miſcebant autem plura inuicem, quia uidebant ſimplicia nonnullam habere numinis proprietatem, non tamẽ ſingulatim, ſufficientem ad numinis illius

aduoc

aduocationem. Quamobrem ipsa multorum cõmistione attrahebant super nos influxus: atque quod ipsi componendo unum ex multis conficiebant, assimilabant ipsi uni, quod est super multa, constituebãtq; statuas ex materiis multis permistas; odores quoq; compositos colligentes: arte in unum diuina symbola, reddentesq; unum tale, quale diuinum existit secundum essentiam, comprehendens, uidelicet uires quamplurimas. Quorum quidem diuisio unamquamq; debilitauit, mistio uerò restituit in exẽplaris ideam. Nonnunquam uerò herba una, uel lapis unus, ad diuinum sufficit opus. Sufficit enim Cnebison, id est carduus, ad subitam numinis alicuius apparitionem, ad custodiam uero laurus. Raccinum, id est genus uirgulti spinosum, cepa, squilla, corallus, adamas, Iaspis, sed ad præsagium cor talpæ. ad purificationem uerò sulfur, & aqua marina. Ergo sacerdotes per mutuam rerum cognationem, compassionemq; conducebant in unum, per repugnantiam expellebant, purificantes, cùm oportebat, sulfure, atq; asphalto, id est bitumine, aqua aspergentes marina. purificat enim sulfur quidem propter odoris acumen. aqua uerò marina propter igneã

portionem, & animalia diis in deorum cultu congrua adhibebant, cæteraq; similiter. Quamobrem ab iis, atq; similibus recipientes primùm potẽtias dæmonum, cognouerunt, uidelicet eas esse proximas rebus, actionibusq; naturalibus: atq; per hæc naturalia, quibus propinquant in præsentiam conuocarunt. Deinde à dæmonibus ad ipsas deorum uires, actionesq;; processerunt, partim quidem docentibus dæmonibus addiscentes, partim uerò industria propria interpretãtes conuenientia symbola, in propriam deorum intelligentiam ascendentes, ac denique posthabitis naturalibus rebus, actionibúsque, ac magna ex parte dæmonibus, in deorum se consortium recepe-runt.

PORPHYRIVS DE OCCASIONIBVS,

siue causis ad intelligibilia nos ducentibus

MARSILIO FICINO INTERPRETE.

*

De natura corporeorum, atque incorporeorum.

OMNE corpus est in loco. Nullum uerò eorum, quæ secundum se sunt incorporea, uel aliquid tale, est in loco. Quæ secundum se sunt incorporea, eo ipso, quod præstãtius est omni corpore, atq; loco, ubiq; sunt, non distanti quidem, sed indiuidua quadam conditione. Quæ secundũ se sunt incorporea, non localiter præsentia corporibus, adsunt eis, quotiescunq; uolunt, ad illa uergentia, atq; declinantia, quatenus uidelicet naturaliter ad ea uergunt, atq; inclinantur. Sed enim cùm nõ adsint locali conditione corporibus, habitudine quadam eis adsunt. Quæ secundum se sunt incorporea, certè non per substantiã, & per essentiam corporibus adsunt. Non enim corporibus commiscentur, ucruntamen

men ex ipsa inclinatione, quasi momento uis quædam subsistit inde communicata iam propinqua corporibus. Ipsa nãq; inclinatio secundam quandam uim substituit corporibus iam propinquam.

De natura, & alligatione, & solutione animæ.

ANima quidem mediũ quiddam est inter essentiam indiuiduam, atque essentiam uera corpora diuisibilem. Intellectus autẽ essentia est, indiuidua solum. Sed qualitates, materialesq; formæ, secundum corpora sunt diuisibiles. Nõ omne, quod agit in aliud appropinquatione, & tactu facit, quod facit, sed etiam quę propinquando, & tangendo faciunt aliquid secundum accidens, non utuntur propinquitate. Anima corpori alligatur conuersione quadam ad passiones prouenientes à corpore. Rursumq; soluitur quatenus à corpore nihil patitur. Quod natura ligauit, hoc & ipsa natura soluit. Rursus, quod conciliauit anima, hoc & anima dirimit. Natura quidem corpus in anima deuincit, anima uerò seipsam in corpore. Quamobrem natura corpus ab anima separat, anima uerò seipsam â corpore segregat.

Omnia

Omnia quodãmodo ſunt in omnibus pro conditione eorum, quibus inſunt.

NOn ſimiliter omnia in omnib⁹ intelligimus, ſed propriè ſe habet ad omnia unius cuiuſq; eſſentia: in intellectu quidem intellectualiter, in anima uerò rationaliter: in plantis ſeminariè, in corporibus imaginariè: in eodẽq;(quod his omnibus ſuperius eſt) modo quodam ſuperintellectuali, atq; ſupereſſentiali.

In ſummis eſt unitas cum uirtute: in infimis multitudo cum debilitate.

INcorporeæ ſubſtantiæ deſcendentes quidem diiudicentur. atq; in ſingula potentiæ defectu multiplicantur. adſcendentes autem utuntur, atque ſimul recurrunt in unum copia poteſtatis.

De ſpeciebus uitæ.

NOn ſolum in corporibus æquiuoca conditio eſt, ſed ipſa etiam uita multipliciter prædicatur. Alia eſt enim uita plantæ, animalis alia: alia rurſus intellectualis eſſentiæ, alia tandem naturæ ſuperioris, alia animæ, alia intellectualis: uiuunt enim & illa: etſi nullum eorum, quæ ab ipſis exiſtunt, uitam eis ſimilem ſortiatur.

Quæ

Quæ generant, partim conuertuntur ad genita, partim minimè.

OMne, quod ſua eſſentia generat, aliquid ſe deterius generat. atq; omne genitum ad genitorem natura conuertitur. eorum uerò, quæ generant, alia quidem nullo modo conuertuntur ad genita: alia uerò partim quidem flectuntur ad illa, partim etiam nõ flectuntur. alia tandem ſolum deflectũtur ad genituras, neq; interim ad ſe reflectuntur.

Senſus, imaginatio, memoria, intelligentia.

MEmoria non eſt imaginationum conſeruatio quędam, ἀλλὰ τῶν μελετηθέντων προβαλέσθαι ἐνέργειας, προβλήματα, ſed eſt ipſas propoſitiões, ſiue productiones in actum eorum, quæ meditatus eſt animus nuper, educere. Anima quidem habet omnium rationes. Agit autem ſecundum eas, uel ab alio ad expeditionem eiuſmodi prouocata, uel ipſa ſeipſam intus conuertens ad rationes, & cùm ab alio prouocatur, tanquam ad externa committit introducere ſenſus: cùm uerò ingreditur in ſeipſam, ad intelligentias peruenit: neq; igitur ſenſus extra imaginationem ſunt, neq;, ut dixerit aliquis, intelligẽtiæ quatenus competunt animali:

li:neq; rursus absq; instrumentorum sensualium passione sunt sensus, sic & intelligentiæ nõ absq; imaginatione, nisi analoga conditio sit: quemadmodum figura consequens quiddam est ad animal sensuale, sic phantasma aliquid consequens ad intelligentiam animæ intelligentis in animali.

Anima est immortalis.

ANima est essentia inextensa, immaterialis, immortalis; in uita habente à seipsa uiuere, atq; esse similiter possidente.

Passio animæ, atq; corporis est lõgè diuersa.

ALiud est pati corpora, aliud incorporea. Passio enim corporum cum transmutatione cõtingit: passio uerò animæ est accommodatio quædam, & affectio ad rem ipsam, & actio quædam, nullo modo similis calefactioni, frigefactioniq; corporum. quamobrẽ si passio corporum, cum trãsmutatione fit, dicendum est omnia incorporea esse passionis expertia. Quæ enim à materia, corporibusq; separata sunt actu, eadem permanent: quæ uerò materię, corporibusq; propinquant, ipsa quidem non sunt passiua, sed illa, in quibus hæc apparent, patiuntur. quando enim animal sentit, anima quidem simi-

lis

lis esse uidetur harmonię cuidam separatæ ex seipsa chordas mouenti contemperatas. Corpus autē simile harmoniæ, quæ inseparabilis inest chordis, sed causa mouendi esse uidetur animal, propterea quòd sit animatum, quod quidē simile est musico, ex eo quòd sit concinnum. corpora uerò, quæ per passionem sensualē pulsantur, similia contemperatis chordis apparent. Etenim ibi non harmonica quidem separata patitur, sed chorda: & mouet fanè musicus per ipsam, quæ sibi inest, harmoniam: neq; tamē chorda ratione musica moueretur etiam, si uellet musicus, nisi harmonia ipsa id dixit.

De differentijs incorporeorum.

IPsa incorporeorum appellatio non secundum communitatem unius, eiusdēq; generis, sic cognominata est quemadmodum corpora, sed secūdum nudam ad corpora priuationem. Quamobrem nihil prohibet inter illa, alia quidem esse essentia, alia uerò nō essentia: & alia rursus ante corpora, alia uerò unà cum corporibus: item alia à corporibus separata, alia uerò nō separata. Præterea alia secundum se subsistentia, alia uerò aliis, ut sint indigentia: alia deniq; actionibus, uitisq; ex se mobilibus eadem, sed alia uitis, & quali

qualibus actionibus quodammodo permutata, nempe secũdum negationem eorum, quæ ipsa non sunt, non secundũ assistentiam eorum, quæ sunt, appellantur.

Passiones materiæ primæ assignatæ similiter à Plotino.

MAterię propria apud antiquos hęc sunt incorporea quidem. diuersa enim est à corporibus: præterea uitæ expers, neq; intellectus, neq; anima, neq; aliquid secũdum se uiuens. Item informis, permutabilis, infinita, impotens. Quapropter neq; ens, sed uerum non ens, imago mollis apparens. quoniam quod primò est in mole, est ipsum impotens. item appetitio subsistentiæ, & stans non in statu. præterea semp in se apparens, tum paruũ, tum magnũ, tum minus, tum magis, tum deficiens, tum excedẽs, quod'uc fiat semper, maneat uerò nunquam, neq; tamen aufugere potens. quippe cùm totius entis sit defectus. Quamobrem quicquid promittat, mentitur: ac si magnum appareat, interim euadit paruum, quasi enim ludus quidam est in non ens aufugiens. Fuga enim eius non fit loco, sed dum ab ente deficit: quamobrem quæ in ea sunt imagines, insunt in deteriori rursus imagine. quemadmodum in speculo id, quod alibi

situm

ſitum eſt,apparet alibi,& ipſum ſpeculum plenum eſſe uidetur, nihilq; habet, dum omnia uidetur habere.

Quid patiatur, quid non.

PAſsiones circa id ſunt omnes, circa quod accidit & interitus. Via enim ad interitum eſt admiſsio paſsionis,atque huius eſt interire,cuius eſt pati. Interit autem incorporeum nullũ. ſed quædam inter illa aut ſunt, aut non ſunt. quapropter nullum eorũ patitur: quod enim patiens eſt,non oportet ita ſe habere, ſed eſſe tale,ut alterari queat,atq; interim in qualitatibus eorũ, quæ ingrediuntur, ſicq; inferunt paſsionem.Ei nanq; quod ineſt alteratio non à qualibet accidit,neq; igitur materia patitur. Nam ſecundum ſeipſam qualitatis eſt expers,neq; prorſus formæ, quæ ſunt in ea, ingredientes, uiciſsimq; exeuntes, ſed paſsio fit circa cõpoſitum, & unius eſſe in cõpoſitione conſiſtit,hoc enim in cõtrariis uiribus, & qualitatibus ingredientium, inferentiumq; paſsionem perſeuerare in ſubſiſtendo uidetur. Quãobrem ea quorum uiuere eſt ab externis, nec à ſeipſis, nimirum & uiuere, & non uiuere pati poſſunt. Sed ea, quorum eſſe in uita conſiſtit, paſsionis experte, neceſſarium

sarium est permanere secundum uitam, quemadmodum uitæ uacuitati cõuenit & non pati, quatenus & uitæ uacuitas. Itaq; sicut permutari, ac pati cõpositio ex materia, formaq; contingit, id est corpori, neq; tamen id materiæ accidit, sic uiuere, atq; interire, patiq; secundum hoc ipsum incompositio ex anima, corporeq; perspicitur. neq; tamen animæ id cõtingit, quoniam anima nõ est aliquid ex uita, & non uita conflatũ, sed uita solum. cõstat quippe, cùm simplex essentia sit, ipsaq; animæ ratio sit natura ipsa se mouens.

Omnis intellectus est omniformis.

INtellectualis essentia sic in partibus est consimilis, ut & in particulari quolibet intellectu, uniuersoq; intellectu sint entia: sed intellectu quidem uniuersali entia etiã particularia uniuersali sint ratione: in particulari autem intellectu etiam uniuersalia simul atque particularia sint conditione quadam particulari.

Anima quia per essentiam est uita, non moritur.

CIrca essentiam, cuius esse consistit in uita, & cuius passiones uita quædam sunt, nimirum & mors in quali aliqua ui-

ta uersatur, non in priuatione uitæ simul tota. Quoniam neque passio, seu uita est omnino, illic ad non uiuendum, ipsaq; illic accidit orbitas.

Omnis uita incorporea quocunq; mutetur, permanet immortalis.

IN uitis incorporeis processus manentibus prioribus in se firmis efficiuntur, dum nihil sui perdunt, neq; permutant ad substantiam inferioribus exhibendã. quapropter neq; quæ inde subsistunt, cum aliqua perditione uel transmutatione subsistunt. neque hoc quidem efficitur, sicut generatio interitus, permutationisq; particeps. ingenita igitur, & incorruptibilia sunt atque ingenitæ, incorruptæq; secundum hoc ipsum effecta.

Quomodo intelligatur quod est superius intellectu.

DE illo quod est mente superius, per intelligẽtiam quidem multa dicuntur: consyderantur autem uacuitate quadam intelligentiæ intelligentia meliore. quemadmodum de dormiente per uigilantiam multa dicuntur, sed per somnum ipsum cognitio eius, peritiaq; habetur. simili nanq; simile cognosci solet, quoniam

omnis

omnis cognitio, assimilatio quædam est ad hoc ipsum, quod cognoscitur.

Non ens aut est superius ente, ut deus, aut inferius cum materia.

QVod non ens dicitur, aut ipsi nos machinamur ab ipso ente aliquando separati, aut superintelligimus, dum ens possidemus. quapropter si separamur ab ente, ens ipsum non superintelligimus non ens super ens ipsum, sed iam non ens uelut falsam concipimus passionem, contingentem uidelicet illi, qui digreditur extra seipsum. ipse enim quisque quemadmodum existenter id est uerè, atq; per se ipsum potest reduci ad ipsum non ens ente superius, sic ab ente, seq; ipso digrediens iam traducitur ad non ens, quod entis ipsius est casus atq; ruina.

Substantia incorporea est ubicunq; nulla.

NAtura corporis nihil impedit, quin quod secũdum se incorporeum est, sit ubic ũq;, & quomodocunq;. Sicut enim corpori incomprehẽsibile est, quod mollis est expers, nihilq; ad ipsum pertinet: sic incorporeo ipsum, quod molle distenditur, non fit obstaculum & quasi non ens

iacet. neque enim quod incorporeum est locali conditione quò uult discurrit. locus enim cum mole simul existit. neque rursus corporũ limitibus coërcetur. quod enim quomodocũq; iacet in mole, in angustum cohiberi potest, & cõditione locali transmutationem agere. quod autem est à mole, magnitudinéq; prorsus exemptum, hoc ab iis, quæ sunt in mole, contineri non potest, à motuq; locali permanet liberum. Igitur quali quadam, certaq; dispositione reperitur ibi, ubicunq; disponitur. loco interea tum ubiq;, tum nusquã simul existens. quapropter quali quadam certaq; affectione, uel super cœlum, uel in parte mũdi quadam apprehenditur; quando uerò in aliqua mundi parte tenetur, non oculis quidem aspicitur, sed ex operibus eius præsentia sua fit hominibus manifesta.

Substantia incorporea nullo corpore cohibetur, sed producit escam in corpore, per quam se corpori applicat.

QVod est incorporeum, siquando in corpore comprehẽdatur, non opus est ut ita concludatur, quemadmodum in parco feræ clauduntur, nullum nanq; corpus potest ipsum sic in se cohibere, neque sicut

ſicut uter liquorem aliquem trahit, & cohibet, aut flatum, ſed oportet ipſum ſubſtituere uires ab ipſa in ſeipſum unione extra manantes, quibus deſcendens corpori applicatur. copula itaq; eius ad corpus per ineffabilem quandam ſui ipſius impletur extenſionem. quamobrem non aliud quidem ullum ipſum alligat, ſed ipſum certè ſeipſum. neque igitur reſoluit ipſum corpus quando frangitur, aut interit, ſed ipſum potius ſemetipſum enodat, quando à familiari erga ſubiectum affectione diuertit.

Vniuerſales cauſæ non conuertuntur ad effectus. ſed eos ad ſe conuertunt.

NVlla ſubſtantiarum, quæ uniuerſæ ſunt, atq; perfectæ ad ſuam conuertitur genituram. Omnes autem perfectæ ſubſtantiæ ad generantia rediguntur, & id quidem ad corpus uſque mundanum. Quod quidem cùm ſit perfectum, ad animam eſt redactum. animam inquam intellectualẽ, ideoq; circulo uoluitur. anima uerò mundi ad intellectum attollitur. intellectus autem erigitur ad principium. Omnia itaque perueniunt ad hoc ipſum ab extremis exordientia quatenus facultas ſuppetit unicuiq;. perueniunt inquam

eleuatione ad primum, illucuſque perducta: quæ quidem aut ex propinquo, aut ex longinquo effici ſolet. Hæc itaque non ſolum appetere deum dici poſſunt, ſed etiam pro uiribus aſſequi. in ſubſtantiis uerò particularibus, & ad multa labi potentibus ineſt procliuitas deflectẽs ad genituras: ideoq; in his delictum dicitur accidiſſe, in his infidelitas eſt damnata. has igitur contaminat ipſa materia, propterea quòd ad hãc deflecti poſsint, cùm tamen interea ad diuinum ſe ualeant conuertiſſe: quare perfectio quidem à prioribus ſecũda ſubſtituit conſeruans eadem ad priora conuerſa. defectus autem priora etiam ad poſteriora deflectit, efficitq;, ut hæc ipſa diligant à ſuperiore interim diuertentia.

Quomodo differenter eſt ubiq; deus, intellectus, anima.

DEus eſt ubiq;, quia nuſquam intellectus eſt: ubiq; etiam, quia nuſquam anima: denique ubique eſt, quoniam eſt & nuſquam: ſed deus quidem ubique & nuſquam eſt corũ omnium, quæ ſunt poſt ipſum. Sui uerò ipſius eſt ſolum, ſicut eſt, atque uult. Intellectus autem in deo quidem ubique eſt, ſed in eis, quæ ſunt poſt ipſum,

ipsum, existit nusquam pariter, & ubique anima tandem in intellectu, atque deo, similiter est ubique, in corpore uerò ubiq; est simul & nusquam. Corpus autem & in anima, & in intellectu, & in deo, omnia profectò cum entia, tum non entia ex deo sunt, & ideo neque tamen ipse deus est, cum entia, tum non entia, neque existit in eis. Si enim esset duntaxat ubiq;, ipse quidem omnia, & in omnibus esset. At quoniam est, & nusquã, omnia sanè per ipsum fiunt, fiuntq; rursus in ipso, quoniam ipse existit ubiq; : diuersa rursus ab ipso, quoniam ipse nusquam. Similiter intellectus ubique existens, atque nusquam, causa est animarum, animasq; sequentium : neque ipse anima est, neque quæ post animam, neque in eis existit: quoniã uidelicet non solum ubique est, eorumq;, quæ sunt post ipsum, sed & nusquam. Rursus, anima neque corpus est, neque est in corpore, sed causa corporis, quoniam dum ubique est, per corpus simul est, & in corpore nusquam. processus denique uniuersi in illud desinit, quod neq; ubiq; simul, neque nusquam esse ualet, sed alternis quibusdam uicibus utriusque fit particeps.

EX PORPHYRIO DE ABSTINENTIA ANIMALIVM, MARSILIO FICINO INTERPRETE.

Anima in hoc corpore dormit.

ABstinere animalibus præcipimus, non quidē omnibus, sed omni duntaxat diuina cōtemplaturo, qui sānè animaduertit huius habitaculi ueneficia, in quo hic habitamus: quinetiā cognoscit ipsum, quod in se est, naturaliter perpetuò uigilans, atq; somnū, quo hic opprimitur, deprehendit. Cui nos sanè educationem, nutritionemq; trademus consentaneā, tum huius loci naturæ, tum sui ipsius cognitioni conuenientem.

Beatitudo non est diuinorum cognitio, sed uita diuina.

BEata nobis contēplatio non est uerborū accumulatio, disciplinarumq; multitudo, quemadmodum aliquis forte putauerit: neque enim ita componitur, neque pro quantitate rationum ac uerborum

rum accipit incrementum, alioquin nihil prohiberet illos, qui omnes congregauerint disciplinas, esse beatos. hunc uerò nedum quælibet disciplina felicem contemplatione impleat, nec ipsæ etiam de iis, quæ ueræ sunt doctrinæ, id unquàm efficiunt, nisi eis adsit & uita in ipsam diuinorum translata naturam. profectò contemplationis finis est ens ipsum, uerumq; assequi adeo scilicet, ut eiusmodi assecutio contemplatorem pro naturæ suæ uiribus, cum eo, quod contemplatur, conflet in unum, non enim in aliud, sed in ipsum uerè seipsum fit recursus, neque ad aliud, sed ad seipsum re uera fit conspiratio. ipse uerò re uera est intellectus. Quamobrem & finis est intellectu uiuere, atque ad hoc ipsum sermones, disciplinęq; foris adhibitæ, cõditionẽ quidem nobis purgatoriam adhibẽt, non tamẽ rationẽ ipsam qua nobis felicitas compleatur. quamobrem si in sermonum, rationumq; congerie felicitas ipsa consisteret, liceret hominibus educationẽ, certaq; officia contemnentibus, felicem consequi finem. at uerò quoniam hanc uitam oportet in aliam commutare, animũ per uerba, & rationes, operaq; purgantes, dic agè, qui'nã sermones, quæ'nam opera sic potissimũ nos instituãt? non'ne

uerba duntaxat, officiaq;, quibus à rebus sensum mouentibus, sensusq; passionibus separemur? Atq; ad uitam intellectualem, superq; imaginationē, ac pro uiribus passionis expertem deniq; reducamur.

De animæ descensu, atq; ascensu.

OPortet nos, si modò ad illa, quæ re uera nobis propria sunt, reuolaturi sumus, hæc, quæ & ex natura mortali nobis adsumpsimus, omnino deponere unà cum affectione ad hæc declināte, per quā descensio nobis cōtigit. præterea reminiscibeatæ, & æternæ substātiæ, ac, dum ad incorporeum studemus ascendere, duo potissimum meditari, tum qua ratione esse materiale, caducumq; deponamus, tum etiam qua uia præcipuè reuertamur, contraria scilicet uia redeūtes ad illa uiæ, per quam ad hæc nostra descēdimus. Eramus enim, & adhuc sumus, intellectuales essentiæ puræ ab omni sensu, naturaq; irrationali uiuētes: copulati uerò sumus naturæ sensibili, tum per impotentiam æternæ ad intelligibile nostrum coniunctionis, tum per potentiā ad inferiora uergētē. Omnes enim uires cum sensu, corporeq; agentes, tunc primùm pullulant ad effectum, cùm animus in ipso intelligibili minimè per-

sciuer

ſeuerat,ſimiles terræ iam deprauatæ,quę, cùm triticum ſæpe ſuſceperit, reddit deniq; lolium. Id'q; per quãdam animæ accidit prauitatem, quæ ſanè nõ perdit quidem ipſius eſſentiã, dum irrationale pullulat germen, ſed per hoc ipſum anima coniungitur cum mortali, dum ad alienũ ex proprio trahitur. Quamobrẽ ſiquando ad priſtinum ſtatum redire pro uiribus affectamus, neceſſariũ eſt à ſenſu,& imaginatione,omniq; irrationali, quæ ſequitur inde, conditione, paſsionibusq; eiuſmodi animum penitus ſegregare, quatenus permittit naturæ neceſsitas. Rite uerò diſponere,articulatimq; componere,quæ ad mentem pertinent,tranquillitatem, pacemq; ex hoc circa irrationale bellè conſtituentes,ut nõ ſolum de ipſis intellectus intelligibilibus audiamus, ſed etiã quanta potentia ſimus fruentes, uidelicet contemplatione mentis,& in naturam incorpoream reſtituti. Iamq; per intellectũ uerè uiuentes, nec ultra falsò unà cum naturis caduco cognatis. Soluere itaq; multa nobis indumenta debemus, tum uiſibile hoc indumentum, tum interiores adhuc nobis ueſtes adhibitas. non enim uitiorum effectus tantùm deuitare debemus, ſed effectus etiam ipſos radicitus extirpa-

re.

re. discessus autem à corpore fieri quidē potest cum uiolentia, fieri quoq; persuasione quadam, & profectò rite peragitur per extenuationem quandam, &, ut dixerit aliquis, per obliuionem, mortemq; affectuum, quæ quidem optima discessio est. quippe cùm nihil trahat secū ipsius, ex quo animus ipse diuellitur. nam ut in rebus sensibus manifestis compertum habemus, quicquid euellitur uiolentia, aliquid secum, siue partē, seu uestigiū euulsionis ipsius, eiusq; ex quo eradicatur trahere solet.

De solutione animæ.

SApientes antiqui diligenter omnia deuitabant, quæ animā corpori affigere possent. sic Pythagorici, & similes sapientes partim se in solitudinem recepe runt, partim uiuentes turbæ in templis, lucisq; uiuebant. unde procul turba omnis se moueretur. Plato autem elegit academiam habitādam, agrum non modo solitarium, & ab urbe semotum, sed etiam (ut fertur) insalubrē. Alii uerò oculis etiā minimè pepercerunt, quo contemplationem intimam nullis interpellatam, & perpetuam conseruarent. Philosophus quidem animum à corpore per uiolentiam non extrudet. nam si uim intulerit, nihilo minus

minus permanebit ibidem, unde sic exire compulerit. neque tamen parum referre putabit, si corpore impinguando sibi carcerem confirmauerit duriorem. Cauebit enim ne sensus, eiusq; uoluptas, si inualescat, animam profundius in corpus immergat. Profectò si sensuum actiones puram animi actionem non impedirent, quid'nam graue foret esse in corpore, dū motiones, quæ per corpus fiunt, minimè patiaris? quo enim modo iudicares, diceresq; quod passus fueris, nisi & patiaris, nisi & præsens his existeres, quæ patiebaris? Intellectus quidē penes seipsum esto, etiam si nos penes ipsum minimè simus. qui autem ab intellectu digreditur ibi iam est, quò est transgressus, discurrensq; sursum, atque deorsum, attentiore perceptionis cuiusdam studio. illic iam adest, ubi perceptio ipsa peragitur, nedum qui ad experientiam sensibilium descendit, & per facultatem irrationalem agit, possit interea quæ secundum mentem sunt, contemplari syncere: nec illi etiam, qui duas nobis attribuunt animas, geminas quoq; nobis attentiones simul habere permittunt, alioquin duo animalium coniugia effeciissent. fieri posset altero ad alia intento, ut alterum sibi alterius opera minimè

nimè uendicaret. Sed quidnam oporteret passiones corporeas eneruare, ab eisq; mori, idq; quotidie meditari, si possemus secundum intellectum agere coniuncti mortalibus absque intellectus inspectione, ut aliquis declarauit? Intellectus enim uidet, intellectus audit. At si luxuriosè comedens, uinumq; ingurgitans suauissimum, potes interea diuinis incumbere, cur non frequenter es in diuinis, dum humanis inhæres, eaq; congressu perpetras, quæ dictu etiam honesta non sunt? ubique enim pueri ipsius, qui nobis inest, perturbationes sunt, & quia turpes, ideo ad eas contemplator distrahi nequit, & interim contemplari. ubi enim sensus, animaduersioque eiusmodi, illinc ipsum abest intelligibile: & quo magis facultas excitatur ratione carens, eo longius abest intelligentia. fieri nanque non potest, ut aliquis huc, atque illuc delatus, hic simul sit, atque ibi: non enim parte nostrum, sed toto attentiones efficimus.

De abstinentia.

VIr autem cautus, & qui naturæ ueneficia suspicatur, cognoscitq; naturam corporis, quemadmodū uidelicet instrum

ſtrumenti more ad animi uires contemperatum eſt, intelligit ſanè quantũ paſsio ſonare parata eſt uelis, nolis'ue, quoties ab externis pulſatur corpus, pulſatioq; in perceptionem peruenit, perceptio enim ipſa, animaduerſioq; ſonus ipſe eſt. Fieri uerò non poteſt, ut anima ſonet quidem, niſi tota conuerſa ſit ad ſonum, & oculum præſidentem ad hoc ipſum direxerit. Quando uerò ſublata multorum indigentiæ cauſa fuerit, liberatiq; fuerimus eorum copia, quæ intromittuntur in corpus, & eorũ pondere iam leuati, tunc animi oculus à fumo, fluctuq; corporeo fores emicat, neq; commemoratione, neque demonſtratione iam indiget ob naturalẽ ſui ſolertiam otii neſciam. Præterea uſus carnium ad ſanitatem minimè cõfert, ſed ſanitatem potius impedit: quoniam per quæ recuperatur ſanitas, per eadem perſeuerat. recuperatur autẽ per uictũ tenuiſsimum, & carnibus abſtinentẽ, quapropter & hoc ſanitas conſeruatur. Quòd ſi ad Milonis robur animalium abſtinentia minus confert, certè neq; roboris augumento opus eſt philoſopho, ſi modò contemplaturus eſt. neque actionibus ſeiptum, & incõtinẽtiæ dediturus cõſeruare profectò ſanitatem decet nõ mortis quidem metu,

metu, sed potius ne à bonis contemplatione proficiscentibus arceamur. Conseruat autem maximè sanitatem imperturbatus animi status, cogitationisq; dispositio ad ipsum, quod uerè est, exposita. Multum enim uigoris ad corpus inde redundat, quemadmodũ experientia nostri familiares comprobauerunt, adeo, ut dolores iuncturarũ, pedum simul, manuumq; acerrimos, annosq; integros octo uectari ab alio compellentes simul expulerint, cum pecuniarum, rerumq; incuria externarum, studioq; ad diuinitatem prorsus iacto, simul igitur pecunias, atque curas, morbumq; corporis expulerunt. Ex quo apparet plurimum, immo totum ad sanitatem conferre certum quondam animi habitum, atque statum: conducit & plurimum tenuis ad idem uictus, & parcus. Si autem oportet nos nihil ueritos ueritatem liberè confiteri, non datur aliter finem consequi, nisi quandoque deo (si dictu fas est) affigamur, atque euellamur à corpore, oblectamentisque corporeis: quippe cùm salus ipsa nobis non per nudum uerborum rationumq; auditum, sed per opera comparetur, non aliter inquam deo copulari possumus, quàm per purissimam abstinentiam: neque etiam uideli-

cet

cet alicui particularium deo nedum ipsi deo omnibus præsidéti, superq; naturam etiam incorpoream simpliciter existenti, qui quantò cæteris simplicior est, & purior, sufficientiorq;, & à materia longè semotior, tantò puriorem esse oportet animum eo aliquando fruiturum.

EX SECVNDO LIBRO PORPHYRII, DE SACRIFICIJS, & DIJS, ATQ; DÆMONIBUS.

PRimi sacrificatores non animalia, sed herbas primùm, floresq;, deinde arbores sacrificarunt, atq; aromata subfumigarũt. Primi, qui animalibus uesci cœperunt, penuria frugũ animalia inuaserunt, prius enim terræ fructibus uescebãtur. Tribus de causis diis sacrificandũ est, ut ueneremur, ut gratiã referamus, ut necessaria ab ipsis petamus, malaq; propellamus. Ad hæc autẽ impetranda uotũ animi satisfacit, cui addi possunt ex frugibus munuscula quædã. Animalia uerò mactare nefas est. Sacra profectò diis nos quoque dicabimus, sed diuersa, sicut par est, sacrificia offeremus, sicut differẽtibus quoq; sacrificabimus potestatibus. deo quidẽ ipsi,

qui regnat in omnibus, ſicut ſapiens quidam uir inquit, nihil ſenſibile offeremus, neq; fumigantes, neq; denominantes. Nihil eſt enim materiale, quod ipſi prorſus immateriali ſubitò non ſit impurũ. quapropter neq; ſermo, huic uocalis eſſe poteſt accommodatus, neq; etiã ſermo animo intimus, quãdo paſsione quadã animæ ſit inquinatus, ſed ſilẽtio puro, pariſq; de ipſo intelligẽtiis ipſum rite colemus. oportet igitur coniunctos, ſimilesq; deo iam effectos noſtram hanc ad deum eleuationẽ, uelut ſacram uictimã, dedicare deo, quę quidẽ & ipſamet diuina laus eſt, ſalusq; noſtra. in ipſa igitur dei huius cõtemplatione paſsionis omnis experte ſacrificium hoc impletur. Filiis autem eius, qui & intelligibiles dii ſunt, laudem iam ex ipſo quoque ſermone adhibere debemus. Nam unicuique numinum iuſta primitiarum fit oblatio ex iis, quæ largitur, & per quæ nos nutrit, atq; in eſſe conſeruat ad ſacrificii facultatem. ſicut igitur agricolæ primitias ex iis, quæ colligunt, manipulos uidelicet frugum, atque fructus arborum ad numina ferunt, ita nos dicabimus eis primitias intelligẽtiarum, ſimiliumq; munerum excellentium, gratias ſcilicet pro iis agentes, quę nobis largiti

giti sunt, ipsam uidelicet numinum, munerumq; suorum contemplationem, præcipuè cùm per ipsam eorum inspectionẽ uerè nos nutriant, præsentes ubique nobis, atque apparentes, & nostræ saluti feliciter aspirãtes. Nunc uerò multos etiam philosophiæ studiosos id operari piget, qui gloriam potius, quàm diuinitatẽ colentes circa statuas reuoluuntur, neq; considerant, utrum, & quomodo ad talia sit ueniendum: neque discere student ab illis, qui diuina sapientia pollent, quousq;, & quantum ad hæc sit concurrendum. Nos autem cum his minimè contendemus, neq; tale aliquid dignoscere studebimus, sed sanctos, antiquosque imitabimur plurimum, uidelicet uelut primitiarum numinibus ex ipsa contẽplatione dicantes, quam nobis superi tribuerunt, & cuius nobis usus ad ueram salutẽ est admodum necessarius. itaque Pythagorici circa numeros, lineasq; uersati, ex his etiã diis plurimum dedicabãt, alium quidem numerum Palladem nominantes, alium uerò Dianam, alium Apollinem: rursus alium iustitiam, alium temperantiam, ac similiter in figuris, atq; ita similibus sacrificiis diis adeo placuerunt, ut unumquẽq; deorum suis oblationibus aduocarẽt, eo-

rumq; beneficio frequẽter ad uaticinium uterentur, & ſiquo ad examinandum aliquid indigerẽt. Diis autẽ quæ ſunt intra cœlum, ſiue curſu quodammodo pererrantibus, ſiue non errantibus, quorum ducem eſſe Solem primò, deinde Lunã exiſtimandũ eſt, cõmodè ſacrare poſſumus ignem iam quaſi cognatũ, & quæ mãdat theologus, ſeruare debemus. Inquit autẽ ille, animatum nullum ſacrificandum, ſed uſq; ad farinam, & mel, terræq; fructus, atq; flores, nouit enim uirum pietatis ueræ cultorem. Diis quidem animatum nullum aliquando ſacraturum, ſed dæmonibus, atque aliis ſiue bonis, ſiue malis. ſed miſſa hæc faciamus. mihi quidẽ quæ pleriq; Platonicorũ diuulgauerũt, in mediũ ingenioſis iam afferenda uidentur. Tradunt uerò hoc tantummodo, primus quidem deus cùm ſit incorporeus, immobilis, impartibilis in nullo, neq; etiam in ſeipſo cohibitus, nullo eget externo, neque etiam mũdi anima eget externis. Poſſidet enim & continet ipſum, quod eſt trina dimenſione porrectũ, facultatemq; naturaliter ſe mouentem, & ſuapte natura decreuit bene, ordinateq; moueri, mouereque mundi corpus ſecundũ optimas rationes. excepit autem in ſeipſa corpus, atq; complexa

plexa est, quãuis incorporea sit, atque ab omni libera passione. Diis autẽ reliquis, ac mundo & errantibus,& nõ errantibus, qui ex anima,& corpore constant, oculis manifesti, sacrificãdum est sacrificiis inanimatis ea,qua diximus,ratione.

De speciebus dæmonum bonorum, atq; malorum.

RElIqua est inuisibilium multitudo, quos dæmones indistinctos dixit Plato: horũ uerò alii quidẽ ab hominib⁹ cognominati apud singulos nacti sunt honores diis æquales, reliquumq; cultũ: alii uerò plurimum formę nominati non sunt,sed à quibusdam per uicos,aut urbes nomẽ, & cultũ occultè quodãmodo sortiũtur.reliqua uerò turba,sic quidẽ cõmuniter appellatur nomine dæmonũ. Rata uerò apud omnes fides est ciusmodi: eos certè læsuros genus humanum,si irascantur,propterea quòd negligãtur,neq; cultum legitimũ nanciscãtur: rursusq; benefacturos hominibus,qui eos uotis,supplicationibusq; & sacrificiis,& aliis,quę cõsequuntur,sibi conciliaucrũt.Cùm igitur opinio hæc de dæmonibus confusa sit, multumq; habeat in eos calũniæ,necessarium est eorum naturam ratione distin-

guere. Forte nãq; neceſſarium aiunt, unde circa illos error hominibus incidit declarare. diſtinguendum igitur hunc in modum. Quæcunq; igitur animæ ex tota anima pullulantes magnas ſub Luna locorum partes gubernant, ἀπερεδόμεναι innitentes quidem, ſiue adhærentes, ſiue impoſitę ſpiritui, ſed ipſum ſecundum rationem ſuperãtes. has utiq; bonos dæmones, iudicandum, & ad eorum, quæ fiunt, utilitatem omnia procurare, ſiue quibuſdam preſint animalibus, ſiue certis fructibus, ſiue aliis horum gratia ordinatis: uelut imbribus, & temperatis uentis, aëriq; ſereno, temperationiq; temporum, & reliquis ad hæc omnia conferentibus: apud nos rurſum artibus & muſicæ diſciplinæ, & medicinæ, & gymnaſticæ, atq; ſimilibus. Fieri uerò non poteſt, ut ii, qui utilitati rerum, commoditatiq; conſuluunt, rurſum inferant detrimenta. inter eos adnumerãdi ſunt dæmones, quos Plato tranſferre, nuntiareq; dicit humana quidẽ diis, diuina uc hominibus, dum uota quidem noſtra ad deos, uelut iudices perferunt: illorum uerò iuſſa, monitionesq; unà cum uaticinio ad nos deducunt. Quæcunq; uerò animæ contuncto ſpiritui minimè denominantur, ſed plurimùm cedunt, hæ

ſanè

sanè per hunc dicuntur nimium, & feruntur quando iræ, concupiscentiæq; spiritus inualescũt. hæ quidem animæ ipsæ quoq; sunt dęmones, sed rite malefici nominantur. Sunt autem tum hi omnes, tũ quos diximus ab his diuersi inuisibiles, nec prorsus humanis sensibus manifesti. non enim solido corpore uestiuntur. Præterea nec unam omnes formam habent, sed figuris plurimis insignitas. Et formæ, quæ illorum spiritũ obsignant, aliàs quidem apparent, aliàs uerò nequaquam. aliquando uerò & formas mutant illi scilicet, qui deteriores sunt. Spiritus autem eorum, qua quidem ratione corporeum quiddam est, passioni obnoxium est, atq; dissolubile: sed qua ab animis, ita deuincti um species eius diu perseuerare potest, neq; tamen est æternum. Cõsentaneum est aliquid ab eo semper effluere, atq; nutriri. In commensuratione quidem corpus bonorum consistit, quemadmodum & corpora nobis manifestorum, sed maleficorum dæmonum inconcinna sunt, ac affectione passiua locum incolunt terræ uicinum. Nullum ergo malum est, quod non audeant perpetrare, habent enim omnino uiolentum, & malesanum morem, desertum uidelicet custodia dæ-

monum meliorum. ideoq; uehementes, repentinasq; insidias pluriimũ machinantur,& prorũunt. ac dum agunt incursiones, partim latere conantur, partim inferunt uiolentiam. quamobrem acutæ, uelocesq; sunt passiones ab eis illatæ: curationes autem,emendationesq; à dæmonibus melioribus tardiores esse uidentur. Omne enim bonum gubernatione facile, æqualeq; est, & progreditur ordine,neq; quod opportunum est, transgreditur. Si ergo sic de dæmonibus senseris, nũquam in opinionem de illis incides absurdissimam,per quam opineris,uel à bonis mala, uel à malis contingere bona. neq; sic tantum absurdus est sermo, sed etiã multi cõcipientes inde pessimas de diis opiniones in multos homines diuulgarunt. Vnũ enim hoc est inter maxima damna, quæ à maleficis dæmonibus inferuntur, quòd uidelicet, cum ipsi infelicium passionum terrenis incidentium autores sint, sicut pestis, penuriæ,terræmotus,æstus, incendii, atq; similiũ nobis interea persuadent illos horum effectores esse, qui contrariorum potius,id est fertilitatis, prosperitatisq; eiusmodi sunt autores: sic itaq; seipsos ex ipsa calamitatum causa conantur absoluere, atq; hoc ipsum machinantes.

Primum

Primum quidem iniuſtitiam ſuam latere nos moliuntur. ſubinde uerò nos flectunt ad ſupplicationes, & ſacra beneficis conuenientia diis, quaſi illi nobis irati ſint: hæc autem, ſimiliaq; faciunt ſtudentes à recta deorum ſententia nos abducere, atq; ad ſeipſos adducere. omnibus enim rebus ſic iniquè, diſcorditerq; factis admodum delectantur, & tãquam aliorum deorum facies ſubeuntes: ſicq; imprudentia noſtra confici ſibi turbas in ſocietatẽ adſumunt, & propter eiuſmodi concupiſcentias hominum incendunt animos à moribus, cupiditatibusq; diuitiarum, & dominationum, atq; uoluptatum. rurſus nouis, extraneisq; opinionibus nos inuoluunt, ex quibus ſeditiones, bellaq; naſcuntur, & cætera generis eiuſdem. Quod autem omnium grauiſsimum eſt, perſuadent ſimilia à ſuperis effici à deo, ut etiam deũ maximũ criminationibus eiuſmodi ſubigant, quem tradunt omnia ſurſum, deorſumq; turbare. Accidit autem hoc non rudibus tantum hominibus, ſed multis philoſophiæ etiam ſtudioſis. Cauſa uerò erroris mutuò procedit, atq; confirmatur. Etenim philoſophantes, qui à communi colluuione nunquam ſeceſſerunt, in eoſdem cum plebe errores inciderunt, rurſuſq;

susq; turbæ opinionib⁹ suis similes à laudatis scriptoribus audientes in hac de diis sententia sunt magis etiam confirmatæ. Poëticum nanq; artificiũ, suspiciones insuper ciusmodi hominum acrius excitauit, propterea quòd elocutione utitur ad stuporem, & attractiũ quasi magicum uehementer accommodata, facileq; potenti mulcere animos, & allicere, ideoq; fidem de rebus prorsus impossibilibus nobis afferre: sed profectò firmiter credẽdum est, neq; bonum unquã lædere, neq; prodesse malum. Non enim caloris est (ut inquit Plato) frigefacere, sed oppositi. ita neque iusti nocere. Iustissimum autem omnium naturaliter est ipsa diuinitas. alioquin nihil diuinum foret. Non'ne igitur secernenda est hæc potentia, forsq; beneficorum dæmonum? quæ enim prompta est, naturaliter admodum contraria est beneficæ, contraria uerò circa idem nunquam naturaliter accidunt. Cùm igitur ciusmodi dæmones in multis mortalem lædant naturam, & quandoq; in magnis, certè boni dæmones interim officia sua nunquã deserunt, sed imminentia passim à malis pericula pro facultate significãt, tum in somniis ostendentes, tum per animos diuinitus inspiratos, perq; alia multa,

ta. Ac si quis posset significata discernere, omnes improborum machinas deprehenderet, atq; deuitaret. hi nanq; significant omnibus, sed non quiuis significata cognoscit: neq; quilibet scripta legere ualet, sed qui literas antè didicerit. Per contrarios uerò dæmones uniuersum efficitur ueneficium. hos nanq; maximè, horumq; ducem honorare solent, qui mala ueneficiis inferunt. hi sanè dæmones omniformibus figuris, imaginibusq; abundant, prodigiorũq; machina strenuè fallunt, horum opera infelices φίλτρα, amatoriaq; maleficia machinantur. omnis enim intemperãtia, spesq; diuitiarum, atq; gloriæ per hos inualescit, præcipuè uerò deceptio: mendacium enim, proprium est eiusmodi dęmonum. Dii enim uideri uolunt, ac potestas ipsa eis præsidens, deus maximus uult haberi. Hi sanè sunt duntaxat, qui libamine, nidoreq; carniũ oblectantur. his enim spirituale corpus eorum pinguescere solet, uiuit nanq; hoc uaporibus, fumigatiõibusq;, atq; uariè admodum (ut par est) per uaria, nidoreq; sanguinis, & carniũ uires adsumit. Vir igitur prudens, atq; temperatus cauebit eiusmodi sacrificiis uti, quibus eiusmodi dæmones attrahat ad seipsum. Studebit autẽ

animum perfectè purgare. animum nanq; purum ob ipsam dissimilitudinem nunquam aggrediuntur. Proinde si ciuitatibus fortè necessarium sit, hos etiã dæmones sibi conciliare, nihil ad nos usus eiusmodi pertinet. Nam in ciuitate diuitiæ, externaq;, & corporea cõmoda tanquam bona inter ciues habentur, atq; horum cõtraria mala: neq; fermè quicquam pensi habent de animi perfectione, atque puritate. Nos autem commodis, quæ dæmones afferant, quãtum fieri poterit, non egebimus, sed tum ex animo, tum ex externis omni studio cõtendemus, deo quidem ipsi, sibiq; propinquis similes effici, quod sanè trãquillitate animi, ueritatisq; rerum comprehensione distincta, ac uita ad hæc prorsus intẽta completur: improbis autem hominibus, atq; dæmonibus, omniq; prorsus, & quod mortali, materialiq; gaudeat, dissimiles effici. Quamobrem secundum ea, quæ tradidit Theophrastus, ipsi quoq; sacrificabimus, quibus & theologi cõsenserunt, cognoscentes uidelicet quatenus animam à perturbationibus purgare negligimus, eatenus potestati improbæ copulari. unde meritò compellemur hanc insuper demulcere. ut enim theologi tradunt, qui à rebus

pend

pendent externis, neque dum perturbationibus dominantur, hac ipsa conditione cogũtur potestatis eiusmodi impetum à se propellere, alioquin cessare nũquam à laboribus poterunt.

De sacrificijs ad dæmones malos, & de abstinẽtia, & cautione à malis dæmonibus.

QVapropter theologi, siquando permittunt dæmonibus improbis uitandorum gratia malorum, quæ illaturi sint, animalia mactare, uetant simul talia sacrificia degustare, interea iubent antè quàm ita sacrifices purgare animum ieiunio, ac præcipuè animalium abstinentia. Existimant enim sanctam animi puritatem esse quasi symbolum, characteremq; diuinum, quo custodiaris adeo, ut nihil patiaris ab illis, quibus ipse propinquas, dũ eos sacrificando concilias: quando enim contrà sis affectus, atq; illi, quibus sacrificia operaris, sisq; purior, ideoq; diuinior te, & corpore & animo indemnem perseuerare, pura scilicet sanctimonia uelut arce munitum. Quamobrem fascinatoribus etiam, ueneficisq; necessaria uisa est eiusmodi cautio, per quam sint à discrimine tutiores. neq; tamen penitus tuti esse possunt: lasciuiæ nanq; genera consueuerunt dæmones improbos compellare.

pellare. quapropter non ueneficorum, incantatorumq; propria est puritas, atq; simonia, sed diuinorum certè uirorũ, contemplantiumq; diuina. Iam uerò castitas, abstinentiaq; suos passim obseruatores contra malos dæmones diuina familiaritate tuetur. itaq; si fascinatores hac uti prorsus cõstituissent, certè fascinare nunquam prorsus auderẽt, utpote, qui per hãc reuocati essent ab eorum concupiscentia, quorũ gratia in pietate se polluunt. Itaq; perturbationum pleni, atq; uix uel paululum cibis abstinentes impuris, ideoq; ipsi prorsus impuri supplicia luunt transgressionis contra uniuersum iniquè: partim quidem sub dæmonibus, quos ipsi prouocant, partim etiam sub diuino iudicio cuncta mortalium opera, consiliaq; prorsus inspiciente.

De uero cultu, & sacrificio, & cautione à malis dæmonibus.

Diuinus autem uir animum, tum sapientia diuina, tum abstinentia ciborum perturbationes hominibus incitantium, tum ipsa ad deum similitudine muniet, & quasi dei templum incõtaminatum animum esse putabit, in hoc uidelicet uniuerso dei patris tẽplo. Proinde

cum

cum omne sensibile corp⁹ defluxus quosdam materialium dæmonum nobis afferat, certè unà cum impuritate nutrimenti ex carnibus, & sanguinibus hausti adest nobis potestas dæmonica huic amica, facileq; pellecta propter similitudinẽ, proprietatéq; ualde familiarem. Quamobrẽ rectè theologi omnes in primis abstinentiæ studuerunt, atq; Aegyptius nobis hęc aperuit causam afferens maximè naturalem, quam experientia comprobauerat. Quoniam uidelicet praua, irrationalisq; anima, quæ corpus uiolentia suum reliquit, expoliata ad hoc ipsum deinde se admouet, ibiq; moras protrahit, unde hominum quoq; animæ uiolentia mortuorum immorantur, & circa corpus. idque ipsum nos admonet ne ui à corpore animum excludamus. cùm igitur uiolentæ uiuẽtium cædes compellant animas corpora relicta diligere, nihil autem obstet, quo minus anima ibi sit quocunq; cognatum aliquid allicit eã, unde animæ passim multæ uisæ sunt lamentari, hominumq; animæ carentium sepultura circa corpora immorantur. quibus sanè malefici sæpius abutũtur ad ministerium suum efficiendum, compellentes animas appositione corporis, uel partis cuiusdam assumptio

ſumptione. cùm hæc inquam hæc illis hiſtoria comperta ſint, compertamque habuerint improbæ naturam animæ, & cognationem eius ad corpus, uoluptatéq;, qua afficitur erga corpus, ex quo euulſa eſt, iure nutrimentum ex animalibus fugerunt, atq; damnauerunt, ne extraneas animas auulſas uiolẽter, atq; impuras, quę ad cognatum ſibi trahuntur, ad ſe ſic accerſirent: neue prohiberentur, quominus ſoli, puriq; deo appropinquarent, ſiquando uidelicet præſentia turbãtium dæmonum propellerentur à deo. Quòd natura cognati corporis incitamentũ quoddam ſit ad animam trahendam, experientia in pluribus theologos docuit. Qui enim uaticinantium animalium inſinuare ſibi animas optabant, præcipua illorum membra deglutientes, uelut corda ceruorum, uel talparum, uel aſturum accipiebant, ſubinde præſentem animam dei ritu uaticinantem. quæ ſanè unà cum ſui corporis intus aſſumptione in corpus humanum ſe penitus ingerebat. Iure igitur philoſophus, deiq; ſacerdos omnibus dominatis, animalibus omnibus abſtinet. ſolus uidelicet ſoli deo per ſeipſum ſtudens appropinquare, dum uidelicet nulla comitantium inde turba diuertat, quo quidem

dem commercio ipſe, deinde & naturas rerum intelligit,& diuinat,deumq; habet in ſemetipſo, unde æternæ uitæ fiduciam pignusq; poſsidet,totus tranſlatus ad deũ, atque uatis loco iam Iouis familiaris euadit. Proinde ſiqua neceſsitas inſtat, non deſunt huic diuinitatis familiari paſsim boni dæmones occurrentes ei, & per ſomnia, ſigna, uoces, futura prænuntiantes, unde diſcatur, quid ſit neceſſarium deuitare. Solum nanq; diſcedendũ eſt à malo,cognoſcendumq;,quod in uniuerſo ſit optimum ac maximè uenerãdum. & uniuerſum,quod eſt in toto bonum amicum, atq; affabile. Improbitas autem,& inſcitia diuinorum compellit hominẽ deſpicere, quæ nõ nouit,eaq; damnare. uerùm apud eos, qui audire poſſunt, ipſa natura clamat.quæ,cùm intellectualis ſit,per intellectum cultores ſuos in ſacra penitus introducit. Nouit profectò uir ſapiens,dæmones quidem malos animalium uictimis delectari, & in eis futura portendere. Deos autẽ huiuſmodi uictimis non egere,qui ſanè adorantium mores inſpiciunt, maximũ ſacrificium exiſtimantes rectum de ipſis,atq; de rebus iudicium.nam apud deos optima eſt oblatio, pura mens, & perturbationum uacuus animus.hinc Pla-

to bono quidem uiro conuenire ait sacrificia operari, diuinisq; interesse: malum uerò frustra in sacrificiis laborare.

EX LIBRO TERTIO. QVOD ANIMAE SENsuales sint, & rationales, atq; immortales.

IN libro tertio dicit se afferre opinionem ueram, & Pythagoricam: omnem scilicet animã sensibus, & memoria præditam, esse rationalem, habereq; rationẽ, orationemq;, tum interiorẽ, tum exteriorem, qua inter se loquantur animalia. quorum uerba non discerni à nobis, nihil mirum sit, cùm barbarorũ etiam multorum sermonem minimè discernamus, neq; tam loqui quàm indistinctè uociferari putemus. Addit, si credendum sit antiquis, atque illis, qui patrum nostrorum, & nostro tempore extiterunt. Sunt qui dicant se audire sermonem animalium, atque intelligere, sicut apud antiquos Melapus, & Tiresias, atque tales. nuper uerò Apollonius Theaneus, quem dicũt in amicorum cœtu, cùm audiret hirundinem aliis nuntiare, asinũ prope urbem onustum tritico cecidisse, triticumq; humi diffusum: contendit

tendit deinde animalia rationem habere, tum quia inter se sua significent, tum quia diligenti sibi solertia consulant, usuiq; futuro prouideant, tum quia discant, & ad se inuicem, & ab hominibus multa, seipsaq; inuicem doceant. Subiungit Aristotelem, Platonem, Empedoclem, Democritum, aliosq;, quicunq; ueritatem de animalibus perscrutati sunt, participationem rationis, orationisq; in animalibus cõperisse. Apparere autem in hac diuersitatem, ut Aristoteles quoq; dixerit, in essentia minimè differentem: sed per magis, minus'ue diuersitatẽ, quemadmodum pleriq; putent differentiam deorum in hac ad homines esse. non quidem secũdum essentiam, immo secundum perfectum, & imperfectum habitum rationis, sic & rationis naturam nobiscũ animalibus, sed per magis & minus existimamus esse communem. Animalia illa Aristoteles ait esse prudẽtiora, id est astutiora, quæ sensuũ acumine pollent. Differentiæ uerò corporũ facilè quidem, uel difficilè passiuam reddunt animam, atq; magis, minusq; promptam habere rationem præstant. uerùm secundum essentiam, uariare animã nequeunt, quando neq; sensus, neq; passiones reddunt inter se differẽtes, neq; faciunt, ut perfectum

transgrediantur. Concedatur itaq; secundum magis, & minus esse in his differentiam rationis, neq; tamen ratione animalia reliqua omnino priuentur, neq; ex eo, quod nos magis, quàm animalia intelligamus. propterea illa intellectione omnino priuemus. sicut neque uolare perdices negamus, quoniam astures uelocius uolent. Concedere quidem poterit aliquis animam cum corpore compati, patiq; aliquid eo uel bene, uel malè affecto: permutari uerò ipsam animæ naturã ex hoc, nequaquam. Si autẽ compatitur tantùm, utiturq; eo, ut instrumento, faciet quidem per ipsum multa aliter instrumẽtis dispositum, quàm nos simus, quæ quidem nos facere non ualemus. Atque compatietur per ipsum certo modo dispositum, non tamen naturam propriam commutabit. Qui autem bruta dicit, quæ rationaliter agunt, natura facere non animaduertit se dicere hæc rationalia esse natura. quasi uerò ratio nobis natura non insit. Ipsaq; perfectio non sicut natura instituti sumus suscipiat incrementum, ueruntamen quod diuinum est, non fit disciplina rationale. non enim erat quãdo rationale non esset, sed simul & fuit, & rationale fuit. neque prohibetur esse rationale, quoniam rationem

nem non acceperit per disciplinam, quanuis & in cæteris animalibus, sicut & in hominibus, multa quidem ipsa natura docuerit, alia uerò disciplina præbuerat. Non absurdè quidã conati sunt ostendere multa etiam ex locis, quę sortita sunt, prudentiora esse quàm nos. ut enim habitantia ætherem rationalia sunt, sic aiunt, quæ illis proximæ habitant, id est in aëre. Deinde quæ in aqua, deinde quæ in terra inter se rationis gradu differre. si enim deorum dignitatẽ quodammodo metimur etiam ex locis, sic & animalium perpendimus dignitatem. Socrates, & ante illum Rhadamanthus per animalia iurabant. Aegyptii uerò animalia quædam deos existimabant, siue re uera deos arbitrarẽtur, siue consultò deorum formas uultu bouino, & auium facie, aliorumq; pingerent, ut non aliter animalibus quàm hominibus abstinerent, siue alia secretiori de causa: sic & Græci statuæ Iouis cornua arietis imposuerunt: tauri uerò cornua statuæ Dionysii. at Pana ex homine, & capra composuerunt. Musas autem & Sirenas alauerũt, & Amorem, atque Mercurium, & Iouem tauri formam induisse ferunt, & aquilæ, atq; cygni. Per hæc antiqui honoranda esse animalia testabantur. & Socrates, ubi

ait cygnos suos esse conseruos, non est iocatus. Tabula uerò indicat conuenire animalia nobiscum in anima, dicens indignatione deorũ, ex hominibus animas in animalia pertransire, cùm uerò pertransiuerint, deos deniq; misereri: per hæc, & similia significatur animalia esse rationalia, ratione quidem in plurimis imperfecta, non tamen prorsus ab ente.

Nefas est animalia cædere.

INiustum est animalia cædere, quandoquidẽ non omnino à nobis sunt aliena. Nos autẽ tanquam lasciui, & insolentes ludo frequenter in theatris, uenationibusq; animalia passim plurima interficimus, quo factum est, ut uis ipsa in nobis ferina, & immitis uehementius inualuerit, humanitas autem, & mansuetudo cessauerit. Pythagorici uerò mansuetudinem, & clementiam erga feras meditati sunt, tanquã humanitatis, & misericordiæ specimen. Omne, quod est inanimatum, cùm ratione, mẽteq; carcat, opponitur ei, quod unà cum anima rationem, & intelligentiam quandam habet. Omne nanque animatum sensuale habet etiam phantasiam, uelut rationẽ quandam. natura enim, quæ alicuius gratia, & ad aliquid omnia facit,

&

& fecit animal ſenſuale, non quidem ut ſimpliciter ſentiret, atque pateretur, ſed ut perciperet quæ ſibi commoda forent, quæ'ue incõmoda, & illa quidem ſequeretur, hæc fugeret. ſenſus igitur utrorunq; cognitionem ſingulis animalibus affert. quæ uerò ſenſum ſequuntur, ſcilicet utilium proſecutiones, apprehenſionesq;, noxiorum uerò deuitationes, putandum eſt non adeſſe niſi habentibus ratiocinationem quandam, & iudicium, atque memoriam. Etſi Strato phyſicus ſenſum dicit non abſq; intelligentia quicquam agere, ſiquidem præſentia ſenſibus non percipimus, dum attentius aliud intelligimus, tamen eſto quidem ſenſum non egere mẽte ad eius actionẽ: at quando ad proprium, & alienum ſenſus agẽdo ſe confert, & inter hæc duo differentiam ponit, & illud fugit, hoc ſequitur, mediumq; ſequendi, effugiẽdiq; ſagaciter inuenit ineſſe rationem: coniicere poſſumus, & hæc quidem rationis propria ſunt, omniaq; omnibus animalibus adſunt ſcilicet progreſſiuis.

Qui paucis contentus uiuit, & innocens, eſt quaſi deus.

CVm animi finis ſit deo fieri ſimilem, deus autem nullius indigus ſit, no-

ceat'ue nulli, ille certè felicissimus est, deoq; simillimus, qui ita seipsum comparat, ut quamminimè egeat alienis, quamminimè noceat. hic ergo solis uescetur terræ fructibus, ne noceat hominibus, ne noceat animalibus: & quantũ fieri poterit, parcet etiam plantis & herbis: nam & hoc ipsum antiqui lamentabantur, quòd uel arborũ fructibus egeamus. huius autẽ egestatis causa generatio est, quod'ue in ipsa inopia per generationẽ constituti sumus iam remotiores à copia. inopia uerò salutem quæritat ab externis. Qui igitur pluribus eget externis, magis cum inopia copulatur, longiusq; à deo disiungitur. qui enim deo similis est, hac ipsa similitudine uerã possidet copiam. Diues autem, diuitiisq; fruens, nullis infert iniuriam. nempe quandiu iniuriam infert, quamuis pecunias omneis habeat, totamq; occupet terram, pauper est habendus, quippe cùm sit familiaris inopiæ. Quamobrem uir iniustus profanus est, & omni prauitate pollutus. quod quidem uitium nobis intulit ruina quædã animæ in materiã discedentis à bono. omnia igitur nugæ sunt, quatenus aliquis à principio deficit. omnium egenus est animus, quandiu ad ipsam plenitudinem minimè suspicit. Cedit autem

ei,

ei, quod est naturæ suæ mortale, quatenus ipse non nouit re uera seipsum. Qui autē tanquam deo similis iam effectus, quàm minimis ad uictum est contentus, hic illa seculi aurei prosperitate potitur.

Ratio quædam inest etiam animalibus.

RAtio quidem naturaliter inest. ratio uerò recta, perfectaq; ex meditatione fit, atq; doctrina. Quapropter rationalis quidē facultatis participatio quædam omnibus competit animalibus. Rectitudinem uerò, sapientiamq; neq; hominem quidem adeptum reperire licet: & quemadmodum differentia uisus ipsius est ad uisum, uolatusq; ad uolatum. non enim similiter cernunt astures, atque cicadæ, neque aquilæ similiter uolant, atque perdices, sic neque rationale quodlibet æque particeps est acuminis, & astutiæ.

EX QVARTO LIBRO, ANTIQVI ANIMALIbus abstinebant.

DIcæarchus peripateticus antiquos inquit Græcos tanquam proximè deo genitos, optimos fuisse natura, ac uitam optimam peregisse, adeo ut genus eorum

aureum sit iudicatum. subdit eos nullum animal occidisse. Illi sanè nihil ad sanitatem melius probauerũt, quàm superflua minimè congregare. Itaq; nutrimentum natura ualentius adsumere noluerunt, sed quo potius esset natura ualentior. Antiqui quoque sacerdotes Aegyptiorum sapientiæ studio dediti, de quibus Chæremon stoicus diligẽtissimè tractat, animalibus plurimum abstinebant. Quinetiam multa, uelut diuina, uenerabãtur, quorum alia diis aliis accommodata dicebãt, sicut Soli asturem; atq; cantharum, & arietem, atque crocodilum. Comprehenderunt enim omnis animalis animam esse rationalem, quando à corpore fuerit separata, præsagamq; futuri, nobisq; diuinantem, omniumq; effectricem, quorum & homo solutus à corpore. non ergo temere animalia honorabant, & ab eis se, quantum fieri poterat, continebant.

Sobria uita Essæorum.

NArrat subinde ex historia Iosephi Essæorum uitam religiosorũ apud Iudæos, atque philosophorum omnia eos habuisse communia, charitatem mutuam, & abstinẽtiam, & patientiam ante omnia coluisse. diuino cultui semper intentos.

adeoq;

adeoq; fortes animo, ut necari quàm deũ negare maluerint. Atque in ipsis cruciatibus ridere palàm cõsueuerint. qui ob eam causam cruciati alacres animas emittebãt, tanquam iterum recepturi. hæc enim sententia rata est, inquit, apud illos, animas immortales existere, atque ab æthere tenuissimo descendentes corporibus applicari, ῥύμῃ, id est, impetu, & instinctu naturali tractas ad corpora: postquam uero è carcere corporis emigrauerint, tanquam à longa seruitute iam liberas exultare, perq; sublimia se attollere. Abstinebant tum animalibus multis, tum omni prorsus incontinentia. Deniq; ex ipsa uita & temperatissima, & ueritatis studiosissima, & deuotissima deo inter eos multi futura præsagiebant, ideoq; Prophetæ nominabantur.

Sapientes antiqui præsentem uitam contemnebant spe futuræ.

SApientes Indorũ nominati sunt Gymnosophistæ inter eos, qui quadã generis successione in studio religionis, & sapientiæ procedebant, Brachmanes nominati sunt: qui uerò idem electione tantum profitebantur, Samanei, quorum uitam Bardesanes Babylonius latè describit.

bit. Samanci huius uitæ tempus tanquam neceſſariam quandam ſeruitutem naturæ miniſtrantem inuiti ferebant, ſtudebantq; animas è corpore ſoluere. & cùm proſperè corpus ſe habere ſentirent, ſæpe, nihilo ad hoc urgẽte, egrediebãtur è uita. hos ergo domeſtici obitu beatos exiſtimabant, atque eos, qui illis ſupereſſent deflebant, ut infelices.

Sobrietas, & contemplatio mentem deo coniungit.

GYmnoſophiſtæ, præter reliquã temperantiam, atq; ſanctimoniã animalibus abſtinebant. Sanctimonia quidem mortalibus abſtinens æternam continet uitam. Corpus autem pinguefactum animam cogit eſurire à felici uita cadẽtem, augetq; mortale, expellens, impediensq; uitam nobis æternam. contaminat & animam, uidelicet corpoream eam reddens, & ad id, quod diuerſum eſt, deflectens. Magnes uerò lapis quaſi quandam animam trahit ferro ſibi aliquando propinquanti. unde ferrum natura grauiſsimum euadit leue, eleuaturq; ſpiritu magnetis ſe conferens ad magnetem. Siquis ergo ad deum ſuſpẽſus euaſerit, incorporeum intellectualemq;, meritò non debet nutri-

ment

mentum quærere, quo pinguefiat corpus, quod iter ad mentem impedit, sed ad minimum, ac penitus necessarium alimentum rediget corpus: ipseq; nutrietur diuinitate naturalius deo coniunctus, quàm magneti ferrum. Iam uerò si neque minimis quidem alimentis indigeremus, tantò feliciores essemus, quantò magis & immortales. Nunc uerò in hoc mortali uiuentes, adhuc etiam nos (ut ita dicam) mortaliores latenter efficimus, dum corpus adaugemus. atque (ut Theophrastus inquit) dum ἐνοίκιον, id est plurimum necessitudinis animus familiarius habitando cum corpore contrahit, atque insuper seipsum adhibet totum. Sed utinam absq; cibo penitus, atque potu agere uitam potuissemus, ut corporis cohibentes effluxũ optimis statim rebus coniungeremur, in quibus & deus existens ita deus existit. Verum quidnam fustra ad homines hæc exclamamus, atque deflemus, sic excæcatos, ut malum quidem suum assiduè foueãt, oderint uerò seipsos primo, uerumq; genitorẽ? Deinde eos etiam, qui ut quandoq; ab ebrietate expergiscantur, admonent, & hortantur. Democrates ait, uiuere imprudenter, intemperãter, impiè, non tam malè uiuere est, quàm diu mori.

EX

EX MICHAELE PSELLO DE DAEMONIBVS,

Interpres Marsilius Ficinus.

NAtura dæmonum non est absque corpore, sed habet corpus, & uersatur circa corpora, quod & uenerādi patres nostri iudicauerunt. sunt & qui asserant dæmones propria cū corporibus presentia sibi apparuisse. Atq; & Basilius diuinus mysteriorum nobis occultorum inspector, non solum dæmonibus, sed puris etiam angelis corpora tribuit, uelut spiritus quosdam tenues, & aëreos, atq; puros, & testem affert Dauidē dicētem: Qui facit angelos eius spiritus, ac ministros eius flammeos: atq; id quidē necessarium est. oportet enim, ut diuinus asserit Paulus, spiritus ministros, qui mittuntur, corpus habere, quo mouentur, gradumq; sistant, palamq; appareant. nouerunt enim hęc ministeria nō aliter, quàm corpus aliud perfici posse. quod si cubi legas in scriptura eos incorporeos appellari, respondeo & nostros, & alios solere corpora quidem crassiora corporea nominare.

minare. Corpora uerò tenuia,& quę aſpectum,tactumq; effugiunt, incorporea frequenter cognominare.Non eſt autē corpus idem cognatum angelis, atq; dæmonibus. Angelicum enim corpus radios quoſdam effundens alternis oculis ſuſtineri non poteſt, eis penitus euaneſcens: dæmonicum uerò ſi unquam tale fuerit, eloqui neſcio.uidetur autem tale aliquādo extitiſſe, cùm Iſaias nominet angelū, qui cecidit, luciferū, nunc uerò alioquin obſcurum, tenebroſumq; exiſtit,ac ſi coniugato lumine nudatum oculis offeratur, moleſtum nobis occurrit, & angelicum quidem materiæ penitus expers,quapropter & per uniuerſum ſolidum penetrat, atq; pertranſit,minusq; etiam quàm ſolis radius paſsionibus eſt obnoxium. Solis namq; radium per corpora diaphana,atq; tralucida procedentem, ſiue ingredientem obſtacula terrena,& opaca obſtantia detinent adeò,ut ſuſtineat fractionem,utpote qui ad malum cognationē habeat. Corpori uerò angelico nihil horum obſtat,utpote quod nullam à quoquam oppoſitionem patitur. quippe cùm horum nullis in ordine congruat,uel natura,corpora uerò dæmonica quamuis ob tenuitatem inuiſibilia ſint, attamen materialia

quod

quodammodo sunt, passioniq; subiecta, præsertim quæcunque loca subterranea subire. Hæc enim adeo concreta sunt, ut tactui subiiciantur, pulsataq; doleant, & igni propinquantia comburantur, adeo ut horum quædam cinerem quoq; relinquant. Quod quidem apud Thuscos Italiæ populos accidisse, historia traditur, neq; ego hæc loquor quasi poeticam fabulam, monstraq; in mediũ afferens Cretensium, Phœnicumq; more, sed ex ipsis Saluatoris uerbis persuasus hæc affirmo, quæ tradunt dæmones igne torqueri, utpote qui, propterea quòd corporei sunt, pati possint. Quo enim modo pati possent, si incorporei forent? quod enim incorporeũ est, pati à corpore ne fingi quidem potest.

Sex dæmonum species, quomodo se transformẽt, se nobis insinuent, nos moueãt.

ACcepi uerò multa de his ab eis, qui seipsos dediderũt studio eos in aspectum prouocãdi, tametsi nil tale unquam uiderim, neque uidere dæmonas optem. Versatus uerò sum cum aliquo, qui in Cherrhoneso Græciæ contermina solitariam uitam egit, Marco nomine. hic in Mesim fluuium genus suum referebat, ac siquis

ſiquis alius in dæmonum cultu profecerat, inſpexeratq; apparitiones dæmonum: hęc ergo antè tanquam uana, falſaq; ſpernebat, atque deteſtabatur. deinde uerò palinodiam cecinit, ueriſq; dogmatibus, & noſtris adhæſit. hic ergo multa, & mira quidem, & dæmonica nobis aperuit, atq; mihi interdum interroganti, utrum dæmones pati poſſent, & ualde quidem, inquit, adeo, ut nonnulli dæmonũ ſemen iaciant, atq; in puſilla quædam animalia oriantur. Tum ego, incredibile inquam dæmonas excrementa habere, & membra genitalia. Habẽt quidẽ, inquit ille, membra, ſed non talia. excrementum uerò aliquod ex illis emanat. Tum uerò ſubiunxit, mihi crede, ſed ego inquam, graui in diſcrimine ſunt, ſi noſtro more nutriantur. Nutriuntur ſanè, inquit Marcus, alii quidem inſpiratione, ueluti in arteriis, & neruis uiget ſpiritus. alii uerò humore, ſed nõ ore, ut nos, immò uerõ ſicut ſpongiæ, atque oſtrea, exugentes quidem humorem extrinſecus adiacẽtem, rurſus autem quod in humore concretius eſt ſecernentes. id uerò non patiuntur omnes, ſed ſolùm genera dæmonũ materiæ proxima, genusq; dæmonum, quod odit lucem, & aquatile, atque ſubterraneum. At

hæc interrogaui, sunt'ne ô Marce multa dæmonum genera? multa, inquit, atque diuersa, tum secundum formas, tum secundũ corpora, adeò, ut & aër, qui supra nos est, & qui circa nos, sit plenus dęmonum. plena & terra, marcq;, & loca abdita, atq; profunda. Nisi molestum est, inquã, enumera. Sex generaliter, inquit, sunt genera dæmonum, neque uerò noui, utrum locis diuidere oporteat dæmonas, in quibus uersantur, an potius ex eo, quòd uniuersum dæmonum genus amore afficiatur ad corpus. Esse uerò noui senarium numerum corporeum, atq; mundanum. In eo enim circunstantię corporeæ sunt, atq; mundus per hunc cõpositus est. siue quia hic numerus primus est, qui componat triangulum scalenum. Esse uerò propriũ æquilateri diuinum, atq; cœleste, utpote quod sit sibi ipsi æquale, ac difficile moueatur ad malum. propriũ uerò æquicrurii genus humanũ uti. quod uno quodam ab instituto aberret, ex pœnitentia uerò fiat melius. Scaleni uero propriũ dæmonicum tanquam inæquale, nec ullo modo propinquans bono. siue igitur hoc, siue alio modo res se habeat, sex omnino ille genera dæmonũ enumerabat, & primum quidẽ prima lingua barbare nominabat

leliureon,id est igneum, quod circa sublimiorem aërem peruagari dicebat. omne nanque dæmonicum ex lunaribus regionibus, uelut ex templo profanum aliquid exterminari. Secũdum uerò genus,quod in aëre propinquo nobis oberrat,quod & à multis propriè,aëreum nominatur. Tertium,terrenum,quod plurimum circa terram uersatur,terrenisq; aduersatur multis rationibus,atq; machinis. Quartũ, aquatile,& marinum, quod humoribus se immergit, ac libenter circa lacus, & fluuios habitat,multosq; perdit aquis, & in mari fluctus excitat,ac tẽpestates,nauigiaq; uiris onusta funditus submergit, multosq; obruit undis. Quintũ,subterraneũ, quod habitat quidem sub terra, inuadit autem qui puteos effodiunt, & metalla. efficit hiatus terræ,& fundamẽta concutit,flammiuomos uentos suscitat. Sextum & ultimum est lucifugum, imperscrutabile, ac penitus tenebrosum, passionibusq; frigidis uiolenter res perdens. Esse uerò dicebat hæc omnia dæmonum genera sic affecta, ut & deos oderint, & hominibus aduersentur,sed aliud alio peius. Aquatile enim, & subterraneum, ac etiam lucifugum summopere malefica,atque perniciosa. hæc enim non phantasiis excogita-

tionibusq; animas deprauare, atq; lædere, sed oberrãtia ferarum more syluestriũ ad perniciem hominũ festinare. sic aquatile quidem errantes, in aquis suffocare, atque morbo comitiali, dementiaq; uexare. Aëreos autem, atque terrestres arte quadam,& excogitatione inuadere, sicq; humanos animos fallere, & ad perturbationes turpissimas, & iniquas, perniciosasq; flectere. Tum egò,quonã pacto,& quid agentes hęc peragunt?utrum dominantes nobis, & quocunque placet uelut mancipia circunferentes?Non dominãtur ait, sed nobis clam commemorãt.spiritui nanq;,qui nobis inest,phantastico propin quant, utpote qui & ipsi spiritus sint,uerba perturbationum,& uoluptatum nobis insonant, non emittentes quidem uocem pulsatione quadam, ac sonitu,sed sermones suos absq; sonitu immittentes. Sed quonam pacto inquam sine uoce sermones nobis ingerere possunt?Quid mirum, inquit,si modò illud animaduertas, quẽadmodũ uidelicet qui loquitur, si procul loquatur,uehemẽtiore clamore eget. factus uerò propinquior inaudientis aurem susurrando subloquitur:qui si posset cum ipso animæ spiritu cõpulari, nullo sono prorsus egeret, sed sermo eius uoluntate

conc

conceptus nullo penitus ſono audienti illaberetur, quod quidem animabus etiã egreſsis corpore contingere tradunt. Has enim ſine ſtrepitu inter ſe uerſari. hoc utique modo nobiſcum dæmones cõuerſantur, clàm uidelicet, adeo, ut nec unde quidé nobis inferatur bellum, liceat perſentire. Neque de hoc dubitabit quiſquis, quod aëri contingit, conſyderauerit. Sicut enim aër præſente lumine colores, & formas accipiens traducit in illa, quę naturaliter accipere poſſunt, ſicut apparet in ſpeculis, rebuſq; quaſi ſpecularibus: ſic & dæmonica corpora ſuſcipientia ab ea, quæ intus eſt, eſſentia phantaſtica figuras, atque colores, & quaſcunque ipſi uoluerunt formas in ipſum animalem, noſtrumq; ſpiritum tranſmittunt, multa nobis negotia præbent, uoluntates, & conſilia ſuggerentes, formas ſubindicantes, ſuſcitantes memorias uoluptatum, ſimulacra paſsionum, frequenter concitantes uigilantibus, atq; dormientibus. nonnunquam uerò femora nobis, ac inguina titillantibus, incitantes inſanos, & iniquos amores ſubiiciũt, & ſubacuũt, præcipuè uerò ſi humores calidos humidosq; ad id conducentes nacti fuerint. Sed hi Plutonis galeã ſubinducentes perturbant

animas arte quadam, & sophistica fraude. Reliqua uerò dæmonum genera nihil excogitant sapienter, nec quicquid facile astu peragunt, nisi quòd molesta tamen, atq; ualde turpia sunt, & charonei spiritus more lædunt. Sicut enim ferunt spiritum hunc corrumpere quicquid propinquauerit siue quadrupes, siue homo, siue sit auis: sic dæmones occursu diri quicquid occurrerit, subitò perdunt agitantes corpora, animosq;, naturalesq; habitus peruertentes. sæpe etiam igne, aqua, præcipitio perdunt nõ solum homines, uerũetiã bruta nonnulla. Ad hæc ego, cur'nam hi dæmones bruta rursus inuadunt? iam uerò circa Gergesam tale aliquid accidisse porcis sacra testantur eloquia. Ad hæc ille, cùm dæmones hominum hostes sint, nihil mirum uideri debet eos lædere. insultant quinetiã aduersus bruta nonnulla, non tam uoluntate nocendi, quàm uiuifici caloris auiditate. Cùm enim in locis habitẽt profundissimis, ad summum quidem frigidis, sed humore carentibus, frigiditatem plurimam contrahunt humoris expertem, qua quidem obstrusi in angustumq; coacti calorem humidum appetunt, & uitalem, utq; hunc assequantur in animalia irruunt, & ratiõe carentia, &

ad balnea, foucasq; aduolant. Nam calorem ignis, Solisq; uelut comburentem,& exiccantem fugiunt : calorem uerò animalium quasi moderatũ, suauiq; humore permistum diligunt, præsertim humanũ, quia sit temperatior. quamobrem hominibus se insinuantes,non mediocriter eos perturbant oppletis uidelicet meatibus,& impletis,in quibus spiritus insidet animalis,ipsoq; spiritu dæmonicorũ corporum crasitudine coacto, intusq; concussio,ex quo accidit,ut uibrentur, concutianturq; corpora, uiresque principales malè in actionibus se habeãt,ac motiones stupidæ, erraticæq; proueniant. Atq; si dæmó,qui irruit, subterraneus sit,cõcutit,ac destruit occupatum,clamatq; per ipsum utens patientis spiritu uelut proprio instrumento. Sin autem lucifugorum aliquis homini se clam ingesserit, segnitiẽ adducit,cohibetq; uocem,hominemq; obsessum, quasi mortuum reddit.hoc enim genus tanquã inter dæmones ultimum terrestrius est, sumopereq; frigidum, atq; aridum, & cuicunq; latenter irrepserit, uim omnem animalem obtundit, & hebetat,obfuscat, & delet. Cùm uerò ratione captum sit omnino,omniq; intellectuali speculatione prorsus orbatum, & ductum irrationali

quadam phantasia, more brutorũ præ cæteris indocilium, nullis ratiõibus auscultat, nec redargutiones metuit. quocirca rectè apud multos mutum, surdumq; uocatur, neq; discedit ab occupatis, nisi diuina potestate propulsum oratione uidelicet, ieiunioq; accedentis. Sed ego ô Marce inquam, retentiora quędam sapere nos medicorum sectatores adducũt, asserentes passiones eiusmodi non esse effectus dæmonum, sed humorum, uaporumq; & uenti malè sese habentium. itaq; pharmacis, & diæta non carminibus incantantiũ, expiationibusq; curare hæc aggredi solent. Tum ille, nihil mirum est hæc medicos dicere, qui nihil nouerint præter sensum, sed corporibus tantum incubuerint cognoscendis. Illa fortasse decebat malorum humorũ putare incommoda, capitis somniferam grauitatem, atræ bilis angustias, phrenesis deliramenta, quæ lauacris, potionibusq; uel euacuationibus, uel emplastris sedare consuerunt. Inspirationes autem, occupationesq;, quibus qui obsessus est, agere nihil potest, non intellectu, non ratione, non phantasia, nõ sensu. Aliud uerò est, quod mouet, atq; ducit, dicitq; insuper, quæ non nouerit occupatus, & futura nonnunquam prędicit,

quo

quo inquam pacto dicemus, hæc esse erraticas materiæ motiones?

Quomodo dæmones occupent hominem, loquantur, moueant, se transforment.

EGo igitur Marco fidē adhibeo, præsertim cùm memoria teneam, quę de dæmonibus diuina nobis Euāgelia tradunt. quod'ue uiro Corinthio cōtigit iubente Paulo, & deniq; quotcunq; patrum nostrorum scriptis leguntur de dæmonibus multa, penitusq; miranda. Reliquum uerò est, ea referre, quorū ego inspector, & quibusuelut autor interfui. Profectus sum in Elasoniam, ubi uir quidam actus dęmone multa multis oracula fudit. Quē ego conueniens interrogaui, unde nam sibi facultas uaticinandi contigerit. cùm uerò ille aperire nollet, arcanum tandem Laconicam passus necessitatem, tandem confessus est uerum. Retulit ergo se initiatum fuisse in operibus dęmonū à quodam Aleto Liuio, qui cum nocte adduxisset in montē, iussissetq; herbam quandam assumere, deinde in os expuisset, & quibusdam unguentis oculos illinisset, unde sibi dæmonum turbas uidere contigerit. ex quibus senserit, quasi coruum quendam inuolantem, osq; suum ingre-

dientem ex eo tempore, atq; hactenus sibi uaticinium adesse de quibuscunq;, & quandocunq; hoc ipsum uult, quod eum mouet. in diebus enim crucifixionis, & in die uenerandæ apud nos resurrectionis mihi, ait, nihil etiam si studiosè cõtenderim, insonat. Hęc ille nuntiauit. Cùm uerò quidam meorum comitum irrideret eum, percuteretq; ceruicem, ait, Tu quidẽ paulò pòst pro una plaga multas utique reportabis, & aliis multa prædixit, quæ prouenerunt. Quidã ergo eum fatidicum conspicatus tanquã musicum instrumentum insonãtibus dæmonibus euasisse, sic obiecit, omnes insaniæ species passiones sunt deprauatæ materię, potius quàm tragicæ dæmonum passiones. Ad hunc ille, nihil mirũ uideri, debet inquit, si ita medicorum sectatores iudicãt, qui nihil unquam ciusmodi uiderint. Nam & ego ita putabam, quousq; contigit prodigiosum aliquid prouidere, quod nõ importunum erit in præsentia recensere, & profectò nihil mẽtiar. *Senex quidam, qui hoc idem pallium induebatur. Frater meus natu maior habebat uxorẽ alioquin modestam, morbisq; uexatam frequentibus. hæc aliquando puerpera uehementer iam laborabat, uestẽmq; confringens barbarè loqueba

quebatur, ſermone præſentibus incognito. itaq; ambigebant omnes quid in re ardua faciendum foret: fœminæ uerò quædam adducũt peregrinum quendam nomine Anaphalãgiam ualde ſenem, rugoſumq;, & exuſtum, atq; nigrum, qui nudato enſe, prope lectum adſtans, ira quadam apprehendit ægrotam, linguaq; ſibi patria, id eſt Armenica, acriter conuiciatus eſt. illa huic uiciſim reſpõdit Armenicè, ac primò quidem audax è lecto prorupit cum eo protinus certatura. At barbarus ille, tũm maximè adiurationibus utebatur, & quaſi furẽs miñabatur illam ſe percuſſurum. Tum fœmina ſe recepit, compreſsit, contremuitq;, & humilius iam locuta, in ſomnum mox incidit. Nos autem obſtupuimus ambigentes, quonam pacto illa locuta ſit Armenicè fœmina, quæ Armenios nec uidit quidem unquam, neque domeſticis laribus egreſſa eſt. Cùm ergo reſipuiſſet, interrogauimus eã, quid paſſa fuiſſet, & nunquid acta animaduertiſſet, uel mente teneret. Tum illa reſpondit, ſe uidiſſe dæmonum uiſum tenebroſum, & ſimile mulieri, paſſos habenti crines in ſe irruere. unde antè quàm ipſa lectum ingrederetur, extimuiſſe: quod uerò deinceps ſecutũ eſt, minimè perſenſiſſe. quamobrem

obrem ego poſt hæc ita dubitare cœpi, quonam pacto dęmon mulierem perturbans mulier appareret: nec iniuria dubitabatur, utrum dæmonum alii quidem mares, alii uerò ſint fœminæ more animaliũ caducorum: præterea quomodo dæmon lingua Armenica uteretur. nã ualde dubitandum eſt, num dæmones alii Græcè, alii Chaldaicè, alii Perſicè, alii Syriacè loquantur. Deinde quomodo ad magi illius minas ſeipſum dæmon compreſſerit, ſtrictumq́; timuerit enſem: quid enim patiatur ab enſe dęmon indiuiduus, atq; immortalis? Tum Marcus dubitationem meam animaduertens, ait, nullus dæmon ſuapte natura mas eſt, uel fœmina. Compoſitorum enim ſunt huiuſmodi paſsiones: corpora uerò dæmonum ſimplicia ſunt ductu, flexuq́; facilia, ad omnemque configurationem naturaliter apta. ſicut enim nubes ſuſpicimus nunc hominum, nunc urſorum, nunc draconũ, aliorum'ue præferre figuras, ſic & corpora dæmonũ: ſed hoc intereſt, quòd nubes externis agitatæ uentis figuras uarias agunt, dæmones autem proprio conſilio, prout ipſi uolunt, corporum formas in ſe uariant, & modò in breuioré molem contrahuntur, modò rurſus in longiorem ſe extendunt.

Quema

Quemadmodum lumbricis uidetur accidere ob ſubſtantiã meliorem, ductuq́; facillimã: neq; ſolum magnitudine in eis diuerſitas accidit, uerùm etiã figuras, coloresq́; uariãt multiformes: corpus enim dæmonis ad utrũq; eſt natura paratum. qua enim ratione eſt natura facilè cedẽs, ſic in uarias figurarũ ſpecies transformatur. qua uerò aërcum eſt, diuerſos aëris inſtar colores ſubit. Sed aër quidem ab extrinſeco coloratur, corpus uerò dæmonis ab intima phantaſiæ actione ſpecies colorum accipit. quemadmodũ nobis expaueſcentibus genæ palleſcunt, uerecundia uerò affectis rubeſcunt, anima uerò prout ſic, aut ſic afficitur. paſsiones eiuſmodi in corpus, ſimiliter traducente eadem ratiõe de dæmonibus eſt putandum. Nam & hi ab intrinſeco in corpora ſua colorum ſpecies transferunt, quapropter unumquodq; dæmonũ corpus proprium inquam elegerit figuram transformans, ſpeciemq́; coloris certam ad extremum uſq; corporis educens, ſic & tanquam uir apparet, & mox occurrit, ut fœmina, leonis more fremit, ſaltat ut pardalis, latrat ut canis, atq; ad utris, uaſisq́; formam ſe aliquando transfert: ac dum omnes eiuſmodi uiciſsim formas mutat, nullam earum

rum ſtabilem retinet. Non enim ſolidum corpus dæmonũ, quo poſsit acceptas retinere figuras. Sed ſicut in aëre, & aqua contingere conſueuit, uidelicet ſiue colorem infundas, ſiue figuram imprimas, mox diffunditur, atq; diſſoluitur: ſimile quiddã dæmonibus accidit. nam & in his figura, colorq;, & ſpecies rerum quarumlibet citò dilabitur. Docuit itaq; Marcus has maris, & fœminæ differentias non ineſſe dęmonibus, ſed apparere, nullamq; ciuſmodi formã in eis ſtabilem permanere. Sin autem è multis audiueris dæmonẽ ſub fœminæ ſpecie omnib⁹ puerperis apparere, nullamq; eiuſmodi formam, ſcito, non omnes dæmones eandẽ uim, uoluntatemq; habere, ſed in hoc etiã illos ualde differre. Nempe in proportione quadã ſimili, qua etiã compoſita, caducaq; animalia ſe habere. ſicut enim inter hæc homo quidem intellectualis, prudẽtisq; potentiæ particeps phantaſticã inſuper uim cõmuniorem habet ad omnia fermè ſenſibilia explicabilem, atq; diffuſam, tum ad cœleſtia, tum ad illa, quę circa terrã ſunt, atq; in ipſa terra. Equus autẽ, atq; bos, & reliqua ordinis eiuſdem uim eam magis particularem, atq; ad nonnulla imaginabilia cognomina operantẽ, quæ præſepe,

poſſeſ

possessoresq; suos cognoscit. Culices autem, & mures, atque similia angustiorem hanc habent, atq; indistinctam, neq; foramen cognoscunt, ex quo emerserunt, neq; locum, quò processere, & quò quid est adducendum, sed unicam tantū imaginationē habent, scilicet alimenti: sic & multa, diuersaq; dæmonum genera inter se similiter differunt. nēpe in his quoq; ignei quidem, aërciq; phantasiam habent uariè admodum distinctā, atq; discretā, quamcunq; imaginabilē speciem elegerint. nā ad hanc ipsam seipsos formant, cōtra uerò lucifugū dæmonū genus se habet. eius enim imaginatio ualde angusta est: itaq; formas uarias non cōmutat, utpote quòd plures imaginabilium rerum non habeat species, neq; corpora possideat ad motum agilia, ad flexumq; accommodata. Aquatiles uerò, atq; terrestres mediū inter hos dæmones obtinentes, possunt quidē plures formas mutare, sed quib⁹ maximè delectātur, in eis diutius immorantur. Quicunq; enim in humidis uiuunt, molliorēq; uitæ ductum tenent, se auibus, mulieribusq; similes reddunt. Quapropter naiadas, nereidas, & dryadas fœminino sexu hos cognominant. quicunq; uerò in locis habitant siccioribus, corporaq; habent

bent ſubarida, quales ὀνοσκέλους eſſe ferũt, in uiros ſe transformant. Nonnunquam etiam canibus, & leonibus, aliisq; animalibus ſimiles ſe oſtendunt. in quibus uidelicet mos ineſt maſculinus. Nihil itaq; mirum, ſi dæmonium inuadens puerperas fœmineam præfert formam: quippe cùm ſit adulterum, humiditatibusq; ſe oblectetur impuris. formam enim ſubit uitæ ſibi gratæ conuenientem.

Dæmones ſingularum gentium, quibus loquuntur, linguam imitantur.

QVa uerò ratione Armenice loquerentur, Marcus quidem non explicauit, neq; etiam à nobis eſt quæſitũ. Arbitror autem hinc fore hoc manifeſtum, quoniam nõ poſsit lingua dæmonũ propria inueniri. tametſi Hebraicam quis ſeruare linguã dixerit, ſiue Græcam, aut Syriam, aliamue barbaram. quid enim opus eſt uoce dæmonibus? qui inter ſe abſq; uoce cõuiuũt. Cùm uerò ſicut angeli poſteriores poſteriorib⁹, alii aliis gẽtibus prę-ſunt, ſic dæmones alii aliis aſsiſtunt: ſanè ſinguli ſingularũ gentium linguas exercent: quamobrẽ dæmones, qui inter Græcos habitant, heroico ſtylo oracula ediderunt. apud Chaldæos uerò Chaldaica

uteban

utebantur lingua, quemadmodum apud Aegyptios Aegyptia uoce colloquia faciebant. quinetiam dæmones incolentes Armeniam, si aliò fortè se conferant, indigenarum uoce utuntur.

Cur dæmones timeant minas, atq; patiantur.

SEd quæritur, cur dæmonia minas, ensesq; timeant. profectò omnia dæmonum genera audacia, rursusq; timiditate plena sunt, præsertim coniunctiora materiæ. Aërea enim circunspectæ cogitationis participia, siquis obiurgauit, discernere nouerunt obiurgantem, uel honorantem: neq; aliter ab obsessis discedunt, nisi obtestator erga deum sanctimonia polleat, nomenq; dei, sermonemq; horribilem incantet potestate diuina. hæc profectò sunt dæmonia materiæ proxima, formidantia ne in loca profundiora, abyssumq; demittantur. Item angelos timent, qui illuc eos præcipitãt quoties uidelicet quispiam eis præcipitium minitatur, adducitq; inuocationes angelorum ad hoc institutorum. ualde enim timent. nam ob ignorãtiam non discernunt minitantem. Iam uerò si anicula quædã, uel superbior senecium aliquis, minas eiusmodi rusticè

intentauerit, sæpe discedunt, quia discernere nequeũt. Ideo superfluis etiam quibusdam facilè mancipãtur, scilicet unguibus, & capillis à polluto magorum genere. Item plumbo, & cera, tenuiq; filo deuinciuntur, atq; nefariis adiurationibus conturbãtur. uenefici ergo, & nefandi dæmonia hæc subterranea mansuefaciunt. Qui uerò nefariis ministeriis abstinent, aërea maximè colunt, cauentes ne dæmonium subterraneum interueniat. nam siquid tale interuenerit, præter id, quòd terrores incutit, etiam saxa iacere eõsuescit. proprium enim subterraneorũ est lapides in occurrentes iacere, sed ictibus irritis. Aërea uerò dæmonia ratio dictat intrepida esse, neq; tamen boni quicquam afferunt, quoniam & superba sunt, & iactabũda, & deceptionis, phantasiæq; inanis plena. ab eis enim in cultores ueniunt ignei quidam radii, quos furiati homines diuina spectacula putant. nihil tamen ueri, constantisq; possident. quid enim in obscuris dæmonibus potest lucis inesse? sed hæc omnia fallaciæ sunt occultorum, atq; præstigiæ. Sunt pleriq;, qui communiter appellantur Euchetæ, quorum fraudulentum dogma ab insano quodã monente manauit. Tradũt ergo principia plura, & profectò ab ipso

moneu

mouente duo rerum principia ſuppoſita ſunt, ita ut deo bonorũ opifici deus malorũ, artifexq; ponatur, deoq; cœleſtium domino deus dominus ſubcœleſtiũ. hinc Euchetæ miſeri tertium his principium adhibuerunt. Nempe apud eos unus quidem pater eſt: filii uerò duo, antiquior uidelicet, atq; iunior. principia tria, ſed patri quidem ſupermundana tantũ, iuniori autẽ filio cœleſti, ſeniori uerò ſubcœleſtia uelut dominis tribuuntur. Quod quidem dogma nihilo à Græcis fabulis differre uidetur iuxta poëticũ illud, ternario diſtributa ſunt præmia numero. Sed inter Euchetas, alii utrũq; filiũ colunt. nam etſi diſſidere eos nunc inter ſe dicant, utrunq; tamen exiſtimant adorandum. quoniam ambo ex eodem patre naſcantur, atque in poſterum conciliandi mutuò ſint. Alii uerò alterum duntaxat, id eſt iuniorem colunt, utpote qui meliori, præſtantioriq; prouinciæ dominetur. ſeniorem uerò non ſpernunt quidem, ſed obſeruant ipſum cauentes, uidelicet ne malefaciat. Deterrimi uerò inter illos à cœleſti quidem numine diſiunguntur omnino. ſolum uerò terreſtrẽ ſatanã finibus ſuis excipiunt, ipſumq; nominibus apud eos potioribus extollũt, appellantes primogenitũ, & à patre ſciun-

ctum. Item arborum,animaliumq́;,& reliquorũ compoſitorum opificem, peſtiferum uerò,atq; hoſtilem. Sed qui hæc dogmata introducunt, & oculis, & auribus mentis capti ſunt, neq; enim uidẽt ex ipſa rerũ cognatione mutua,unũ eſſe omnium autorẽ,neq; ſcripturã ſanctam, id docentẽ audiunt, neq; ratione ſecum ipſi reputãt: quòd uidelicet ſi duo inter ſe diſſidentes rerum opifices eſſent, non eſſet una quædam conſpiratio,unioq́; omnia ligans. Et ſi dæmonia diuitias nobis,& gloriã promittunt,nihil tamẽ ex ſe tradere poſſunt. quippe cùm imperiũ nullum habeant,ſed uiſu tantũ quædam inania ſuis cultoribus afferunt, uaria prorſus, & inſtabilia, quæ tamẽ impii diuina eſſe ſpectacula putant.

Euchetæ & gnoſci, ut dæmonia toto cõcipiant pectore, nefanda ſacrificia perpetrãt. Conueniũt die,quo paſſus eſt Saluator, ueſpere ſtatutũ in locum unà cum puellis ſibi notis, & poſt quædam ſacra extinctis luminibus, miſtim coëunt ſiue cum ſorore,ſiue cum filia,ſiue cum quilibet.nono rurſus menſe reuertuntur, puellasq; accerſunt, & infantes iam natos ab his euellunt, perq; totum corpus pueros circuncidũt,& circunfuſo ſanguine phialas implent,corpora cremãt,cinerem cum

ſang

sanguine miscent. hoc condimento epulas, & pocula condiunt, tum sua inter se, tum aliorum clàm quorumcũq; possunt. Existimant enim hoc sacrificii, & alimenti genere tanquã maximè profanos characterem diuinum nobis impressum, & dæmonia procul arcentem penitus aboleri, itaq; dæmonia liberius ingredi.

Quomodo magi excantent, trahantq; dæmonas.

VEneficia, atq; magia non uanũ nomen sortita sunt, sed uim quandam possident. Veneficium enim ars quædam est circa materiales dæmones, & terrestres, simulacra dæmonum prouocans in aspectum, & alios quidem uelut ab inferis excitat, alios autẽ ex alto deducit. Disciplina enim nostra omnẽ dæmonem existimat malum, propter superbiæ, & uanitatis excessum, ab angelico statu, ordineq; delapsum. Opinio uerò Græca paruam dæmonum partem iudicat malam, & hanc quidem non tanquam electione talem, sed ex prima rerum diuisione sic affectam, tortoris uicem gerentem aduersus animas delinquentes. Talem itaq; dæmonum portionẽ ueneficiis præstigiator in aspectum imaginariũ prouocat, uisaq;

imaginalia ſpectatoribus obiicit, & aliis quidem fluenta quædam illinc exundantia adducunt in medium: aliis autem uinculorum ſolutiones, & delitias, gratiamq; promittunt. Adducunt uerò tales dæmonum poteſtates nodis, cantibusq; quibuſdam, & in plurimis quidem mentitur, in quibuſdam uera loquitur. Magia uerò facultas quædam Græcis uiſa eſt poteſtatis plurimæ compos. Tradũt enim hanc eſſe extremam ſacerdotii portionem. Affert autem uiſa quædam ſæpius in aſpectum falsò diuinitatẽ aliquam præferentia. Hæc enim facultas perſcrutatur uniuſcuiuſque rei ſub Luna genitæ, naturam, potentiam, qualitatem elementorũ inquam, eorumq; partium, animalium, omniũ plantarum, & ſeminum, & pomorum, item lapidum, herbarumq;, ac ſummatim uniuſcuiuſque rei ſubſtantiam, & uirtutẽ. hinc ergo effectus ſuos agit, & ſtatuas ſanitatem adducẽtes, uidelicet omnigenis figuris inſtructas, & alia rurſum artificia inferẽtia morbos callet, & quæ inter ſe differũt, & quæ conueniũt. multarum nanq; materiarum commiſtio unionẽ illi arti affert, diſtantia uerò ab uno diſcretionem infert. Iam uerò aquilæ, & dracones apud illos ad ſanitatem conferre dicuntur: feles autem,

& canes,& corui, conferunt ad uigiliam. Cera item,atq; lutum ab illis ad quasdam partium conformationes assumi solent, quippe cum proprietates quasdam suis uiribus habeant. Apparet frequenter cœlestis ignis hucusq; traductio. tũc uerò statuæ subridere uidẽtur,& lampades sponte ignibus accenduntur. instructa est magia multũ astronomica facultate, plurimaq; per ipsam peragit. Est & quædam in pelui uaticinatio, per quam rustici sæpe uaticinantur. profectò quemadmodum prædictio quædam fit,id est per aërem,atq; per folia, sic prædictio quædam fit in pelui apud Assyrios frequentata, atq; nominata, quæ profectò congruitatẽ quandã habet cum dæmonibus materiæ ualde coniunctis. Accipiunt ergo peluim aqua plenam uaticinantes,dæmonibus congruentem in profunda repentibus. Apparet autem peluis illa aqua plena quodammodo & spirare,propter sonitum,ipsaq; aqua in peluim infusa secundum substantiam quidem ab externis aquis minimè differt,sed uirtute infusa carminibus ualde præcellit, atque ita facta est aptior ad suscipiendum spiritum deinde fatidicum. Id uerò dæmonum particulare est,atq; terrenum, compositionibusq; attractũ; & cùm pri-

mùm illabitur aquæ ſonum, mox quendam exiguum, & ſignificationis expertem edit, remiſſionem eius præſentibus ſignificantẽ. deinde uerò in aqua iam inundante exiles quidam ſoni ſuſurrãt quadam prædictione futuri. Eſt autem eiuſmodi ſpiritus paſsim pererrans, quoniam ſolarem ordinem eſt ſortitus, idq; genus dæmonum dedita opera tenuem uocem edit, ut propter indiſtinctam uocis obſcuritatem, eius mendacia minus deprehendi poſsint. Sed nunquid corpora dæmonũ pulſari poſſunt? poſſunt ſanè, atq; dolere ſolido quodam percuſſa corpore. uerùm quo'nam pacto, cùm ſint ſpiritus, neq; ſolida, neq; compoſita natura, & compoſitorum eſt ſenſus? Sed profectò in iis, quæ ſentiunt, non neruus ipſe eſt, qui ſentit, ſed qui eis ſpiritus ineſt. Quapropter ſi atteratur neruus, ſi frigefiat, ſi quid aliter patiatur, ſpiritu uidelicet in ſpiritum miſſo, fit dolor. Nempe compoſitum nunquam per ſe doleret, ſed quando participat ſpiritum, quo quidem priuatum priuatur & ſenſu. Dæmonicũ itaq; corpus per totum ſe naturaliter ſenſuale ſecũdum partes ſingulas abſque medio uidet, audit, tangit, patiturq; tangẽdo, & diuiſum dolet, ſicut & corpora ſolida. Sed hoc intereſt, quòd

corp

corpora quidem ſolida, diuiſa cùm ſunt, aut uix, aut nunquam reſtituuntur: corpus uerò dæmonũ, ubi ſecatur, mox in ſe iterum recreatur, & coaleſcit, ſicut aquæ, aërisq́; partes, quando aliquid intercidit ſolidũ, ſed & dictu uelocius dæmonicus ſpiritus in ſe reuertitur. Dolet tamẽ interea, dum diuiditur, quamobrẽ aciem ferri metuit, idq́; animaduertentes, qui fugare dæmones moliuntur, tela, & enſes in rectum ibi conſtituunt, quò nolunt dæmones aduentare, atq; alia machinantur tum oppoſitis paſsionibus propulſantes, tum congrua quadam affectione mulcentes.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI, *in librum Mercurij Triſmegiſti, ad Coſmum Mediceum, patriæ patrem.*

EO tempore, quo Moſes natus eſt, floruit Atlas aſtrologus Promethei phyſici frater, ac maternus auus maioris Mercurii, cuius nepos fuit Mercurius Triſmegiſtus. Hoc autem de illo ſcribit Auguſtinus, quanquam Cicero, atque Lactantius Mercurios quinq; per ordinem fuiſſe uo-

lunt, quintumq; fuisse illũ, qui ab Aegyptiis Theut, à Græcis autem Trismegistus appellatus est. Hunc asserunt occidisse Argum, Aegyptiis præfuisse, eisq; leges, ac literas tradidisse. Literarum uerò characteres in animalium, arborumq; figuris instituisse. Hic in tanta hominum ueneratione fuit, ut in deorum numerum relatus sit. Templa illius numinis, cõstructa quamplurima. Nomen eius proprium ob reuerentiam quandam, pronuntiare, uulgo, ac temere non licebat. Primus anni mensis apud Aegyptios nomine eius cognominatur. oppidum ab eo conditur, quod etiam nunc Græce nominatur Hermopolis, id est Mercurii ciuitas. Trismegistum uerò ter maximum nuncuparunt, quoniam & philosophus maximus, & sacerdos maximus, & rex maximus extitit. Mos enim erat Aegyptiis (ut Plato scribit) ex philosophorum numero sacerdotes, ex sacerdotum cœtu regem eligere. Ille igitur quemadmodum acumine, atq; doctrina, philosophis omnibus antecesserat, sic sacerdos inde cõstitutus, sanctimonia uitæ, diuinorumq; cultu, uniuersis sacerdotibus præstitit, ac demum adeptus regiam dignitatem, administratione legum, rebusq; gestis superiorũ regum gloriam

riam obscurauit, ut merito ter maximus fuerit nuncupatus. Hic inter philosophos primus, à physicis, ac mathematicis ad diuinorum contemplationē se contulit: primus de maiestate dei, dæmonum ordine, animarū mutationibus sapientissimè disputauit. Primus igitur theologiæ appellatus est autor: eū secutus Orpheus, secundas antiquæ theologiæ partes obtinuit. Orphei sacris initiatus est Aglaophemus, Aglaophemo successit in theologia Pythagoras, quem Philolaus sectatus est, diui Platonis nostri præceptor. Itaque tria priscæ theologiæ undiq; sibi consona secta, ex theologis sex miro quodā ordine conflata est, exordia sumens à Mercurio, à diuo Platone penitus absoluta. Scripsit autē Mercurius libros ad diuinarū rerum cognitionē pertinentes quamplurimos, in quibus, prō deus immortalis, quàm arcana mysteria, quàm stupēda panduntur oracula! nec ut philosophus tantū, sed ut propheta sæpenumero loquitur, canitq; futura. Hic ruinā præuidit priscæ religionis, hic ortū nouæ fidei, hic aduentū Christi, hic futurum iudicium, resurrectionem seculi, beatorum gloriam, supplicia peccatorum. Quo factum est, ut Aurelius Augustinus dubitauerit, peritia ne syderū, an

reuel

reuelatione dæmonum, multa protulerit. Lactantius autem illum inter Sibyllas, ac Prophetas connumerare non dubitat. E' multis denique Mercurii libris, duo sunt diuini præcipuè, unus de Voluntate diuina, alter de Potestate, & sapientia dei. Ille Asclepius, hic Pimãder inscribitur. Illum Apuleius Platonicus Latinum fecit, alter usque ad hæc tempora restitit apud Græcos, at nuper ex Macedonia in Italiã aductus diligentia Leonardi Pistoriensis docti, probiq; monachi ad nos peruenit. Ego autẽ cùm tuis exhortationibus prouocatus, è Græca lingua in Latinam conuertere statuissem, æquum fore putaui Cosme felix, ut nomini tuo opusculum dedicarem. Nam cuius ipse adiutus opibus, librisq; affatim refertus, studiis Græcis incubui, eidem studiorum Græcorum me decet offerre primitias. Neq; fas erit, opus tam sapientis philosophi, tam pii sacerdotis, tam potentis regis dicare cuiquam, nisi ipse, cui dicatur, pietate, sapientia, potentia, reliquis omnibus antecelleret. Est autem (ut ad scripta Mercurii descendamus) huius libri titulus, Pimãder, quoniã ex quatuor personis, quæ in dialogo disputant, primæ Pimandro partes attribuuntur. Edidit uerò librum Aegyptiis

ptiis literis, idemq; (Græcæ linguæ peritus, Græcis inde transferendo communicauit Aegyptiorum mysteria. Propositũ huius operis est, de potestate, & sapientia dei disserere. Cumq; sint horum operationes geminæ, quarum prima, in ipsa dei natura permanet, secunda porrigitur ad externa; & illa quidem mundum primũ, æternumq; concipit, hæc uerò mundum secundum, temporalemq; parit, de utrisque operationibus, deq; mundo utroque grauissima disputat: quid dei potestas, quid sapiẽtia, quo ordine intrinsecus concipiant, quo progressu exterius pariant. Præterea, quæ producta sunt, quomodo seinuicẽ habeant, quo conueniant, quo'ue discrepent, quo denique pacto suum respiciant autorem. Ordo autem uoluminis est, ut in dialogos quatuordecim distinguamus, utque primæ dialogi partes Pimandro dentur: secundas teneat Trismegistus: tertias Aesculapius: quartum locũ obtineat Tatius. Intelligit ergo Mercurius in diuinis Aesculapiũ, ac Tatium erudire. Diuina docere nequit, qui non didicit, ac humano ingenio, quæ supra naturam sunt, inuenire non possumus. Diuino itaque opus est lumine, ut solis luce solem ipsum intueamur. Lumen uerò diuinæ

uinæ mentis nunquam infunditur animę, nisi ipsa, ceu luna ad solem, ad dei mentem penitus conuertatur. Non conuertitur ad mentem anima, nisi cum ipsa quoque fit mens. Mens uerò non prius fit, quàm deceptiones sensuum, & phantasiæ nebulas deposuerit. Hac de causa Mercurius modò sensus, & phantasiæ caligines exuit, in aditum mentis se reuocans: mox Pimander, id est mens diuina, in hunc influit, unde ordinem rerum omnium, & in deo existétium, & ex deo manantium, contemplatur. Deinum quæ diuino sunt numine reuelata, cæteris hominibus explicat. Is igitur est libri titulus, id propositum illius, & ordo.

Tu uerò Cosme felix, lege feliciter, ac diu uiue, ut & diu patria uiuat.

MER

MERCVRII TRISMEGISTI LIBER DE POTESTATE ET *Sapientia Dei, cui titulus* PIMANDER.

Marsilio Ficino Florentino interprete.

CVm de rerum natura cogitarem, ac mentis aciem ad superna erigerem, sopitis iam corporis sensibus, quemadmodũ accidere solet iis, qui ob saturitatẽ, uel defatigationem somno grauati sunt, subitò mihi uisus sum cernere quendã immensa magnitudine corporis, qui me nomine uocans, in hunc modũ clamaret: Quid est ô Mercuri, quod & audire, & intueri desyderas? Quid est, quod discere, atque intelligere cupis? Tum ego, Quisnã es inquã? Sum, inquit ille, Pimander, mens diuinæ potentiæ, ac tu uide quid uelis, ipse uerò tibi ubique adero. Cupio, inquam, rerum naturam discere, deumque cognoscere. Ad hæc ille: Tua mo mente complectere, & ego te in cunctis, quæ optaris, erudiam. Cùm hæc dixisset, mutauit formam, & uniuersa subito reuelauit. Cernebã enim

immen

immensum quoddam spectaculũ, omnia uidelicet in lumen conuersa, suaue nimiũ, atq; iucundum, quod intuentem me mirificè oblectabat. Paulopost umbra quædam horrenda, obliqua reuolutione subterlabebatur, in humidamq; naturam migrabat, ineffabili tum uultu exagitatam, inde fumus quidam magnus in sonitum erumpebat, ex sonitu uox egrediebatur, quam ego luminis uocem existimabam: ex hac luminis uoce uerbũ factũ prodiit. Verum hoc naturæ humidæ astans, eam fouebat, ex humidæ autẽ naturæ uisceribus, syncerus, ac leuis ignis protinus euolans alta petit. Aër quoq; leuis spiritu parens, mediã regionẽ inter ignem, & aquã sortiebatur. terra uerò & aqua sic inuicẽ cõmistè iacebant, ut terræ facies aquis obruta nusquam pateret. Hæc duo deinde cõmota sunt à spiritali uerbo, quod eis superferebatur, aures eorum circunsonans. Tunc Pimander ait: Aduertis quid sibi hæc uisio uelit? Cognoscã inquã. Ait ergo Punãder: Lumẽ illud ego sum, mens, deus tuus, antiquior quàm natura humida, quæ ex umbra effulsit, mẽtis uerò germen lucens, dei filius. Quid ergo inquã? Sic inquit: Cogita, quod in te uidet, & audit uerbum domini, mens autem pater

deus,

deus, neq; enim distant adinuicē, horum unio uitæ est. TRISMEGISTVS. Gratias habeo tibi. PIMANDER. Verū in primis meditare lumen, atque cognosce. TRISM. Hæc ubi dicta sunt, diu illū orauī, ut eius ideam ad me cōuerteret. Quod cùm ille fecisset, repētè prospicio mea in mente lucē uiribus innumeris existentem, ornatū sine termino ignē, ui ingenti circunseptū, & in ipsa stabilitate dominantē. Hæc ipse percepi per Pimandri uerbum, qui me stupore attonitū, sic iterum affatus est: Vidisti in mente primā speciē infinito imperio prævalentē? Eiusmodi quędam mihi Pimāder. At ego illi: Elementa naturæ unde manarunt? PIMAN. Ex uoluntate dei, quæ uerbum complexa, pulchrumq; intuita mundū, ad eius exēplar, reliqua sui ipsius elementis, uitalibusque seminibus exornauit. Mens autem deus utriusque sexus fœcunditate plenissimus, uita & lux cum uerbo suo mentem alterā opificē peperit, qui quidē deus ignis, atq; spiritus numē. Septem deinceps fabricauit gubernatores, qui circulis mundum sensibilem complectuntur, eorumq; dispositio fatum uocatur. Connexuit inde dei uerbum ex elementis deorsum tendentibus, purum naturæ artificium, unitumq;

est opifici menti, consubstantiale enim erat.relictaq; sunt elementa naturæ deorsum cadétia sine ratione,ut sint tanquam sola materies. Mens quidem opifex unà cum uerbo circulos continens, ac celeri rapacitate conuertens, suam ad se machinam flexit,eamq; uolui à principio ad finem absq; fine præcepit,incipit enim illic semper ubi desinit. horum profecto cunctorum circuitus, quemadmodum ipsa mens uoluit,ex elemẽtis inferioribus animalia conflauit rationis expertia, neque enim prębuit rationem,aẽr uolatília protulit,aqua uerò natantia. Distincta quoque inter se sunt aqua & terra,eum in modum,qui menti placuerat. Terra postmodum animantia,quæ intus habuerat,pepererit,quadrupedia uidelicet serpentia, fera, agrestia pariter,atque domestica. at pater omnium intellectus, uita & fulgor existens, hominem sibi similem procreauit, atq; ei tanquam filio suo congratulatus est,pulcher enim erat,patrisq; sui ferebat imaginẽ. Deus enim re uera propria forma nimirũ delectatus, opera eius omnia usui concessit humano. Homo autem cùm considerasset, in tempore suo rerum omnium procreationem, ipse quoque fabricare uoluit, unde à contemplatione

tione patris, ad sphæram generatiõis delapsus est. Cumq; omnium in se potestatem haberet, opificia septem gubernatorũ animaduertit. Hi autem humanæ mentis meditatione gaudentes, singuli corũ proprii ordinis participem hominem reddidere. Qui postquã didicit horũ essentiã, propriamq; naturam cõspexit, penetrare, atq; rescindere iam exoptabat ambitum circulorũ, uimq; gubernatoris præsidentis igni comprehendere. Qui nec arbitriũ, & potestatẽ omniũ habuerat, in animantia mundi mortalia, & ratione carentia, per harmoniã emersit, atq; exiliit, penetrans, ac resoluens potẽtiam circulorum: ostẽditq; naturam, quæ deorsum labitur, uelut pulchram dei formam. qui cùm naturã contueretur mira pulchritudine prẽditam esse, actionesq; omnes septem gubernatorum, atque insuper dei ipsius effigiem posidere, illi amore ingenti subrisit, utpote qui humanæ pulchritudinis speciẽ in aqua specularetur, eiusdemq; admirationem quandam in terra conspiceret. ille præterea consecutus similem sibi formam in se ipso existentẽ, uelut in aqua amauit eam, secumq; congredi concupiuit. Effectus uestigio secutus est uoluntatem, formamq; carentem ratione pro-

genuit. Natura illud, in quod toto ferebatur amore, complexa, illi penitus seſe implicuit, atque commiſcuit. quandoquidē ſolus homo ex uniuerſis terrenis animantibus duplicis naturæ cenſetur, mortalis quidem propter corpus, immortalis autem propter hominem ipſum ſubſtantialem, immortalis enim eſt, cūctorumq; arbitrium obtinet: cætera uerò uiuentia, quæ mortalia ſunt, fato ſubiecta, patiuntur. Non igitur harmonia ſuperior obſtitit, in harmoniā uerò lapſus periclitatus, ſeruus effectus eſt. Hic utriuſq; ſexus fœcunditate munitus, ab eo, qui arborum, & riuorum fons eſt, uigilq; factus ab eo, qui eſt uigilans, cōtinetur, atq; eius dominationi ſubiicitur. TR. Poſt hæc, mens inquam meæ rationis, ipſe es. Tum Pimander: Id eſt, inquit, myſteriū, quod in hanc uſq; diem, genus humanum latuit. Natura quippe homini ſeſe immiſcens, miraculum attulit, quod omnium miraculorum uincit admirationem. nam cùm ſeptem illorum harmonia ipſe iam fuiſſet imbutus ab eo, quem tibi paulò antè narraui, patre uidelicet, atque ſpiritu, natura ipſa non reſtitit. Quinimmo ſeptē protinus homines peperit, ſeptem gubernatorum naturas, maſculini pariter, ac fœminini

nini generis cõpotes,atq; ſublimes. Adhæc ipſe ſic intuli: O Pimander, ardenti deſyderio nuper affectus ſum,audire prę-terea reliqua cupio. quare,ne hic me deſeras, obſecro. Cæterũ ille mihi: PI. Sile, nondum enim primum ſermonẽ abſolui. TR. Ecce iam taceo. PI. Horum ſeptem(ut dixi) generatio in hunc modum effecta eſt. Fœmina enim aër, & aqua coëundi compos, ex igne maturitatẽ, ex æthere ſumpſit ſpiritum, conglutinauitq; natura corpora ad hominis ſpeciẽ effingendam. Non autem ex uita, & luce,in animam,mortemq; proceſsit. uita quippe animam largita eſt, lux deniq; mortem. Talia profectò uſq; ad finẽ circuitus principiorũ ſimul,& generum, cuncta mundi ſenſibus membra manebant. Verùm audi iam reliquũ,quẽ ſummopere cupiebas,ſermonẽ.Expleto demũ circuitu,omniũ(uolente deo) ſolutus eſt nodus. nam cuncta utriuſq; generis animãtia unà cũ homine diſſoluuntur. & maſcula quidẽ ex parte, fœmineaq; ſimiliter cnnficiebantur. Extemplo deus uerbo ſancto clamauit, pullulate,adoleſcite, propagate uniuerſa germina,atq; opera mea. Vos inſuper quibus mẽtis portio cõceſſa eſt,genus recognoſcite ueſtrũ, ueſtramq; naturã immortalẽ

consyderate. Amoré corporis, mortis causam esse scite: rerum omniũ naturã discite. His dictis, prouidentia, per fatũ, harmoniamq; cõflauit mistiones, generationesq; constituit, unde cuncta sunt secundum genus propriũ propagata. Demum qui seipsum cognouit, bonũ (quod est super essentiã) consecutus est. qui uerò corpus, amoris errore cõplectebatur, is obcerrabat in tenebris, mortis mala sensu percipiens. TR. Quot tamẽ delinquunt, ignorantes, inquam, ut ob eam causam immortalitate priuentur? PI. Videris ô Mercuri non satis intelligere, quæ audieris. TR. Etsi nondum intelligere sim professus, intelligo tamen, ac memini. PIM. Gratulor si quæ dicta sunt, tenes. TR. Responde mihi quæso Pimander, cur digni morte sint ii, qui in morte iacent? PIMAN. Quia præcessit proprio corpori tristis umbra, ex hac quidem natura humida. ex hac uerò corpus in mundo sensibili cõstitit. ex hoc deniq; mors ipsa scaturiit. Num hoc tenes Mercuri? Tenes etiã qua de causa, qui seipsum cognoscit, transit in deum, ut dei uerbũ tradidit? TR. Quoniã ex uita, & luce constat omnium pater, ex quo natus est homo. PI. Rectè loqueris. Lux & uita deus

est,

ns est, & pater, ex quo natus est homo. si igitur comprehenderis te ipsum ex uita, ac luce compositum, ad uitam rursus, lucemq; transcendes. TRISM. Hæc ait Pimander. At ego: Adhuc mihi mens dicas oro, quonam pacto ad uitam ascendere queam. PIMAN. Deus ipse mens iussit, ut homo mentis particeps; seipsum animaduerteret. TRISM. Non ergo homines singuli mentem possident. PIMAN. Rectè dicis Mercuri. assum enim ego mens iis, qui boni, pii, puri, religiosi, sanctiq; sunt, præsentiaq; mea fert illis opem, adeoq; ut statim cuncta dinoscant, patremq; pacatum, & propitium habeant. Itaq; gratias agunt benedicentes piè, & hymnis solennibus collaudantes, concedunt sanè corpus morti suæ, sensuum illecebras fastidiunt, utpote qui clarè diiudicant, quàm letifera sint sensuum lenocinia. quinetiam ipsa mens ianitoris munere fungens, incidétes in insidias corporis, haudquaquam permitto finem consequi suum. aditus enim, per quos turpes blanditiæ manare solent, iugiter intercludo, libidinũq; fomites omnes extinguo. Contrà, ab ignaris, improbis, ignauis, inuidis, iniquis, homicidis, impiis, procul admodum habito, permittens eos dæmonis ultoris arbitrio,

qui ignis acumen incutiens, ſenſus affligit, magisq; ad patrãda ſcelera armat hominem, ut turpioris culpæ reus, acriori ſupplicio ſit obnoxius. eũq; ſine ulla intermiſsione, ad inſatiabiles concupiſcentias inflammat: cũ eo pugnat in tenebris, peccatum examinat, & ignis impetum in eius cruciatum mirum in modum concitat, atq; adauget. TRISM. Diligenter mihi omnia ô Mens, quemadmodum poſtulabam, expoſuiſti. Vlterius autem id reſponde, quid poſt aſcenſionẽ futurum ſit.

Primum quidem (Pimander ait) in corporis materialis reſolutiõe, corpus in alterationem labitur. ſpecies, quam antè habuerat, inſenſibilis deliteſcit in poſterum. morum otioſus habitus dæmoni cõceditur, atq; dimittitur. ſenſus corporei partes animæ facti, ſuos in fontes refluunt, aliquando in ſuos actus iterum ſurrecturi: iraſcendi & appetendi uires in naturam conuertunt ratione carentem. itaque reſiduum, tum per harmoniã recurrit ad ſupera. Primæ dehinc zonæ creſcendi pariter, & decreſcendi officium reddit. Secundæ machinationem malorum, otioſumq; dolum. Tertiæ otioſam concupiſcentiæ deceptionem. Quartæ imperioſam, atque inexplebilem ambitionem. Quintæ profanam

fanam arrogantiam, & audaciæ temeritatem. Sextæ occasiones diuitiarum prauas, itemq; otiosas. Septimæ zonæ mẽdacium insitũ. Tunc sanè animus harmoniæ motiones exutus, ad optatã naturam reuertitur uim propriam habens, unaq; cum iis, qui illic sunt, patrem laudat. ipsi quoq; in potestatũ se numerum cõferunt, effectiq; potestates, deo fruuntur. atq; id est summum bonum corũ, quibus cognoscendi sors competit, deum scilicet fieri. Quid præter hæc ad te pertinet, nisi ut cuncta amplexus dux fore uelis eorum, qui cura sint tua digni, ut humanũ genus tuo munere diuinam salutẽ consequatur? Talia quædam effatus Pimander, in potestatum diuinarum numerũ se reduxit. ego autem benedicens, ac gratias agẽs uniuersorum parenti, surrexi iam corroboratus ab illo, totiusq; edoctus naturæ ordinẽ, spectaculum etiã clarissimum cõtẽplatus. Hinc ipse cœpi hominibus, pietatis & scientiæ decorẽ enuntiare. O populi uiri terrigenæ, qui uos ipsos ebrietati, somno, & ignorantiæ dedistis, sobrii uiuite. abstinete à uentris luxu, uos, qui irrationali somno demulcti estis. Illi autẽ exaudientes, mecum unanimes conuenere. Tunc rursus adieci: Cur ô uiri terrigenæ præcipites

in mortẽ ruitis, cùm uobis haudquaquã
desit immortalitatis consequendæ facul-
tas? reuocate iam uosmet, qui laboratis in-
opia, ignorantiæ tenebris inuoluti: disce-
dite ab obscuro lumine, ascisscite immor-
talitem, corruptionem fugite. Eorũ uerò
partim deridentes abscedebant, in mortis
iter præcipitati. partim autem ad pedes
meos prostrati, ut eos instituerem preca-
bantur. subleuans igitur eos, dux humani
factus sum generis. ostẽdebam quippe il-
lis quæ ratio esset cõsequendæ salutis, sa-
pientiæq; sermones illorũ auribus infun-
debam. quo factum est, ut illi ex imbrium
procellis emersserint. tandem aduentante
uespere, solisq; radiis occidẽtibus (ut deo
gratias agerent) præcipiebã. Postquã ue-
rò gratias egerant, quisq; in proprium se
cubile condebat. Ego autem Pimandri
beneficiũ inscripsi penetralib⁹ animi, atq;
adeptus, quę peticrã, omnia, in gaudio re-
quieui. corporis enim somnus, cũ sobrie-
tas extiterat, oculorum compressione ue-
rus intuitus, silentium meũ bonitatis fœ-
cunda prægnatio, sermonis prolatio bo-
norum omnium genitura. Hęc mihi con-
tigerunt ex mente hauricnti, id est ex Pi-
mandro diuinæ potẽtiæ uerbo. unde ipse
diuino afflatus spiritu, ueritatis cõpos ef-

fectus

fectus sum. quamobrem omnibus animi uiribus, patri deo gratias ago. Sanctus deus pater omnium: Sanctus deus, cuius uoluntas à propriis potestatibus adimpletur. Sanctus deus, qui suis familiaribus innotescit: Sanctus es, qui uerbo cuncta constituisti: Sanctus es, cuius imago est omnis natura: Sanctus es, quem nunquam natura creauit: Sanctus es omni potestate ualidior: Sanctus es omni excellentia maior: Sanct⁹ es omni laude melior. Excipe uerborum sacrificia sancta, ab animo, & corde debito tibi manantia. Ineffabilis, solo silentio prædicantibus ab eo, qui fallacias ueræ cognitioni contrarias declinauit. Annue, corrobora me, atq; huius gratiæ participes effice eos, qui in ignorãtia uersantur, cognatione quidem mihi fratres, tibi autem filii. Etenim fidem tibi præsto, testimonium de te perhibeo. In uitam, ac lumen assurgo. Ipse pater es uenerandus. homo autem tuus, sanctitate unà tecum potiri desyderat, cum potestatem illi omnium, arbitriumq; concesseris.

COMMENTARIA.

IN *hoc primo ex quatuordecim dialogis, salua semper religionis pietate, videtur Mercurius Mosaica mysteria tractare. Mo-*

ses

ſes enim tenebras vidit ſuper faciem abyſſi, & ſpiritum domini ferri ſuper aquas: hic verò vmbram horrendam in humidam naturam migrantem, quã quidem humidam naturam verbum domini fouebat. Ille potenti verbo domini cuncta creata nuntiat, hic verò verbum illud lucens, quod omnia illuminet, germen mentis, filium dei eſſe aſſeuerat, & mentẽ patrem, & verbum mentis filium natura nõ diſtare, conſubſtantiale, inquit, erat, vidit & horũ eſſe vnionem. Et ſi plenius deſyderas, & fas eſt viris ante verbi carneum velamen tantum diuinæ cognitionis aſcribere, vidit filium ex patre naſcentem, & ſpiritum ex patre, filióq; miro modo procedentem, cùm dixit: Mens autem deus vtriuſq; ſexus fœcunditate pleniſſimus vita, & lux, cum verbo ſuo mentem alteram opificem peperit. Vidit & mentem exuberanti fœcunditate ſui ſe ad externa porrigentem, & ad ſui diuini verbi exemplar formantem vniuerſa, & vnicuiq;, in aëre, in aqua, & in terra, propriam ſecundum genus ſuum naturam diſpertientem. mox hominem ad ipſius ſimilitudinem, & imaginem factum, cuius vſui vniuerſa ſenſibilia mens opifex ſubiecit, qui mox de in-

telligibili ſphæra ad corporeorum, concupiſcibiliúmq; ſphærã prolapſus eſt. hinc quoq; fomitis malorum contraxit originem, & tandem homo, omnium (volente deo) ſolutus eſt nodus, mortíque cum cæteris factus obnoxius. Quid hic aliud eſt, deum verbo ſancto clamaſſe? pullulate, adoleſcite, propagate vniuerſa germina, atque opera mea, quàm id Moſaicũ: Creſcite, & multiplicamini, & replete terram? Mox Mercurius nos inſtruit quà pateat aditus ad mentem, & quis nos ab ea tandem malus auferat error, & quibus mens abũdè bonorum largitrix adſit, quibúue pariter abſit, et quo pacto quemadmodũ certis gradibus ab intellectuali, immortalíque natura labimur, degeneramúsque ad caduca, ita quoq; certis, oppoſitísque gradibus in priorem purgatæ mentis ſtatum redintegramur. Moſes diuino inſtituto dux ſit Hebræi gregis, Mercurius Aegyptiũ, & nunc ſancta inſtitutione gregem ſuum paſcit actiuam vitam viuens, nunc verò hymnis, gratiarúmque actionibus rerum patrẽ collaudans, in contemplationis vitam, lumẽnque aſſurgit. hæc Pimandri ſumma eſt.

Mercu

Mercurij ad Aesculapium Sermo uniuersalis. II.

DEus atq; ipsa diuinitas, dico nunc non quod genitum uidelicet, quia ingenitum. Si ergo diuinum sit, essentia est: sin deus, etiã super essentiam. Intelligibile autem id hoc pacto. intelligibilis enim deus primus non sibi, sed nobis existit. intelligibile quippe intelligenti per sensum subincidit. deus itaq; minimè sibi intelligibilis. nõ enim aliud quiddã existens, præter id, quod intelligit, intelligitur à seipso, est tamen differens quiddam à nobis, iccirco à nobis ĩtelligitur. Quòd si intelligibilis logos, non deus. sin ut deus, haud sanè ut logos, uerbum tanquam discretus dicatur. Omne autẽ, quod mouetur, non in moto, sed in quodam stabili mouetur. ipsum quoq;, quod mouet, etiam permanet. impossibile enim est cum eo simul agitari. AESC. Quonam igitur pacto Trismegiste, ea, quæ in mũdo sunt, mutantur unà cum iis, quæ mouent? nam sphæras erraticas ab aplanc sphæra moueri dicebas. TRISM. Istæ non motus ô Aesculapi, sed resistentia est, nõ enim eodem, sed modo contrario gradiuntur, oppositio uerò reuerberationem motionis stabilem cõtinet. repercussio enim stationis,

nis, agitatio est. Ideoq; erraticæ sphæræ contrario, ac aplane subalternè inuicem discurrendo obuiatione contraria circa oppositionem huiusmodi ab ea, qua perstat, agitãtur. quod quidem aliter habere se nequit. nam arctos ipsas, quas nosti nec exoriri unquã, nec mergi, circa idem perpetuo recurrentes, non moueri censes, an consistere potius? AESC. Moueri ô Trismegiste. TRIS. Quonam motu Aesculapi? AESC. Motione circa idẽ sempiternè currente. TRIS. At uerò circulatio illa idem, & circa idem: motus statione contentus. ipsum nanq; circa idem prohibet, quod super ipsum est. impeditum autẽ id, quod super ipsum est, circa idem instat. atq; ita cõtraria agitatio firma est, ab ipsa oppositione perpetuò stabilita. Exempla tibi ante oculos ponam in terris uiuentium, ueluti dũ homo quis natat (currente nimirum aqua) manuum simul, & pedũ repercussio stare hominẽ efficit, ne dum aqua pariter collabatur, aut mergatur in eam. AESC. Perspicuum ô Trismegiste exemplum in medium attulisti. TRISM. Quodcunq; ergo mouetur in statu, à statu mouetur. Motus itaq; animalis omnis, quod ex materia constat, nequaquam fit ab iis, quæ sunt extra mundum. cæterum

ab

ab internis ad externa, seu ab anima, siue à spiritu, siue ab animo quodã incorporali. corpus enim corpus animatum minimè mouet, si neq; totum simul corpus, & si inanimatum existat. AESC. Qua ratione id asseris ô Trismegiste? TRIS. Ligna, & lapides, & cætera omnia quæcunq; animam habent, nõ mouentur à corporibus ô Aesculapi? Quid enim intra corpus, mouens ipsum inanimatum? nõ utiq; corpus illud est, quo mouentur utraq;, & corpus eius, quod fert, eiusq;, quod fertur? Non illud quoq;, quod dictum est, animatum est, ob eam potissimum rationem, quòd mouet? Non'ne ergo perspicis animã tunc onerari maximè, quãdo sola duo corpora sustinet? Quinetiam manifestum est, quicquid mouetur, in aliquo, & ab aliquo stante moueri. AESC. In illo utique mutari oportet, qua mutantur ô Trismegiste. TRIS. Recte dicis ô Aesculapi. Nihil est in rerum ordine uacuum, solũ uerò quod non est, quod priuatur existentia, uacuum nuncupãdum. nihil enim reperiri potest, quod cùm existat, uacuum sit. AESC. Non'ne reperiuntur quædã uacua Trismegiste? ueluti dolium uacuum, uacuus puteus, & similia quoq; quamplurima? TRIS. Heu quàm procul à ueritate uagaris

uagaris ô Aesculapi. quæ ampla, & maximè omnium plena sunt, ea tu uacua putas. AESC. Quomodo id ô Trismegiste? TR. Aër profectò corpus est, id corpus reliqua penetrat, discurrēsq; replet omnia. corpus enim huiusmodi est, ex corporalibus non compositum. Quo fit, ut quæcunq; tu uacua nūcupas, plena sint aëris. Itaq; concaua potius ista, quàm uacua nominari debent. nam & existūt, ac aëris, spiritusq; sunt plena. AESC. Inuicta atq; indubia hæc est ratio Trismegiste, aër corpus est. id corpus in reliqua permanat, atq; influens complet omnia. Locū, in quo omne mouetur, quid esse dicemus? TR. Incorporeum ô Aesculapi. AESC. Incorporeum uerò quid est? TR. Mens, ac ratio sese cōplectens, libera ab omni corporis mole, ab errore aliena, impassibilis, intāgibilis, ipsa sibi assistens, purgans, atq; seruans omnia: cuius radii sunt bonū ueritas, principale lumen, primaq; animarum forma. AESC. Deus quid est? TR. Quod nullum ex his est, horū tamen omnium, ut sit causa, præsens quiddam cunctis, præsens etiam unicuiq;, neq; quicquam permittit nō esse. Omnia ex iis, quæ sunt, procreantur. de nihilo autem nihil prouenit. nam quæ minimè sunt, naturam nullam habēt,

qua fieri ualeant. cõtrà ea, quæ sunt, naturam non habent, per quam aliquãdo non existant. ASC. Quid igitur ais deum esse aliquando? TR. Deus profectò mens non est. at uerò, ut sit mens, causa est, nec spiritus, sed causa, qua spiritus extat. nec lumen, sed causa, qua lumen existit. Vnde deum colere oportet duobus iis cognomentis, quæ soli competũt illi, cæterorũ uerò nulli penitus congruunt. Etenim ex iis, qui præter ipsum appellantur dii, seu dæmones, siue homines, nullus tam bonus esse potest, quàm deus unicus. is enim ipsum bonũ est, nec aliud quicquã præter bonũ. reliqua omnia ab ipsa boni natura secreta sunt. Corpus quidem, & anima locum habent nullũ, quo bonũ capiant. tam ampla enim est bonitas, quàm existentia rerũ omniũ tum corporalium, tum etiam incorporalium, sensibilium, & intelligibiliũ, id bonum est, id est deus. Caue itaq; ne quãdo dixeris aliud quicquam bonũ, profanus enim hic foret error. Neque etiã dixeris deum aliud quiddã, præter solũ bonum. in eandem quippe impietatẽ incideres. Sermone igitur ab omnibus bonum pronuntiatur. quid tamen sit, ab omnibus non intelligitur. iccirco deus nõ cognoscitur ab omnibus. Verũ propter ignorantiam,

tiam, tum deos, tum etiam nonnullos homines bonos nominãt. nunquã tamẽ esse boni possunt, nec etiam fieri. Reliqui igitur dii cũcti immortales, honorati nomine dei. deus autẽ bonũ non secũdum honorationem, sed ipsa sui natura. Vna enim dei natura est, ipsum scilicet bonũ. unum quidẽ est in utrisq; nominibus, unde cuncta genera profluũt. bonus enim porrigit uniuersa, nec accipit quicquam. deus exhibet omnia, capit nihil. igitur deus bonũ, ac bonum deus. Altera dei appellatio pater est: ob eam causam, quia omnia gignit. patris enim officiũ est generare. Quapropter præstans id in uita, censetur studium, atque ipsum apud sapientes, procreatio liberorũ. extrema uerò omnium calamitas, & impietas accidit illi, qui absque filiis è uita decedit. qua de causa, dæmonibus dat pœnas post obitum. Supplicium denique huiuscemodi est, ut sterilis anima in corpus quoddã per iudicium migret, cui nec maris, nec fœminæ natura insit, quod quidem à sole eleuatum est, atque connexum. Igitur ô Aesculapi, cum homine, qui nullos genuit filios, nullum habeto commercium. infelicitatis tamẽ eius miserere, cùm noueris, quæ hunc mala post interitũ maneant. Tot igitur tibi, & talia dicta sint ô

Aesculapi, ex quibus præcognitio quædam omnium naturæ colligitur.

COMMENTARIA.

Secundus differit deum rationali modo soli homini intelligibilem esse, & ex centro, polo, loco & rerum formis, uenatur ipsum deum, circa quem, in quo, & à quo mouentur omnia, stabilem, immobilémque, & iugiter sibiipsi idem semper permanere, & nihil in orbe uacuum esse posse. uerum ea, quæ inania esse uidentur, fœcundiore etiam plenitudine, summam æmulari plenitudinem. Mox quid non sit deus, quàm quid sit, afferre facilius Aesculapio suis responsionibus insinuat. deum tamen esse absolutum bonum, & patrem, cuius officium est omnia gignere. quod de interna generatione, & quæ in ipsa dei natura manet, intellectum, diuinæ religionis pietatem affert. Quod nomen boni soli deo conuenire contẽdit, huic Euangelicæ ueritati cõsonat, Quid me uocas bonũ? nemo bonus nisi solus deus. Et quod de extrema sine liberis decedentium calamitate subiũgit, uelatus sermo est. Non enim id de corporeo, sed animæ partu cõcipere, cuius liberos, filiosq; uirtutũ partus putato, & masculam ad deũ, deíque diuinissimas potestates contemplandas sapientiam. quod apertè

innuit,

innuit, cùm inquit, Supplicium denique huiusmodi est, ut sterilis anima in corpus quoddam per iudicium migret, cui nec marij, nec fœminæ natura insit. quasi apertè diceret, per quod nunquam operetur bona, neque boni unquam quicquam sit susceptura. Vos ergo summopere sterilitatem animæ fugite, & prolem, quæ uos aliquando beatos effectura sit, gignite, patrisque semper gignentis fœcunditatem quoad potestis, hoc pacto uestræ mentis imitamini fœcũditate. Hæc Aesculapij summa:

Mercurii sermo sacer. III.

GLoria omnium deus: diuinũ, diuina natura. principium uniuersorũ, deus, mens, natura, actus, necessitas, finis, & renouatio. Erat enim umbra infinita in abysso, aqua insuper, & spiritus tenuis intellectualis, per diuinã potẽtiam in chaos inerant. Floruit autẽ splendor sanctus, qui sub arena, & humida natura elementa deduxit, diiq; omnes seminalem naturã deligebãt. Cumq; indistincta fuissent, leuia postmodum in excelsam regionẽ prouolarunt, grauia sub arena humida resederũt. Distinctis, libratisq; rebus, quę igneo spiritu uehebãtur, emicuit cœlum septem in circulos. Dii in astrorum ideis, cum signis

corum conſpiciebantur. Dinumeratæ ſunt ſtellæ ſecundum eos, qui inhabitant illas, deos. ambitus amplior, curſu ſuo, aëreo circulo, conſpirante diuino ſpiritu uectus. Quiſq; deorũ ex interna uirtute aſcriptũ ſibi opus expleuit. Nata ſunt ergo uiuentia, quadrupedia, reptilia, aquatica ſimul atq; uolantia. Satio item omnis per ſemina pullulans, gramen, herba, atq; germina florum, ſementem quodq; regenerationis intrinſecus comprehendebant. Generatio hominũ ad diuinorum operum cognitionem, teſtimoniumq; naturæ, ad imperandum omnibus, quæ cœlo tegũtur, ad bonorum diſcretionem, ad incremẽtum generis, numeriq; propaginẽ: omnisq; anima uelata carnis umbraculo, ad cœleſtiũ deorum diſcurſum ſuſpiciẽdum, ad opera dei, & naturæ progreſſus, ad bonorum ſigna, ad poteſtatis diuinæ cognitionem, portio quædam tributa eſt ad bonorum malorumq; iudicium, ac bonorũ uarium artificium inueniendum. incipit tamen in illis uiuere, ſapientiamq; nanciſci, ad portionem continuè curſus deorum circumcuntiũ. reſolui præterea in id, in quo ampla extabunt moniméta, admonitionesq; artificiorum ſuper terrã. his electis innouatione temporum, herbæ, generationesq;

carnis

carnis animatæ(repefactis ſementibus fructuũ, opificisq; naturæ & artis)reiuuenescẽt. Deniq; uti neceſsitate, & renouatione deorũ, curſuq; circuli numeroſæ naturæ diuinũ,ac ipſa ſcilicet omnis cõſpiratio mundi, natura denuo floreſcente.etenim in ipſa diuinitate,natura etiam conſiſtit.

COMMENTARIA.

Tertius rurſum commemorat, ex informi materiæ ſinu,fornis ceu ſanctis ſplendoribus illuſtrato, omnia ad ortum ſuo ordine proceſsiſſe,& beatas cœlorũ mentes opus ſibi à ſummo patre commiſſum explere. Et hominem ad geminum officium natum,ad æternorũ uidelicet contemplationem, & ad boni, maliq; iudicium, & rerum humanarum cum uarijs artificiorũ inuentis,tum prudentia moderationem. cui quidem contemplandi materiam, ſeque ad diuina attollendi, cœlum, terra, herbæ,germina, & tota mundi conſpiratio, & rerum pulcherrimus ordo, abundantiſsimè ſuggerit. eſt enim natura uelut liber unus diuinitate plenus,diuinorúmque ſpeculum.hæc ſermo ſacer. Tertium tamen hunc dialogum cautè legendum admoneo.nam gentiles planè gentiliter exponunt, & faciunt quoddam ad

ſuos errores fundamentum, πρὸς πάντα σχεδὸν τὰ ματαιότητα. Ad diuinationem omnem, ad idololatriam, orgia deorum, teletas, aut uerius thelo threſcias, magias, theurgias, fatum, opifices deos, & huiuſmodi impura, & nefaria quamplurima. nobis autẽ unus deus eſt, qui fecit cœlũ & terram, & omnia, quæ in eis ſunt, & qui omnia, prout uult, in tempora mutat, & transfert.

Mercurii ad Tatium Crater, ſiue Monas. IIII.

VNiuerſum mundum uerbo non manibus fabricatus eſt opifex. Ipſe uerò ſic cogita, illum preſentẽ ſemper agentem omnia, deum unicum uoluntate ſua cuncta conſtituentẽ. Id enim eius corpus eſt, non tangibile, nõ uiſibile, non dimenſum, non diſtans, nec alterius cuiuſquam ſimile. nam nec ignis, nec aqua, nec aër, nec & ſpiritus. uerum ab eo hæc pendent omnia. bonum uerò ita eſt, ut ſibi ſoli id competat. Terrã quoq; ornatu quodã diuini operis exornare uoluit. Dimiſit itaq; hominẽ mortalis animantis, mortale animal. & mundus quidem refertus animalibus uiuentis mundi per intellectum, atq; rationem. homo enim effectus eſt diuini operis contemplator, quod profectò dum admiraretur, autorẽ eius agnouit. Sermonem

nem quidem ô Tati, singulis hominibus deus impartiuit, mentẽ uerò nequaquam. non quòd inuiderit, quibus ne utiq; inuidet, liuor quippe ab eo non prouenit: sed illa, quæ habitat cũ animis hominũ mente carentibus. TAT. Cur ô pater non omnibus deus mentẽ comunnicauit? TR. Quoniã uoluit eam ô fili, in medio tanquam certamẽ, præmiumq; animarũ proponere. TAT. Vbinã hanc locauit? TR. Cum craterẽ patulum hac implesset, præconem misit, iubens talia quædam animis hominũ nũtiare. Mergat seipsam in hanc pateram, quæcunque potest, quæ uidelicet credit craterem animã ad eum, qui dimiserat, rediturũ, quæ'ue finem nosci, cuius gratia nata fuerit. Quicunq; igitur præconem exaudierunt, sese miserunt in mentem, ii cognitionis participes effecti sunt, mentemq; suspicientes, in homines perfectos euasere. At qui præconium neglexerunt, ii sermonis quidem participes, mentis autem expertes, relicti sunt ignorantes, & cuius gratia, & à quo geniti fuerint. Horum præterea sensus irrationalis animantis sensuum similes, itaq; & cupidine impliciti, ea, quæ sunt digna conspectu, nequaquam admirantur. nam libidinibus corporis mancipati, horum causa natum

hominem arbitrantur. Quicunq; uerò dei natura fulti sunt, ii ô Tati secundum operum comparationem, pro mortalibus immortales habentur. intelligentia sua cuncta complexi, quæ in terra sunt, & quæ in mari, & siquid est præter ea supra cœlum. Atq; adeò seipsos erigunt, ut ipsum quoq; bonum intueantur. Quod sanè cùm perspiciunt, eam, qua hic uescimur, uitam, miseriam quandam arbitrantur, despicientes utiq;, tum etiã corporea omnia, ad unum solum feruntur. Hic ô Tati scientiam meritus est diuinorũ, si contemplatio est intelligentia dei, diuino existente cratere. TAT. Equidem ô pater, huius crateris latice ablui cupio. TR. Nisi ô fili tuũ corpus oderis, teipsum amare non poteris. quamprimũ uerò non te, sed deum ipsum dilexeris, mentem protinus consequêris. hanc denique nactus, scientiam cuelligio nanciscéris. TAT. Quonã pacto asseris hæc, ô pater? TR. Impossibile est ô fili, utrisq; simul intẽdere, mortalibus uidelicet, atq; diuinis. nam cùm duo tantum in ordine rerum inueniantur, corporeum, & incorporeum: & illud quidẽ mortale, hoc diuinũ dicatur, electione unius amittimus alterum: quoticsq; unius cura remittitur, alterius actus intenditur. Potioris itaque

optio,

optio,eligenti decora, non modò hominem,qui elegit,deũ reddidit, uerùm pietatem erga deũ cæteris quoq; demõstrat. deterioris autẽ electio, hominẽ quidem ipsum perdit,aduersus autem deum nihil præter id unum delinquit, scilicet quòd quemadmodum pompę per media transeunt,ipsæ quidẽ nullius actionis compotes,cæteros autẽ impedientes: haud secus isti pomparum instar uagantur, atq; oberrant,propter corporis uoluptates. Cùm hæc igitur ita se habeant ô Tati, diuina officia præcedere, humana sequi debent. Deus profectò extra culpam malorum à nobis,causa uenit. nam mala bonis anteponimus. Cernis ô fili quòd corpora cœlestia transcendere nos opus est, quodq; choris dæmonũ abesse,ambitumq; astrorum, eorumq; progressus superare, ut ad unum,solumq; deum tendamus. insuperabile enim bonum est, sine termino infinitum, quo ad se nunquam incipiens, quo ad humanam cognitionem principiũ habens. eiusmodi tamen cognitio non eius initium est, sed nobis ipsius cogniti principium exhibet. Principiũ itaq; complectamur. hoc enim cognito, uniuersa celerrimè discurremus. Arduum autem est consueta,ac præsentia relinquentẽ,ad superio

periora se,potioraq; cõuertere. illa enim, quæ oculis cernimus, nimium nos delectant:latentia diffidentiã pariunt. patẽtia autem sanè mala sunt,bonum occultũ iis, qui manifestis incumbunt. nec enim forma eius ulla, nec figura. hac de causa sui tantũ simile: cæteris horũ uerò dissimile. Etenim corpori incorporeũ apparere nõ potest: huiusmodi est similis ad dissimile differentia,dissimilisq; ad id,quod simile est posteritas. Monas,id est unitas omniũ principium radix,atq; origo,absque uerò principio,nihil. Initiũ autem est nõ principii,sed alterius. monas ergo principiũ, omnemq; numerum cõtinet à nullo contenta, omnemq; gignit numerum nullo numero genita.Quicquid utiq; genitum imperfectum,diuiduum,crescens,atq; decrescens. ei uerò quod perfectum,horum nihil accidit. id sanè quod augescit, uirtute monadis augetur. euanescit autẽ imbecillitate propria, cum ulterius monadẽ capere nequeat. Hæc tibi ô Tati pro uiribus, imago dei subscripta sit, quam si diligenter consyderaueris,oculisq; internis prænoueris, crede mihi fili, ascensum ad excelsa comperies. quinetiam imago ipsa te perducet:habet enim uim certam uisio, eosq;, qui intuendi desyderio flagrant,

appre

apprehẽdit, coq; trahit modo, quo lapis, qui magnes dictus est, ferrum.

COMMENTARIA.

Quartus nos hortatur sapientiam capessere, quæ patulus est diuinæ mentis crater. in quem quæcunq; anima se immergit, cognitionis particeps effecta, mẽtem suspicit. at verò, vt ad eam se attollat, ipsam cœlos transcendere opus est, & astrorum ambitũ, eorúmq; progressus superare, & beatorum choros longè infrà relinquere. tunc ad unũ, solúmque deum tendit, insuperabile, & sine termino infinitum bonum, quod cum intuetur, corpora omnia despicit, & vitam, qua hic uescimur, miseriã reputat, solius incorporei boni desyderio intenta. Nullus tamen in diuino cratere se ualet immergere, qui suum corpus non oderit, & qui non se, sed deum ipsum dilexerit, & qui non mortalia negligens solis diuinis hæserit, solis assit, sola meditetur, atque flagret. Mox vnitatis, & numerorum analogia, ad veram mónadem cogitandam, verósque naturæ numeros nos eleuat. Hæc Crater.

Mercurii ad Tatium filium suum, Quòd deus latens simul, ac patens est. V.

HVnc præterea sermonem apud te transigã ô Tati, ne præcipuũ nomẽ tibi

tibi desit, ne'uc ignores id, quod plurimis occultum uidetur esse perspicuum. nam si nusquam pateat, nihil utiq; erit. Quodcunq; se offert aspectui, genitũ. quod uerò latet, sempiternum. neq; enim opus est, ut appareat, quandoquidẽ esse nunquam desinit. ante oculos quidem id, reliqua ponit, ipsum uerò secretum manet, utpote quod uita fruitur sempiterna. Etenim phantasia solũ circa quæ genita sunt, uersatur, in qua præter generationem nihil existit. At unicum id ingenitũ, incomprehensibile phantasię. Cùm uerò per ipsum cuncta clarescant, per omnia rursus, atque in omnibus fulget. Hisq; præsertim apparet, quibus ipse notitiã communicare uoluit. Tu igitur ô fili mi Tati, in primis piis precib⁹ obsecra dominũ patrẽ unicũ, unũ, & à quo unus, ut sis illius misericordia dignus. sic tandẽ deum tantum percipere poteris, si uel unus dũtaxat illius radius intelligentiæ tuæ benignè refulserit. sola siquidẽ intellectio latens, latẽtia perspicit: itaque si mentis oculis inspexeris ô Tati, ille tibi (crede mihi) patebit. Deus sanè totius expers inuidiæ, per singulas mũdi particulas ubiq; splendet, atq; adeò se notũ prestat, ut non intelligere modò, sed manibus etiã ipsis (ut ita dixerim) li-

ceat

ceat attrectare.nam undiq; noſtris oculis eius obuerſatur, ſeque obiicit, & inculcat imago.Quòd ſi infimum te latet,quomodo aut teipſum,aut eum inuenies? Deniq; cùm deũ uidere uolueris,ſuſpice ſyderum ordinẽ reliquorũ. quis agè perpetuũ horum ſeruat ordinẽ? Ordo quidem omnis numeri, loci limitibus terminatur. Sol deus deorũ cœleſtiũ prętantiſsimus.Soli cœlites reliqui ueluti principi, regiq; parent. Sol tantus,terra ſimul amplior atq; mari, minores tamen ſupra ſe ſtellas innumeras cõuerti patitur.Quem timet is,quẽ ueretur? O fili,diuerſorũ ſyderũ ſunt motus. Quis menſuram ſingulis motionis aſsignat? TAT. Arcturum circa idem ſe perpetuò uertens, totamq; trahens mundi machinam. TRIS. Quis hoc utitur inſtrumẽto?quis mare ſuis finibus circunſcripſit? quis terræ pondus ſiſtit, ac librat in medio?Eſt certe aliquis ô Tati,horum autor, ac dominus. Etenim locũ,uel numerum, uel menſurã ſeruare abſq; autoris uirtute,impoſsibile eſt.Ordo fieri à deformitate nequit.eget autem deformitas domino,qui ordinẽ præbeat. Vtinã tibi daretur,ô fili, facultas, ut alarũ adminiculo in ſublimem aëris plagam uolares, mediamq; inter cœlũ, ac terrã regionẽ fortitus,

titus, conſpiceres terrę quidem ſoliditatẽ, maris diffuſionem, fluxum fluminũ, aëris amplitudinem, ignis arctam celeritatem. O feliciſsimum fili ſpectaculũ, ô beatiſsimam uiſionem! Siquidem uno luminum motu ſeriem mũdi totius cõprehenderes, immobilemq; factorem cõcitum, latentẽ quoq; perſpicuum cerneres: quòd ſi per ea etiam, quæ terra ſuſtinẽtur, fragilia, & aquæ profunditate conduntur, deũ artificem inueſtigare uolueris: age fili, circunſpice humani corporis opificiũ, cuius admonitione perdiſce, quis tam pulchræ imaginis conditor, quis oculorũ pictor, quis nares, auresque tornauit, quis labia diſtẽdit oris, quis neruos tetendit, atq; ligauit, quis irrigauit uenas, quis oſſa congeſsit ſolida, quis carnem pellicula tenui circũtexit, quis digitos, articulosq; diſcreuit, quis fundamẽta pedum extendit, quis perforauit poros, atq; meatus aperuit, quis ſplenem coëgit, atq; compreſsit, quis pyramidem impreſsit cordi figurã, quis iecoris porrò texit fibras, quis pulmonum ſculpſit fiſtulas, quis aluo capacẽ amplitudinem tradidit, quis honorãda corporis membra in propatulo figurauit, quis obſcœna in obſcuro prorſus addidit, eaq; aſpectu cernentium uoluit ſecreta iacere.

Vide

Vide quot diuinæ artis opera in una materia demõſtrantur, ſingulaq; pulchra, rectéq; dimẽſa, nec non propriis inuicẽ officiis differentia. Quiſnam ſingula finxit? qualis mater, qualis pater. non'ne hæc ſolus ipſe inuiſibilis deus, cuncta propria uoluntate molitus eſt? Et cùm ſtatuã, & imaginẽ abſq; fabro & pictore fieri nullus aſſerere audeat, mirã mũdi huius conſtitutionẽ, ſine conditore conſtituiſſe putabimus? O cæcum homunculũ! ô nimis impium! ô profundis obrutũ ignorantiæ tenebris! Caue, caue inquã ô fili mi Tati, ne unquam artificiũ priues artifice. quinimmo congruo deũ nomine præinuocato, patremq; eſſe propriũ eius exiſtimato, quòd ſi me quiddam audacius proferre coëgeris, huius eſſentiã eſſe dicam concipere, ac facere ſingula. quemadmodũ ſine factore fieri quicquã nequit, ita deũ exiſtere ſemper, niſi ſemper agat omnia, impoſsibile eſt, in cœlo uidelicet, aëre, terra, mari, in toto mũdo, in qualibet particula mundi, tum in quod eſt, tum in eo, quod non extat. nihil eſt in omni natura, quod ille ipſe non ſit. eſt ille ſiquidẽ, quæ ſunt. eſt ea etiam, quæ minimè ſunt. Quæ quidem ſunt, deduxit in lucem, quæ nõ ſunt, occulit in ſeipſo. Hic deus, nomine me-

lior. hic occultus, hic rursus omnium patentissimus, hic menti cõspicuus, hic præsens oculis, hic (ut ita dixerim) multicorporeus. nam nihil in corporibus est, quod ipse nõ sit. omnia enim ipse solus existit. nomina insuper habet omnia, quoniam unus est pater. Nomen quoq; nullum habet, quoniam pater est omnium. Quid ergo te laudabit, supra te an infra te positum? quò uertam oculos, ut te laudem, supra'ne an infrà, intus an extrà? Num modus, an locus circa te, num aliud quiddã ex omnibus? In te autem omnia, abs te omnia. præbes omnia, nihil deniq; fusci-pis. omnia quidẽ habes, quod autem non habes, idipsum nihil. Quando uerò laudabo te pater? tempus & momentũ tuum capere non ualemus. Qua potissimum in re laudes cantabo tuas? num in iis, quæ creaueris, an in illis, quæ nõ creaueris potius? num in iis fortè, quæ in lucẽ è tenebris eruisti, an in iis, quæ latent adhuc arcano sinu recondita? Per quid tandem hymnos tuos dicabo? nũquid in laudatione tali ego ipse mei iuris existã, an potius alter efficiar? Ipse profectò es quicquid ego sum. ipse es quicquid agam, ipse es quicquid deniq; dicã. Ipse enim es omnia, neq; aliud præter te quicquã. Quid sanè non

non es ipse? Ipse omne quodcunq; genitum. Es quidē intelligens pater, fabricans deus, efficiens bonū, bona faciens omnia. Materiæ nanq; purissimus æer, aëris anima, animæ mens, mentis deniq; deus.

COMMENTARIA.

Quintus docet deum latere pariter, & per singulas mundi particulas splendere. res omnes, quæ se nobis obiciunt, eius esse imagines, ita ut mirificus, perpulchérq; rerum ordo manifestè declaret ordinantē, & res singulæ certis suis limitibus circunscriptæ, dominum declarent, & autorem, cui sol syderum rex, princépsq; obsequitur, atque paret, quē timet, quémq; ueretur, & summatim uniuersa mundi structura suum declarat artificem. Mox de diuina interna generatione cōfidentius iudiciū affert, dei esse essentiam concipere, ac facere omnia: ita ut deum existere, nisi semper omnia agat, impossibile sit. est enim sic diuinus logos omnia, vt nihil omnium, in quo corporeum, incorporeúmq; ens, atq; nihil, in idem conspirant, atque coincidunt. deinde Mercurius in diuinarum laudum cantibus, dialogum finit, & terminat.

Quòd in solo deo bonum est, alibi uerò uerò nequaquam, ad Aesculapium. V. I.

BOnum ô Aesculapi in nullo ponitur, nisi in uno deo, immo ipsum bonum deus ipse semper. Quamobrē essentiam omnis motionis, atque cognitionis, esse deum oportet. Hac essentia orbatum nihil, hæc circa se stabilem actum nullius egenum, infinitum superabundanter porrigētem possidet. Vnum id uniuersorum principium, bonum porrigens, & effundens bonum. quoties nomino bonum, id, quod omnia bona, & quod bonum semper, intellige. hoc unico deo adest. neque enim cuiusquam indigus est, ut adeptionem illius appetendo malus fiat, neq; iactura cuiusquam in eum unquam, ut post damnum dolore afficiatur. Maior enim portione mali, nec est illo ualidius aliud, à quo expugnetur. in hūc iniuria incidere nulla potest, qua irritatus, lacessitus'ue excandescat. Nihil eius iugū subterfugit, quo contēptus indignetur, atq; irascatur, nec est sapientius eo quicquam, quod illi æmulationem incutiat. Itaq; cùm hęc illi non accidant, nihil eius naturæ præter ipsum bonū restitit. Quemadmodū uerò nihil eorū, quæ mala sunt, in hac insunt essentia, ita in nullo alio bonū inuenitur. In singulis enim reliquà insunt singula, tum in paruis, tum in magnis, tum etiā in iis,

iis,quæ ſecundum unum,& in ipſo quoq; animali maximo omnium, atq; potẽtiſſimo,quod utiq; paſsionibus genita replet. Nam generatio,paſsio quædã eſt.ubi autem paſsio, nullo modo bonũ. ubi bonũ, nõ paſsio ponitur ulla.ubi dies,nullo modo nox:ubi nox,neq; etiam dies:quapropter in generatione bonũ eſſe non poteſt. reſtat itaq; in eo,quod ingenitũ. Vt autẽ materiæ cõceſſa eſt omniũ participatio, ſic quoq; boni participatione,mũdus bonus. bonũ dico, inquantũ ipſe etiã omnia efficit, qua quidẽ ex parte bonus eſt mundus,in reliquis omnibus nõ bonus. paſsibilis enim ac mobilis eſt,& omnium præterea cauſa paſsionũ. In homine inſuper cõparatione mali,bonũ. Id quippe,quod nõ nimis malũ,quoq; minus malũ, bonũ in hominibus appellamus. quo fit,ut bonum noſtrũ nihil aliud ſit, quã mali portio minima. Vnde illud etiam ſequitur,ut bonum huiuſmodi, à malo ſeparatũ eſſe non poſsit. Inquinatur enim hoc bonum, admiſtione malorũ. infectum uerò,ulterius bonũ non permanet:ſin minimè permanet,malum efficitur. In ſolo igitur deo bonum ipſum exiſtit. Quare ſolum boni nomen homini adeſt ô Aeſculapi, natura boni nequaquam. neque enim id ca-

pere potest materiale corpus cõfectũ undiq; & oppressum prauitate, laboribꝰ, doloribus, cupiditatibus, iracũdia, deceptionibus, stultisq; opinionibus, ac nugis. Deterrimum tamen omnium id censeo Aesculapi, quòd unumquodq; corũ, quæ dixi, summum creditur esse bonum. Fugiendum in primis malum est, uentris luxus, malorũ omnium fomes: hinc error, hinc boni priuatio. Equidem ingẽtes deo gratias habeo, qui de natura boni cogitanti mihi sententiam hanc certã infudit, quòd in mundo bonũ esse non possit. siquidem mundus cõgeries est malorum. Deus autem boni uel bonum, dei exuberans plenitudo. supereminentia quippe bonorum circa essentiã syncerè fulgentis, atq; purissimè. neq; fortè sunt essentiæ dei. Audiendũ sanè id assero ô Aesculapi, essentiam dei (si ullam deus habet essentiam) ipsum bonũ esse. Pulchrum uerò, & bonum in mundo, aut in mundi partibus inuenire nõ licet. Nam quæcũq; sensus mouent, idola sunt, & uanæ quædam admirationes. quæ uerò sensuum organa subterfugiunt, ad pulchrum, bonumq; pertinent. Vtq; acies oculi deum non cernit, sic neq; pulchrum, bonumq; cognoscit. Hæ siquidem partes dei sunt, integerrimiq;

miq; illius propriæ, cognatæ, inseparabiles, præcipueq; dilectę: & ut has ipse deus amat, sic ab his ipse deus amatur. si deum percipere poteris, pulchrum quoq;, bonumq; percipies, perfulgens omnibus illustratum à deo. Pulchritudo enim sine comparatione, sine imitatione bonum. Deus enim comparationē, imitationemq; nullam admittit. Quemadmodum ergo deum pulchrum, bonumq; noueris, ita sanè & cæteris uiuentibus cum deo cōferri nequeant nunquam communicandum. Si deum quæsieris, pulchritudinem ipsam quæres. Quæ tādem ad id ferat, unica uia est, pietas cognitioni coniuncta. Quapropter ignari mortales, & à pietatis semita deuii, hominem quoq; bonū nominare non uerentur, cùm boni notitiā ueram habere nullam possit, sed malis irretitus, & illaqueatus sit, malumq; bonum esse censeat, insanabiliterq; malis utatur, eorumq; iacturam, priuationemq; formidet, omnibus deniq; machinamentis, uiribusq; contendat, ne unico solùm malo prematur, uerùm & in numerū mala, magnitudinemq; augeantur. Talia sunt ô Aesculapi, decora hominum, atq; bona, quæ nec fugere, nec odisse ualemus. omnium nanq; difficillimum id existit, ob

cam potiſsimũ cauſam, quia nos illis uti oportet, atq; ueſci, illisq; orbati uitam agere nullo modo poſsimus.

COMMENTARIA.

Sextus hoc contendit, in ſola deo bonum, boníq; naturam, hoc eſt ipſam bonitatem reperiri, pariter & pulchri potentis, ſapientísq; naturam. In mundo autem ſolum boni nomen eſſe, & errorum cæcos homines arguit. vitia abhorrere monet, & quæ via nos ad ipſam bonitatẽ, ipſámq; pulchritudinem perducat, edocet, pietas ſcilicet cognitioni coniuncta, ad quam ignari mortales à pietatis ſemita deuij, pertingere valeant nunquàm. Hæc *ſextus.*

Quòd ſummum malum eſt hominibus ignorare deum. VII.

QVò ruitis mortales ebrii, qui merã ignorãtiæ combibiſtis? cùm id ferre nequeatis, euomite. uiuite ſobrii, oculis mentis inſpicite. Quòd ſi minus poteſtis omnes, ſaltẽ qui poſſunt, id agant. Ignorantiæ peſtis omnem terram ſubuertit, animamq́; corrumpit corporis uinclis incluſam, neq; ſinit eam ſalutis iter aſciſcere. ne permittite uos in lacum corruptionis, mortisq́; ſubmergi. Reſpirate iam, reſpirate, ad fontem uitæ recurrite, illumq́;, qui uos introducet in adytũ ueritatis, capeſci

peſcite. ibi fulgidum lumen nullis immiſtum tenebris, ibi nullus ebritate delirat, ſed omnes ſobrii uigilant, atq; mentis oculis eum, qui uideri uult, acutius intuentur. is nec auribus percipitur, nec cernitur oculis, neque ſermone profertur: ſola mens eum proſpicit, ſola mens prædicat. In primis autem oportet ueſtem, quam circumfers, exuere, indumentum inſcitiæ, prauitatis fundamentum, corruptionis uinculum, uelamen opacum, uiuam mortem, ſenſitiuum cadauer, ſepulcrum circunuertile, domeſticum deniq; furem. qui dum blanditur, odit: dum odit, inuidet. huiuſcemodi eſt, quo circumtegeris, umbraculum inimicũ. Ad ſeipſum te deorſum raptat, ne fortè conſpiciens ueritatis decorem, atq; proximum bonum, huius oderis prauitatem: neue huius ĩſidias, quas in te aſsiduè machinatur, aliquando preſentias. hoc aciem interiorum ſenſuum hebetat, & obtundit: craſſa illam materia ſuffocat, abominabili, faſtidioſaq; ebriat uoluptate, ne audias unquam, neue perſpicias ea, quæ iure & audienda ſunt, & in primis inſpicienda.

COMMENTARIA.

Septimus cõqueritur ignorantiæ peſtem,

quæ omnem terram euertit, animámque corrumpit, corporis vinclis incluſam, & ignorantes hortatur reſipiſcere, & corpus mortale indumentum iubet nos exuere, à quo præcipites in ignorationem, mortémq; raptamur, & nos in adytum mẽtis reuocare, quæ ſola eum perſpicit, qui neq; auribus percipitur, neq; cernitur oculis, neq; ſermone profertur. Hæc *ſeptimus.*

Nihil eorum, quæ ſunt, interitus, ſed mutationes, decepti homines interitum nominant. Ad Tatium. VIII.

DE anima,& corpore ô fili dicendũ, quonam modo immortalis ænima, quantaq; ſit agendi uirtute in concretione, diſſolutioneq; corporis. Mors ad horum nullum attinet. *θάνατος* enim, id eſt mors, conceptus quidem eſt mortalis appellationis, uel uanum quiddam, uel per ablationem primæ literæ, *θάνατος*, id eſt mors pro eo quod dicitur *ἀθάνατος*, id eſt immortalis. *θάνατος* enim interitũ ſignificat. at nihil eorum, quæ in mundo ſunt, interit. Si enim ſecundus deus eſt mũdus, nec non immortale uiuẽs, impoſsibile eſt immortalis animantis partem aliquã interire. Quæcunq; mundo inſunt, mundi ſunt membra, homo præſertim animal rationale. Primus omnium uerè ſempiternus,

nus, immortalis, ingenitus deus, omnium autor. Secundus deinde ad illius imaginem, mundus ab eo genitus, & ab eodem seruatus, nutritus, & immortalitate donatus, uelut à proprio patre uiuens quidem semper, et immortalis: est enim semper uiuens quidé, semper & immortalis. etenim semper uiuens, & sempiternum hoc inuicem differunt, quia sempiternum quidem ab altero factum non est: sin autem fiebat à seipso, non ab aliquo factum fuit, quia fit semper. Sempiternum enim quatenus sempiternum est omne, pater autem ille suiipsius sempiternus, at uerò mundus à patre semper uiuẽs, immortalisq; factus. Quãtumq; materiæ fuerat subiectum patri, pater ipse corporeum agens, & in molem congregans, id totũ sphæricum reddidit imprimens qualitatem materiæ existenti immortali, rationeq; materiæ sempiternum habenti. Plenus autem ideis omnibus qualitates pater inserens in sphæram, uelut in gyrum omni qualitate circunscripsit. Exornare autem uoluit id, quod post ipsum est, quasi immortalitate fulciẽs omne corpus, ne materia ab huius congressu discedere uolens, in suam deformitatem iterum resoluatur. quando enim incorporea erat materia ô fili, de-

formi

formior erat. Habet hæc quoq; materia qualitates quasdam exiguas reuoluta crescendi pariter,& decrescendi natura, quã homines mortem uocant. Huiuscemodi autẽ confusio circa terrena uiuentia. Cœlestium quippe corpora, unum atq; eundem seruant ordinẽ, quẽ scilicet primum à patre suo sortita sunt. Séruatur autẽ ipse à restitutione cuiusq; indissolubilis. Restitutio uerò constitutionis corporũ terrenorum, ipsaq; dissolutio in corpora indissolubilia,et immortalia restituitur.atq; ita sensus priuatio fit,non destructio corporum. Tertium quoq; animal homo ad imaginem mundi genitus, secundum patris uoluntatem sese habens,præter cætera terrena uiuentia nõ modò cum secundo deo cognationem habet, uerumetiam intelligentiam primi. Secundum planè deum utpote corporalem, sensus cõprehendit. Primum uerò deum, ut incorpoream,bonamq; mẽtem,mente consurgit.

TAT. Id ergo animal, non'ne destruitur?

TRISM. Melius melius ominare ô fili, ac insuper meditare quid deus, quid mundus,quid animal immortale,quid animal dissolubile. Scito quoq; mundum à deo simul,atq; in deo,hominem uerò à mundo, & in mundo consistere: principium autem,

autem, comprehensioq; omnium, & constitutio deus.

COMMENTARIA.

Octauus edocet in primis cœlestia corpora iugiter vnum, eundémq; tenorem seruare, quẽ primùm à suo patre sortita sunt. Et mortem, interitúmq; primùm circa terrena viuentia corpora apparere, sed penè mortis nomen, atq; corporum interitus vanum esse. corpora siquidem ipsa mutantur non intereunt. verum qualitates ipsas idearum idola, simulacráq;, quibus deus ipsam exornare voluerat, immortalis materia permutat. Et homo immortale animal, sed dissolubile, vniuersæ naturæ vinculũ, atque nodus, partim corporeus, partímq; incorporeus, mentísq; capacior altæ, instar mundi genitus est, vt sensibilem mundum comprehenderet, & mente ad optimam mentem, felici cõtẽplatione assurgeret. Hæc octauus.

Quòd in solo deo pulchrum, ac bonum, alibi uerò nequaquam, Ad Aesculapium. IX.

HEri ô Aesculapi perfectam edidi orationem, in præsentiarum autem necessarium esse arbitror, ut de sensu breuiter differamus. Sensus, ac motus in hoc potissimum discrepare uidentur, quia hic quidem secundum materiam, ille autem

secun

secundum essentiã est. mihi tamen uterq; conuenire uidetur, neq; distingui in hominibus ratione. Intus animãtibus sensus nunc unitus est, in hominibus autem intelligentia. Ab intelligẽtia quidem intellectus differt, quemadmodum à diuinitate deus. Diuinitas enim à deo, intelligentia uerò ab homine prouenit. Hæc sermonis est soror, aut utraq; sibi inuicẽ instrumenta. Nam neq; sermo absq; intellectione pronũtiatur, neq; intellectio absq; sermone prodit in lucem. Quamobrẽ sensus, & intelligentia in homine, tanquam connexa conspirant inuicem. Neq; enim sine sensu intelligere, neq; sine ĩtellectione sentire ullo modo possumus. Intellectionẽ tamen absq; sensu intelligere possibile est, instar corũ, qui in somnis phantasmata uident. tantum quoq; uidentur utræq; operationes in somniorum uisionibus externis, sensum autẽ ex somno in uigiliam suscitari. In animam præterea corpus, homoq; unitur: quotiesq; utræq; sensus particulæ sibi consentiunt, tunc intellectio cõcepta mente disponitur. Mens omnes notiones concipit. bonas quidem, quoties à deo semen infunditur: cõtrarias autem, cùm à dæmonibus quibusdã spermata iaciũtur. Nulla profectò mũdi pars

est

eſt dæmonum præſentia deſtituta, horum lumen ab ipſo deo totum deſcendit. Dæmon deniq; transfuſus in hominem, ſemina propriæ notionis inſpergit. Mens autem conſperſa ſeminibus prægnans, inde parit adulteria, ſtupra, homicidia, paricidia, ſacrilegia, diuinorum cõtemptum, iugulationes, euerſiones urbium, peſtes hominum, & reliqua omnia quæcũq; malorum ſunt opera dæmonum. Dei planè ſemina pauca, at illa quidem magna, pulchra, bona, uirtus ſcilicet, tẽperãtia, pietas. pietas aũt dei cognitio. Deum qui recognoſcit, bonis refertus omnibus, notiones diuinas aſſequitur: notiones inquam haud multorum ſimiles. Qua de cauſa, ſi qui huic ſe cognitioni dedicant, nec ipſi uulgo placent, nec uulgus illis, inſanire demum putantur, riſumq; reportant: interdum etiam odio habẽtur, contumeliis afficiuntur, uitaq; priuantur. Improbitatem enim hic habitare diximus, terrãq; illius eſſe prouinciam: terrã dico nõ mundum totum, ut impii quidam obloquũtur. Veruntamen homo deo deuotus, quam primùm diuinam præguſtauerit uiſionem, obliuioni reliqua omnia tradit. atq; etiã, quæ reliquis hominibus mala ſunt, huic ut bona cõtinguntˌ conſulenti prudenter,

& ad

& ad scientiam singula referenti, quodq; mirandũ est, mala semper in bona penitus conuertenti. Sed iam ad sermonẽ de sensu iterum redeamus. humanũ est, sensum cum intellectione coniungere. nã omnes (ut supra retuli) homines intellectione feruntur. Cæterum secundũ materiã unus, alter secundum essentiam. Qui enim prauitatis seruus est materialis, à dæmonibus quoq; (ut diximus) intelligẽdi semẽ accepit. At siqui bonitatis animæ compotes sunt, horum natura deus ipse utitur. Deus enim omnium author, efficiens autem omnia, sibiipsi cõsimilia reddit. Quædam tamen genita bona in operatiõis usu sterilia. Mundi nãq; reuolutio generationes exagitans, qualitates efficit quasdam, inficiens, maloq; fœdans: quasdam defensans, bonoq; purgans. Mundus ô Aesculapi sensum, motumq; possidet, non humano sensui, motuiq; cõsimilem, sed potentiorem sanè, atq; admodũ simpliciorem. nam sensus, & intelligẽtia mundi, id unũ est, cuncta scilicet facere, ac resoluere. Diuinæ uoluntatis organum, hac potissimum ratione cõstructum, ut à deo semina suscipiens uniuersa, caq; toto sinu recondens, omnia quidem componendo producat, omnia rursus auferat diuidendo.

do. Atque instar agricultoris periti, quodcunq; nimis adultũ est, amputat, ut statutis temporũ interuallis, reuiresçat. Nec est quicquam, cui uitã mundus ipse non præstet. simulq; uitæ locus est, est atq; etiã institutor. Corpora uerò ex materia in differentiam constant: horũ quædam ex terra, quædam ex aqua, ex aëre alia, ex igne quoq; permulta, uniuersa certè composita. Quædam tamen congesta magis, nonnulla uerò simpliciora. illa grauia, hæc leuia. Velocitas autem agitationis, illius uarietate generationem qualitatis inducit. spiratio enim crebra existens, corporibus qualitatem unà cum superabundantia uitæ suppeditat. Deus igitur Cosmi, id est mũdi pater. Cosmus autẽ eorũ, quæ in cosmo, & Cosmus quidẽ dei filius. Quæ uerò in cosmo, sub cosmi ditione consistũt, ac iure Cosmus appellatus est: omnia siquidẽ uarietate generationis κοσμεῖ, id est exornat, necnon indefinẽti uitæ operatione perpetua necessitatis, celeritate elementorum, commistione, ordine genitorum. Ipse igitur cosmus, id est ornatus necessitate simul & meritò nominatus est, animantium omniũ sensus & intellectio, quæ ex externis influunt ab eo, quod continet inspirata. Cosmus autem quæcũq; ab ipsa

origine ſuſcepit à deo, perpetuo ſeruat. Deus profectò, nõ, ut quibuſdam uidetur, ſenſu, menteq; captus eſt. illi enim miſeria preſsi, perperam obloquuntur. Quæcunq; ſunt, ô Aeſculapi, in deo ſimul atq; à deo pendentia, partim per corpus agẽtia, partim mouẽtia per eſſentiam animalem, alia per ſpiritũ uiuificantia, alia uerò receptacula defunctorum. Rectius autẽ dicemus deum talia non habere, ſed ut ueritatẽ liquidam exprimamus, ipſum eſſe cũcta fatebimur. Nec ea quidem ab extimis capere, ad extima nihilominus porrigentem, id eſt ſenſus, & intellectio dei. Vnde nulli unquam futurũ eſt tempus, in quo exiſtentium aliquid in nihilum euaneſcat. Quoties uerò exiſtentia dico, dei dico theſaurum: nam exiſtentia ipſe deus amplectitur. Extra hunc nihil eſt, extra nihil, ipſe. Hæc tibi ô Aeſculapi intelligẽti, uera uidebuntur: ignoranti autem, incredibilia. Intelligere enim, ipſum credere eſt: at nõ credere, proculdubio ignorare. ſermo ſiquidem meus ad ueritatem uſq; cucurrit. Mens quoq; ampla, & à ſermone ad certum quiddam deducta, ueritatem attigit: denique comprehendens omnia, eaq; inueniens conſona illis, quæ interpretabatur, cueſtigio credidit, & in ipſa fide decora

cora feliciter requiescit. Quæ igitur de diuinis dicuntur, intellecta creduntur quidem, non intellecta negantur. Hæc autem de intelligentia dicta sufficiant.

COMMENTARIA.

Nonus homines erudit, qui cùm intellectione utantur omnes, materiales tamen ex dæmonum spermatibus, quorum præsentia nulla pars mundi destituta uacat, concipiunt, & prægnantes tandem adulteria, stupra, homicidia, paricidia, & omne flagitiorum genus pariunt. atqui essentiales, spiritualésque uiri omne uirtutum ornamentum seminatore deo concipiunt, & omne bonum uirtutis officium pariunt. Sunt enim dei semina pauca, at illa quidē magna, pulchra, & bona, & uitiorum innumerosæ multitudini longè præstantiora: quæ tamen qui sectantur, nec ipsi uulgo placent, neque uulgus ipsis: insanire demum putantur, risúmque reportant, quòd terra sedes improbitatis sit, & prouincia. Mundus tamen ea lege formatus est, ut à deo semina suscipiens uniuersa, diuinitatis dignum fieret organum, & omnia in miro pulchræ ordinationis decore procederēt ad ortum. in quo perseuerēt, suúmque tandem nanciscantur exitum, quod profectò ficret, nisi inimicus ue-

niens, in medio tritici superseminaret zizania. Vos ergo seligite diuina semina spiritales facti, & malorũ semina dæmonũ, qui nos materiali affectione dormiẽtes occupare uigilant, cauti nunc effugite. Hæc nonus.

Mercurii Trismegisti Clauis ad Tatium. X.

HEsternum ô Aesculapi sermonem ascripsi tibi: unde æquũ est hodiernum Tatio dedicare, eoq; magis id operæpretiũ, quo disputatio præsens, omnium ad illum à nobis antedictorum compendiaria quædam summa futura est. Deus & pater, & bonum ô Tati naturam eandem, immò cundẽ actum habent. Illa siquidem augmenti, diuinationisq; appellatio est, quæ circa mutabilia, & immutabilia, id est humana, & diuina uersatur. quorum unumquodque ille uult esse. alibi uerò actum (quemadmodũ in aliis demõstrauimus) diuinorum atq; humanorum, quæ quidẽ in hoc intelligere necesse est. huius actus uolũtas est, huius essentia uelle cuncta subsistere. Quid est deus, & pater, & bonũ, nisi ipsum esse horum omniũ nondum existentiũ. quinetiam existentia ipsa horundem sunt, id deus, id pater, id bonũ, cui nihil aliud ex omnibus applicatur. Mundus enim ac sol eorum, quæ sunt secund

cundum participationẽ pater, non tamen uiuentibus uitæ, bonitatisq; causa. quòd si hoc ita se habeat, comprehensus agitur à uolũtate boni, sine qua nec esse unquam, nec fieri potest. Cùm filiorum pater, tum procreationis, tum etiam alimenti, per solum appetitum boni suscipiens (nam bonum actiuũ est) id alteri conuenire quàm illi nequit. quod cùm accipiat nihil, uniuersa uult esse. Non dico ô Tati uniuersa facit: faciens enim, longo quodam tempore deficiens, at indignum est. Siquidem interdum facit, interdum cessat, egenum quidem & quantitatis, pariter & qualitatis; nonnunquam qualia, & quanta disponens, aliâs horum contraria. Deus autem & pater, & bonũ, eo ipso quod omnia est. Tale igitur ei quidem ista præcipere potest. etenim hoc uult esse, & est. Et ipsum maximè uero ipsi, nam cętera omnia propter ipsum. Proprium quippe boni, ô Tati, sese notum præbere. id bonũ est ô Tati.

TAT. Visionis pater, bonæ & pulchræ nos participes reddidisti. unde meæ mentis oculus uisione quasi iam expiatus est.

TR. Neq; uerò quemadmodum solis radius, fulgore nimio corrũpit oculos, caligantesq; reddit, sic ipsius boni cõspectio. illustrat enim, atq; oculi lucem eò magis

exauget,quo quis capere magis poteſt intelligibilis ſplendoris influxum. Velocior eſt, & acutior diuina lux ad penetrandum,innocẽtiaq;,& immortalitate ſingula complens.Qui nitorem hunc à corpore uberius haurire poſſunt, obdormiunt ſæpenumero à corpore ad aſpectum pulcherrimum. quemadmodum Cœlius, & Saturnus noſtri progenitores aſſurgunt. TAT. Vtinam & nos pater. TR. Vtinam ô fili. Adhuc tamen imbecilliores ſumus ad conſpiciendum. Tunc autem poterimus mentis oculos eleuare, bonumq;,decoremq; incomprehenſibilem proſpicere, cùm nihil de illo prorſus dixerimus. eius cognitio diuinum ſilentium eſt, & intenta omniũ applicatio. Qui id intelligit,nil poteſt aliud cogitare.Qui id intuetur,nil præter ipſum aliud intueri. Qui id audit, nil audire poſt ipſum,neq; corporis etiam ſui mẽbra mouere.uniuerſis profectò corporis ſenſibus,motibusq; ſolutus, intrepidus agit.nam qui totum circunluſtrat,undique mentem totam quoq; irradiat,animam abſtrahit totam à corpore,totam in eſſentiam deniq; dei transfigurat. Impoſſibile enim ô fili animam hominis in corporis fece iacentem, diuinã aſſumere formam. Neque licet etiam dei pulchritudi-

nem

nem contueri, nisi quis antè in deum fuerit reformatus. TAT. Quonam pacto id dicis ô pater? TR. Omnis animæ distributio ô fili. TAT. Mutationes autē quonam modo interim distribuēs? TRISM. Num in iis, quæ generatim diximus, audisti, quemadmodum ab una mūdi totius anima, uniuersæ profluunt animæ per omnem mundū tanquam distributæ circūcurrētes? Harum utiq; animarū mutationes permultæ partim sanè in melius, feliciusq;, partim autem in contrarium. Nam reptiliū quædam in aquatilia transmutantur, aquatiliū animæ in terrestria migrant: terrenorū in uolatilia scandunt, aëreorum uertūtur in homines. hominū deinde immortales animæ, in dæmones transeunt, demum in deorū chorum feliciter reuolant. Chori deorū gemini, uagantiū unus, non uagātium alter. atq; hæc est suprema animæ gloria. Anima uerò in corpus humanum delapsa, si quidē mala perseuerauerit, non gustat immortalitatis quicquā, neq; bono etiam fruitur. reuoluto autem itinere in reptilia præcipitans. Hæc utiq; adiudicatio, pœnaq; est animæ malæ, prauitas animæ, ignorantia. Anima naturæ rerum, boniq; inscia, orbata oculis, corporis sese passionibus implicat. Anima, ca-

codæmonis,id est mali dęmonis ritu corrupta, seipsam ignorans abiectis corporibus,monstrisq; deformibus seruit. Corpus suum uelut onus infestum circunfert, non præsidens corpori,sed ob ignorantiã subiugata. cõtra uerò uirtus animæ cognitio est. eruditus enim re uera, bonus,pius,diuinus. TAT. Qui hic est ô pater? TR. Qui nec loquitur,nec audit multa, qui duobus sermonibus,seu dicędis,siue audiendis intendit, & pugnat in tenebris. Nam deus & pater,& bonũ,nec lingua pronũtiatur, neq; percipitur auribus. Cùm hæc igitur ita se habeant in omnibus,quæ sunt ex eo, quod seorsum ab illo esse nequeũt, sensus insunt. Inter cognitionẽ autem,ac sensum multum interest. Sensus enim superantis motus existit cognitio: sciętiæ, terminus. Scientia dei donum , siquidem unaquæq; sciętia incorporea mẽte utens, ut organo, mens autẽ corpore.quamobrem utraq; in corpora,tum intelligibilia,tum etiã materialia recurrunt. Ex oppositione enim, & contrarietate constare omnia necesse est, neque aliter se habere possibile est. TAT. Quis igitur materialis iste deus? TR. Mũdus,pulcher quidẽ,nõ tamẽ bonus.etenim ex materia constat, passionibusq; subiicitur:primusq; est eorum,quæ patiuntur:se-

cund

cundus autem eorum, quæ sunt. Indignus præterea suapte natura, factus aliquando, semper existēs in generatiõe, atq; genitus, qualitatumq;, & quãtitatũ omniũ genitura. Mobilis enim. Omnis autẽ materialis motio, generatio dici debet. Intelligibilis quoq; status, hoc pacto motũ materialem agitat. Quoniam mũdus sphæra est, id est caput, nec suprà materiale quicquã. quemadmodũ neq; aliud sub pedibus intelligibile, at materialia cũcta. Mens uerò caput in circulũ agitatũ, id est, secundum naturã capitis motum. quotcũq; igitur contigua sunt, capitis illius pelliculæ, quæ sanè anima est, immortalia nata sunt, quasi corpus sit in anima constitutũ, animamq; habentia plena sunt corpore. Verum quicquid à pellicula procul, in qua sunt, quæ magis participant anima, corpus existit. totũ uerò animal est. Itaq; mundus ex materiali quodam, & intelligibili compositus est. Mundus animal primũ, homo secundum, post mundum animal, primum autẽ animalium reliquorum. quodcũq; uerò animæ munus conceditur aliis, homo quoq; possidet. neque solum non bonus, sed malus etiam, utpote mortalis perpenditur. Mundus enim non bonus, quia mobilis: non tamen malus, quoniam immortalis.

Homo autẽ tum quia mobilis, tum etiam quia mortalis, malus eſſe cenſetur. Anima hominis in hunc uehitur modum. Mens in ratione, ratiò in anima, anima in ſpiritu, ſpiritus in corpore. Spiritus per uenas, arteriasq́; , ſanguinemq́; diffuſus, animal undique ciet, molemq́; corporis ſuſpenſam ſuſtinet, atque circunfert. Vnde decepti quidam humorem ſanguinis animam exiſtimarunt: hos planè latuit, quia in primis oportet ſpiritum ad animam uſque manare. deinde ſanguinem coaleſcere, uenasq́;, & arterias cauas extendi, demum reſolui animal, eamq́; mortem corporis eſſe. Ex uno autem principio cuncta dependent, principium ex uno, atque ſolo. Et principium quidem mouetur, ut rurſus extet principium. Ipſum tamen unum præſtat, nec ab unitate decedit. Tria igitur hæc ſunt. Deus pater bonum, & mundus, & homo. Mundum deus habet, mundus hominem. Mundus dei filius, homo genitura mundi. Neque enim ignorat deus hominem, ſed curam eius habet, ab eoq́; cognoſci ſe uult. Hæc unica ſalus homini, cognitio dei, hæc ad olympum aſcenſio. Ex hoc uno duntaxat anima bona, neque interdum quidem bona, aliâs autem mala, at ſecundum neceſsit

ceſsitatem. TAT. Quomodo id aſſeris ô mi Triſmegiſte? TRISM. Hoc inquam aſſero, animam pueri cõtemplari ſeipſam, nondum ex natura ſua propter corpus egreſſam, nondum corpus omnino compactum eſt, ac ſeipſam undique pulchram conſpicere. Nam haud corrupta eſt adhuc à corporis paſsionibus, mundi totius anima, tuncq; dependens. Cùm uerò compactum eſt corpus, animamq; in ſui molem diſpergit, ac diſtrahit, tunc illa obliuioni ſubiicitur, pulchriq;, ac boni uiſione priuatur. Obliuio autem ipſa improbitas eſt. Idemq; accidit iis, qui egrediuntur ex corpore. Recurrente enim anima in ſeipſam, ſpiritus in ſanguinem, anima in ſpiritum contrahitur. Mens à uelaminibus libera & diuina exiſtens ſuapte natura igneum ſortita corpus, per loca omnia circunuagatur, animamq; iudicio iuſto, ac merito ſupplicio derelinquit. TAT. Quo pacto id ais ô pater? TRISM. Mens quidem ab anima, anima uerò à ſpiritu ſeparatur. Indumentũ mentis anima. Indumentum animæ ſpiritus. Cointelligere oportet ô fili cum dicente auditorem, atq; conſpirare, auditumq; acutiorem uoce dicentis habere. Harum ô fili ueſtium conuolutio in corpore terreno

reno conficitur. ſiquidem nudam ſecundum ſe mentẽ in terra ſiſtere mole penitus impoſsibile. neq; enim potis eſt terrea fex mentem adeo diuinam ſuſcipere, neq; tantum numen patibili confirmatũ corpore ſuſtinere. Aſſumpſit ergo mens animam uelut amictum. Quinetiã anima diuina exiſtẽs, uehiculo ſpiritus utitur. Spiritus animal totum percurrit. Itaque cùm primùm mens à terreno corpore ſoluitur, propriũ mox ſubit amictum, igneum uidelicet corpus, quo ſanè quãdiu circuntecta eſt, in terreum corpus turgeſcere nequit. Terra nanq; ignẽ minimè ſuſtinet, tota ſiquidẽ ab exigua ſcintilla cremaretur. Qua de cauſa terrenæ moli circunfuſus eſt humor, quaſi quoddam ad combuſtionem ignis obſtaculum: qui cùm acutiſsimus, ac uelociſsimus, ſic omnium diuinorũ conceptuum, ſingulorũ comprehendit elemẽtorum corpora: etenim ipſe cœlorum artifex, igne potiſsimũ ad ſuam fabricam utitur. Opifex quidẽ totius utitur omnibus: omnis autem faber iis, quæ ſunt circa terrã: orba nanq; igni mens hominis, ad humanamq́; diſpoſitionẽ duntaxat idonea, diuina cõſtruere nequit. Humana certè anima, non omnis quidẽ, ſed pia, beataq́;, diuina. poſtquã ucrò huiuſmodi

modi anima per mortem à carcere corporis est exẽpta, cùm omnis subierit uirtutis, pietatisq; mandata, certè aut mens, aut deus efficitur. Certamẽ autẽ religiosæ pietatis hoc est, recognoscere deũ, iniuriam inferre nemini. anima tamẽ impia in natura propria remanet, ac seipsam nimium cruciat, corpus quęrit, quod ingrediatur, terrenum & humanũ. Aliud quippe corpus quàm humanum, animam non capit humanam: neq; fas est in corpus animæ ratione carẽtis, animã rationalẽ corruere. Lex enim diuina generationẽ tam nefariã prohibet. TAT. Quo igitur modo cruciatur ô pater hominis anima, quod'ue supplicium huius animæ grauius? TRIS. Impietas, ô fili mi Tati, cuiusnã ignis ardẽtior flãma, quàm impietatis est? Quæ nam fera mordax ita corpus lacerat, ut impietas laniat animã? Nõne uides quot malis animus premitur impius? En sic filì uociferatur impius animus: Vror: absumor: quid agam nescio: deuorãt me miserum mala undiq; confluentia: non uideo quicquã: heu miser, non audio. Tales afflicti sunt animi uoces: talis naturæ congrua mulcta: nõ qualẽ tu fortè fili, & alii quidam arbitrantur, quibus uidetur anima nostra postquam est humanam exuta

figu-

figuram, in corpora degenerare brutorum. Hic enim impius error, uerùm castigationis eius, modus alter. Mens utique, cùm dæmon efficitur, ad obsequium dei iubetur igneum capessere corpus: inde in animam transfusa nefariam, eam flagellis uerberat peccatorum: his animus uerberatus iniquus, ad neces, conuicia, obiurgia, rapinasq; uarias sese uertit, ad ea denique, per quæ delinquunt homines, uniuersa delabitur: at cùm in sanctam mens influit animam, extollit illam ad sapientiæ lumen. Hæc anima postmodum nunquam somni torpore langueſcit, sed & uerbis pariter & operibus humano fert opem generi, iuuatque modis omnibus, suum semper æmulata parentem. Quamobrem oportet ô fili nos agentes deo gratias obsecrare, ut bonæ mentis participes efficiamur: in melius quidem anima migrat, in deterius nunquam. Est etiam animarum communio quędam: deorum animæ communicant hominũ animis. Deus se communem singulis exhibet. præstantior enim cunctis ille. cuncta autem illo sunt imbecilliora. mũdus deo, homo mundo, homini brutum subiiciatur. Deus super omnia est, & circa omnia. Dei radii, actus exiſtunt. mundi radii, sunt naturæ;

ræ:radii uerò hominis artes,atq; ſcientiæ. Per mundum exercentur actus, iiq; in homine per mundi radios naturales deſcendunt: naturæ per elementa: hominis per artes,atq; ſcientias. Hæc utiq; mundi totius adminiſtratio, ex unius natura dependens, perq; unam materiam rectè diſcurrens, qua nihil ualidius,nihil diuinius,nihil denique magis unitum.Hominum ad deos,ad homines deorum cõmunio. Iſte bonus eſt dæmon. anima,quæ hoc plena eſt, beata eſt, miſera uerò uacua. TAT. Qua'nam ratione id ais ô pater? TRISM. Scito mi fili, quia anima omnis habet ipſum bonũ pro mente.de hac enim præſens nobis eſt ſermo, non de miniſtro huius, quẽ ſuprà diximus, ex iudicio demiſſum ad inferos. Anima mentis præſentia deſtituta,nec agere quicquam, nec dicere potis eſt. Sæpe uerò mens extra animam, quo quidẽ in tẽpore, nec audit, nec uidet anima, ſed animali ſimilis eſt ratione carenti.Tanta eſt potẽtia mentis,quę animã huiuſmodi deſerit implicitam corpori,& ab eodẽ tractã ad infera. Talis anima fili mi mentem nullam habet.ideoq; nec hominem hunc appellare fas eſt. Homo ſiquidẽ animal eſt diuinũ, nec eſt cum terrenis brutis, ſed cũ diis cœleſtibus comparand

parandus. Quinimmo si audendũ est uerũ fateri, homo uerus uel cœlicolis est præstãtior, uel saltẽ pari sorte potitur. etenim quicunq; cœlitũ descendit ad terrã, cœli limitẽ deserit. homo autẽ ascendit in cœlum, illudq; metitur. nec eum fugit quæ ima sunt, quæ ue sublimia. ac reliqua omnia diligẽter inquirit. quodq; maius est, terrã quidem haud dimittens in cœlũ attollitur. tam ampla est humanæ naturæ potestas. Quamobrẽ audendum est dicere, hominẽ quidem terrenum, deum esse mortalẽ: deum uerò cœlestẽ, immortalẽ hominem. itaq; horum uirtute duorum, hominis scilicet ac mundi, gubernantur singula. uni demum cuncta subiiciuntur.

COMMENTARIA.

Decimus deũ omnia absolutè esse cõstanter asserit, quæ singula singulatim participatione contrahunt. attamen deum patrem esse, & bonum eo ipso, quòd ipse omnia est. Mox de animæ in silẽtio raptu discutit. ubi quæ mentis oculis cernuntur, neq; reuelare fas, neq; reuelandi concessum est arbitrium. Quod autem de animaliũ transformatione subiungit, non uerborũ fictionẽ, sed fictionis allegoriã sequendam esse eiusdem Mercurij sequens sermo declarat, cùm inquit: Aliud enim

enim corpus, quàm humanũ, animam non capit humanã: neq; fas eſt in corpus animæ ratione carentis, animã rationalẽ corruere. lex enim diuina generationẽ tam nefariam prohibet. Et paulopoſt ſubiũgit: Talis naturæ congrua mulcta, non qualem tu forte fili, & alij quidam arbitrantur, quibus uidetur anima noſtra poſtquam eſt humanam exuta figuram, in corpora degenerare brutorum. Hic enim impius error, quòd ei animam pueri cauſatur ſeipſam contemplantem. hoc uiderint qui mentem intelligentiámque abditam defendunt. Hæc & ſimilia Clauis.

Mens ad Mercurium. XI.

DEſine tãdiu diſſerere ô Triſmegiſte Mercuri. ſile iam, antedictorũ reminiſcere: etenim ſenſum tibi meũ non pigebit exprimere, coq́; magis, quo multæ & uariæ inter mortales de mundo, deoq́; opiniones pererrant. TRIS. Equidẽ, ut ingenuè fatear, huius rei ueritatẽ nondum teneo ipſe. ergo mi domine purã exprime ueritatem. nam unicum te elucidare talia poſſe cõfido. MENS. Audi me igitur ô fili. Tempus, deus, & uniuerſum ſic ſe habent. Deus æternitas, tempus generatio. Deus æternitatem, æternitas mundum,

mundus tempus,tempus generationẽ effi cit. Dei quaſi eſſentia eſt,bonũ, pulchrũ, beatitudo, ſapientia , æternitas . eſſentia, ipſum idem. mundi ordo,temporis tranſmutatio, generatio, mors, & uita . actus dei,mens,& anima . æternitas, perſeueratio,atque immortalitas,mundi inſtitutio, & reſtitutio temporis.augmentũ,& diminutio,generatiõis deniq; qualitas. Aeternitas ergo in deo, in æternitate mundus. tempus in mundo, in tempore generatio. æternitas extat circa deum , mundus in æternitate mouetur . tẽpus terminatur in mũdo, generatio cõplectitur in tempore. ſors itaq; omniũ deus,eſſentia uerò æternitas.Opus æternitatis eſt mundus factus quidẽ non aliquãdo,factus autem ſemper ab æuo.Cùm uerò nunquã ceſſet æuum, nunquam ceſſabit & mundus. Cunq; ſit mũdus æternitate cõprehenſus,nulla mundi pars interit. TRIS. Dei uerò ſapientia quid eſt? MENS. Bonum, pulchrum,beatitudo,omnis uirtus, & æuum . unde immortalitatem præſtat æuum, perſeuerantiam materiæ tradens.Origo enim materiæ pendet ex æuo, quemadmodũ ex deo æuum.Generatio quidem,ac tempus naturæ geminæ , & in cœlo ſunt & in terra . in cœlo ſanè immutabilia ſunt hæc duo,

duo, atq; immortalia: in terra mutabilia, corruptioniq; obnoxia: Aeternitatis anima deus est, anima mundi æternitas, terræ anima cœlum. Deus in mente, mens in anima, anima autẽ in materia: omnia uerò ista per æuum, totum hoc corpus, in quo corpora omnia: anima mente, deoq; plena, intima mũdi replet, cõplectitur extima, uitã omnibus hæc suggerit, extrinsecus quidem, ingenti huic, perfectoq; animali mundi, intrinsecus autem cæteris, quæ insunt mundo, uiuẽtibus. Supraq; in cœlo, quod idem est, omnia sistens: infrà uerò in terra, generationẽ agitans. Mundum profectò cõtinet æuum, siue per necessitatem, seu prouidentia, uel natura: & siquid aliud quis cogitat, uel etiam cogitabit unquam, id omne deus agit. Actio dei potestas insuperabilis, cum qua nec humanam, nec diuinam ullam comparare quis audeat. Caue igitur ô Mercuri, nequid infernorum, nequid etiam supernorum dei simile censeas: nam à ueritate penitus aberrares: nihil quippe simile est ei, quod dissimile, solumque, & unum est. Neque cuipiam putes eandem, quæ deo, uim adesse: quid enim post illum tale, & ad immortalitatẽ, & ad qualitatis transmutationẽ? quid autem præter hoc aliud

deus efficiet? neque enim otiosus est deus: nam otiosa forent omnia: cuncta siquidé plena sunt deo: otium uerò in nullis mundi partibus reperitur: nomé profectò uanum est otium, tum secundum id, quod agit, tum etiam secundum id, quod agitur: uniuersa fieri necesse est: ac semper fieri secundum loci cuiusq; naturam. Agens non uni præsens est tantum, sed omnibus: nec unum duntaxat, uerum uniuersa producit: nam efficax existens in seipsa potestas, in iis, quæ facta sunt, minimè sufficiens est: sub ipsa enim sunt opera ab illo progenita. Agè contẽplare, pro me subiectum tuo conspectui mundũ, atq; eius diligenter circunspice formam, inuiolabile corpus, quo nihil antiquius per omne quidem adultũ, ac uires. Inspice præterea mundos septẽ suppositos, ornatu mirifico fabricatos, ordine sempiterno, cursu suo differẽter complentes æuum plena lumine singula, ignis uerò in illis nullo modo. Amicitia enim contrariorũ, dissimiliumq; cõmistio, lumé instituit illustratũ ab actu dei, bonorũ omniũ genitoris, totius ordinis principis, septemq; mundorũ ducis æterni: lunam uerò cæteris præcurrentem, naturæ organum, inferiorem materiam transmutantem, terram in mundi medio

medio ſitam, pulchri mundi ſubſellium, nutrimentum terrenorum omnium, eandemq; nutricem. Meditare numerũ mortalium, immortaliumque uiuentium, medium uerò quaſi confinium utrorumque mortalium uidelicet, atq; immortaliũ, lunam ipſam circumeuntem. Anima rurſus omniũ plena propriis ab ea motibus agitata, partim quidẽ circa cœlũ, partim uerò circa terrã: nec ea, quæ dextra ſunt, ad ſiniſtra, neq; læua ad dextra. Item nec ſuperna ad infera, neq; infera iterum ad ſuperna. Quòd autẽ hæc omnia genita ſint ô dulciſsime mi Mercuri, nequaquã nunc opus eſt ut me diſſerente perdiſcas: nam corpora ſunt, habentq; animã, & mouentur. hæc autẽ in unum cõgredi abſq; congregantis uirtute impoſsibile eſt. Oportet igitur aliquem eſſe talem, ac penitus unum. Nam cùm multi, uariiq; ſint motus, & diſsimilia corpora, unus autem ordo uelocitatis in omnibus, impoſsibile eſt duos, aut plures eſſe factores: neque enim ordo unus probaretur in multis. Prẽterea qui inter illos imbecillior eſſet, potẽtiori nimirum inuideret, ex quo ſeditio quædam exoriretur. Itaque ſi unus eorũ actor mutabilium animaliũ extitiſſet, cuperet quoq; immortalia gignere, quẽadmodũ

genitor immortaliũ affectaret mortalia, quinctiã una exiſtẽte anima unaq́; materia ad quem illorum potiſsimum fabricatio pertinet? Quòd ſi ad utrũq;, ad quem prouincia maior? ſic autem cogita, omne corpus uiuens, ſeu mortale ſiue immortale, ex materia conſtat & anima: omnia ſanè uiuentia corpora animata ſunt, nõ uiuentia uerò nuda penè in omnia. Anima quoq; ſimiliter ſecundũ ſeipſam ſuo propinqua parenti, uitæ cauſa eſt: uitæ autem cauſa eſt quilibet immortaliũ. Quonam igitur modo mortalia uiuentia differunt à mortalib⁹? itemq́; ab immortalibus immortalia? eſſe itaq; horũ omnium actoris præ cæteris eſt præcipuum. Nam anima una, uita una, una quoq; materia. Quiſnã iſte, quis alter præter unicum deum? Num alteri cuipiam quàm ſoli deo conuenit procreare uiuentia? Vnus itaq; deus, mundum unũ eſt confeſſus, Solem unum, unicam Lunam, unã quoq; diuinitatẽ. Ipſum uerò deum, unũ quidem credimus eſſe. Vnus igitur, ſingula facit in multis. Num cenſes arduum quiddam, & laborioſum deo uitam animam, immortalitatem, mutationemq́; efficere? Tu enim tot, tantaq́; potes, uides, audis, odoras, guſtas, tangis, loqueris, graderis, ſpiras, intelligis. Neq;

alter

alter eſt ī te, qui uidet, qui'ue audit alter. Nec loquitur unus, graditur alius, hic odorat, ille guſtat, hic ſpirat, intelligit ille: at unus hæc omnia præſtat, neq; etiã poſſibile eſt illa ſine dei natura fieri. Vt enim qui ceſſat ab iis, non eſt amplius animal, ſic qui ab illorum conſtructione ceſſaret, minimè deus eſſet, id autem ſuſpicari nefarium. Quòd ſi cõceſſum nihil in rerum natura conſiſtere, cui non inſit naturalis quidam agendi uigor, ſimulq; certi operis executio, quantò magis aſſeuerandum eſt deo, non deeſſe poteſtatẽ omnium, & effectum? nã quicquid otioſum, imperfectum. imperfectum dicere deũ, nefas. facit igitur omnia deus. Nunc mihi id paululũ tẽporis ô Mercuri totus adeſto, ipſum te mihi dedito, opus dei confeſtim intelliges. Hoc opus adeſſe neceſſarium erat, ut eſſent ea, quæ fiunt, quæ'ue fiebant, & quæ fient in poſterum. Id autem ô ſuauiſſime mi Mercuri uita eſt, id uerò pulchrũ, id autem bonum, id deniq; deus. Si autem petieris, ut hęc tibi per exempla operum ante oculos ponã, aduerte quid tibi accidat generare uolenti. non tamẽ illius hoc ſimile: ille ſiquidem non diffunditur uoluptate, non habet operis adiutorem. Suapte natura efficax, ui propria operans.

uersatur, in opere semper existens ipse, quodcunq; fecerit unquã. Si à quodã influxum suũ ille subtraxerit, deficiente uita in mortem corruent uniuersa. Cum uerò uiuant omnia, unaq́; sit uita cunctorum, unus est deus. Rursus si omnia uiuentia sunt, & quæ in cœlo uidentur, & quæ iacent in terra, una profectò uita cũctorum manat ex deo, atq; ipsa & ipse est deus. ab uno fiunt omnia cõditore. Vita uerò est unio mentis, & animæ: mors aũt non pernicies concretorum, sed unionis plurium dissolutio. Imago ergo dei æuum, æui mundus, mũdi sol, solis autem homo. At uerò mutationem quandã, populi mortẽ esse arbitrãtur, ob eã causam, quia moles resoluitur corporis, & uita se reuocat in occultũ. Equidẽ ô dilecte Mercuri, mundum quidem mutari hac te doceo ratione, quia quædã illius particulæ in occultum iugiter abeunt, nunquam tamen interire illũ existimato. Hæ profectò mundi sunt passiones, reuolutio scilicet, atque occultatio. Reuolutio quidẽ conuersio, occultatio autẽ renouatio est. Omniformis præterea mundus formas haud sanè aduentitias, peregrinasq́; susci pit. Verum ipse eas in seipso coagitat, etiã omniformis mundi similis erit: at si unicam for-

mam

mam habuerit, in hoc erit mundo deterior. Quid itaq; dicem⁹ ad hęc?ne obsecro in ambiguo resistamus. Quod enim in diuinis ambiguum, nõdum cognitũ: unam igitur habet ideam: huius autẽ idea propria, cùm aspectũ fugiat oculorũ, incorporea est, formasq́ue per corpora singula exprimit. Neq; ulla te prorsus admiratio teneat, quia sit quædã incorporalis idea: est enim qualis idea sermonis, & inscriptionibus apices: uidẽtur enim per multũ excedere: planè tamen ex natura, leuesq́; sunt. Meditare autẽ quod nunc dicetur audentius, quodq́; uerius etiã afferetur, quẽadmodum homo nequit sine uita uiuere, ita nec deus uiuere potest, nisi bona producat. Hæc enim dei uita, hic eius actus, agitare singula, uitamq́; omnibus inspirare. Quædam uerò eorũ, quæ suprà diximus, certam quandam requirunt intelligentiam. Cõsydera in hoc exemplo quid potissimũ significare uelim. Omnia sunt in deo, non tanquã in loco posita. Locus enim corpus est immobile, atq; ea, quæ posita sunt, motu carent. Locatur quippe aliter in corpore, aliter in phantasia. Cogita singula continentẽ, cogita nihil esse, quàm incorporalis natura capacius, nihil uelocius, nihil ualidius, ipsumq́; omnium

capaciſsimum, uelociſsimum, potentiſsimum. Sic iterum à teipſo incipiens meditare, atq; animæ tuæ prȩcipito, quȩ citius, quàm prȩcipies euolabit. Iubeto inquam, ut tranſeat in oceanum, illa prius quàm iuſſeris, ibi erit, inde, ubi nunc eſt, nequaquam diſcedẽs. Iubeto iterũ, ut in cœlum uolet, nullis pennis egebit, nihil eius obſtabit curſui, non ſolis incẽdiũ, non æthẽris amplitudo, nõ uertigo cœlorum, non ſyderum reliquorum corpora, quin penetrans omnia, ad ſupernũ corpus uſq; tranſcendat. Quinetiã ſi uolueris globos omnes tranſire cœlorum, quodq; ſuperius eſt, inueſtigare, id quoq; tibi licebit. Aduerte quãta ſit animæ tuæ poteſtas, quanta celeritas. Tu'ne potes iſta, deus nõ poſſit? Hoc igitur pacto contemplare deum, ut in ſeipſo intelligẽtias omnes habẽtem, habentemq; ſeipſum ceu mundum penitus uniuerſum, niſi te deo æquaueris, deũ nunquam intelliges: nam ſimile ſemper à ſimili ſuo cognoſcitur. Extende teipſum in magnitudine ſine termino, emerge ex corpore, totum ſupergredere tẽpus, æternitas eſto, ſic deũ deniq; noueris, impoſſibile nihil in teipſo ſupponens. Teipſum immortalem puta, cõprehendere cuncta potentem, ſcientiã omnem, atq; omnem

pariter

pariter artē: omni ſublimitate ſublimior eſto, omni fundo profundior, ſenſusq; factorum tuorum ſingulos in te colligito, ignis, aquæ, aridi, humidi, adeſto ſimul mundi partibus omnibus, cœlo, terræq;, mariq;, per omnē ætatē, extra corpuſculi tui utrem habitato, per mortē nihil interire putato. Cuncta hæc ſimul comprehendito, loca, tempora, moles, qualitates, & quantitates, ſic deum intelligere poteris. Contrà, ſi animam tuā in corpus demerſeris, ipſamq; abieceris, iisq; te uerbis in cœnū proſtraueris, neq; ſcio quicquam, neq; ſcire etiā ualeo, uaſtum horreo maris fundum, in cœlum uolare nequeo, nō noui quid nunc ſim, nō noui quid ſim futurus in poſterū, quid tibi cum deo? neq; enim potes, cùm ſis malus, corporisq; fœtidi ſeruus, ipſum pulchrū, bonumq; percipere: extrema uerò prauitas, non recognoſcere deū. At uerò cōfidere, atq; ſperare ſe, bonū aliquādo reperire poſſe, uia quædam diuina eſt, ad bonū recto tramite ducens, facilisq;, & peruia, paſsim procedenti tibi ſemper occurret, ambulanti, nauiganti, die, noctęq; loquenti, pariter atq; tacenti: nihil eſt enim in rerum natura, quod non aliquam præ ſe ferat diuinitatis imaginem. TRIS. Nō'ne inuiſibilis deus?

deus? MENS. Religiosius loquere Trismegiste: nam quis illo lucidior? Ille quippe omnia ob eam causam fabricauit, ut cum per singula cerneres. Hæc dei bonitas, hæc eius uirtus est, illum fulgere per omnia: nihil est uel in incorporeis etiam inuisibile, mens ipsa intellectiõe uidetur, deus autem in operatione cõspicitur. Hęc hactenus enodata tibi sint Trismegiste, cætera omnia ipse per te iã perscrutaberis, neq; falsa ueritatis imagine decipieris.

COMMENTARIA.

Vndecimus de mẽte, diuino sermone plenus declarat æternitatem à deo, mundum ab æternitate, tempus à mundo, transmutationem à tempore, à trãsmutatione mortem, atq; vitam pẽdere, insuperabili dei potestati nullam potentiam, nec diuinam, nec humanam, nec supernorum, nec infernorum comparabilem esse, quem vnicum esse cum rationibus, tum analogijs, gratissimè permonstrat, qui cùm otiosus esse nequit, semper omnia facit: quod de æterna verbi generatione dictũ rectè concipias: ait enim quòd opus diuinum adesse necessarium erat, vt essent ea, quæ fiunt, quæ fiebant, & quæ fient in posterum, id vita est, id pulchrum, id bonum, id deniq; deus, & vita cunctorum:

rum: sed quid hoc nisi quod altius Euangelista tuba cecinit, cùm inquit: In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Hoc erat in principio apud deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. quod factum est, in ipso vita erat. Cunctorum ergo vita, à deo manat, atq; ipsa deus est. Quò fit, vt ea vera mors, verúsq; is non sit rerum interitus, qui vulgò putatur, verùm ea, qua viventium vita in abditum se reuocans, res deserit. Mira profectò proportione ad eum comprehendendum vtitur, qui omnem effugit proportionem, qui comprehensus incomprehensibilis manet, & qui omnibus incognitus, omnibus in rebus se præstat cognoscibilem. Vos ergo quicũq; pij huc toti nunc adeste, & mentis sermonibus vestrã mentem inclinate, vt eũ tandem cognoscatis, qui omnia ob eã causam fabricatus est, vt eum per singula cerneretis. Hæc Mens.

Mercurij ad Tatium de communi. XII.

MEns quidem ô Tati ex ipsa dei essentia, siqua tamẽ est eius essentia, nascitur. Hæc qualiscunq; sit, sola seipsam syncera comprehẽdit. Mens igitur ab essentia dei nequaquam diuisa, sed illi potius eo modo connexa, quo Solis corpori lumen

lumen. Hæc mens deus est in hominibus, atq; idcirco nonnulli ex hominum numero dii sunt, eorumq; humanitas est diuinitati quàm ꝓxima: etenim bonus dæmon deos quidem prædicat immortales, homines autem mortales deos. In animalibus autẽ irrationabilibus, mens illa natura est. Nam ubicunq; anima, ibi quoq; mens: quemadmodum ubicunq; uita, ibi etiam anima in uiuentibus, absq; rationis discursu, anima est uita uacua mẽtis: mens quippe adiutrix est hominũ animarum, eas in bonum proprium reuocans. In animalibus ratione carentibus, cùm natura cuiusq; operando congreditur, in animis hominum resistit interdũ, atq; repugnat. Anima siquidẽ infusa corpori, à uoluptate, atq; dolore continuo deprauatur, ex corporis enim commistione uoluptas, & dolor, ceu riuuli quidã scaturiũt, in quos madens anima suffocatur. Quibuscunq; igitur animis mens præsidet, suo illa fulgore illustrat, earum moribus, malisq; resistens: quemadmodũ uerò medicus eruditus ægrotãtis corpus doloribus afficit, urendo illud, atq; secando, recuperandæ ualetudinis gratia: eodẽ modo mens uoluptuosam affligit animã, ut radices uoluptatis euellat: ab hac enim omnis animæ

mæ morbus, morbus animæ grauissimus, impietas est: opinio autem nõ ad bonum prorsus ullum, sed ad malum potius allicit. At uerò mens illa repugnans, sic animæ bonum procurat, ut sanitatem corporis medicus. Quotcũq; hominum animæ mentem nequaquam sortitæ sunt gubernatricem, eadem, quæ & brutorũ animæ, patiuntur. Dimittit eas mens cupiditatum imperio, ad quarum expletionem ardenti quodam impetu perferuntur, rituq; ferarum immoderatè & irascũtur, & cupiunt. Quodq; deterius est, nec finem imponũt libidini ullum, nec malorum inueniunt, passionumq; terminũ. Hisce uelut lictorem, ut uindicem deus legem proposuit.

TAT. Hic ô pater disputatio illa de fato, quam in superioribus imperfectam reliquimus, reuiuiscit. Nã si decretũ sit quosdam adulteros, quosdam fortè sacrilegos, cur aliquis inde mulctatur, quando quidem compulsus fati necessitate deliquerit? TRIS. Omnia sunt fati opera fili: absq; illo nihil est corporalium, non bonum sine illo quicquam potest, non malum fieri sine illo. Decretum est eum, qui turpe quid commiserit, pati. ille ob id committit, ut patiatur inde quodcunque patitur, quando commiserit. Cæterum de fati, ac

delicto

delictorum ſuppliciis, in aliis diximus. Præſens uerò nobis eſt ſermo de mente, quid mens ualeat, quàm differens in hominibus, ac brutis ſit eius inſtinctus. atq; iterum quomodo in brutis quidem nõ eſt mens ipſa benefica, in hominibus autẽ libidinis impetum cohibet, iracundiæ reſtinguit ardorem. ex quo ſequitur, ut inter homines, irrationales quidã, nonnulli rationales exiſtant. Cuncti uerò homines fato, generationi, trãſmutationi ſubiiciuntur: initium quippe, finisq; fati duo hæc, generatio, ſcilicet, ac trãſmutatio. Et homines uniuerſi id quidẽ patiuntur, quod inſtituit fatũ. Verùm rationales illi, quibus diximus mentem ceu gubernatricem aſsiſtere, non eodẽ modo, quo cæteri patiuntur, immò ab improbitate alieni, exiſtentesq; nõ mali, patiuntur minimè malum. TAT. Quomodo rurſus hæc ais ô pater? TRIS. Adulter non'ne malus? homicida non'ne malus? Homo non adulter patitur, ſed quemadmodum adulter. Non homicida, ſed quemadmodum homicida. Qualitatem trãſmutationis effugere impoſsibile eſt, ſicut & generationis effectum, prauitatem uerò mẽtem habenti uitare licet. Quamobrẽ ego mi fili bonum ſemper dæmonem audiui dictantẽ,

qui

qui si literis quæq; monimẽta mandasset, mira quædã in dies humano generi emolumenta conferret. Solus ille mi fili, tanquam ipse pro me genitus deus, uniuersa conspiciẽs, diuina in nos effudit oracula. Nunc equidem audiui sic aliquando prædicantẽ, unum omnia sunt, præsertim intelligibilia corpora: uiuimus potẽtia, actu, æternitate. Mens huius bona, quemadmodum & eius anima bona: cùm id ita se habeat, nihil est intelligibilium ab intelligibili distãs. Potest præterea mens princeps omnium, atq; anima dei, quæcunque uult efficere: hæc ille. Tu igitur ista consydera, & ad hunc, quem inferã, sermonem de fato, mente, arrectisq; auribus adsta. Si diligẽter litigiosas captiunculas euitaueris, inuenies absque dubio, quòd mens anima dei dominatur omnibus, tum etiam legi, ac cæteris uniuersis. neq; aliquid illorum, quæ ad fatum spectãt, impossibile menti. Ideoq; humanus animus fato superior, non tamen, quæ fato subiecta sunt, negligit. atque ista sunt oracula boni dæmonis optima. TAT. Verè diuinè, atque etiam commodè tractasti hæc ô pater. At illud insuper mihi declares obsecro. Mentem in brutis operari naturæ modo dixisti, cum illorum affectibus cooperantẽ. Affectus

autem irrationalium(ut arbitror) paſsiones ſunt:mens ergo paſsio quædam eſt,ſic enim paſsionibus conformatur. TRISM. Euge fili bone, quàm generosè rogas, æquum eſt ut tibi reſpondeam. Omnia, quæ inſunt in corporibus incorporea,patibilia ſunt,immo paſsiones propriè ſunt. Omnis motus corporeus,in corpora quoque mouetur à mente.motus autẽ paſsio. Vtraque ergo, tum quod mouetur, tum etiã quod mouet,patiuntur: hæc quidem dominãs,illud uerò ſubiectum. Cùm uerò ſeparatur à corpore,à paſsionibus liberatur, immo nihil uſquam impatibile fili, cuncta enim patibilia. Sed paſsio, & patibile in hoc maximè differũt, quòd unum agit,alterum patitur:corpora uerò ſecundum ſeipſa etiam agunt, aut enim immobilia ſunt,aut mouentur: utrũ uerò ſit horum,paſsio eſt. Incorporalia autem operantur ſemper, propterea; patibilia ſunt. Neq; te appellationes moueant. operatio enim,ac paſsio idem, uocabulo tamẽ magis honorando uti nil obeſt. TAT. Perſpicuam de his rationem reddidiſti ô pater. TR. Illud præterea conſydera ô fili, quòd duo hæc ſoli ex omnibus animalibus homini, deus ipſe largitus eſt, ſermonem ſcilicet, atque mentem. quæ quidem

eiuſd

eiusdē(ac immortalitas)premii esse cēsentur. Iis quisquis ad id, quod decet,utitur, nihil ab immortalibus discrepat. Quinetiam corporis solutus compedibus, ab utrisq; ducetur in chorum beatorū simul, atque deorum. TAT. Cætera præter hominem animantia, non'ne sermone utuntur? TR. Non fili, sed uoce. permultum interest uocem inter, atq; sermonem: sermo cunctis cōmunis hominibus, uox autem propria cuiusq; hominis,propria etiā cuiusq; generis animantiū. TAT. O pater,diuersa genera hominū,diuersis utuntur sermonibus. TRISM. Diuersis ô fili, unus etiam sermo: qui per interpretationē huc, atq; illuc translatus, unum denique uerbum existere reperitur. Verbum idem apud Aegyptios, Persasq;, & Græcos. Sed uideris mi fili, uerbi uirtutem, & amplitudinem ignorare. Beatus deus,dæmon bonus, animā esse in corpore, mentem in anima, in mente uerbum pronuntiauit, deum autē horum patrem asseruit. Verbum itaq;,imago, ac mens dei est: est corpus quidem ideæ,idea uerò anima est, purissimaq; materiæ portio aër, aëris anima,animæ mens,mētis deniq; deus. Deus uerò circa omnia, simulatque per omnia, mens circa animā, anima circa aërem, aër

circa materiam. Necessitas autem, prouidentiaq;, & natura, organa mundi sunt, ordinisq; materiæ. Etenim intelligibiliũ unumquodq; essentia, essentia uerò illorum ipsum idem. At eorum, quæ mundo insunt, corporum, unumquodq; est multitudo. Corpora composita ipsum idẽ habentia, atque inuicem mutuò transeuntia, immortalitatem ipsius eiusdem perpetuò seruant. In cæteris corporibus, quæ composita sunt, corporis cuiusq; numerus est. absque numero constitutionem, uel compositionem, uel dissolutionẽ fieri impossibile est: unitates quippe gignunt, atque augent numerũ, rursusq; solutæ, in se numerum retrahũt. Materia quidem una, totusq; hic mundus, magnus est deus, imago maioris, unitus illi, patris ordinẽ, uoluntatẽq; seruans, uitæ totius integra plenitudo: neque est in eo quicquam per omnem æternitatẽ, restitutionemq; paternam seu ad totum, siue ad partem spectãs, quod non uita fruatur: neque est uitæ expers in mundo quicquam, nec fuit antè, nec erit. Viuentem enim uoluit pater eius, quandiu est, esse mundum, unde deũ hunc esse necesse est. Quomodo possunt ô fili in deo, in totius imagine, in plenitudine uitæ, esse quædam uita carentia? Priuatio

uitæ

uitæ corruptio eſt, corruptio uerò pernicies. Quonam igitur pacto, pars ulla eius, quod incorruptibile eſt, corrumpi, uel dei quicquam deſtrui poteſt? TAT. Non'ne ô pater animalia, quæ in mũdo ſunt mundi partes, intereunt? TR. Rectius loquere fili. Erras enim in nomine, non moritur in mundo quicquam, ſed compoſita corpora diſſoluuntur: diſſolutio mors non eſt, ſed miſtionis reſolutio quædam ſoluitur autem unio, non ut ea, quæ ſunt, intereant, ſed ut uetera iuueneſcãt. TAT. Cùm ſit quædam operatio uitæ, non'ne motio quædã hæc eſt, atq; idcirco, quid in mundo immobile? TR. Nihil ô fili. TAT. Nunquid immobilis tibi terra uidetur? TR. Minimè, ſed multis motibus agitata, ſola tamẽ hæc quodammodo ſtabilis. An non ridiculum eſſet ipſam nutricẽ omniũ, concipiẽtem, parturientemq; ſingula motu carere? impoſsibile enim aliquid abſq; motu parere. Nec minus ridiculum illud, quàm id corpus ſterile nuncupare: nihil enim aliud ipſius immobilis appellatio, quàm ſterile quiddam ſignificat. Totum hoc ô fili generatim cõſydera, quod eſt in mundo, aut creſcẽdo, aut decreſcẽdo mouetur. Quod uerò mouetur, id præterea uiuit: ſingula tamẽ uiuentia, haud eadem

esse necesse est. Simul quippe mũdus uniuersus existens, totus quidem immobilis, partes autem eius agitabiles undiq; : nihil tamen corruptioni subiectum, sed appellationes quædam falsæ homines turbant. Neq; enim generatio, uitæ creatio est, sed latentis explicatio uitæ : neque mutatio mors, sed occultatio potius. Cùm hęc igitur ita se habeãt, immortalia cuncta. Materia quidẽ uitæ spiritus est, mens animæ. Ex mente uiuens omne profluit. Omne igitur uiuẽs per mentẽ, permanet immortale. Maximè uerò omniũ immortalis est homo, qui deum capit, qui diuinæ cõformatur essentię. huic enim soli ex omni uiuentiũ genere, deus ipse cõgreditur, nocte quidem per somnia, die crebrius per portenta, per quæ omnia sibi futura prænuntiat, per aues, per intestina, per spiritum, perq; Sibyllam, propter quæ uerè dicitur homo scire, Quæ sunt, quæ fuerint, quæ mox uentura trahantur. Illud autem in primis animaduertas fili mi uelim, quòd unumquodq; genus uiuentium reliquorum, propriam mundi prouinciam habitat : humida quidem aquam, terrestria terram, aërem uolatilia : homo autem in omnibus utitur, terra, aqua, aëreq;, & igni: cœlum suspicit, sensiq; illud attingit: deus

uerò

uerò circa omnia simul, atque per omnia, actus enim est omniũ, atq; potestas. nam arduum quiddam est ô fili, deum percipere. Hunc quoties intueri uolueris, aduerte mundi ordinem, atque ordinis eius ornatum. Aduerte necessitatẽ eorum, quæ sensu percipiuntur, prouidentiamq; cunctorum, quæ facta sint antè, & quæ quotidie fiunt. Aduerte plenam uitæ materiam, talem, ac tantũ deum cum omnibus bonis, & pulchris diis dæmonibus, atq; hominibus incedentem. TAT. At istæ ô pater operationes quædam sunt? TR. Ah fili unde hæc, nisi ab ipso deo proficiscuntur? num ignoras, quòd quemadmodũ mundi partes sunt cœlum, aqua, terra, & aër, eodem modo dei membra, uita, immortalitas, necessitas, prouidentia, natura, anima, mens? Horumq; omnium participatio, ipsum bonum: neq; fit aliud usquam, nec est factum, ubi deus ipse non adsit. TAT. In materia ergo pater. TRISM. Materia fili mi seorsum est à deo, ut locus illi proprius assignetur. Quid aliud illam existimas, quàm rudẽ, indigestamq; congeriem hanc existere posse? ne secus credas nisi formetur. Quòd si formatur, ab aliquo certè formatur: operationes enim formandi, partes dei esse diximus. A quo

ergo uita donantur animantia singula, à quo fiunt immortalia, quæ immortalitatis munere perfruuntur, à quo mutantur, quæ mutabilia sunt, siue materiã, seu corpus nuncupaueris, dei actus esse memẽto. Actumq; materiæ, materiæ rationẽ: actũ corporeum, corporum rationem: actum essentiæ, essentiæ rationẽ: idq; omne, neq; quicquam est in omni, quod non sit ipse deus. Itaque nec magnitudo, neque locus, neq; qualitas, nec figura, neq; etiam tempus circa deum, omne enim est. Omne autem circa omnia, atque per omnia. Hoc uerbum ô fili cole, atq; adora. Cultus autem dei unus est, non esse malum.

COMMENTARIA.

Duodecimus de inferiore mente, quæ primæ mentis imago, aut uestigium quoddam est, prosequens post primæ mentis exactam determinationem, eam singulis animabus associat, sed in irrationalibus mens natura est, in hominibus autem ratio: cuius beneficio quicunque hominum destituuntur, ritu ferarum flagranti quodam impetu ad cupiditatum expletionem rapiuntur, nec finem suæ libidini statuunt ullum, nec suorũ malorũ inueniunt, passionúmque terminũ, qui fato, diuinóque decreto patiuntur, dántque

suæ

ſuæ meritas ignorantiæ pœnas. Boni contrà, quibus mens præſidet boni, pulchríque imago bona ſuſcipiunt, quæ illis conſtituerit fatum. Minimè ergo fatum effugies: lex ſiquidem diuina eſt fatum, mala tamen, pœnásque prauitatis aſſeclas fugere potes. Mercurius oraculo plenus multa diſcutit, ſæpius oraculum infundentem audiuit. duo diuina in hominibus munera commẽdat, mentem, atque ſermonem. Oracula boni dæmonis, uel ſi mauis, cœleſtis ſpiritus diuinitus afflantis aperit, de deo, de uerbo, de mũdo, de materia, nihil eſſe in mundo uitæ expers, nihil mortale dicendum, ſed potius diſſolubile, quid eſſe ſentiendum, nihil immobile. Et ſoli diſſolubilium homini deum uarijs modis congredi, & quo pacto ex ſenſibilibus ad deum percipiendum homo aſſurgere poſſit. Hæc duodecimus.

Mercurii ad Tatium filium ſuum, de generatione, & impoſitione ſilentii. XIII.

TAT. In communibus pater ſermonibus, per ænigmata quædam, ac ſine declaratione ullius adiunctionis, de deitate tractaſti, aſſerens ante regenerationem ſaluum fieri neminem. Equidem, dum aſcendebas in montem, ſupplex tibi

tunc aſtiti, obſecrans, ut mihi regenerationis rationem aliquando reſerares: id enim ſolum reſtabat tunc mihi diſcẽdum. Tunc demum ſpopondiſti te reuelaturum, cùm à mundo forem alienatus. Ecce iam paratus ſum pater, à mente mea mundi deceptiones excuſsi. tu ergo ſerua promiſſa. Regenerationis modum uel palàm, uel clanculum, ut lubet, ediſſere. Ignoro ô Triſinegiſte, qua ex materia, quoq; ſemine natus fuerit homo. TR. O fili contemplatiua in ſilentio ſapientia, ſemẽ eius uerum bonum. TAT. Quonam ſerente pater? hoc enim ignoro. TR. Voluntate dei, mi fili. TAT. Et quanti eſt, qui non eſt genitus: expers enim intelligibilis eſſentiæ. quòd ſi aliter ſe habeat, qui gignitur, deus erit dei filius. TR. Omne in omni, conſtans ex omnibus poteſtatibus. TAT. Aenigmata fingis ô pater, neq; patris more cum filio loqueris. TR. Hoc genus ô fili non eruditur. uerbũ quoties uult, ſub inſinuatione quadam in dei memoriam reducitur. TAT. Impoſsibilia infers, ac nimium uiolenta, quapropter his cupio contradicere. TR. Admodum diſcrepas à paterno genere Tati. TAT. Ne inuideas mihi pater, legitimus enim ſum filius. Agè precor, regenerationis modũ,

me

me doce. TR. Quid dicam fili? quod dicam præter hoc non habeo quicquã, quòd uerum cerno ſpectaculũ, ex dei benignitate mihi iam oblatũ, unde in corpus ſum immortale tranſlatus, ſumq; non ille, qui prius fueram, ac mens nuper effectus. hoc myſteriũ non docetur. Vide hoc elemẽto formato, per quod uidere licet, per quod neglecta eſt à me prima cõpoſita ſpecies, non quòd ſim coloratus, tactumq; ac terminum habeam. ab iis enim in præſentiarum alienus ſum. TAT. In furorem me, inſanumq; mentis œſtrum ô pater nimiũ concitaſti, in præſentiarũ me ipſum haud uideo. TRISM. Vtinam fili chariſsime tu quoq; teipſum non dormiens tranſcurriſſes, inſtar eorum, qui ſomno in ſomniis occupantur. TAT. Dic age, quis eſt regenerationis autor? TR. Dei filius homo, unius uoluntate dei. TAT. Nunc mutũ ô pater, ac ſtupidum reddidiſti: ipſe quoque à priſtino ſtatu mentis alienatus, eandem aſpicio imarum rerum charactere magnitudinem, in eoq; mendacium. Mortalis enim ſpecies per dies ſingulos tranſmutatur, hæc ad tempus, utpote falſa, in augmentum, detrimentumq; uertitur, quid ergo uerũ Triſmegiſte? TR. Quod non perturbatũ, non determinatum, non

color

coloratum, non figuratum, non cõciſum, nudum, perſpicuum, à ſeipſo comprehenſibile, intranſmutabile bonum, ac penitus incorporeum. TAT. Inſanio iam re uera mi pater, cumq; ſapientẽ abs te ſperaſſem me fieri eiuſcemodi cognitione, ſenſus obtuſi ſunt. TRIS. Sic accidit fili. Nam ſurſum latum, ut ignis, & deorſum latum, ut terra, & humidum, uelut aqua, necnon ſpirans, ut aêr, quomodo ipſum ſenſu percipies, non durum, non molle, non denſum, non penetrabile? ſolum potẽtia, atq; actu conſyderandũ. qui uerò poteſt, oret, ut generationem, quæ in deo eſt, intelligat. TAT. Impotens ego ſum pater. TRIS. Abſit hoc ô fili. recurre in teipſum, & cõſequeris. uelis, ac fiet. Purga ſenſus corporis, ſolue te ab irrationalibus materiæ ipſius ultoribus. TAT. Num ultores intra ſe ſunt? TRIS. Non pauci ô fili, ſed horribiles, ac multi. TAT. Ignoro ô pater. TRIS. En fili, hæc una eſt ultrix, ignorantia: ſecunda, triſtitia: tertia, inconſtantia: quarta, cupiditas: quinta, iniuſtitia: ſexta, luxuries: deceptio, ſeptima: octaua, inuidia: fraus, nona: decima, ira: undecima, temeritas: duodecima uerò, malitia. hæ quidem ſunt numero duodecim: ſub his plures aliæ continentur, quæ per corporis

carc

carcerem incluſum, triſtem hominẽ ſenſibus pati cogunt: abſunt autẽ iſtæ ab eo, qui eſt dei fretus clementia. Atq; ita conſtat regenerationis modus, ac ſermo. Deinceps ſileto mi fili, deumq; ſilendo laudato, eoque pacto diuina clementia nunquam à nobis aberit. Gaude deinceps mi fili, nam poteſtate diuina in contemplationem es ueritatis eleuatus. Deſcendit in nos cognitio dei, hac accedente, repulſa eſt ignoratio. Deſcendit in nos cognitio gaudii, hac præſente, triſtitia penitus aufugit, in eosq; ſe uertit, qui ad eam parati ſunt capiendam. Poteſtatem uoco ad gaudium perducẽtem conſtantiam, cuius uis proculdubio ſuauiſsima eſt. Complectamur igitur eam libentiſsime fili: ea enim, cùm primùm aderit, mollitiem omnem prorſus expellet. Quartã uerò nunc continentiam uoco, uim uniuerſarum uictricem cupiditatum. Gradus hic ô fili, iuſtitiæ fundamentum exiſtit. Aduerte autem quo pacto à cunctis operibus iniuſtitiam expulit, iuſti quidem effecti ſumus, abſente iniuſtitia fili. Sextam uoco potentiam in nos deſcendentem, communitionẽ ſcilicet aduerſus exceſſum, hac deniq; diſcedente, inuoco ueritatẽ, aufugit mox deceptio, ueritas adeſt. Vide quomodo abſolut

ſolutum eſt bonũ,ueritate pręſente.Liuor enim diſceſsit à nobis, ueritatis enim innatum eſt bonum, cum uita ſimul & lumine,nec ultra iræ uindex acceſsit. Verũ ultrices omnes repentino quodam impetu reiectæ ſunt. Intellexiſti fili regenerationis ipſius modũ, denario præſente numero,intellectualis generatio compoſita eſt, quæ duodenariũ numerũ reiicit. Idq; ex ipſa generatione ſpeculati ſumus.Quicunq; igitur propter benignitatem generationis, quæ ſecundũ deum eſt, ſenſum amittit corporeum, ſeipſum cognoſcit ex diuinis compoſitũ,factusq; indecliuus,diuina potẽtia tota mente lætatur. TAT. O pater concipio non oculorum intuitu,ſed actu mentis, qui per uires intimas exercetur:in cœlo ſum,in terra,in aqua, in aëre, in animalibus ſum, in arboribus, in corpore,ante corpus,atq; poſt corpus.Ad id præterea mihi dicas uelim,quomodo ultrices tenebrarum numero duodecim, à decem poteſtatibus repellũtur. Quis modus Triſmegiſte? TRIS. Tabernaculum iſtud ô fili,eſt ex zodiaco circulo conſtitutũ, qui ex duodenario numero conſtat illo.Numeriq; undecim ſunt,unus omniformis ſecundum ideas naturæ, ad hominis peruagationem,atq; circuitum.Itaque

diſiug

diſiugatę quodammodo ſunt ab inuicem ultrices illæ, in agendo tamen quodãmodo coniugatæ, ut ecce inſeparabile eſt ab ira temeritas. Merito ergo ſecundũ rectã rationem eatenus interuallum, quatenus à poteſtatibus decem, id eſt à denario numero repelluntur. Denarius ô fili, animæ genitor eſt. Vita uerò, & lux, ibi unitæ ſunt, ubi unitatis ipſius numeri ſunt ex ſpiritu nati: ita & unitas ſecundũ rationem denariũ complectitur, rurſuſq; denarius unitatem. TAT. Eia pater uniuerſum uideo, meq; ipſum in mente cõſpicio. TRIS. At hæc eſt regeneratio ô fili, non adeſſe ulterius corpori, quantitate dimenſo. Ob hanc profectò rationem, regenerationis myſteriũ protuli, ne ſimus calumniatores totius aduerſus multos, quos deus ipſe uult. TAT. Reſponde ad hæc ô pater, corpus iſtud ex potentia conſtitutũ, num aliquando diſſoluetur? TRIS. Cauc ne id ulterius audeas. Impoſsibilia profers, ac penitus erras, mentisq; oculis iſta loquendo, impietate nimia profanaris. Senſibile naturæ corpus ab eſſentiali generatione procul admodũ diſcrepat, unum quidem diſſolubile, indiſſolubile alterum. Illud mortale, hoc immortale. An uerò ignoras, quòd & deus, & unus filius natus es?

TAT.

TAT. O quàm uellem ô pater, analogiam illam per hymnũ,quem dixisti audisse te à potestatibus , dum ipse in octonario essem. TRIS. Octonarium ô fili cecinit ipse Pimander. Vnde te decet umbraculũ soluere:purus enim ille Pimãder,mens diuinæ potentiæ,non plura mihi, quàm scripta sint,aperuit,existimãs me reliqua scrutaturum , hortatus me est ad decora officia, ex quo omnes, quæ[illegible] me uires sunt, concinunt. TAT. O pater audire hæc,& intelligere uelim. TRISM. Quiesce fili, quiesce inquam,audies iam harmonicam cantilenam,regenerationis hymnũ,quem nunquam sic facile propalarem , nisi tibi conducturum considerem. Non docetur hoc,sed occulitur in silentio. Vide me fili bone,obserua singula diligẽter. Sic enim te quoq; decet orantẽ sub diuo, occidente sole ad austrum, oriẽte uerò ad eurum faciem uertere. Vniuersa mundi natura hunc audiat hymnum:Audi terra,audite turbines imbrium,ô syluæ silete, cantaturus sum creatorem omnium, totumq; & unum.Audite cœli,quiescite uenti,circulus immortalis dei orationẽ istam exaudiat. Cano iam creatorem omnium,terrarum distributorẽ , cœlum æquilibrantem , iubentem ex oceano aquam undiq;

fluere

fluere dulcem ad hominum alimentum, iubẽtem ignem fulgere ſupernè ad actiones hominum, atq; deorum. Agamus illi omnes una uoce gratias, trananti cœlos, naturamq; creanti. Hic mentis eſt oculus, hic potentiarum benedictionem libenter excipiet. O meæ uires, laudate ipſum unũ & omne. Conſonate uoluptati meæ omnes animi uires. Cognitio ſancta, quæ tuo lumine fulget, per te lumen intelligibile cãtans, gaudio mentis exulto. Omnes potentiæ mecum unà concinite. Conſtantia canta mecum. Iuſtitia mea, per me iuſtum canat. Communio mea, totũ ipſum laudet, per me canat ueritas ueritatem. Bonum noſtrum, bonum denique canat. O uita, ô lux, à uobis in nos benedictio currit. Gratias habeo tibi pater, actus omnium poteſtatũ. Gratias ago tibi deus, omnium poteſtas actuum. Verbum tuum per me te laudet, per me mundus uerborum recipit ſacrificium hoc, meæ uires clamãt, totum cantant, uoluntatem tuam perficiunt. Tua uoluntas abs te in totum, ſacrificium uerborum, ab omnibus excipe. O uita, totum, quod eſt in me, ſalua. O lux totum illumina, ſpiritus deus. Verbum tuum me regit ſpiritifer opifex. Tu ſolus es deus. Homo tuus hæc clamat, per

ignem,perq; aërem,per aquam, perq; terram,per spiritum,perq; creata. Ab æternitate benedictionē inueni, qua desyderio in uoluntate tua quiescam. TAT. Noui pater hunc hymnū abs te ex uoluntatis affectu cantatum,unde mundū attigi,in eum. TRIS. Intelligibilem dic mundū fili. TAT. Intelligibilem dico pater. Ex tua siquidē cantilena,illustrata mihi mens est,quo fit, ut ipse quoque ardeam amore canendi. TRIS. Ô fili mi Tati, ne sine proposito laudes cantato diuinas. TAT. Ex mente cantabo mi pater. TRISM. Quæ speculor infundo tibi, generationis progenitor Tati. TAT. Deo uerborum offero sacrificia. Ô deus, tu pater, tu dominus, tuque mens, accipe sacrificia uerborum, quæ requiris à me, te uolente perficiuntur omnia. TRISM. Offero fili hostiam patri deo gratam,orationiq; tuæ intentus esto. TAT. Gratias habeo tibi pater, quòd ista mihi prædicare uolueris. TRIS. Gaudeo fili, quòd tibi bona quamplurima ex ueritate, quæ sanè sunt immortalia opera. id à me discens,silentiū uirtutis annuntia, nulli communicans regenerationis mysterium, ne tanquam calumniatores quidam reputemur. Etenim uterq; nostrum ad sufficientiam meditatus est,ego quidem

quidem discens, tu uerò condiscens, ex quo teipsum, patremq; nouisti.

COMMENTARIA.

Tertiusdecimus est de arcano regenerationis mysterio, antè quàm saluus fiebat nemo, cuius regenerationis autor est dei filius homo, unius uoluntate dei. mysterium, quod non docetur, sed occulitur in silentio, & in silentio à sanctis ueneratur. Tu Christiane cætera legito, etsi noua regeneratione in deo per dei filiũ es reformatus, depulsis ignorantia, tristitia, cupiditate, iniustitia, luxuria, deceptione, inuidia, fraude, ira, temeritate, malitia, horribilibus duodecim tenebrarum vltricibus: decem oppositis dei pietate assecutis potestatibus tota mente exulta, deo reformatori toto mentis uigore gratias agere memento, totus eius amore flagra, totus spiritus factus, & à spiritu regenitus, pietatis hymnum concine, & regenerationis immaculatus pietatem retine. totus in deum parentem, & regenerationis autorem eius filium conuersus, hunc ex hoc tertiodecimo fructum consecutus, vel saltem ad tam piè cogitandũ mentis tuæ benignitate excitatus.

Mercurii ad Aesculapium Epilogus. XIIII.

QVoniã filius meus Tatius (te absente)naturam omniũ discere uoluit, cunctari uerò me noluit ipse, utpote iunior, ac nuper accedens, ad cuiusq; cognitionem, coactus sum plurima dicere, ut facilis illi foret,atque expeditus intuitus, operæpretium esse censui, ut ex multis eligens potiora, summatim nunc tibi disputationem pręcedentem repetam.Licet enim tecũ, utpote rerum naturæ perito,per mysteria quædã percurrere. Quæ sensu percipiũtur,facta sunt omnia,fiũtq; quotidie. genita non à seipsis,sed ab altero fiunt. Multa sunt genita,sensu patentia singula, differẽtiaq;, nec omnino similia, quæcunq; gignuntur procedunt ab altero. Est ergo quis factor istorum,atque is ingenitus, ut genitis antiquior sit. Genita enim diximus ab alio fluere.Nihil autem præter ingenitum, genitis esse potest antiquius.Factor quippe potentior est,& ũnicus,solusque re uera sapiens uniuersa, cùm nihil omnino ipsum præcedat. Dominatur quoq; multitudini, magnitudini, actioni, continuitati, genitorumq; omniũ differẽtiæ.Præterea genita uisibilia sunt:ũuisibilis ille,ob id uerò facit,ut uisibilis fiat.semper igitur facit.Dignũ est intelligere,intelligendo mirari,admirando

se

ſe beatum uocare, patrem legitimũ recognoſcentem. Quid enim dulcius parente legitimo? Quis iſte? Quomodo eum repe riemus? an illi appellationem dei, ſoli decens eſt attribuere uel factoris, uel patris? an tria pariter cognomenta? Deum ergo cognominato propter potẽtiam, factorẽ propter actum, patrem deniq; propter bonum. Eſt enim poteſtas à genitis admodum differens, actus autẽ in productione cunctorum. Quamobrem ſermonis uarietate, uanitateq; dimiſſa, duo hæc in primis meditari oportet, genitorem ſcilicet, ac genitũ, horũ nihil eſt mediũ, nec quicquã præter hæc aliud. Cùm ergo omnia intelligere uolueris, horũ recordare duorũ, eaq; eſſe uniuerſa memẽto, nihilq; tibi erit ambiguum, nec ſupernorum, nec infernorum, ſeu diuinorũ, ſeu mutabilium, aut patentium, aut eorum, quæ in tenebris deliteſcũt. Duo nempe cuncta ſunt genitor ac genitũ, nec ſecerni alterum ab altero poteſt: neq; enim genitorem abſq; genito eſſe poſsibile eſt, utrũq; illorum idipſum exiſtit. Itaq; neutrum diſiungi licet ab altero, quemadmodũ neutrũ à ſeipſo diuidi: ſiquidẽ ipſum faciens, nihil præter ipſum, quod facit, eſt aliud, ſimplex enim eſt, ut ſemper eſt. ita ſemper eſt agens,

idemq; ſibiipſi, & in exiſtendo pariter, & in agendo. Nihil autem, quod genitũ, à ſe ipſo genitum eſt: non ergo ſeorſum factũ à faciẽte: qui horum unum ſubtraxit, perdit & alterum. Vnus quippe natura propria, naturam ſemper alteram reſpicit. Si itaq; duo conceſſa ſunt, efficiens & effectum, unita quidẽ ſunt inuicem: ſic tamẽ, ut unum præcedat, alterum uerò ſequatur: præcedens ſanè deus efficiens, ſequẽs uerò id, quod eſt effectum. Quicquid id deniq; ſit, neq; diffidat quiſpiam iis, quæ diximus uarietate rerũ perterritus, quaſi tam diuerſorum conſtructio uel ardua ſit, uel indigna maieſtate diuina. Vnica enim deo gloria, omnium cõſtitutio: atq; id eſt uelut corpus dei effector. Ab ipſo profectò factore, nihil malũ, nihilq; turpe. Hæ ſiquidem paſsiones ſunt creata ſequentes opera, quemadmodum æs rubigo, animata corpora limus. At neq; faber ferrarius induxit rubiginem, neq; animati corporis genitor cœnum, ac ſordes: eodemq; modo, nec deus etiam malum. Generationis autẽ perſeueratio, malũ ſurrepere cogit, eaq; de cauſa mutationẽ deus rebus inſtituit, & ceu quandã generationis ipſius purgationẽ. Prẽterea eidem pictori figurare licet cœlum, terrã, mare,

deos

deos, homines, bruta, arbores, ac uita carentia, deo uerò, uni, talium deerit agendorum facultas? O dementem, ô cæcum, & totius diuinę cognitiõis expertem! Nihil eſt magis ô Aeſculapi ridiculũ, quàm quod huic accidit: nã dum ſe deum uenerari fatetur, ex eo, quod creandi negotio, curaq́; liberet, deum ipſum prorſus ignorat, quodq́; deterius eſt, mortaliũ illi paſſiones aſcribit, inuidiã, ſuperbiam, ignorantiam, imbecillitatem. Niſi enim faciat omnia, aut ſuperbus eſt, aut potius imbecillis, quorum utrunq; nefarium. Deus enim unicam, propriamq; naturam habet, idq́; bonum eſt. Bonus autem, nec ſuperbus eſt, nec impotẽs. Ipſum uerò bonum, deus eſt. Bonum quippe, ipſa uis omnium agendorum. Quodcunq; genitum, à deo genitum, id eſt à bono, & ab eo, quod omnia poteſt. Vide quomodo ille quidem facit, quomodo etiam illa fiunt. quod ſi comprehendere uelis, licet magnam rationem, perpulchram, atq; ſimillimã intueri. Aſpice precor agricolorẽ, ſemina in terræ gremium diffundentem, hic triticum, ordeũ alibi, alibi uerò reliqui generis ſemina, aſpice eundẽ uites, malosq;, & ficus repaſtinantem, atq; amputantem. Eodemq́; modo deus ipſe in cœlum qui-

dem ſerit immortalitatẽ, in terram uerò mutationem, in totum deniq; mundum uitam, atq; motum. Hęc autem haud multa ſunt, ſed pauca, certoq; numero determinata. Cuncta enim quatuor ſunt, ac deus & generatio, quibus omnia comprehenduntur.

COMMENTARIA.

Quartusdecimus hæc aſſerit, quæ ſenſu percipiuntur, facta eſſe omnia, atq; continuè fieri: nam quemadmodũ ab alio fluunt, qui omnibus omnipotens rebus dominatur, ita quoq; ea continuè ſuſtinet, ne ſua natura ſui prona caſus ruant in nihilum, cuius ſola cognitio felicem facit, atq; beatum, qui deus, omnium factor, atque pater eſt, & ſolus ipſe genitor, & cætera omnia genita, intérque genitorem, & genitum nullum intercipi poteſt medium: & hæc duo, vniuerſa ſunt: ſunt enim duo omnia, genitor, atq; genitum. Præterea hoc aſſerit, malum à deo non pendere (vt neq; à ferrario fabro, ferri rubigo) ſed creata ſequi opera. Et ex humana nos arte ad diuinam artem concipiendam eleuat, & deum ipſum in cœlo immortalitatem ſerere in terra mutationem, in toto verò mundo vitam, atque motum. Hæc Epilogus. Hæc pauca per modum argumentorum

torum subiecimus, quamuis ingenuè fateamur singulum quenque dialogorum maiorem declarationis operã desyderare, & longè præstantius, quàm nostræ modiculæ vires suggerant, ingenium. Prodeat tamen Mercurius hic de diuina potestate nunc in lucem ad dei honorem, et ad illustrationem legentium ex ijs præsertim, qui ex gentilibus prodierunt omnibus seculis insigni sermonum pietate conspicuus, cui deinceps librum eiusdem de voluntate diuina subiungamus.

MERCVRII TRISMEGISTI ASCLEPIVS,

Lucio Apuleio Madaurensi Philosopho Platonico interprete.

CAPVT I.

ASclepius iste, pro sole mihi est deus: deus te nobis ô Asclepi, ut diuino sermoni interesses, adduxit, ciq; tali, qui meritò omnium antea à nobis factorũ, uel nobis diuino numine inspiratorum, uideatur esse religiosa pietate diuinior: quem si intelligẽs uideris, eris omnium bonorum, tota mente

pleniſsimus, ſi tamen multa ſint bona, & non unum, in quo ſunt omnia: alterum enim alterius conſentaneum eſſe dinoſcitur, omnia unius eſſe, aut unũ eſſe omnia, ita enim unum alteri connexum, ut ſeparari alterum ab altero non poſsit. Sed de futuro ſermone, hoc diligenti intentione cognoſces. tu uerò ô Aſclepi ꝓcede paulum, atq; nobis, qui interſit, euoca. Quo ingreſſo, Aſclepi⁹ etiã Amnonẽ intereſſe ſuggeſsit. Triſmegiſtus ait, nulla inuidia Amnonẽ prohibet à nobis, etenim ad ci⁹ nomen multa meminimus à nobis eſſe ſcripta, ſicuti etiam ad amantiſsimum, & chariſsimum filium, multa de phyſica, exoticaq́; quãplurima. Tractatũ hunc autem tuo aſcribam nomini, præter Amnonem uerò nullum uoca alterum, ne tantæ rei religioſiſsimus ſermo, multorum interuentu uenientium, præſentiaq́; uioletur, tractatum autem tota numinis maieſtate pleniſsimum, irreligioſæ mentis eſt multorum conſcientiæ publicare. Amnone etiam adytum ingreſſo, ſanctoq́; illo quatuor uirorum religione, & diuina dei completo præſentia, competenti uenerabiliter ſilentio ex ore Hermû animis ſingulorum, mentibusq́; pendentibus, diuinus Cupido ſic exorſus eſt dicere. TRIS. O Aſclepi omnis humana immortalis eſt

anima, sed non uniformiter cunctæ, sed aliæ alio more, uel tempore. ACSLE. Non enim ô Trisinegiste, omnis unius qualitatis est anima. TRIS. O Asclepi, ut celeriter de uera rationis continentia didicisti! Non enim hoc dixi, omnia unum esse, & unum omnia, ut quę in creatore fuerũt omnia, antè quã creasset omnia, nec immerito ipse dictus est omnia, cuius membra sunt omnia. Huius itaq;, qui est unus omnia, uel ipse creator omnium, in hac tota disputatione, curato meminisse, de cœlo cuncta descendunt in terram, & in aquam, & in aëra. Ignis solum, quod sursum uersus fertur, uiuificum, quod deorsum, ei deseruiens. at uerò quicquid de alto descendit, generans est: quod sursum uersus emanat, nutriens: terra sola in se ipsam consistens, omnium est receptrix, omniumq; generum, quæ accipit, restitutrix. Hoc ergo toto (sicut meministi) quod est omnium uel omnia, anima, & mundus à natura compræhensa agitantur. ita omnium multiformi imaginum æqualitate uariata, ut infinitæ qualitatum ex interuallo species esse noscantur, adunatæ tamen ad hoc, ut totum unum, & ex uno omnia esse uideãtur. totus itaq; quibus formatus est mundus, elementa sunt quatuor, ignis, aqua, terra, aër, mundus

unus, anima una, deus unus. Nunc mihi adesto totus quantum mente uales, quantum calles astutia: diuinitatis etenim ratio, diuina sensus intentione noscenda, torrenti simillima est fluuio, è summo in pronum, præcipiti rapacitate currēti: quo efficitur, ut intentionem nostram non solum audientium, uerum etiam tractātium ipsorum, celeri uelocitate prætereat.

COMMENTARIA.

Caput primum edocet, omnia vnius esse, & omnia vnum: vnius, vt à quo omnia: vnum, vt omnia effecta: in causa sunt vnũ, animam humanam omnem immortalem esse, sed id diuersa esse sorte: de cœlo omnia descendere: quod descendit, generationẽ præstare: quod ascendit, sursúmq; tendit, solum præstare vitam, idipsum vnum, cuius sunt omnia, & quod est omnia mundũ, et mundi formas omnes mouere, ex quibus coaluit mundus, ignem, aërem, aquam, & terram esse: & sicut omnia corpora, vnius mundi corpus vnum efficiũt, ita quoq; vult omnes rerum formas vnam omniformem vnius mundi efficere formam, quam mundi vocat animam, quare mundus omnicorpor, atq; omniformis: et hæc sunt corpus vnum, anima vna, mundus vnus, deus vnus, à quo

diuina

diuina ratio, diuinúmq; verbum, torrenti fluuio è ſummo in pronum præcipiti rapacitate currẽti ſimillimum, omnia permeat, illabitur omnia, influítq; in omnia: & hæc diuina ratio, diuinúmq; verbum, quidnam aliud obſecro quàm diuina ſapientia, omnium artifex? quæ (vt ſapiens canit) omnibus mobilibus mobilior eſt: et quæ cùm ſit vna, omnia poteſt, & in ſe permanens omnia nouat. Hæc prima particula.

CAPVT II.

COelum ergo ſenſibilis deus, adminiſtrator eſt omnium corporũ, quorum augmenta, detrimentaq́; Sol, & Luna ſortiti ſunt: cœli uerò, & ipſius animæ, & omnium, quæ in mundo ſunt, ipſe gubernator eſt, qui eſt omniũ effector deus: A ſupradictis enim omnibus, quorũ gubernator eſt omnium frequens per mundum fertur influxio, & per animã omniũ generum, et ſpecierum omnium, perq́; rerum naturam. Mundus autem præparatus eſt à deo, receptaculum omniformium ſpecierum: naturam autem per ſpecies effigians, mũdum per quatuor elementa ad cœlum uſq; adduxit. Cuncta dei uiſibus placitura, omnia autem deſuper pendentia, in ſpecies diuiduntur, hoc quo dicturus

rus ſum modo:Genera rerũ omnium ſuas ſpecies ſequũtur,ut ſit ita totalitas,genus: ſpecies generis particula:genus ergo deorum,dæmonumq́; genus: æquè & hominum, ſimiliter & uolucrum,& omnium, quæ in ſe mundus habet, ſibi ſimiles ſpecies generat: genus eſt & aliud animalis, genus ſine ſenſibus quidem, attamen non carens anima, unde beneficiis gaudet, & aduerſis minuitur, atq; uitiatur, omnium dico,quæ in terra radicum,ſtirpiumq́; incolumitate uiuiſcunt, quarum ſpecies per totam terram ſparſæ ſunt. Ipſum cœlum plenum eſt deo:ſupradicta autem genera inhabitant uſq; ad loca ſpecierum, earum rerum, quarum omnes immortales ſunt ſpecies. Species enim generis eſt pars, ut homo humanitatis, quã neceſſe eſt ſequi qualitatem ſui generis: unde efficitur, ut quamuis omnia genera ſint immortalia, ſpecies tamen non omnes immortales ſunt.Diuinitatis enim genus, & ipſum & ſpecies immortales ſunt: reliquorum uerò genera, quorum æternitas eſt generis, quamuis per ſpecies occidat, naſcendi tamen fœcunditate ſeruatur. Ideoq́; ſpecies mortales ſunt,ut homo mortalis,immortalis humanitas: omnibus tamen generibus, omnium generum ſpecies miſcentur.

tur: quædam, quæ antè factæ sunt: quædam, quæ de his factæ sunt: hæc autẽ, quæ fiunt, aut à diis, aut à dæmonibus, aut ab hominibus, omnes similimæ generibus suis speciesCorpora enim impossibile est conformari sine nutu diuino, species figurari sine adiutorio dæmonum, animalia instituí, & coli, sine hominibus non possunt. Quicũq; igitur dæmonum à genere suo defluentes, in speciem fortuito coniuncti sunt alicuius specici generis diuini, proximitate, & consortio diis similes habentur. quorum uerò dæmonũ species qualitate sui generis perseuerant, hi amantes hominum rationem, dæmones nuncupãtur, similis est & hominum species aut eo amplior: multiformis enim, uariaq; humani generis species, & ipsa à prędicto desuper aduenies consortio: omnium aliarum specierũ multas, & propè omnium per necessitatem coniunctiones facit, propter quod & prope deos accedit, qui se mente, qua diis iunctus est, diuina religione diis iunxerit. dæmonibus accedit, qui iis iunctus est. humani uerò, qui mediocritate sui generis contenti sunt: & reliquæ hominum species, iis similes erunt, quorum se generis speciebus adiunxerint.

COM

COMMENTARIA.

Caput ſecũdum. Pro præſentium iuuanuanda intelligentia, & quorundã ſequentium latere haudquaquam debet, Mercurium longè alio ſignificatu vti vocabulo animalis, ac nos vti cõſueuimus, item & animæ vocabulo: nam animam ex ſecundo Pimandri dialogo, motu definit: animal autem ex ſequenti capite, anima definit, & corpore. quare quicquid vim motricem habet, ſua quidem locutionis obſeruatione, animam habet: quicquid autem animam, & corpus, animal eſt. animal igitur cœlum, mundus, plantæ, & elementa. Verum noſtra conſuetudo eſt, id ſolum vocare animal, quod ſit corpus animatum, ſenſu præditum, & animam non ſolum motu definimus, ſed vita, ſenſu, vltroneo motu, aut intellectu. Cùm itaq; animal audimus, non noſtro, ſed ſuo more intelligamus. at nunc ad dialogum. Contendit cœlum, cœleſtéque corpus ad cætera ſenſibilia, vt homo ad cætera animalia: homo autem cæteris animalibus, vt animalis deus, cœlum verò cæteris ſenſibilibus, vt ſenſibilis deus. At deum omnium rectorem, gubernatorẽ omnium eſſe, quæ ſunt in mũdo, nihil aliud eſſe crediderim, quàm

deum

deum omnibus prouidere, & omnia dispensare, per genera, per species, quorũ omnium mundus est receptaculũ, & unicuique deus, ut apto instrumẽto, munus aliquod impartit, ut Sol, & Luna, ad rerũ ortus & obitus, ad rerum augmẽta, & detrimenta sunt diuinitatis organa, & homines per angelos, bruta uerò per homines dispensat.. Aũ uerò quod de dæmonibus dixit, species sine eorum adiutorio non figurari, & quosdam hæsisse generi diuino, & proximitate, & consortio dijs similes hãbitos, quosdam uerò in qualitate sui generis perseuerasse hominũ rationem amantes: scimus ex sacris literis, angelos, qui non seruauerunt suum principatum, reliquisse suum domicilium, & in iudicium magni dei uinculis æternis sub caligine reseruatos: qui, etsi simulent se hominum amatores, mĩnimè tamẽ amant, sed ad præcipitia pertrahũt, quod à principio fecerũt: amare enim simulantes, cùm mortẽ hominibus intulerunt; dicebant nequaquam morieminí, sed eritis sicut dij, scientes bonum & malũ. Quæ igitur de dæmonibus hic dicit, non satis accommodè uidentur posse ad piam trahi intelligentiam, sed errorem gentium sequi: uerùm de hominibus, qui hærent deo, diuinos euadere: qui autem dæmo-

nibus, in sortes recipi dæmonum, dæmonibúsque iungi, qui in iudicium (ut dictum est) magni dei uinculis æternis sunt reseruati, ingenuè fatemur. Nam ex dei ore pronuntiatum esse cognoscimus, dicturũ in iudicio ijs, qui in sinistra parte erunt, Discedite à me maledicti in ignẽ æternũ, qui paratus est diabolo & angelis eius, sed qui nam illi erunt, nisi qui dæmonibus in hoc mundo adhæserunt? Hæc pro secunda partitione.

CAPVT III.

PRopter hoc ô Asclepi magnum miraculum est homo, animal adorandum, & honorandum: hoc enim in naturam dei transit, quasi ipse sit deus: hoc dæmonum genus nouit, utpote qui cum eisdem ortum se esse cognoscat, hoc humanæ naturæ partem in seipso despicit, alterius partis diuinitate confisus. O hominum quãtò est natura temperata felicius, ac diis cognata! diuinitate coniunctius, partem sui, qua terrenus est, intra se despicit, cætera omnia, quibus se necessarium esse cœlesti dispositione cognoscit, nexu secũ charitatis astringit, sicq; suspicit cœlum, sic ergo feliciore loco medietatis est positus, ut quæ infra se sunt diligat, ipse à superioribus diligatur; colit terram, elementis

mentis uelocitate miſcetur, acumine mentis in maris profunda deſcẽdit: omnia illi lucent, non cœlum uidetur altiſsimum. quaſi enim è proximo ſagacitate animi intuetur. intentionem animi eius nulla aëris caligo confundit: non denſitas terræ operam eius impedit: non aquæ altitudo profunda deſpectum eius obtũdit. omnia idem eſt, & ubiq; idem eſt horũ omnium generum, quæ ſunt animalia, deſuper deorſum radices peruenientes habent: inanimalium uerò de imo, in ſuperna una radice ſyluescunt, quædam duplicibus aluntur elemẽtis, quædam autem ſimplicibus. alimenta autẽ ſunt bina, animæ, & corporis, è quibus animalia conſtant: anima mundi inquieta ſemper agitatione nutritur. corporea ex aqua & terra inferioris mundi alimentis augeſcunt. Spiritus, quo plena ſunt omnia, permiſtus cunctis, cuncta uiuificat, ſenſu addito ad hominis intelligentiã, quæ quinta pars ſola homini conceſſa eſt ex æthere: ſed de animalibus cunctis, humanos tantum ſenſus ad diuinæ rationis intelligẽtiam exornat, erigit, atq; ſuſtollit. Sed quoniam de ſenſu commoneor dicere, paulopoſt & huius rationem uobis exponã. eſt enim ſanctiſsima, & magna, & non minor quàm ea, quæ eſt

diuinitatis ipsius. sed nunc uobis expediam, quæ cœperam. dicebam enim in ipso initio rerum de coniunctione deorum, qua homines soli (eorum dignatione) perfruuntur. Quicunque etenim hominum tantũ felicitatis adepti sunt, ut illum intelligentiæ diuinũ perciperent sensum, qui sensus est diuinior in solo deo, & in humana intelligentia. ASCL. Non enim omnium hominum ô Trismegiste uniformis est sensus. TRIS. Non omnes ô Asclepi intelligentiam uerã adepti sunt, sed imaginẽ temerario impetu, nulla uera ratione inspecta, sequentes, decipiuntur, quæ in mentibus malitiam parit, & transformat optimum animal in naturam ferè, moresq; belluarum. de sensu autem, & de omnibus similibus, quando & de spiritu, tunc totam uobis præstabo rationem. Solum enim animal homo duplex est, & eius una pars simplex est, quæ, ut Græci aiunt, οὐσιώδης, aut quam uocamus diuinæ similitudinis formam: est autem quadruplex quod κοσμικὸν Græci, nos mundanum dicimus, ex quo factum est corpus, quo circuntegitur illud, quod in homine diuinum esse iam diximus. in quo mentis diuinitas tecta sola, cum cognatis suis, id est mẽtis puræ sensibus, secum ipsa

conq

conquiescat, tanquã muro corporis septa.

COMMENTARIA.

Tertium caput effert hominis dignitatẽ, in qua summopere recognoscendus, tantorum beneficiorum actor, ingentíque amore, & perennibus gratiarum actionibus semper prosequendus: qui tantis, támque excellentibus donis hominem insigniuit. nam, ut uult, effectus est homo, ut in diuinam naturam transeat angelorum, damonúmque genus cognoscens, cum angelis nascitur, quos habet ab ipso natiuitatis exordio præsides, & custodes: naturam sortitus immortalibus cognatam, deíque insignitam charactere: compositus ex mortali, & immortali, terrena, & supramundana particula: qui uerò diuinitatis dotes non ignorat, terrenam despicit, immortali autem, & supramundana parte confidit, ad cœlum suspirat, ut qui illic meliore sui parte, omnia sentiat affinia: attamen in mundi medio positus, cætera, quibus se diuina ordinatione necessarium esse cognoscit, secum nexu charitatis astringit, ut quæ infra se sunt diligens, à superioribus diligatur. colit terram, elementis uelocitate miscetur, acumine mentis, in profunda descendit, omnia illi lucent, cœlum non uidetur altissimum, quippe qui quasi è

proximo, sagacitate animi, ipsum intuetur: intentionẽ animi eius acris caligo non confundit. non densitas terræ operam eius impedit: non altitudo aquæ profunda despectum eius obtundit: & ex animalibus cunctis, deus humanos tantum sensus, ad diuinæ rationis intelligentiam exornat, erigit, atque sustollit. intelligentia autem uel sola, hominis pars, ætheria, immortalis, & supramundanorum naturam sortita: attamen hominum quidam diuinum sensum adepti sunt, & felices quidem, qui pia mentis intentione in deum iugiter feruntur: quidam uerò mundanam, & sensualem, umbratilem quandam ueræ, diuinæq; intelligentiæ imaginem: quam qui sequuntur, errant. nam hæc diuinæ intelligentiæ obumbratio in eorũ mentibus, qui illam sequuntur, malitiam parit, & transformat hominem, natura quidem optimum, & diuinum animal, in naturam ferè, morésque bestiarum. Hæc tertiæ particulæ summa.

CAPVT IIII.

ASCL. Quid ergo oportuit ô Trismegiste, hominem in mũdo constitui, & non ea parte, qua deus est, cum in summa beatitudine degere? TR. Rectè quæris ô Asclepi, & nos enim deum rogamus,

gamus, ut tribuat nobis facultatem reddendæ rationis istius. cùm enim omnia uoluntate eius dependeant, tum illa uel maximè, quæ de tota summitate tractantur, quam rationem præsenti disputatione conquirimus: audi ergo Asclepi dominus & omniũ conformator, quem rectè deum dicimus, cùm à se secundum fecerit, qui uideri, & sentiri possit, eundem secundum sensibilem ita dixerim, non ideo, quòd ipse sentiat (de hoc enim, an ipse sentiat an non, alio dicemus tẽpore) sed eo quòd uidentium sensus incurrit: quoniam ergo hunc fecit ex se primum, & à se secũdum, uisusq; est ei pulcher, utpote qui sit omniũ bonitate pleniſsimus, amauit eum, ut diuinitatis suæ partem. ergo quòd tantus, & tam bonus esset, uoluit alium, qui illum, quem ex se fecerat, intueri potuisset, simulq; & rationis imitatorem, & diligentiæ, fecit hominem: uoluntas etenim dei, ipsa summa est perfectio: utpote cùm uoluisse, & perfeciſse uno, eodemq; temporis puncto compleat. Cùm itaq; ἐνοιωδῶ animaduerteret deus, non posse omnium rerum esse diligentem, nisi eam mundano integumẽto contegeret, texit eam corporea domo: talesq; omnes esse præcepit ex utraque natura, in unum confundens,

miscensq;, quantum satis esse debuisset. Itaq; hominem conformauit ex animi, & corporis, id est ex æterna, & mortali natura, ut animal ita conformatum utrique origini suæ satisfacere posset, & mirari, atq; orare cœlestia, & æterna, & incolere, atq; gubernare terrena: modo autẽ dico mortalia, non aquam, & terram, quæ duo de quatuor elementis subiecit natura hominibus, sed ea, quæ ab hominibus, aut in his, aut de his fiunt, ut ipsius terræ cultus, pascua, ædificatio, portus, nauigationes, communicationes, cõmodationes alternæ, qui est humanitatis inter se firmissimus nexus: & pars est mũdi, quæ est aqua, & terra: quæ pars terrena mundi, artium, disciplinarumq; cognitione, atq; usu seruatur, sine quibus mundum deus noluit esse perfectum: placita enim dei necessitas sequitur, uoluntatem comitatur effectus. Neq; enim credibile est deo displicituru esse, quod placuit: cùm & futurum id, & placiturum multò antè sciuerit.

COMMENTARIA.

Quartum cap. discutit, cur deus hominem non in intelligibilium regione, sed in mundo cõstituerit, & aperta est discussio. Et *etiam cur ex utraque natura, mortali, & immortali,*

tali, hominem temperauerit. & visionem diuinæ similitudinis formam, quánque ad suam similitudinem, & imaginem creauit mentem, mundano, corporeóque contexerit integumento. & uoluntatem dei, summam esse rerum perfectionem, quam necessitas sequitur, necessitatẽ autem comitatur effectus. nam deus, uoluisse, & perfecisse, uno, eodémque temporis puncto complet: quod mundum secundum deum, & hic & cap. sexto appellat, perinde est, ac si duitatem secundam appellas unitatẽ. nam duitas una, unúsque binarius, sed monas absolutè una, binarius autem non absolutè unus, sed participatione, contractionéque unus, & secundus unus. ità deus unus, absolutè deus: mundus autẽ non deus, sed participatione deus, & sensibilium rerũ pulcherrimum dei uestigium. Hæc pro quarta Asclepij particula.

CAPVT V.

SEd ô Asclepi, animaduerto, ut celeri mẽtis cupiditate, festines audire, quomodo homo cœli, uel eorum, quæ in eo sunt, delectum possit habere, uel cultum. audi itaque ô Asclepi, delectus dei cœli, cum iis, quæ insunt omnibus, una est obsequiorum frequentatio, hanc aliud ani-

mal non confecit,nec diuinorum,nec animalium,nisi solus homo: hominum enim admirationibus, adorationibus,laudibus, obsequiis, cœlum, cœlestesq; delectãtur, nec immerito in hominum cœtum, musarum chorus est à summa diuinitate demissus scilicet, ne terrenus mundus uideretur incultior, si modulorum dulcedine caruisset, sed potius, ut modulatis hominum cantilenis,concelebraretur laudibus, qui solus omnia ut pater est omnium, atq; ita cœlestibus laudibus, nec in terris harmoniæ suauitas defuisset: aliqui enim, ipsiq; pauciſsimi, pura mente prædiți,sortiti sunt cœli suspiciendi uenerabiliorem curam. Quicunq; autem ex duplici naturæ suæ cõfusione, interiorem intelligentiam mole corporis rescinderunt, curandis elementis,hisq; inferioribus sunt præpositi: animal ergo homo non quidem eò est minor, quòd ex parte mortalis sit, sed ex eo fortè aptius,efficaciusq; compositus ad certam rationem mortalitate auctus esse uideatur, scilicet quoniam utrunq; nisi ex utraque natura sustinere non potuisset,ex utraq; formatus est, ut & terrenum, & diuinum posset habere delectum: rationem uerò tractatus istius ô Asclepi,non solum sagaci intẽtione, uerum etiã cupio te animi

mi uiuacitate percipere: est enim ratio plurimis incredibilis, integra autem, & uera percipienda sanctioribus mentibus, itaq; hinc exordiar.

COMMENTARIA.

Quintum cap. instruit, musicam suauitatem, ad concinendas dei, cœlestiúmq; laudes, hominibus indultam, quod & prophetas diuino spiritu plenos, præcipere cognoscimus, cùm iubilare, cùm psallere deo, cùm laudare dominum in tympano, in choro, in chordis, in organo præcipiunt. hic enim musarum, totiúsque musicæ optimus finis. Litera de se conspicua.

CAPVT VI.

AEternitatis dominus, deus primus est: secundus est mundus, homo est tertius. effector mundi, deus, & eorũ, quæ insunt omniũ, simul cuncta gubernando, cùm ipso homine gubernatore composita: quod est totum suscipiens homo, id est curam propriè effecit diligentiæ suæ, ut sit ipse, & mundus, uterq; ornamẽto sibi, ut ex hac hominis diuina compositione, mundus Græcè rectius κόσμος dictus uideatur. Is nouit se, nouit & mundum: scilicet ut meminerit quid partibus conueniat suis, quibus sibi utendum, quibus sibi

inser

inſeruiẽdum ſit, recognoſcat, laudes, gratesq; maximas agens deo, eius imaginem ueneràs, non ignarus ſe etiam ſecundam eſſe imaginem dei: cuius ſunt imagines duæ, mundus ſcilicet, & homo, unde efficitur: ut, quoniã eſt ipſius una compago, parte, qua ex anima, & ſenſu, & ſpiritu, atq; ratione, diuinus eſt, uelut ex elementis ſuperioribus aſcendere poſſe uideatur in cœlum. parte uerò mundana, quę conſtat ex igne, & aqua, & aëre, mortalis reſtet in terra, ut naturæ ſuæ omnia mũdana uidua, deſertaq; dimittat: ſic enim humanitas ex parte diuina, & ex parte mortalis eſt effecta in corpore conſiſtens: eſt autem menſura eius utriuſq;, id eſt hominis: ante omnes religio, quam ſequitur bonitas: ea demũ tunc uidetur eſſe perfecta, ſi etiam cupiditatum, omnium alienarum rerum ſit deſpectus, uirtute munita. ſunt enim ab omnib⁹ diuinę cogitationis partibus aliena omnia, quæcũq; terrena corporali cupiditate poſſidentur: quæ meritò poſſeſſionum nomine nuncupantur, quoniam nõ nata ſunt nobiſcũ, ſed poſtea à nobis poſſideri receperunt. omnia ergo huiuſmodi ab homine aliena ſunt, etiam corpus, ut & ea, quæ appetimus, & illud, ex quo appetentię nobis eſt uitium,

deſp

deſpiciamus: ut enim animũ rationis ducit intentio, homo hactenus eſſe debuit, ut contemplatione diuinitatis, partẽ, quæ ſibi iuncta mortalis eſt, mundi interioris neceſsitate ſeruandi, deſpiciat, atque contemnat: nam ut homo ex utraq; parte poſſit eſſe pleniſsimus, quaternis cũ utriuſq; partis elemẽtis animaduerte eſſe formatum, manibus & pedibus utriſque binis, aliisq; corporis mẽbris, quibus inferiori, id eſt terreno mundo deſeruiat. illis uerò partibus quatuor, ſenſus, animi, memorię, atq; prouidentiæ, quarũ ratione, cũcta diuina norit, atq; ſuſpiciat. unde efficitur, ut rerũ diuerſitates, qualitates effectus, quantitates, ſuſpicioſa indagine homo ſectetur. Retardatus uerò graui, & nimio corporis uitio, has naturæ rerum cauſas, quæ ueræ ſunt, propriè peruidere non poſsit. hunc ergo ſic effectum, conformatumq;, & tali miniſterio, obſequioq; præpoſito à ſummo deo, eumq; competenter, mũdè mundum ſeruando, deum piè colendo, dignè & competenter in utroq; dei uoluntati parentem, talem quo munere credis eſſe munerãdum (ſiquidem cùm dei opera ſit mundus, eiusq; pulchritudinem, qui diligentia ſeruat, atque auget, operamq; ſuam cum dei uoluntate coniungit, cùm

ſpec

ſpeciem,quam ille intentione diuina formauit, adminiculo ſui corporis, diurno opere,curaq; cõponit)niſi eo,quo parentes noſtri munerati ſunt? quo etiam nos quoque munerari,ſi fuerit diuinæ pietati complacitum,optamus piiſsimis uotis,ut emeritos,atq; exutos mundana cuſtodia, nexibus mortalibus abſolutos,naturę ſuperioris partis, id eſt diuinæ, puros, ſanctosq; reſtituat. ASCLEP. Iuſtè,& uerè dicis ô Triſmegiſte: hæc enim merces, piè ſub deo,diligẽter cũ mundo uiuẽtibus.ſecus enim,impieq; qui uixerint, & reditus denegatur in cœlũ, & cõſtituitur in corpora alia,indigna ſancto animo, & fœda migratio: ut iſte rationis ſermo proceſsit ô Triſmegiſte, futurę æternitatis ſpe animæ,in mũdana uita periclitãtur. ſed aliis incredibile,aliis fabuloſum, aliis forſitan uideatur eſſe deridendũ. Res enim dulcis eſt, in hac corporali uita, qui capitur de poſſeſsionibus fructus. quare animã obtorto (ut aiunt) detinet collo, ut in parte ſui, quæ mortalis eſt, inhæreat, nec ſinit partem diuinitatis agnoſcere,inuidẽs immortalitati malignitas:ego enim tibi quaſi prædiuinãs dixero,nullũ poſt nos habiturum delectum ſimplicẽ, qui eſt philoſophiæ, quæ ſola eſt in cognoſcẽda diuinitate

tate frequens obtutus, & ſancta religio: multi etenim eam multifaria ratione confundunt. Quomodo ergo multi incomprehenſibilem philoſophiam afficiũt, aut quemadmodũ multifaria ratione confundunt? TRIS. O Aſclepi, hoc modo in uarias diſciplinas, nec cõprehenſibiles, eam callida cõmentatione miſcẽtes, Arithmeticam, Muſicã, Geometriam. Puram autẽ philoſophiam, camq; tantum diuina religione pendentẽ, tantum intẽdere in reliquas oportebit, ut apocataſtaſes aſtrorũ, ſtationes præfinitas, curſumq; commutationis, numeris cõſtare miretur. Terrę uerò dimẽſiones, qualitates, quantitates, maris profunda, ignis uim, & horum omniũ effectus, naturã cognoſcens, miretur, adoret, atq; collaudet artẽ, mentemq; diuinã. Muſicen uerò noſſe, nihil aliud eſt, niſi cunctarũ rerum ordinẽ ſcire, quęq; ſit diuina ratio ſortita. Ordo enim rerũ ſingularũ, in unum omniũ artifici ratione collatus, concentũ quendã melo diuino dulciſonum, ueriſimumq; cõficiet. ASCLEP. Quid ergo homines poſt nos erũt? TRIS. Sophiſtarũ calliditate decepti, à uera, pura, ſanctaq; philoſophia auertentur. ſimplici enim mente, & anima, diuinitatẽ colere, ciusq; facta uenerari, agere etiam dei

uoluñ

uoluntati gratias, quæ est bonitatis sola plenissima, hæc est nulla animi importuna curiositate, uiolata philosophia. & de his sit hucusq; tractatum.

COMMENTARIA.

Sextum cap. disserit, deum absolutè primum esse deum: mundum, secundũ, non absolute, sed participatione deũ, vt qui sit prima absoluti dei imago: hominem, tertiũ, diuinitatis participatione deum, & secũdam dei imaginem. deus autem non imago, sed imaginũ omniuni ueritas. hominẽ, anima, sensu, spiritu, ratione, tanquam superioribus elementis, posse in cœlum ascendere. qua uerò igne, aëre, aqua, terra coalitus est, mortis obnoxium, terræ mundana omnia diuina illa parte uiduata relinquere. Mẽsuram, ad cuius modũ uiuere debet homo, religionem esse, quã sequitur bonitas, & quæ perfecta tandẽ esse uidetur, cum cupiditates omnium alienarũ rerũ uirtute munita despicit, possessiones, corpus, & ea omnia, que appetimus, & ipsum deniq; appetitionis sensum. homo enim hactenus esse, dicique debet, vt sua fert sententia, quatenus rationis intẽtio animũ ducit: adeóq; ut diuinitatis contẽplatione, eam partẽ, quæ mortalis est, sibi quidẽ mundi inferioris necessitate seruãdi, adiun-

cta contemnat, atque despiciat. de posteris Aegyptijs diuinat Asclepius, nullum post eos futurum, qui puram, & de cognoscẽdo deo adipiscatur philosophiã. Mox Hermes redit, ad quid terræ dimensiones, id est geometriã, qualitates, quantitates, maris profunda, & ignis uim, horũmq; omnium naturã, id est uniuersam de numeris, cœlestibus globis, rebúsq; naturalibus philosophiã, discere hominem oporteat, sanè ut admiretur, adoret, collaudet artem, mentémq; diuinam, horum omnium artificem. hanc enim puram esse philosophiam, atq; tantum diuina religione pendentem, hanc musicam, hunc cõcentum, nosse cunctarum rerum ordinẽ, quem quæq; res, diuina ratione sortita est, atq; in vitiũ ad omnium artificem rationem collatum, concentum quendam diuino melo dulcissimum, uerissimúmq; efficere. & philosophiã nulla animi importuna curiositate uitiatam, simplici mente, & anima, diuinitatem colere, eiúsq; facta uenerari, agere etiã dei uoluntati grátias, quæ est bonitatis sola plenissima. Confirmátq; Asclepij uaticinium. Hæc sexta partitio.

CAPVT VII.

DE spiritu uerò, & de his similibus, hinc sumatur exordiũ. fuit deus, &

hyle, quam græcè credimus mundum, & mundo comitabatur ſpiritus, ſed nõ ſimiliter ut deo. nec deus ſunt hæc, de quibus mundus eſt. iccirco nõ erant, quãdo nata non erant. ſed in eo iam tunc erant, unde naſci habuerũt. Non enim ea ſola nõ nata dicuntur, quæ nec dum nata ſunt, ſed ea, quæ carent fœcunditate generandi, ita ut ex eis nihil naſci poſsit. Quæcunq; ergo ſunt, quibus ineſt natura generãdi, hæc & generabilia ſunt, quę de his naſci poſſunt, tametſi ea ex ſe nata ſunt: neq; enim dubitatur ex iis, quæ ex ſe nata ſunt, facilè naſci poſſe ea, de quibus cuncta naſcũtur. Deus ergo ſempiternus, deus ęternus, nec naſci poteſt, nec potuit: hic eſt, hic fuit, hic erit ſemper: hæc ergo eſt, quæ ex ſe tota eſt, natura dei. Hyle autem, uel mũdi natura, & ſpiritus, quamuis nata uideantur à principio, tamẽ in ſe naſcẽdi, procreandiq; uim poſsident, atq; naturam fœcunditatis: etenim initium in qualitate naturæ eſt, quæ & conceptus, & partus in ſe poſsidet uim, atque naturam. Hæc itaque ſine alieno concepto eſt, ſola generabilis: at uerò ea, quæ uim ſolã concipiendi habent, ex alterius commiſtione naturæ, ita diſcernẽda ſunt, ut hic locus mundi cum iis, quæ in ſe ſunt, uideatur eſſe non natus,

tus, qui utiq; in se uim totius naturæ habet: locum autẽ dico, in quo sunt omnia: neque enim hæc omnia esse potuissent, si locus deesset, qui omnia sustinere potuisset. Omnibus enim rebus, quæ fuerunt, prȩcauendũ est loco: nec qualitates enim, nec quantitates, nec positiones, nec effectus dignosci potuissent, earũ rerum, quæ nusquã sunt: sic ergo & mundus quamuis natus non sit, in se tamẽ omnium naturã habet, utpote qui omnibus iis ad concipiendũ sinus præstat fœcundissimos: hoc ergo est totum qualitatis, materiæq;, quæ creabilis est, tametsi creata non est, sicut enim natura materia qualitatis fœcunda est, sic & malignitatis eadẽ est, æque fœcunda. Nec ego dixi ô Asclepi, & Amon (quod à multis dicitur) num poterat deus incidere, atq; auertere à rerum natura malitiã? quibus respõdendum nihil omnino est. Vestri tamen causa & id prosequar, quod cœperam, & rationẽ reddam: dicũt enim ipsi, deum debuisse omnifariã mundum à malitia liberasse: ita enim in mũdo est, ut quasi membrũ ipsius uideatur esse: prouisum, cautumq; est (quantum rationabiliter potuisset) à summo deo, tunc cùm sensu, disciplina, intelligentia, mentes hominum est munerare dignatus. his

enim rebus, quibus cęteris anteſtamus animalibus, ſoli poſſumus, malitiæ fraudes, dolos, uitiaque uitare. ea enim qui antè quàm iis implicitus eſt, ex aſpectu uiderit, is homo eſt diuina intelligentia, prudentiaq; munitus: fundamentum enim eſt diſciplinę, in ſumma bonitate conſiſtens: ſpiritu autem miniſtrantur omnia, & uegetantur in mũdo, & quaſi organum, uel machina ſummi dei uoluntati ſubiectus eſt. Itaque hactenus intelligatur à nobis mente ſola intelligibilis ſummus, qui dicitur deus, rector, gubernatorq; ſenſibilis dei eius, qui in ſe complectitur omnẽ locum, omnem rerum ſubſtantiam, totamq; gignentium, creantiumque materiam, & omne quicquid eſt, quantũcunq; eſt. ſpiritu uerò agitantur, ſiue gubernantur omnes in mundo ſpecies, unaquæq; ſecundum naturam ſuam à deo diſtributam ſibi. Hyle autem uel mundus omnium eſt receptaculum, omniumque agitatio, atque frequentatio, quorum deus gubernator, diſpenſans omnibus rebus mundanis, quantum unicuique neceſſarium eſt, ſpiritu uerò implet omnia, ut cuiuſque naturæ qualitas eſt. Eſt enim caua mundi rotunditas in modum ſphæræ, ipſa ſibi qualitatis, uel formę ſuæ cauſa, inuiſibilis

tota:

tota: quippe cùm quencũq; in ea ſummũ ſubter deſpiciẽdi cauſa delegeris locum, ex eo in imo quid ſit uidere non poſsis: propter quod multis locis inſtar, qualitatemq́ue habere creditur, per formas enim ſolas ſpecierũ, quarum imaginibus uidetur inſculpta, quaſi uiſibilis creditur: cùm depicta mõſtratur, re autẽ uera eſt ſibiipſi inuiſibilis ſemper: ex quo eius imum uel pars (ſi locus eſt) in ſphæra græce ἄδης dicitur. ſiquidẽ ἰδεῖν græcè uidere dicitur, quo uiſu imũ ſphærę careat, unde & ἰδέαι dicũtur ſpecies, quòd ſint inuiſibilis formæ: ab eo itaq; quòd uiſu priuãtur, græcè ἄδης, ab eo, quòd in imo ſphæræ ſunt, Latinè inferi nuncupantur. Hæc ergo ſunt principia, & antiquiora, & quaſi initia, uel capita omniũ, quæ ſunt, in his, aut per hæc, aut de his. ASCLE. Omnia ergo ipſa, ut dicis, quæ ſunt ô Triſmegiſte mũdana (ut ita dixerim) ſpecierum omniũ quę inſunt, in uniuſcuiuſq; ſicuti eſt, tota ſubſtantia. TRIS. Mundus itaque nutrit corpora, ſpiritus animas. ſenſus autem (quo dono cœleſti ſola felix ſit humanitas) alit mentem: neque enim omnes, ſed pauci, quorum ita mens eſt, ut tanti beneficii capax eſſe poſsit, ut enim ſole mundus, ita mens humana iſto clareſcit lu-

minc, & eo amplius. Nam ſol quicquid illuminat, aliquando terræ & lunæ interiectu, interueniente nocte, eius priuatur lumine: ſenſus autem cùm ſemel fuerit animæ commiſtus humanæ, fit una ex bene coaleſcente commiſtione natura, ita ut nunquam eiuſmodi mentes caliginum impediantur erroribus. unde iuſtè ſenſus, deorum animas eſſe dixerunt: ego uerò nec eorũ dico omnium, ſed magnorum quorumq;, & principalium.

COMMENTARIA.

Caput ſeptimum cõtinet de geneſi mundi, de Hyle, mundíq; materia, de ſpiritu comitante, & de loco, velatam philoſophiam. Omnia mundana in mundo eſſe: mundum in deo: continens, totum appellat. proinde, locum mũdi natum eſſe non vult: mundum autem natum eſſe, & non natum: natũ quidem, ſi creaturarum opificium reſpicis: at non natum, ſi opificij reſpicis veritatem. Hyle enim & ſpiritus, mundus ſcilicet, & vis quædam diuina per omnia means, atq; diffuſa, in mundi opificio non erant quando nata non erant, ſed in eo (inquit) iam tunc erant, vnde naſci debuerunt: ſed in quonam erant, niſi in diuino illo verbo, per quod omnia facta ſunt? et in quo, & quod factum

eſt,

est, vita erat, & vnde tandem factum prodijt quicquid est factum. Hylen fœcundam esse æquè qualitatis, quæ rationem boni habet, & æquè fœcundam malitiæ, quòd boni, maliq; æquè sit capax, ceu terra eadem, salutarium, et noxiarum herbarum fœcunda est, idq; habet terra, tanquam proprietatis suæ membrum, sic & Hyle. Attamen deum in hominibus prouidisse (quantum rationabiliter oportuit) sensu, licet disciplinam, intelligentiam, aduersus huiusmodi materialem proprietatem, ne malitia nostram hylen occuparet, ceu noxia quædam herba desertam, neglectam, incultámq; terram. Insuper de spiritu in omnia diffuso, de inferis, de sensu, qui est superiorum mentium in humanas mentes illapsio, ceu radiorum lucis in oculos, paucula quædã disceptat. hæc septima particula.

CAPVT VIII.

ASCLE. Quos dicis rerum capita uel initia primordiorum ô Trismegiste? TRISM. Magna tibi pando & diuina nudo mysteria: cuius rei initium facio, exoptato fauore cœlesti. Deorum genera multa sunt, eorumq; omnium pars intelligibilis, alia uerò sensibilis pars: intelligibiles dicuntur, non ideo quòd puten-

tur non ſubiacere ſenſibus noſtris (magis enim ſentimus eos, quàm eos, quos uiſibiles nuncupamus) ſicuti diſputatio perdocebit, & tu ſi intendas, poteris peruidere. ſublimis enim ratio, eoq; diuinior ultra hominũ mentes, intentionesq; conſiſtens, ſi non attẽtiore aurium obſequio, uerba loquentium acceperis, tranſuolabit, & transfluet, aut magis refluet, ſuiq; fontis liquoribus miſcebit ſe. Sunt ergo omnium ſpecierum principes dii, hos ſequuntur dii, quorum eſt princeps ἰσία. hi ſenſibiles utriuſq; originis ſuæ conſimiles, qui per ſenſibilem naturam cõficiunt omnia. altera per alterum unuſquiſq; opus ſuum illuminans. cœli, uel quicquid eſt, quod eo nomine comprehenditur, ἰσιάρχης eſt Iupiter: per cœlum enim, Iupiter omnibus præbet uitam. ſolis ἰσιάρχης eſt lumen. Bonum enim luminis, per orbẽ ſolis nobis infunditur. xxxvi. (quorum uocabulũ eſt Horoſcopii) in eodem loco ſemper defixorum ſyderum, horum ἰσιάρχης uel princeps eſt, quẽ Pantomorphon, uel Omniformem uocant, qui diuerſis ſpeciebus, diuerſas formas facit. ſeptem ſphæræ, quæ uocantur erraticæ, habẽt ἰσιάρχας, id eſt ſuos principes, quã fortunam dicunt, & ἑιμαρμένην, quibus

imma

immutantur omnia, lege naturæ ſtabilitate firmiſsima, & ſempiterna agitatione uariata. aër ucrò organum eſt, uel machina omnium, per quã omnia fiunt. eſt autem uſiarches huius ſecundus. mortalibus mortalia, & his ſimilia. His ergo ita ſe habentibus ab imo ad ſummum ſe mouentibus, ſic ſibi connexa ſunt omnia pertinẽtia ad ſe naturaliter, ut mortalib⁹ mortalia, ſenſibiliaq; ſenſibilibus annexa ſint: ſumma uerò gubernationis, ſummo illi domino paret, ut non multa, at potius unum. ex uno etenim cũcta pendentia, ex eo potius defluentia, cum diſtãtia uidentur, creduntur eſſe plurima diuiſim. adunata uerò, unũ uel potius duo, unde fiunt omnia, & à quo fiunt, id eſt de materia, de qua fiunt, & ex eius uoluntate, cuius nutu efficiuntur alia. ASC. Hæc iterum ratio, quæ eſt ô Triſmegiſte? TRIS. Talis ô Aſclepi. Deus etenim uel pater, uel dominus omnium, uel quocunq; alio nomine ab hominibus ſanctius, & religioſius nuncupetur, quod inter nos, intellectus noſtri cauſa, debet eſſe ſacratũ, tanti eius numinis contemplatione, nullo ex iis nominibus eum definitè nuncupauimus. ſi enim uox hæc eſt ex aëre ſpiritu percuſſo ſonus, declarans omnem hominis uolun-

tatem,uel ſenſum, quem fortè ex ſenſibus mente perceperit,cuius nominis tota ſubſtantia paucis compoſita ſyllabis, definita atq; circumſcripta eſt, ut eſſet in homine neceſſarium uocis,auriumq; commerciũ, ſimul & ſenſus, & ſpiritus, & aëris, & omnium in his,& per hæc, an cum his nomen eſt totum dei? nõ enim ſpero, totius maieſtatis effectorem, omniumq; rerum patrem uel dominum, uno poſſe quãuis è multis compoſito nomine nuncupari. hunc uerò uno nomine, uel potius omni nomine(ſi quidẽ is ſit unus, & omnia ſit) neceſſe aut omnia eſſe eius nomen, aut ipſum omnium nominibus nũçupari. hic ergo ſolus,ut omnia:utriuſque ſexus fœcunditate pleniſſimus, ſemper uoluntate ſua prægnans, parit quicquid uoluerit procreare. Voluntas eius eſt bonitas omnis.hæc eadem bonitas omnium rerum eſt. ex diuinitate eius, natura nata, ut ſint omnia,ſicut ſunt,& fuerunt, & futuris omnibus dehinc natura ex ſe naſcendi ſufficiat. hæc ergo ratio ô Aſclepi tibi ſit reddita, quare, & quomodo fiant omnia utriuſq; ſexus. ASCL. Ergo deum dicis ô Triſmegiſte. TRISM. Non ſolum deum ô Aſclepi, ſed animalia omnia, & inanimalia. impoſsibile enim eſt aliquid eorũ,

quæ

quæ sunt, infœcundum esse. fœcunditate enim dempta ex omnibus, quæ sunt, impossibile erit semper esse, quæ sunt. Ego enim & naturam, & sensum, & mundum dico in se continere hanc naturam, & nata omnia in se conseruare. procreatione enim uterq; plen⁹ est sexus, & ci⁹ utriusq; connexio, aut (quod est uerius) unitas incomprehensibilis est, quam siue Cupidinem, siue Venerem, siue utrunq; poteris rectè nũcupare. hoc ergo omni uero uerius, manifestiusq; mente percepto, quod ex omni illo loco totius naturæ deo, hoc sit cunctis in æternum procreandi inuentum, tributumq; ministerium. cui summa charitas, lætitia, hilaritas, & cupiditas, amorq; diuinus, innatus est. & dicendum foret quanta sit eius ministerii uis, atque necessitas, nisi ex sui cõtemplatione unicuiq; ex intimo sensu nota esse potuisset. si enim illud extremum temporis, quo ex cerebro ad ritum peruenimus, ut utraq; in utranq; fundat natura progeniem, animaduertis, ut altera alterius auidè rapiat semẽ, interiusq; recõdat. deniq; eo tẽpore ex commistiõe cõmuni, uirtutẽ mariũ etiam fœminæ adipiscuntur, et mares fœmineo corpore, latescunt. Effectus itaq; huius tam blandi, necessariiq; ministerii

in

in occulto perpetratur, ne uulgo irridentibus imperitis, utriuſq; naturæ diuinitas ex commiſtione ſexus cogatur erubeſcere. multò magis etiã, ſi uiſibus irreligioſorum hominum ſubiiciatur. ſunt autem non multi, aut admodum pauci, ita ut numerari etiam in mundo poſsint, religioſi. unde cõtingit in multis remanere malitiam, defectu prudentiæ, ſcientiæq; rerũ omnium, quæ ſunt. ex intellectu enim religiõis diuinæ, qua cõſtituta ſunt omnia, contemptus, medelaq; naſcitur uitiorum totius mundi. perſeuerante autem imperitia, atq; inſcitia, uitia omnia cõualeſcunt, uulnerantq; animam inſanabilibus uitiis, quæ infecta iiſdẽ, atq; uitiata, quaſi uenenis intumeſcit, niſi eorum, quorum animarum diſciplina, & intellectus, ſumma curatio eſt. ſi ergo ſolis, & paucis hoc proderit, dignum eſt hunc proſequi, atq; expedire tractatũ, quare ſcilicet ſolis hominibus intelligentiam, & diſciplinam ſuam, diuinitas ſit impartiri dignata, audi itaq;. deus pater, & dominus, cùm poſt deos, & homines efficeret ex parte corruptiore mundi, & ex diuina, pari lance cõponderans, contigit uitia mundi corporibus commiſta remanere, & alia propter cibos, uictumq; quẽ neceſſario habemus,

cùm

tum omnibus animalibus communem. quibus de rebus necesse est cupiditatum desyderia, & reliqua mentis uitia, animis humanis incidere. diis uerò utpote ex parte mundissima naturæ effectis, & nullis indigentibus rationis, disciplinæq; adminiculis, quamuis īmortalitas, & unius semper ætatis uigor ipse sit eis prudentia, & disciplina, tamen propter rationis unitatem, pro disciplina & intellectu ne ab his essent alieni, ordinem necessitatis lege conscriptum, æterna lege constituit. hominem ex animalibus cunctis de sola ratione, disciplinaq; agnoscens, per quæ uitia corporum, homines auertere, atque abalienare potuissent, ipsos ad intentionem, spemq; immortalitatis prætendit. deniq; & bonum hominem, qui posset immortalis esse, ex utraq; natura composuit diuina, atq; mortali, & sic compositum per uolūtatem dei hominem, etiam constitutum est esse meliorem diis, qui sunt ex sola immortali natura formati, & omnibus mortalibus. propter quod homo diis cognatione coniunctus, ipsos religione, & sancta mente ueneratur. diiq; etiam pio affectu, humana omnia respiciunt, atq; custodiunt: sed de hominibus paucis istud dictum est, pia mente præditis.

ditis. de uitiosis uerò nihil dicendum est, ne sanctissimus sermo, eorum cõtemplatione uioletur.

COMMENTARIA.

Caput octauum hæc complectitur de vsiarchis, substantialibúsq; principibus, quos deos appellat: cœli vsiarcham appellat Iouẽ. vsiarcham solis, lumen. triginta sex ponit horoscopios, id est horarum speculatores, syderum semper in eodem loco defixorum: horum autem principẽ Pantomorphon, id est omniformem. septem sphararum erraticarum principes, ponit fortunam & fatum. ponit & aëris vsiarchã. sed hæc dæmonum figmenta esse videntur, & vana quædam inuolucra ad gentilitios errores pertrahentia, & quæ in his diutius immorantes vanescere cogunt potius, quàm perficiũt. Hinc ad summi dei redit contemplationẽ, ineffabilis, & innominabilis, aut qui omniũ nominatur nominibus, fœcunditate plenissimi, à quo omnia id habẽt, vt nihil esse possit infœcundum. hinc amor ille procreandi, & ingẽs naturæ studium, nihil prorsus fœdum, nihil dedecoruni in se habẽs, dum religiosè cogitetur, & de eo talis habeatur sermo, tractetúrq; non minus religiosè. est

enim

enim id indultum, ad diuinæ fœcunditatis æmulationem. verùm quia maxima pars hominum mysteria ignorat, diuinas leges profanat, & belluarum more, insanè, irreuerenter, & quasi furibundi, & amentes illa tractãt. idcirco de talibus nunc vix aut cogitari, aut loqui præ verecundia quicquam audendum, quod inordinata illa, & hominum illæ erga venerabundam dei ordinationem irreuerentiæ, sese sensibus, cogitatibúsq; ingerunt, non autem illa pulchra, sancta, incontaminatáq; dei ordinatio: & quia paucis concessum est, puros habere sensus, censeo paucis de talibus cogitandũ esse, atq; loquendum. Mox *subiungit, deum solis hominibus intelligẽtiam, disciplinámq; esse impartitum, quo vitia, particula eius immortalis, & diuina deuitare posset. quæ alioqui admistione corporeæ molis incurreret facile. nam ratione corporis, & dissolubilis particulæ, necesse est hominum animis, cupiditatum desyderia, & reliqua mentis vitia incidere. Hæc octaua particula.*

CAPVT IX.

ET quoniam de cognatione, & consortio hominum, deorumq;, sermo nobis indicitur, potestatem hominis ô

Asclepi,

Aſclepi,uimq; cognoſce. dominus & pater,uel(quod eſt ſummum)deus, ut effector eſt deorum cœleſtium,ita homo effector eſt deorum;qui in templis ſunt,humana proximitate cõtenti, & non ſolum illuminantur, uerum etiam illuminant. nec ſolum ad eum proficit, uerumetiam confirmat deos. Miraris ô Aſclepi, an nunquid diffidis,ut multi? ASCLE. Confundor ô Triſinegiſte, ſed tuis uerbis libenter aſſenſus, feliciſsimum hominem iudico, qui ſit tantam felicitatem conſecutus. TRISM. Nec imminerito miraculo dignus eſt, qui maximus eſt omniũ deorum.Genus enim omnium ſine confuſione manifeſtum eſt, de mundiſsima parte naturæ propagatum. ſignaq; eorum, ſola pro omnibus eſſe quaſi capita.ſpecies uerò deorum, quas conformat humanitas, ex natura utraq; conformata eſt. ex diuina,quæ eſt prior, multoq; diuinior,& ex ea,quæ intra homines eſt, id eſt ex materia, qua fuerunt fabricatæ, & non ſolum capitibus ſolis,ſed membris omnibus,totoq; corpore configurantur. Ita humanitas,memor naturæ,& originis ſuæ,in illa diuinitatis imitatione perſeuerat.ut ſicuti pater, ac dominus, ut ſibi ſimiles eſſent, deos fecit æternos, ita humanitas deos

ſuos

fuos ex sui uultus similitudine figuraret.
ASCL. Statuas dicis ô Trismegiste? TR. Statuas, ô Asclepi. uides'ne, quatenus tu ipse diffidas? statuas animatas, sensu, & spiritu plenas, tanta, & talia facientes, statuas futurorum præscias, easq; fortè uates omnes somniis, multisq; aliis rebus prædicẽtes, imbecillitates hominibus facientes, easq; curantes tristitiamq; pro meritis. An ignoras ô Asclepi, quòd Aegyptus imago sit cœli, aut, quod est uerius, translatio, & descensio omnium, quæ gubernantur, atq; exercentur in cœlo? &, si dicendũ est uerius, terra nostra totius mundi est templum. & tamẽ quoniam præscire cuncta prudẽtes decet, istud uos ignorare fas non est. futurum tempus est, cùm appareat Aegyptios incassum pia mente diuinitatem sedula religione seruasse, & omnis eorum sancta ueneratio in irritum casura frustrabitur. è terris enim ad cœlum est recursura diuinitas. linquetur Aegyptus, terraq;, quæ fuit diuinitatis sedes, religione uiduata, numinum præsentia destituetur. alienigenis enim regionẽ istam, terramq; complentibus, nõ solum neglectus religionũ, sed (quod est durius) quasi de legibus, à religione, pietate, cultuq; diuino statuetur. proscripta pœna, prohibi-

tio erit. tunc terra ista, sanctissima sedes delubrorum, atq; templorũ, sepulcrorum erit, mortuorumq; plenissima. O Aegypte, Aegypte, religionum tuarum solæ supererunt fabulæ, & æque incredibiles posteris suis, solaq; supererunt uerba lapidibus incisa, tua pia facta narrantibus. & inhabitabit Aegyptum Scythes aut Indus, aut aliquis talis, id est uicinia barbara. diuinitas enim repetet cœlum, deserti homines toti morientur, atque ita Aegyptus deo, & homine uiduata deseretur. Te uerò appello sanctissimum flumẽ, tibiq; futura prædico. torrenti sanguine plenus, ad ripas usque erumpes. undæq; diuinæ non solum proluẽtur sanguine, sed totæ rumpentur, & uiuis multò maior erit numerus sepultorum. superstes uerò qui fuerit, lingua sola cognoscetur Aegyptiis, actibus uerò uidebitur alienis. Quid fles ô Asclepi? & his amplius, multoq; deterius, ipsa Aegyptus suadebitur, imbueturq; moribus malis, quæ sancta quondam, & diuinitatis amantissima deorum in terra, religionis suæ merito, sola seductio sanctitatis, & pietatis magistra, erit maximæ crudelitatis exemplum, & tunc tædio hominum, non admirandus uidebitur mundus, neq; adorandus. hoc totum bonum,

quo

quo melius nec est, nec fuit, nec erit, quod uideri possit, periclitabitur, eritq; graue hominibus, ac per hoc contemnetur, nec diligetur totus hic mundus dei opus immutabile, glorioſa constructio, bonum multiformi imaginum uarietate compositū, machina uoluntatis dei, in suo opere sine inuidia suffragantis in unum omnia, quæ uenerari, laudari, amari deniq; à uidentibus possunt, multiformis adunata congestio. Nam & tenebræ præponentur lumini, & mors uita utilior iudicabitur. nemo suspiciet cœlum, religioſus pro insano, irreligioſus putabitur prudēs, furioſus fortis, pro bono habebitur pessimus. anima enim & omnia circum eam, quibus aut mortalis nata est, aut immortalitatem se consecuturam esse præsumit, secundum quod uobis exposui, non solum risus, sed etiam putabitur uanitas. sed mihi credite, etiam periculum capitale constituetur in eum, qui se mentis religioni dederit. noua constituentur iura, lex noua. nihil sanctum, nihil religioſum, nec cœlo, nec cœlestibus dignū audietur, aut mente credetur. fit deorum ab hominibus dolenda secessio, soli nocentes angeli remanent, qui humanitati commisti, ad omnia audaciæ mala miseros (manu iniecta) cō-

pellent in bella, in rapinas, in fraudes, & in omnia, quæ sunt animarũ naturæ contraria. tunc nec terra constabit, nec nauigabitur mare. nec cœlum astrorum cursibus, nec syderum cursus constabit in cœlo. omnis uox diuina, necessaria taciturnitate mutescet. fructus terræ corrumpentur, nec fœcunda erit tellus, & aër ipse, mœsto torpore langueſcet. hæc, & talis senectus ueniet, mundi irreligio, & inordinatio, & irrationabilitas bonorum omnium. cùm hæc cuncta contigerint ô Asclepi, tunc ille dominus, & pater deus primipotens, & unius gubernator mundi, intuens in mores, factaq; uoluntaria, uoluntate sua, quæ est dei benignitas, uitiis resistens, & corruptelæ omnium errorem reuocans malignitatem omnem uel alluuione diluens, uel igne consumens, uel morbis pestilentibus ubique per diuersa loca dispersis, finiens, ad antiquam faciem mundũ reuocabit, ut & mundus ipse adorandus uideatur, atque mirandus. & tanti operis effector, & restitutor deus, ab omnibus, qui tunc erunt, frequentibus laudum præconiis, benedictionibusq; celebretur. hæc enim mundi genitura, cunctarum reformatio rerum bonarum, & naturæ ipsius sanctissima, & religiosissima restitutio

ſtitutio peracto temporis curſu, quæ eſt & fuit ſinè initio ſempiterna. uoluntas etenim dei caret initio, quæ eadẽ eſt, & ubiq; eſt ſempiterna. ASCL. Dei enim natura conſilium eſt uoluntatis, bonitas ſumma, conſilium ô Triſmegiſte. TR. O Aſclepi, uoluntas cõſilio naſcitur, & ipſum uelle eſt ex uoluntate. neque enim impensè aliquid uult, qui eſt omnium pleniſsimus, & ea, quæ uult, habet. uult autem omnia bona, & habet omnia, quæ uult. omnia autem bona & cogitat, & uult. hoc eſt autẽ deus, eius boni imago mundus. ASCL. Bonus ô Triſmegiſte. TRISM. Bonus ô Aſclepi, ut ego te docebo. ſicuti enim deus omnibus ſpeciebus, uel generibus, quæ in mundo ſunt, diſtributor, diſpenſatorq́; eſt bonorum, id eſt ſenſus animæ, & uitæ, ſic & mundus præſtitor eſt, & tributor omnium, quæ mortalibus uidẽtur bona, id eſt alternationis partium, temporalium fructuum, natiuitatis, augmẽtorum, & maturitatis, & horum ſimilium: ac per hoc deus ſupra uerticẽ ſummi cœli conſiſtens, ubiq; eſt, omniaq́; circunſpicit. ſic eſt enim ultra cœlum locus ſine ſtellis, ab omnibus rebus corpulẽtis alienus. diſpenſator, qui eſt inter cœlum, & terrã locum obtinet, quem Iouẽ uocamus: terræ uerò,

& mari dominatur Iupiter Plutonius, & hic nutritor est animãtium mortalium, & fructiferarum. horũ omnium uiribus, fructus, arbusta, & terra uegetantur: aliorum uerò uires & effectus, per omnia quæ sunt, distribuuntur. Distribuẽtur uerò qui terræ dominentur, & collocabũtur in ciuitate in summo initio Aegypti, quæ à parte solis occidentis condetur. ad quam terra, mariq; festinabit omne mortale genus. ASCL. Modo tamen hoc in tempore, ubi isti sunt ô Trisinegiste? TR. Collocati sunt in maxima ciuitate in monte Libyco. & hæc eousq; narrata sint.

COMMENTARIA.

Caput nonum hoc uniuersum, profanum est, quod & rectè coarguit Augustinus in libro de Ciuitate dei. idololatriam probat, miris laudibus effert, prædicat, casum eius deplorat. deum quendam supra cœli uerticem ponit cuncta circumspicientem, intra uerò eum locum, qui cœlo, & terra continetur, Iouem ponit dispensatorem. Plutonicum autem Iouem, terræ, marisque dispensatorem. quasi alius deus sit in cœlo, alius in aëre, alius in terra, atque mari: quæ uniuersa ingentem continent errorum impietatem. nam ex diuinis eloquijs, castè, purè, & sanctè

ctè ſumus edocti, quòd dominus ipſe eſt deus, in cœlo ſurſum, & in terra deorſum, & quòd non ſit alius. aduerſus uerò idola, & idolorum latriam ſapientia, & diuiniloqui prophetæ nos cautè præmonẽt, ne tanta impietatis maculainquinemur, ne tanto fœdemur errore. nam idolum ipſum quidem maledictum eſt, & qui fecit illud. & rurſus: Infandorum idolorum cultura omnis mali cauſa eſt, & initium, & finis. ſimilíque modo, odio ſunt deo impius, & impietas eius. nam quod factũ eſt, cum illo, qui fecit, tormenta patiẽtur. hæc, & pleraq; alia de idolis, et idololatria ex Sapiẽtia. Et in Leuitico deus ipſe ex ſe præcipit: Egò dominus deus ueſter, non facietis uobis idolũ, & ſculptile, nec titulos erigetis, nec inſignẽ lapidem ponetis in terra ueſtra, ut adoretis eum. Et de idolis Aegypti, præcipit in Exechiele: In idolis Aegypti nolite pollui. ego dominus deus ueſter. Et de ceſſatione, per eundem dicit: Diſperdam ſimulacra, & ceſſare faciam idola de Memphi, & dux non erit amplius de terra Aegypti. Quas autem Mercurius dicit idolorum, ſtatuarúmque animas, ſenſúmque, & ſpiritum imbecillitates hominibus facientes, eásque curantes, malos procũldubio cognoſcimus eſſe ſpiri-

tus, & indubitata fide eos esse, de quibus Propheta ore ueridico dicit: Omnes dij gentium, *dæmonia. Hæc pauca aduersus Mercurij, & huius nonæ particulæ impuritatem satis sint. nam ad eos habemus sermonem, qui ueri dei cognitione sunt imbuti. quem (ut sapiens dicit) nosse consummata iustitia est, & eius iustitiam, & uirtutem scire, radix immortalitatis. Lazarelus hunc locum ad Analogiam trahit, quasi idola apostoli sint: fictor homo, Christus: uirtus desuper indita, spiritus sanctus: Aegyptus tenebræ gentium, & persecutio discipulorum, apostolorũ, & martyrum. lapides inscripti pia facta narrantes, posteritatis corda, non opera, sed sola uerba fidei retinentia. hæc excogitata piè, sed ad literam fortè uiolenta. lapsum Hermetis cum Augustino & in hoc, & in tertiodecimo capite sentio. Id enim Gentiũ uates (ut Balaam, ut Sibyllæ) uidentur habere, ut lucẽ patiantur, & tenebras, & lucida, & opaca uaticiniorum interualla, puráque interdum & nonnunquam impura. Hæc pro capite nono.*

CAPVT X.

DE immortali uerò, & mortali, modò differendum est. multos enim spes

ſpes, timorq́; mortis, ueræ rationis ignaros, excruciat. mors enim efficitur, diſſolutione corporis labore defeſsi, & numeri completi, quo corporis membra in unam machinam ad uſus uitales aptantur. moritur enim corpus, quando hominis uitalia ferre poſſe deſtiterit. hæc ergo eſt mors, corporis diſſolutio, & corporalis ſenſus interitus. de qua ſolicitudo ſuperuacua eſt. Sed & alia neceſſaria, quam aut ignorantia, aut incredulitas contemnit humana. ASCLE. Quid eſt ô Triſmegiſte, quòd aut ignorãt, aut eſſe poſſe diffidũt? TR. Audi ergo ô Aſclepi, cùm fuerit animæ à corpore facta diſceſsio, tunc arbitrium, examenq́; meriti eius tranſiliet in ſummi dæmonis poteſtatẽ, isq́; eam, cùm piam, iuſtamq́; præuiderit, in ſuis competentibus locis manere permittet. Sinautẽ delictorum illitam maculis, uitiisq́; oblitam uiderit, deſuper ad ima deturbãs, procellis, turbinibusq́; aëris, ignis & aquæ ſæpe diſcordantibus tradet. atq; inter cœlũ & terram mundanis fluctibus, in diuerſa ſemper æternis pœnis agitata, raptabitur, ut in hoc obſit animæ æternitas, quòd ſit immortali ſentẽtia, æterno iudicio ſubiugata. Ergo ne his implicemur, uerendum, timendum, cauendumq́; eſſe cognoſce. in-

credibiles enim post delicta cogẽtur credere, non uerbis, sed exemplis: nec minis, sed ipsa passione pœnarum. ASCL. Non ergo Trismegiste, hominum delicta, sola humana lege puniũtur. TR. Primo enim ô Asclepi, terrena omnia quæ sunt, mortalia sunt. tunc ea etiam, quæ sunt ratione corporali uiuẽtia, & à uiuendo cadẽ corporali lege deficientia, ea omnia pro uitæ meritis, aut delictis, pœnis obnoxia, tantò post mortẽ sæuioribus subiiciũtur, quantò inulta forsitan fuerint zelata, dum uiuerent. prescia enim rerũ omnium diuinitate, reddentur, perinde (ut sunt) pro delictorũ qualitatibus pœnæ. ASCL. Qui sunt digni maioribus pœnis, ô Trismegiste? TR. Qui damnati humanis legibus uitam uiolenter amittunt, ut non naturæ animam debitam, sed pœnam pro meritis reddidisse uideantur. contrà, iusto homini in dei religione, & in summa pietate præsidium est. Deus enim tales, ab omnibus tutatur malis. pater enim omnium, & dominus, qui solus est omnia, omnibus se libenter ostendit. Non ubi sit loco, nec qualis sit qualitate, nec quantus quantitate, sed hominem sola intelligẽtia mentis, illuminãs. qui discussis ab animo errorum tenebris, & ueritatis claritate percepta, to-

to

to se sensu intelligentiæ diuinæ commiscet : cuius amore, à parte naturæ, qua mortalis est, liberatus immortalitatis futuræ concipit fiduciã. hoc ergo inter bonos, malosq; distabit. unusquisque enim pietate, religione, prudentia, cultu, & ueneratione dei clarescit, quasi oculus uera ratione perspecta, & fiducia credulitatis suæ intantũ inter homines præstat, quantum sol cæteris astris lumine suo antestat. ipse enim Sol, non tam magnitudine nr minis, quàm diuinitate, & sanctitate, cæteras stellas illuminat. secũdũ enim deum hunc crede ô Asclepi, cætera omnia gubernantem, omniaq; mundana illustrantem animalia, siue animantia, siue inanimantia. Si enim animal mundus, uiuensq; semper & fuit, & est, & erit, nihil in mundo mortale est. uiuentis etenim semper, uniuscuiusq; partis, quæ est in ipso mũdo, sicuti in uno, eodemq; animali semper uiuente, nullus est mortalitatis locus. ergo uitæ, æternitatisq; ipse esse debet plenissimus, si semper eum necesse est uiuere. Sol ergo, sicuti mundus, sempiternus est, sic & ipse semper gubernator uitaliũ, uel totius uiuacitatis, eorumq; frequentator, & dispensator est. Deus ergo uiuentiũ, uel uitaliũ, quæ sunt in mũdo, sempiternus guber-

nator

nator est,ipsiusq; uitæ dispẽsator æternus. semel autem dispensauit ęterna lege cunctis uitalibus uitam præstans, hoc more, quo dicam. In ipsa enim uiuacitate æternitatis, mundus agitatur: & in ipsa uitali æternitate, locus est mundi. propter quod, nec stabit aliquando,nec corrumpetur aliquando, sempiternitate uiuendi circunuallatus, & quasi constrictus ipse mundus.Est igitur dispẽsator uitę,omnibus, quæ in se sunt, & est locus omnium, quæ sub sole gubernantur. cuius mundi commotio,ex duplici constat effectu. uiuificatur enim ipse extrinsecus ab æternitate; uiuificatque ea, quæ intra se sunt omnia, differens numeris, & temporibus statutis,atq; præfixis. cuncta per solis effectum,stellarumq; discursum.omnia temporalia, ratione, diuinaque lege conscripta. terrenum autem tempus aëris qualitate,æstuũ, frigorisq; uarietate dignoscitur, cœleste uerò reuersionibus syderum ad eadem loca, temporali cõuersione recurrentium: & mundus est receptaculum temporis,cuius cursu,& agitatione uegetatur. tempus autem ordine seruatur. ordo & tempus innouationem omnium rerum, quæ in mundo sunt, per alternationem faciunt.

COMMENTARIA.

Decimum de morte, de examine animæ, cùm corpus excesserit, quòd magis puniantur post mortem, quibus iustè legibus humanis, præ scelerũ magnitudine, uita adempta est. quòd iustis deus sit præsidio. de solis, & mundi diuinitate. ponit mundũ primum sensibilem deum, solem secundũ. mundum nunquam quieturum, nunquam corruptum iri. nos autem nomen dei incommunicabile, neq; soli, nequè mundo tribuimus, mundúmq; credimus aliquando soluẽdum. intellecta igitur hæc (vt simplicia sonant Hermetis dicta) errorem gentilium præ se ferunt. participatione tamen illis ceu excellentibus operibus dei, diuinitatẽ tribuimus. Hæc partitio decima.

CAPVT XI.

CVnctis ergo ita se habentibus nihil stabile, nihil fixum, nihil immobile, nec nascentiũ, nec cœlestiũ, nec terrenorum. solus enim deus, & meritò solus, in se, & à se, & circùm se totus est plenus, atq; perfectus, isq; sua firma stabilitas est, nec alicuius impulsu, nec loco moueri potest, cùm in eo sint omnia, & in omnibus ipse est solus. nisi aliquis audeat dicere, sui commotionem in æternitate esse. sed magis

magis etiã & ipſa immobilis æternitas, in quam omniũ temporum agitatio remeat, & ex qua omniũ temporum agitatio ſumit exordiũ. Deus igitur ſtabilis fuit, ſemperq; cum eo ſimiliter æternitas cõſtitit, mundũ non natum, quem rectè ſenſibilẽ dicimus, intra ſe habẽs, huius dei imago. hinc mundus effectus eſt æternitatis imitator. habet autẽ tempus ſtabilitatis ſuæ uim, atq; naturã, quãuis ſemper agitetur, ea ipſa in ſe reuertendi neceſsitate: itaque quanuis ſit æternitas ſtabilis, immobilis, atq; fixa, tamẽ quoniã mobilitate tẽporis, in æternitatẽ ſemper reuocatur, agitatio, eaq; mobilitas ratione temporis uertitur, efficitur, ut & ipſa æternitas immobilis quidẽ, ſola per tẽpus, in quo ipſa eſt, & eſt in eo omnis agitatio, uideatur agitari, ſic efficitur, ut & æternitas, ſtabilitas moueatur, & tẽporis mobilitas ſtabilis fiat fixa lege curredi. ſic & deum agitari credibile eſt, in ſe ipſum eadẽ immobilitate: ſtabilitatis enim ipſius in magnitudine eſt immobilis agitatio. ipſius enim magnitudinis immobilis lex eſt. Hoc ergo, quod eſt tale, quod non ſubiicitur ſenſibus, infinitum, incomprehenſibile, inæſtumabile eſt. nec ſuſtineri, nec ferri, nec indagari poteſt. unde enim, & quo, & ubi, aut quomodo,

modo, aut quale sit, incertum est. fertur enim in summa stabilitate, & in ipso stabilitas sua, seu deus, seu æternitas, seu uterque, seu alter in altero, siue uterque in utroque sint. propter quod æternitas, sine definitione est tẽporis, tempus autẽ, quod definiri potest, uel numero, uel alternatione, uel per alterius ambitudinẽ rediẽs, æternum est. utrũq; ergo infinitũ, utrunq; uidetur æternũ. stabilitas enim utpote defixa, quòd sustinere, quæ agitabilia sunt, possit, beneficio firmitatis meritò obtinet principatũ. omnium enim, quæ sunt, primordia, deus est & æternitas, mũdus autẽ quòd sit mobilis, nõ habet principatum. præuenit enim mobilitas eius stabilitatẽ suã in lege agitationis sempiternæ, habendo immobilẽ firmitatẽ. Omnis ergo sensus diuinitatis, similis, immobilis, ipse in stabilitate sua se cõmouet. sanctus, & incorruptus, & sempiternus est, & siquid melius potest nuncupari. in ipsa dei summi ueritate cõsistens eternitas, pleniſsimus omniũ sensibiliũ, & totius disciplinę, cõsistens (ut ita dixerim) cũ deo. sensus uerò mundanus, receptaculũ est omniũ sensibilium & specierũ, & disciplinarũ. humanus uerò ex memoriæ tenacitate, quòd memor sit omniũ, quas gesserit rerũ. usq; ad

huma

humanum enim animal ſenſus diuinitatis deſcẽdendo peruenit. Deus enim ſenſum ſummum, diuinumq; cunctis cõfundi noluit, ne erubeſceret aliorum commiſtione animantium. Intelligentia enim ſenſus humani, qualis, aut quanta ſit, tota in memoria eſt præteritorũ. per eam enim memoriæ tenacitatem, gubernator effectus eſt terræ. Intellectus autem naturæ, & qualitatis, & ſenſus mundi, ex omnibus, quæ in mundo ſenſibilia ſunt poterit peruideri. æternitas, quæ ſecunda eſt, ex ſenſibili mundo, ſenſus datus, qualitasque dignoſcitur. at intellectus qualitatis, qualitasq; ſenſus ſummi dei, ſola ueritas eſt. cuius ueritatis in mundo ne quidẽ extrema linea umbra dignoſcitur. ubi enim quid temporum dimenſione cognoſcitur, ubi ſunt mẽdacia, ubi genituræ, ubi errores uidentur? Vides ergo ô Aſclepi in quibus conſtituti, quæ tractemus, aut quæ audeamus attingere: ſed tibi deus ſumme gratias ago, qui me uidendæ diuinitatis tuæ, illuminaſti lumine. & uos ô Tati, & Aſclepì, & Amnon, intra ſecreta pectoris, diuina myſteria ſilentio tegite, & taciturnitate celate. hoc autem differt intellectus à ſenſu, quòd intellectus noſter, ad qualitatem ſenſus mundi intelligendam, & dignoſcen

scendam mentis peruenit intentione. Intellectus autem mundi peruenit ad æternitatem, & deos noscendos, qui supra se sunt: & sic contingit nobis hominibus, ut quasi per caliginem ea, quę in cœlo sunt, uideamus, quantum possibile est per conditionem sensus humani. hæc autem intentio peruidendis tantis bonis angustissima est, latissima uerò cùm uiderit felicitate conscientiæ.

COMMENTARIA.

Vndecimum cap. pandit, quòd solus deus immobilis sit, & stabilis, cætera autem mutabilia. deus infinitus, incomprehensibilis, inæstimabilis, & qualis sit ignotus, de sensu dei sancto, incorrupto, & sempiterno: de sensu mundi: de sensu hominis: de differentia intellectus à sensu. Hæc undecimæ particulæ summa.

CAPVT XII.

DE inani uerò, quodq; etiã magnum uidetur esse quamplurimis, sic sentio, inane nec esse aliquid, nec esse potuisse, nec futurũ unquã. omnia enim mundi sunt membra plenissima, ut ipse mũdus plenus sit, atq; perfectus corporibus, qualitate, formaq; diuersis, & speciem suam habentibus, & magnitudiné, quorũ unum

est alio maius, aut alio minus, & ualiditate, & tenuitate diuersa. Nã & quædã eorũ ualidiora facilius uidentur, sicuti & maiora: minora uerò, & tenuiora, aut uix uideri, aut omnino non possunt. quas solũ res esse, attrectatione cognoscimus. unde cõtingit multis credere hæc nõ esse corpora, sed esse inanes locos, quod est impossibile. sicuti enim quod dicitur extra mundũ, si tamẽ est aliquid (nec istud enim credo:) sic ab eo plenũ esse intelligibiliũ rerum, id est, diuinitatis suæ similiũ. ut hic etiã, qui dicitur sensibilis mũdus, plenissimus sit corporũ, & animaliũ, naturæ suæ, & qualitati conuenientiũ. quorum facies non omnes uidemus, sed quasdã ultra modum grãdes, quasdã breuissimas, aut propter spatii interiecti longitudinem, aut quòd acie sumus obtusi, tales nobis esse uideantur, aut omnino propter nimiam breuitatem, à multis non esse credantur. dico nunc dæmonas, quos credo commorari nobiscum, & heroas, quos inter aëris purissimam partem supra nos, & terram, ubi nec nebulis locus, nec ex signorũ aliquorũ agitatione cõmotio. propter quod ô Asclepi, inane nihil esse dixeris, nisi cuius rei inane sit hoc, quod dicis inane, prædixeris: ut inane ab ignis, & ab aqua,

& ab iis similibus. quod etsi cõtigerit uideri, quòd inane possit esse à rebus huiusmodi, quãuis breue sit, uel magnũ, quod inane uidetur, spiritu tamẽ, & aëre uacuũ esse non possit. Similiter uerò de loco dicendũ est. quod uocabulũ solum intellectu caret. Locus enim ex eo, cuius est, quid sit apparet. Principali etenim nomine dempto, significatio mutilatur. Quare aque locus, ignis locus, aut his similiũ, rectè dicimus. sicuti enim inane esse aliquid impossibile est, sic & locus solus, quid sit, dignosci non potest. Nam si posueris locum sine eo, cuius est, inanis uidebitur locus, quem in mũdo esse non credo: quòd si inane nihil est, nec per se quid sit locus apparet, nisi ei, aut longitudines, aut latitudines, aut altitudines addideris, ut corporibus hominum signa. His uerò sic se habentibus ô Asclepi, & uos, qui adestis, scitote intelligibilẽ mũdum, id est, deum, qui mentis solo obtuitu dignoscitur, esse incorporalẽ, nec eius naturæ misceri posse aliquid corporale, id est, quod possit qualitate, quantitate, numeris q; dignosci. in ipso enim nihil tale consistit. hic ergo mundus, qui dicitur sensibilis, receptaculum omnium sensibilium specierum, qualitatum, uel corporum, quæ omnia sine

deo uegetari non possunt. Omnia enim deus, & ab eo omnia, & eius uoluntate omnia, quod totum est bonum, decens, & prudens, inimitabile, & ipsi soli sensibile, atq; intelligibile, & sine hoc nec fuit aliquid, nec est, nec erit. omnia enim ab eo, & in ipso, & per ipsum, & multiformes qualitates, & magnæ quãtitates, & omnẽ mensuram excedentes magnitudines, & omniformes species, quas si intellexeris ô Asclepi, gratias acturus es deo: sin totum animaduertes, uera ratione perdisces mundum ipsum sensibilem, & quæ in eo sunt omnia, à superiore illo mundo, quasi ex uestimento esse contecta. Vnũquodq; enim genus animalium ô Asclepi cuiuscũq;, uel mortalis, uel immortalis, uel rationalis, siue sit animãs, siue nõ sit, prout cuiusq; est genus, sic singula generis sui imagines habẽt: & quãuis unũquodq; animalis genus, omnem sui generis possideat formam, in eadem tamen sui forma singula dissimilia sunt: ut hominum genus quãuis sit uniforme, ut homo dignosci ex affectu possit: singuli tamen in eadem forma sibi dissimiles sunt. species enim quæ diuina est, incorporalis est, & quidquid mente comprehenditur. Cùm itaq; hæc duo, ex quibus constat forma,

& corpora,& incorporalia ſint, impoſsibile eſt unamquãq; formam alteri ſimillimã naſci, horarũ, & climatum diſtantibus punctis, ſed immutantur toties, quot hora momenta habet circuli circũcurrentis, in quo eſt ille omniformis (quẽ diximus)deus.ſpecies ergo permanet,ex ſe toties pariens imagines tantas,tamq; diuerſas, quãta habet cõuerſio mũdi momẽta, qui mundus in conuerſione mutatur,ſpecies uerò nec mutatur, nec cõuertitur. ſic generũ ſingulorũ formæ ſunt permanentes,in eadẽ forma,ſibi diſsimiles. ASCLE. Et mundus ſpeciem mutat ô Triſmegiſte. TRIS. Vides ergo ô Aſclepi tibi omnia quaſi dormienti eſſe narrata? Quid eſt enim mundus, aut ex quibus conſtat, niſi ex omnibus natis ? ASCLE. Ergo uis dicere de cœlo,terra, & elementis. TRIS. Nanq; alia magis frequenter mutantur in ſpecies,cœlũ humeſcens, uel areſcens, uel frigeſcẽs,uel igneſcens,uel clareſcens,uel ſordeſcens, in una cœli ſpecie hæ ſunt, quæ ſpecie alternantur ſpecies . terra uerò ſuæ ſpeciei multas immutationes ſemper habet,& cùm parturit fruges, & cùm eadem partus nutricat ſuos, cùm reddit omniũ fructuum uarias, diuerſasq; qualitates,& quantitates, ac ſtationes,& cur-

ſus ad omnes arborũ, florum, baccarum qualitates, odores, ſapores, ſpecies. Ignis etiam facit cõuerſiones plurimas, atq; diuinas. Solis enim & Lunæ omniformes imagines. ſunt enim quaſi ſpeculorũ noſtrorum, ſimiles imaginum ſimilitudines, æmulo ſplendore reddentium: ſed iam de talibus ſint ſatis dicta talia.

COMMENTARIA.

Duodecimum diſſerit, inane, vacuúmq; in rebus locum nullum habere, dæmones nobiſcum circa terram diuerſari, at propter nimiam ſubtilitatem, à nobis impercептibiles. Heroas puriorem obtinere aëris portionem. Loci nomen ſolitarium inane eſſe, quod ad aliquid ſit, ſine cuius intelligentia, quid ſit locus intelligi non poſſit, & id omnibus relatiuis, cõmune eſt. Intelligibilem aſtruit mundum, quo ſenſibilis mundus, & quæ in eo ſunt omnia, quaſi veſtimento contegitur, vtpote qui in mundo contineatur intelligibili. vniformium generum ſingulorum quorumq;, diſſimiles eſſe formas, vt hominum, & id ſecundum momenta, & horas circuli, cui præſidet Pantomorphus, quem horoſcopiorum dixit ſuperius eſſe deum. nos autem deum illum ignoramus, & ſtultitiæ re-

linquí

linquimus gẽtilium, siqui adhuc vsqueadeo manifestò desipiunt, ac delirant. at nobis iuxta beatissimi Pauli sentẽtiam, vnus deus est pater, ex quo omnia, et nos in illo, & vnus dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum. species & formas, id est ideas, de quibus apud Platonem, & Platonicos, tot & tanta, immutabiles quidem, & inuariabiles collocat in Pantomorpho, hinc nomen habente, quasi omniformi, & omni ideali. à quibus singulis horis, & momentis, singula, eadem quidem forma, sed variè format. cætera verò mutabilia esse, & mundum, & cœlũ, & terram. verùm sint, qui Pantomorphon Mercurij, & ideam Platonis, inter figmenta reponant. Hæc cap. duodecimi summa.

CAPVT XIII.

ITerum ad hominem, rationemq; redeamus, ex quo diuino dono, homo animal dictum est rationale. minus enim miranda, etsi miranda sunt, quę de homine dicta sant. sed omnium mirabiliũ uincit admirationem, quòd homo diuinam potuit inuenire naturam, eamq; efficere. quoniam ergo proaui nostri multum errabant, circa deorum rationem incredduli, & non animaduertentes ad cultum, reli-

gionemq; diuinam, inuenerunt artem, qua deos efficerent. cui inuentæ adiunxerunt uirtutem de mundi natura conuenientem, camq; miscentes: & quoniã animas facere non poterant, euocantes animas dæmonum, uel angelorum, eas indiderunt imaginibus sanctis, diuinisq; mysteriis, per quas solas idola & benefaciendi, & malefaciendi uires habere potuissent. Auus enim tuus ô Asclepi, medicinæ primus inuentor, cui templum consecratum est in monte Libyæ circa litus crocodilorum, in quo eius iacet mundanus homo, id est corpus (reliquus enim, uel potius totus, si est homo totus in sensu uitæ, melior remeauit in cœlum) omnia etiam nunc adiumenta hominibus præstans infirmis numine nunc suo, quæ antè solebat medicinæ arte præbere. Hermes, cuius auitum mihi nomen est, nõne in sibi cognomini patria cõsistẽs, omnes mortales undiq; uenientes adiuuat, atque cõseruat? Isin uerò uxorem Osiris, quàm multa bona præstare propitiam, quantis obesse scimus iratã? terrenis etenim diis, atq; mundanis, facile est irasci, utpote qui sunt ab hominib⁹, extraq; naturam facti, atq; compositi. unde contingit ab Aegyptiis, hæc sancta animalia nuncupari, coliq;

liq; per singulas ciuitates eorum animas, qui ea cõsecrauere uiuentes, ita ut eorum legibus incolantur, & eorum nominibus nuncupentur, per hanc causam ô Asclepi, quòd aliis, quę colenda uidentur, atq; ueneranda, apud alios dissimiliter habẽtur, ac propterea bellis se lacessere Aegyptiorum ciuitates solent. ASCLE. Et horum ô Trismegiste deorum, qui terreni habentur, cuiusmodi est qualitas? TRISM. Constat ô Asclepi, de herbis, de lapidibus, de aromatibus uim diuinitatis naturalem in se habentibus, & propter hanc causam, sacrificiis frequentibus oblectantur hymnis, & laudibus, dulcissimis sonis in modum cœlestis harmoniæ concinentibus, ut illud, quod cœleste est, cœlesti usu, & frequentatione illectum in idola possit lætum, humanitatis patiens, longa durare per tempora. sic deorum factor est homo, &, ne putes fortuitos effectº esse terrenorum deorum ô Asclepi, dii cœlestes inhabitant summa cœlestia, unusquisq; ordinem, quem accepit, cõplens, atq; custodiens. Hi uerò nostri, sigillatim quædam curantes, quædam sortibus, & diuinatione prædicentes, quædam prouidentes, hisq; pro modo subuenientes, humanis quasi amica cognatione, auxiliantur.

COMMENTARIA.

Tertiumdecimum caput hoc cum capite nono simili impuritate laborat, & in quo vult Mercurius hominem esse diuinissimum, & maximè admirandũ, in hoc certè homo maximè impius est, atque profanus, quòd scilicet idololatriam inuenerit, quòd dæmonicos spiritus euocatos imaginibus indiderit, ritúsq;, & sacrificia addiderit. de Aesculapio, Mercurio, Iside, Osiride, qui ab Aegyptijs colebantur. de animalibus, quæ Aegyptij sancta habebant, de herbis, lapidibus, & aromatibus, cõcentibus, & hymnis, quibus propitiarent spiritus illos statuis, imaginibúsq; inditos. quod adhuc facere solent nõnulli phythonici (ô seculum infelix) qui aut in annulis, aut vasculis se spiritus clausos habere putant, genus hominum impurissimum, deo, hominibúsq; infensum, ac ex aduerso constitutum inimicum. & contra hunc profanum impietatis errorem, agit beatus Augustinus, & iure quidem agit, in libro de Ciuitate dei, & pro veritate conuincit. Hæc pro capite tertiodecimo.

CAPVT XIIII.

ASCLE. Quam ergo partem rationis ἑιμαρμένην uel fata incolunt ô Trismegiste,

megiſte, ſi cœleſtes dii uniuerſim dominantur, terreni incolunt ſingula, quam ἑιμαρμένην nuncupamus? TRIS. O Aſclepi ea eſt neceſsitas omnium, quæ gerumtur, ſemper ſibi catenatis nexibus iuncta. hæc itaq; eſt aut affectrix rerum, aut deus ſummus, aut ab ipſo deo, qui ſecundus effectus eſt deus, aut omnium cœleſtiũ, terrenarumq; rerum firmata diuinis legibus diſciplina. Hæc itaq; ἑιμαρμένη & neceſsitas, ambæ ſibi inuicem indiuiduo connexæ ſunt glutino, quarum prior ἑιμαρμένη rerum omnium parit initia, neceſsitas uerò cogit ad effectum, quæ ex illius primordiis pendent. has ordo conſequitur, id eſt contextus, & diſpoſitio temporis, rerum perficiendarum. nihil eſt enim ſine ordinis compoſitione. In omnibus iſtis, mundus iſte perfectus eſt. Ipſe enim mundus ordine geſtatur, uel totus conſtat ex ordine. Hæc ergo tria, ἑιμαρμένη id eſt fatum, neceſsitas, ordo, uel maximè dei nutu ſunt effecta, qui mũdum gubernat ſua lege, et ratione diuina. Ab his ergo omne uelle; & nolle diuinitus auerſum eſt totũ: nec ira etenim commouẽtur, nec flectuntur gratia, ſed ſeruiunt neceſsitati rationis æternæ. quæ æternitas, inauerſibilis, immobilis, inſolubilis eſt. Prima ergo

ἑιμαρ

ἀμαρμένη est, quæ uelut iacto semine futurorum omnium susscipit prolem. sequitur necessitas, qua ad effectum ui coguntur omnia. Tertius ordo, textum seruans earum rerum, quas ἀμαρμένη necessitasq; disponit. hæc est ergo æternitas, quæ nec capit esse, nec desinet, quæ fixa immutabili lege currendi, sempiterna commotione seruatur. orituráq;, & óccidit alterna sæpe per membra, ita ut uariatis temporibus, iisdem, quibus occiderat, membris, oriatur. sic est enim rotunditas uolubilis ratio, ut ita sibi coarctata sint cuncta, ut quid sit uolubilitatis initiũ ignores, cùm omnia se semper & præcedere, & sequi uideantur. Euentus autem & fors, insunt omnibus permista mundanis.

COMMENTARIA.

Caput XIIII. *de fatis, quæ vocat* ἀμαρμένην, *necessitatem, ordinem, alij* Clotho, Lachesin, Atropon. *circa quæ non minus solebant ethnici ineptire, quàm circa reliquos, quos sibi finxerunt, deos, noua & miripotentia fingentes numina. velatius autem de his* Mercurius *& parcius, & quasi ambiguè, velut si tria hæc essent, præfinitio, prædestinatióq; mentis diuinæ, quam necessitas rerum, vt sint, sequitur, quas demum existentes,*

ſtentes, ordo conſeruat, quemadmodum diuina, æternáq; lege ſancitum eſt, ita vt primum fatum, ſit diuina præfinitio: ſecũdum rerum conſecutio: tertium, conſeruatio. & hæc triá aut diuina lex, aut ſeriẽm diuinæ legis comitantia, & definitarum, ac ſecundum naturam cauſarum, ordinẽ continent. atqui & fatum, in cõtingentibus rebus, indefinitas, præter naturã, indeterminatásq; cauſas etiam permittit: verùm de his alij iudicent. Et hæc pro præſenti partitione.

CAPVT XV.

Dictum eſt nobis de ſingulis; ut humanitas potuit, ut uoluit, permiſitq; diuinitas, reſtat hoc ſolum nobis, ut benedicentes deum, orantesq; ad curam corporis redeamus. ſatis enim de diuinis rebus tractantes, mentem uelut animi pabulis ſaturauimus. de adyto uerò egreſsi, cùm deũ orare cœpiſſent, in auſtrum reſpicientes erant. ſole etenim occidente, cùm quis deum orare uoluerit, illuc debet intendere: ſicut & Sole oriente, in eum, qui ſubſolanus dicitur. Iam ergo dicentibus, precationem, Aſclepius ait ſubmiſſa uoce, ô Tati ſuggeramus patri, iuſſerit ut thure addito, & pigmentis precem dicamus deo. Triſmegiſtus audiẽs, atq; commotus,

motus, ait, melius, melius ominare ô Asclepi. hoc enim sacrilegiis simile est, cùm deum roges, thus, atq; cætera incendere. nihil enim deest ei, qui ipse est omnia, aut in eo sunt omnia: sed nos agentes gratias, adoremus. hæc enim sunt summæ incensiones dei, cùm aguntur gratiæ à mortalibus. Gratias tibi agimus ô summe, & exuperantissime. tua enim gratia, tantum sumus cognationis tuæ lumen consecuti: nomen sanctum, & honorandum: nomen unum, quo solus deus est benedicendus religione paterna. quoniam omnibus paternam pietatem, & religionem, & amorem, & quæcunq; est dulcior efficacia, præbere dignaris, cùm donas nos sensu, ratione, intelligentia. sensu, ut te cognoscamus: ratione, ut te suspicionibus indagemus: intelligentia, ut te cognitione cognoscentes gaudeamus. ac numine saluati tuo gaudeamus, quòd nobis te ostenderis totũ. gaudeamus, quòd nos in corporibus fitos, æternitati fueris consecrare dignatus. Hæc est enim sola humana gratulatio, cognitio maiestatis tuæ. Cognouimus te, & lumen maximum, solo intellectu sensibile intelleximus te. ô uitæ uera uia! ô naturarum omnium fœcunda prægnatio! cognouimus te, totius naturæ,

tuo

tuo conceptu pleniſsimè cognouimus &, æterna perſeueratio: in omni enim iſta oratione, adorantes bonum bonitatis tuæ, hoc tantum deprecamur, ut nos uelis ſeruare, perſeuerantes in amore cognitionis tuæ, & nunquam ab hoc uitæ ſeparari genere. hæc optantes, conuertimus nos ad puram, & ſine animalibus cœnam.

COMMENTARIA.

Quintumdecimũ caput dialogũ religioſè finit, in gratiarum actionibus: adoratione autem finita, & gratijs deo perſolutis, Mercurius, Aſclepius, Ammon, & Tatius quatuor viri, qui ſacrum adytum impleuerant, ſecundum religioſum Aegyptiorum ritum ſe conuertunt ad puram, & ſine animalibus cœnam. & hic Hermetis de voluntate dei libelli Finis.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. P. C. VITTORIO EMANUELE

NESCIT LABI VIRTVS

GOTTSCHALK
RESTAURO
1979